

ΛΟΓΟ

THE ART OF SCIENTIFIC MIND

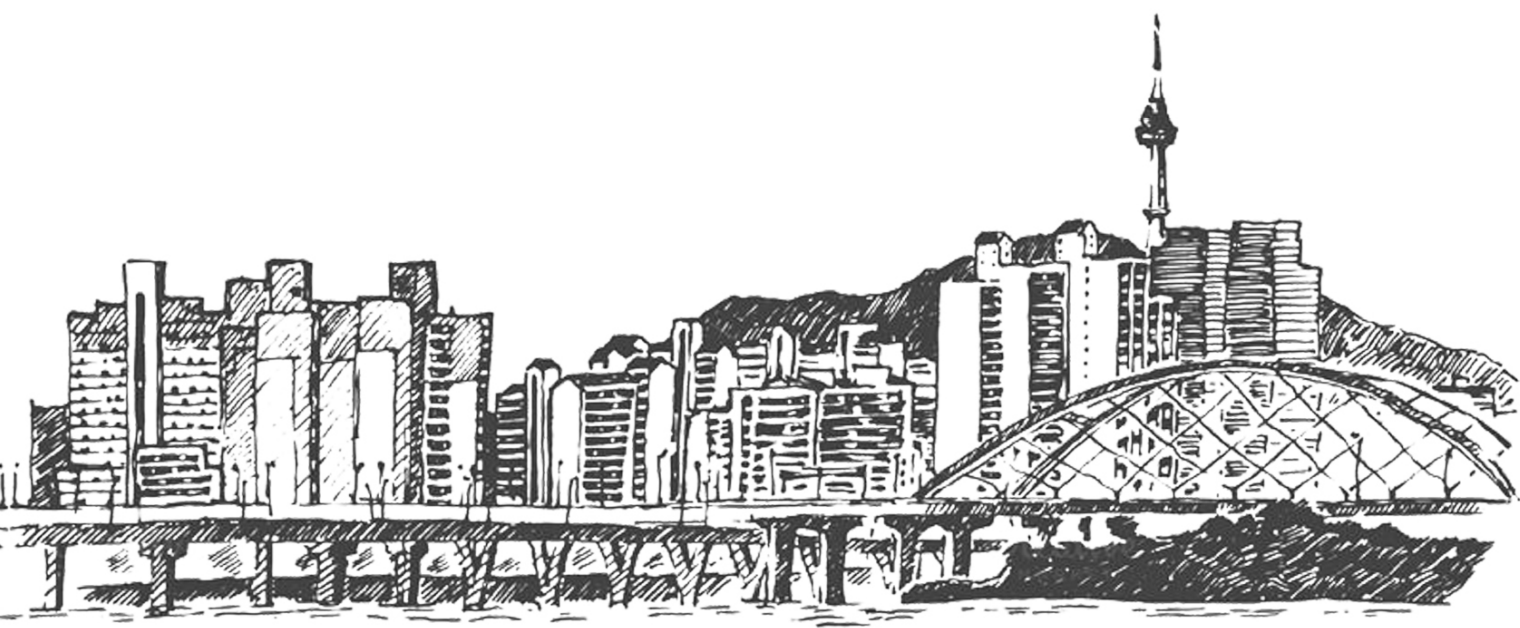
COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH PROCEEDINGS OF THE I INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

2021 년 4 월 30 일 • 서울, 대한민국 🇰🇷

2권

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2
ISBN 978-89-5764-767-7 (PDF)

ISBN 978-617-7991-29-7
ISBN 978-617-7991-31-0 (2권)

EUROPEAN
SCIENTIFIC
PLATFORM

ΛΟΓΟΣ

과학 논문 모음

WITH PROCEEDINGS OF THE I INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

**«THEORETICAL AND PRACTICAL
ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC
RESEARCH»**

2021 년 4 월 30 일 • 서울, 대한민국

2권

Seoul, Republic of Korea
«서울 컨설팅 그룹»
2021

Vinnytsia, Ukraine
«Yevropeiska naukova platforma»
2021

E
S
P

UDC 001(08)
T 44

<https://doi.org/10.36074/logos-30.04.2021.v2>

조직위원회 회장: *Holdenblat M.*
조직위원회 부회장: 김일찬 (*Il Chan Kim*)
레이아웃에 대한 책임: *Bilous T.*
책임있는 디자이너: *Bondarenko I.*

The conference is included in the catalog of International Scientific Conferences; approved by ResearchBib and UKRISTEI (Certificate № 202 dated 25 February 2021); certified by Euro Science Certification Group (Certificate № 22237 dated 3 April 2021).

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Bibliographic descriptions of the conference proceedings are indexed by CrossRef, ORCID, Google Scholar, ResearchGate, OpenAIRE and OUCI.

T 44

Theoretical and practical aspects of modern scientific research: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference (Vol. 2), Seoul, April 30, 2021. Seoul-Vinnytsia: Case Co., Ltd. & European Scientific Platform, 2021.

ISBN 978-617-7991-29-7

«European Scientific Platform», 우크라이나

ISBN 978-617-7991-31-0 (권 2)

«European Scientific Platform», 우크라이나

ISBN 978-89-5764-767-7 (PDF)

Case Co., Ltd., 대한민국

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2

회의의 목적은 지평을 확장하고자하는 사람들을 식별하고 과학적 상상력을 갖고 과학에 종사할 수 있습니다. 과학적이고 실용적인 회의는 새로운 사람에 대한 인식에 열려있는 사람이 혁신으로 나타낼 수 있음을 보여줍니다.

UDC 001 (08)

ISBN 978-617-7991-29-7

© 회의 참가, 2021

ISBN 978-617-7991-31-0 (권 2)

© European Scientific Platform, 2021

ISBN 978-89-5764-767-7 (PDF)

© Case Co., Ltd., 2021

© 서울 컨설팅 그룹, 2021

함유량

섹션 24.

SOCIOLOGY AND STATISTICS

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ: ЧИННИКИ ТА ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ Даніл'ян В.О.	10
---	----

섹션 25.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

АРХЕТИПИ ТА АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ Заїкіна Л.В.	13
ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО В ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ Ф. КАФКИ Козубенко Л.М.	16
СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ Іваниця І.В., Синєгуб С.В.	19

섹션 26.

PHILOSOPHY AND POLITICAL SCIENCE

PHILOSOPHY OF LAW AS A TOOL FOR RESEARCHING LEGAL VALUES Skyba E.	21
ІННОВАЦІЇ У САКРАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ Галуйко Р.М.	23
ПРИНЦИП КОЭВОЛЮЦИИ В ПОСТНЕКЛАССИЧЕСКОЙ МЕТОДОЛОГИИ Наумкин Е.А.	25

섹션 27.

PEDAGOGY AND EDUCATION

DIGITAL TECHNOLOGIES OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN DISTANCE EDUCATION Deda R.	28
FURTHER FORMATION OF STUDENTS' CREATIVE ABILITIES BY DRAWING LANDSCAPES IN PAINTING Jabbarov R.R., Rasulov M.A.	30
IMPORTANT FACTORS FOR TEACHING STUDENTS TO WORK ON LANDSCAPE COMPOSITION Xalilov R.S.	34

INFORMATION TECHNOLOGY IN THE CONTEXT OF DEVELOPING CRITICAL THINKING THROUGH FOREIGN LANGUAGE LEARNING Tynnyi V.I.	39
MOTIVATIONS AND THEIR PHYSIOLOGICAL MECHANISMS, CONNECTIONS TO TYPOLOGICAL ASPECTS AND OPTIMAL CROSS- CULTURAL ADAPTATION Tkachenko E.V., Sokolenko V.N.	42
POJĘCIE I ELEMENTY PROCESU KSZTAŁCENIA WE WSPÓŁCZESTNYM SZKOLNICTWIE Zhabniak I.	45
PROFESSIONAL COMMUNICATION OF FUTURE ENGINEERS Halatsyn K.	48
SOME ASPECTS OF TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN HIGHER AND POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION INSTITUTIONS Voitovska O.	50
TEACHING STRATEGIES FOR IMPROVING THE FUNCTIONAL LITERACY OF STUDENTS OF SECONDARY SCHOOL Gabdullina Assylgul, Akperov N.	52
TEACHING STUDENTS TO DRAW ELEMENTS OF PATTERNS IN WOOD CARVING CIRCLES Ahmedov M.-U.B., Xolmatova Feruzaxon Muhammad Umar qizi	55
TENDENCIES OF DEVELOPING THE EDUCATIONAL QUALIFICATION ENHANCEMENT SYSTEM IN FOREIGN COUNTRIES Abdullaeva K.T.	58
TERMINOLOGY AND TERMINOLOGICAL SYSTEM: CORRELATIONAL ASPECTS Hamdamov R.	63
THE OUTLOOK OF THE APPROACHES TO THE SCHOOL ARTS EDUCATION IN UKRAINE Lysevych O.V.	66
THE ROLE OF METACOGNITION IN LEARNING AND STUDENT PERFORMANCE Research group: Popandopulo A., Tulekova G., Kudarova N., Nurgaliyeva M.	68
ГУМАНІСТИЧНА ПАРАДИГМА У ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ Стратан-Артишкова Т.Б.	71
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ Назаренко О.Є.	75

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ Талалай Ю.О.	77
К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДМЕТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ Научно-исследовательская группа: Yespolova G., Kilybaeva G., Nigmatzhanova G., Kurmetova B., Bazarbek B.	79
К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В УСЛОВИЯХ МАГИСТРАТУРЫ Научно-исследовательская группа: Накыпова Г., Койшибаев М., Камзаева К., Азбергенова Л.	83
МІСЦЕ МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГА В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ Поляк О.В.	87
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ Масліч С.В.	89
НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ КРЕАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ Научно-исследовательская группа: Zhumash Z., Tulenova U., Makhmetova A., Daurambekova A., Zulkarnayeva Z.	91
РОЛЬ «РЕЛІГІЄЗНАВСТВА» ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ Руда В.В.	95
СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА Краснощок И.П.	97
СТАН РОРОБКИ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ Дороніна О.В.	101
СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В УКРАЇНІ Лисичарова Г.О.	103
ХУДОЖНЬО-ДІАЛОГОВА ВЗАЄМОДІЯ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА Шевцова О.Б.	107

섹션 28.

PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY

MAINTAINING THE MENTAL HEALTH OF THE BORDER GUARDS BY MEANS
OF THE PASTORAL ACTIVITY OF THE MILITARY CHAPLAINS

Makovskiy A., Mateiuk O.110

КРИТЕРІЇ ТА НОРМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Черних О.А.111

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ТА СУЧАСНІ ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Даніліч-Скакун А.А., Хоменко Г.С.114

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ У ФОРМУВАННІ
АСЕРТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Бужинська С.М., Хмарська А.О.117

섹션 29.

MEDICAL SCIENCES AND PUBLIC HEALTH

BREAST TISSUE: BIOLOGICAL MECHANISMS OF DYSPLASIA AND
GENETIC CRITERIA FOR DIAGNOSIS

Lukavenko I.M., Symonenko I., Steblovs'ka D.120

HEART DAMAGE IN PATIENTS WITH SYSTEMIC LUPUS ERYTHEMATOSUS

Ibragimov S.U.124

PARAMETERS OF INTESTINAL MICROFLORA IN RATS WITH
DYSBACTERIOSIS IN THE DYNAMICS OF AGE

Rakhmatova M.Kh., Malikov I.R., Abdugarimov D.I.126

TESTING OF THE COMPATIBILITY OF THE ORTHOPEDIC IMPLANTS
MATERIAL WITH THE RECIPIENT'S BODY BY USING ATOMIC FORCE
MICROSCOPY (AFM)

Lazarenko H.130

USE OF PLETHYSMOGRAPHY IN THE ASSESSMENT OF THE ARTERIAL
WALL IN PERSONS WITH CORONARY HEART DISEASE

Uzbekova N.R., Kityan S.A., Badalbaeva N.M.133

АКТУАЛЬНІСТЬ СОРТУВАННЯ СМІТТЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Мареніч Г.Г.136

ВПЛИВ COVID-19 НА ПЛІД ТА ВІРОГІДНІСТЬ ЗАХВОРЮВАННЯ У
НОВОНАРОДЖЕНОГО

Мельник О.О., Самойленко І.Г., Мум-Яхмаз А.О.139

ДИАГНОСТИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИЗМЕНЕННЫХ ТЕЗИГРАФИЧЕСКИХ
ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЛЯ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ПРАКТИКИ (РАЗБОР
КЛИНИЧЕСКИХ СЛУЧАЕВ)

Федорова Е.А.142

ЗАСТОСУВАННЯ ГІАЛУРОНОВОЇ КИСЛОТИ У КОМПЛЕКСНІЙ ПРОФІЛАКТИЦІ СПОВІЛЬНЕНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ ПЕРЕЛОМІВ НИЖНЬОЇ ЩЕЛЕПИ Ідашкіна Н.Г.	146
ЛІКУВАННЯ КІСТИ БЕЙКЕРА У ХВОРИХ НА ДИФУЗНУ ФОРМУ ПІГМЕНТНОГО ВІЛЛОНОДУЛЯРНОГО СИНОВІТУ КОЛІННОГО СУГЛОБА Герасименко С.І., Костогриз Ю.О., Костогриз О.А.	148
ОСОБЛИВОСТІ РАДІОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЦЕРЕБРАЛЬНОГО ВЕНОЗНОГО ТРОМБОЗУ Гуманець К.Р., Двореченець Д.Є., Марченко І.О.	152
ПРОФІЛАКТИКА КОГНІТИВНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ З ЕПІЛЕПСІЄЮ Чорна Д.О.	154

섹션 30.

PHYSICAL CULTURE, SPORTS AND PHYSICAL THERAPY

ВПЛИВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ НА НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ВНЗ Городинський С.І.	156
--	-----

섹션 31.

PHARMACY AND PHARMACOTHERAPY

“HEALTH CARE” ФАРМАЦЕВТИК КОРХОНАСИНІНГ ИШЛАБ ЧИКАРИШ ҲУДУДИДАГИ УСКУНАЛАРНИНГ ЖОЙЛАШИШ ЛОЙИХАСИ Юнусходжаев А.Б., Хайдаров В.Р., Максудова Ф.Х.	158
THE DETERMINATION OF ATENOLOL BY HPLC METHOD Mamina O.O., Kabachny V.I., Lozova O.V.	161

섹션 32.

HISTORY, ARCHEOLOGY AND CULTUROLOGY

ORTA ĀSIRLERDE ORTA AZIYA XALIQLARINIŇ ANTROPOLOGIYALIQ QURAMI TARIYXINAN Priniyazov J.A., Allamuratov T.O.	165
SOCIAL PORTRAIT OF A UKRAINIAN DISPLACED WOMAN IN THE SOVIET REAR AREAS DURING SECOND WORLD WAR Motuz V.	168
АНАЛІЗ СТАНОВИЩА ЛУЦЬКОЇ ДІЄЦЕЗІЇ РИМСЬКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У 1943-1954 РОКАХ НА ОСНОВІ ДУШПАСТИРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОТЦЯ КАНОНІКА ЯНА РУТКОВСЬКОГО Хом'як П.П.	170

ГІМНАСТИЧНІ ТРАДИЦІЇ НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ У ДОРЕВОЛЮЦІЙНІ ЧАСИ

Бутенко В.Е.173

МИСТЕЦЬКЕ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Шпитковська Н.Д.177

ОСНОВНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ТРАДИЦІЙНІЙ СИСТЕМІ НІМЕЦЬКОГО СТРАХУВАННЯ, ЗАПРОВАДЖЕНІ РАДЯНСЬКОЮ ВІЙСЬКОВОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ В НІМЕЧЧИНІ (1945-1949 РР.)

Скалозуб А.І.179

섹션 33.

ARCHITECTURE AND CONSTRUCTION

INNOVATIVE APPROACHES IN GEODESY, CARTOGRAPHY, GEOFORMATICS AND CADASTRE EDUCATION

Allaberganov N.A., Normatova K.Z. qizi183

섹션 34.

CULTURE AND ART

ANALYSIS ON THE EXPRESSION FORMS OF THE ARTISTIC LANGUAGE OF OIL PAINTING

Liu Haotian189

DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE ABILITIES BY MAKING PROBLEM SOLUTION SITUATION IN DRAWING SUBJECT

Xalimov M.K., Farxodova Z.X. qizi191

АНАТОМІЧНІ РИСУНКИ ІВАНА ФЕДОРОВИЧА СЕЛЕЗНЬОВА З ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ

Мельничук А.І.195

ІГОР ЖИЛІНСЬКИЙ: ТЕАТР ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО

Мельничук Ю.С.197

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ХУДОЖНИКІВ-РЕСТАВРАТОРІВ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В НАОМА

Ревенок Н.М.199

ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ НАРОДНИХ ЕЛІТАРНИХ МЕШКАНЬ ТА ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Карпенко О.В.201

РИСИ МЕШКАЛЬНИХ БУДИНКІВ ТРАДИЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ В СИЛУЕТАХ ДЕРЕВ'ЯНИХ ЦЕРКОВ	
Карпенко О.В.	207

СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР В ТВОРЧОСТІ Б. ЛЯТОШИНСЬКОГО (НА ПРИКЛАДІ «ПОЛЬСЬКОЇ СЮЇТИ» ОР. 60)	
Лесечко А.В.	214

섹션 35.

GEOGRAPHY AND GEOLOGY

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК ТУРИЗМУ	
Агаркова М.В.	217

ГЕОГРАФІЯ РІДНОГО КРАЮ: САДОВІ ЛАНДШАФТИ ВОЛИНИ	
Тарасюк Н.А., Васковець Х.І.	220

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ МЕТОДОМ К-СЕРЕДНІХ У СЕРЕДНЬОМАСШТАБНИХ ГЕОМОРФОМЕТРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
Сизенко О.В.	222

ПОЗИТИВНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	
Скабара Р.М.	224

섹션 24. SOCIOLOGY AND STATISTICS

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.01

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ: ЧИННИКИ ТА ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ

Даніл'ян Вадим Олегович

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціології

Український державний університет залізничного транспорту

УКРАЇНА

Останніми роками світ швидко змінюється. Змінюються виробництво, технології, освіта, суспільні цінності тощо. Всі ці зміни, в першу чергу, пов'язані із глобалізацією та перетворенням суспільства індустріального на суспільство постіндустріальне (інформаційне), наслідком чого стає створення глобального громадянського суспільства, «...що передбачає об'єднання держав і народів через створення єдиної політично-економічної міжнародної системи» [1]. Основою останнього (як власне і інформаційного суспільства в цілому) є інформація та технології та/або комунікації, що сприяють поширенню глобальних потоків інформації.

Тобто, основною цінністю та засобом виробництва в інформаційному суспільстві є інформація та вільний доступ до неї. Глобалізаційні тенденції сучасного світу збільшують можливості обміну інформацією як всередині окремих суспільств і держав, так й зумовлюють розвиток світових комунікаційних мереж на основі створення та впровадження новітніх технічних засобів комунікації, що забезпечують поширення глобальних потоків інформації. Як зазначає С.Гордієнко, «сучасні засоби комунікації і обробки інформації створили принципово нові умови існування людини, що зумовило появу грандіозного проекту об'єднання національних інформаційних і телекомунікаційних систем в глобальну інформаційну інфраструктуру» [2]. Особливо гостро за таких умов постає питання забезпечення інформаційної безпеки.

В загальному розумінні під інформаційної безпекою розуміється «сукупність засобів забезпечення інформаційного суверенітету України, захист інформаційної сфери від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз», що [3]. Вона також «має включати ефективну протидію сукупності інформаційних загроз» [там само]. В Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 р.р.» дається наступне визначення: «Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність і невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження,

використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації» [4].

Зрозуміло, що розвинуті країни Європи, Америки та Азії, які активно долучаються до розвитку та впровадження інформаційних технологій в економічне, політичне та суспільне життя, мають й досить розвинуті механізми забезпечення і підтримки власної інформаційної безпеки. Водночас в Україні питання інформаційної безпеки поки що переживає початковий етап становлення. Зокрема Доктрина інформаційної безпеки України була затверджена тільки на початку 2017 року [5]. Саме тому питання інформаційної безпеки: змісту поняття, його структури, чинників, що формують безпечний інформаційний простір всередині держави, можливих шляхів розвитку є вкрай актуальними для українського суспільства.

Серед чинників, що мають безпосередній вплив на рівень інформаційної безпеки можна назвати наступні:

1) політична та економічна ситуація у світі (на даний момент найвизначнішим загальносвітовим чинником є пандемія COVID-19 та її наслідки для світової економіки);

2) наявність потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз (для України це, в першу чергу, гібридна війна із Російською Федерацією, окупація Криму тощо);

3) стан і рівень розвитку інформаційно-комунікативних технологій держави (саме вони створюють можливості для доступу більшістю населення до інформації; високий рівень технологій дозволяє отримувати інформацію з різних джерел, узагальнювати її, порівнювати й робити висновки; низький рівень розвитку технологій обмежує можливості доступу людини до інформації та формує її уявлення про світ тільки на основі певних джерел, що може сприяти викривленому сприйняттю дійсності, маніпулюванню її свідомістю та поведінкою на користь зацікавлених осіб);

4) внутрішня політична, економічна та соціальна ситуація в державі (будь яка політична, економічна або соціальна нестабільність всередині країни створює можливості для виникнення «зон напруження» та маніпулювання свідомістю та поведінкою громадян – підвищення тарифів, зростання безробіття через пандемію COVID-19, вакцинація, зміна правлячої еліти, акції протесту тощо – все це може стати приводом для дезінформації та формування подальшого негативного іміджу певної публічної особи, особливо за умов майже повної відсутності в нашій державі незалежних ЗМІ);

5) особливості функціонування інформації та рівень інформаційної грамотності громадян (несвоєчасне отримання інформації; неповнота та/або надлишок інформації; наявність зайвої, непотрібної інформації та/або дезінформації; неправильна інтерпретація отриманих повідомлень тощо).

Шляхи досягнення інформаційної безпеки в Україні пов'язані із створенням безпечного інформаційного простору, що має включати: 1) наявність чіткої законодавчо-нормативної бази, що регулює відносини у сфері функціонування інформації, в тому числі й систему покарань за дезінформацію та способи протидії маніпулюванню свідомістю (суттєвим зрушенням тут є прийняття Доктрини інформаційної безпеки України); 2) сприяння державою до масового розповсюдження сучасних інформаційно-комунікативних технологій, впровадженню новітніх стандартів та розробок; 3) підвищення рівня інформаційної грамотності громадян (можливо через створення циклу вебінарів, запровадження спеціальних майстер-класів тощо).

Таким чином, інформаційна безпека є досить складним феноменом, що суттєво впливає на політичне, економічне та соціальне життя суспільства. Вона спрямована на забезпечення та підтримку життєво важливих як інтересів конкретної особистості, так і суспільства та держави в цілому. Правильна стратегія інформаційної безпеки в державі забезпечує її стабільність, створює можливості для повноцінного економічного зростання, здорової політичної конкуренції, прогресивного соціального розвитку.

Список використаних джерел:

- [1] Даніліян В.О. (2015) *Глобальне громадянське суспільство*. Trebin, М.Р. (ред). *Politologichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* (с.150-152). Kharkiv: Pravo.
- [2] Горденко С.І. (2017) Інформаційна безпека в сучасному світі. *Молодий вчений*, (9.1), 38-41.
- [3] Боднар І.Р. (2014) Інформаційна безпека як основа національної безпеки. *Mechanism of Economic Regulation*. (1), 68-75.
- [4] *Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 р.р.* (Закон України). № 537-V. (2007). Вилучено з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16?find=1&text=%E1%E5%E7%E>.
- [5] *Доктрина інформаційної безпеки України* (2017). Вилучено з <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

섹션 25. PHILOLOGY AND JOURNALISM

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.02

АРХЕТИПИ ТА АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Заїкіна Людмила Вікторівна

старший викладач

Національний Університет Києво-Могилянська Академія

УКРАЇНА

Термін «архетип» вперше з'являється в роботах К. Юнга в 1919 році. Вчений запозичив його у псевдо-Діонісія Ареопажі з трактату «Про божественні імена»; подібний же термін зустрічається і у Св.Августина. У теорії Юнга «архетип» має інше значення, ніж в працях богословів. Вчений акцентує схожість архетипів з ідеями Платона, але архетипи амбівалентні і знаходяться поза категорією етики, вони позбавлені ідеального характеру платонівських «ідей».

Роль архетипів визначається, перш за все, необхідністю доводити до свідомості змісту несвідомого. Таким чином, поняття архетипу пов'язано з ідеєю колективного несвідомого, яке є невідомою частиною душі людини поряд з свідомістю та несвідомим. Несвідоме набагато старше свідомості. На початку життя людина перебуває в несвідомому стані і лише потім виростає до свідомого. «Якщо так зване особистісне несвідоме складає витіснені забуті, пригнічені змістовні елементи, джерело яких - в житті даної особистості, то колективне несвідоме не залежить від історичної епохи, від впливів, обумовлених громадської або етнічної приналежності, і являє собою сховище типових, споконвічно притаманних всім людям реакцій на універсальні ситуації - такі, як тривога, загроза, боротьба з переважаючою силою, стосунки статей, відносини між дітьми і батьками, ненависть і любов, народження і смерть ...» [1].

Архетипи проявляються лише в творчо оформленому матеріалі в якості регулюючих принципів його формування. К. Юнг пише про «художнє розгортання праобразу», яке грає, в якійсь мірі компенсуючу функцію, коригує духовне життя людства з глибинними вимогами психіки. Напрямки в мистецтві обумовлені, на думку вченого, вимогами духовної атмосфери відповідного історичного періоду. Також взаємозв'язок традиції і новаторства в мистецтві незмінно акцентувалася в роботах психолога.

Карл Юнг ніколи не вважав свій підхід в інтерпретації художніх творів вичерпним. Навпаки, він всіляко підкреслював обмеженість якого б то не було аналізування з точки зору психології для творів мистецтва, що мають власне-естетичну функцію. Критикуючи фрейдистський підхід, докоряючи йому в відсутності гарного смаку і такту, в розвінчанні божественного ареола художника-творця і зведення його творчого процесу до звичайного неврозу, Юнг тим не менш не заперечує зовсім використання психологічного аналізу в відношенні до творів мистецтва, він просто говорить про необхідність усунення

акценту з вивчення особливостей особистісної психології автора на аналіз втілених в специфічних формах мистецтва образах, тому що саме це наближає нас до розуміння сенсу і призначення мистецтва і його творів.

Таким чином, одним із завдань аналітичного дослідження стає усвідомлення тих несвідомих змістів, які беруть участь в конструюванні образів і образних систем. Звідси зрозумілий інтерес Юнга до міфу і символу, як до найбільш явно виражає архетипну сторону психіки людини. Фольклор, міфологія і література дають Колосальний матеріал для аналізу функціонування людської психіки та творчості. У нашій країні школа аналітичної психології знаходить своїх прихильників, хоча такий термін, як «архетип», вже міцно завоював своє місце в науковому лексиконі.

Отже, архетипи, з одного боку, успадковуються, з іншого - формуються в ранньому дитинстві. Активізуючись під впливом реальності, вони продукують образи сновидінь і фантазій, стимулюють творчий пророцес, як би вишукуючи спосіб донести до свідомості свої змісту. При цьому людина може відчувати несвідомо сильні емоції або афекти, незрозуміле ловлення, тугу. Іноді ці стани можуть культивуватися і стає частиною естетичного переживання. Таким чином несвідоме заявляє про себе. У термінах аналітичної психології це можна було б назвати активізацією архетипу.

М. Л. фон Франц писала: «Сьогодні нам відомо, що архетипи надають величезний вплив на індивіда, формуючи його емоції, етичні уявлення і світогляд, впливають на взаємовідносини з іншими людьми, і тим самим визначають його долю» [2]. Навіть якщо прийняти цю точку зору вельми стримано, то все одно ми змушені будемо завідрітати, що деякі рішення і вчинки ми здійснюємо не обдуманно, а підкоряючись несвідомим прагненням. Архетипні змісти виявляють себе в образній формі, часто змушуючи нас ламати голову над їх значенням. Це їх властивість зближує літературознавців і психологів, чиї зусилля спрямовані на розуміння і виявлення прихованих значень, системних зв'язків між образами. В одному випадку це сприяє зціленню, в іншому - більш повному і глибокому прочитанню тексту.

Слід розрізняти архетип і архетипні образи. Починаючи з 1946 року Юнг, нехай не завжди в явному вигляді, підкреслював відмінність між архетипом як таким, який не сприймається і лише потенційно присутній в будь-якій психічній структурі і актуалізованим архетипом, який став доступним для сприйняття і вже вторгся в область свідомості. Виявом цього актуалізованого архетипу служить архетипний образ, уявлення або процес. Під архетипним процесом розуміється, наприклад, процес індивідуалізації або проходження еволюційних стадій людською психікою.

Число архетипів обмежена одним десятком, число продукуваних ними образів множинне. Основні архетипи: Тінь, Персона, Дитина, Аніма / Анімус, Трікстер, Велика мати, Дух, Самість. Так Е.Самуелс дає наступну ієрархію архетипів в книзі «Юнг і постюнгіанці»: Персона, Тінь, Аніма / Анімус, Мати, Дитина, Дух, Самість - з них Самість є «найглибшим внутрішнім архетипом» [3]. В цьому списку відсутній архетип Трікстер.

Самість має телеологічний сенс, як зазначає і Е.М.Мелетинський: «Гармонізація людської особистості, процес диференціювання всіх психічних функцій і встановлення живих зв'язків між свідомістю і підсвідомістю, при максимальному розширенні сфери свідомого, позначається Юнгом як індивідуалізація» [4]. Сутність індивідуалізації або вимога Самості полягає в особистісному злитті, гармонійному поєднанні свідомості і несвідомого, цей

процес здійснюється на протязі усього життя індивіда і має два основних етапи: першої половини життя, коли «героїчне его бореться за незалежність» від влади несвідомого, щоб потім усвідомивши його, використавши його енергію, знайти гармонію, цілісність психіки, що, власне, і становить суть і підсумок індивідуації. Процес індивідуації або набуття Самості і є кінцевим результатом духовного становлення людини, В книзі «Структура психіки і процес індивідуації» К. Юнг пише про те, що вимога Самості нездоланно і полягає в необхідності аналітичної роботи свідомості.

Отже, підсумовуючи висловлювання К.Юнга і його учнів, можна запропонувати наступну характеристику архетипів, з якої виключається Персона, з тих міркувань, що цей архетип не завжди включався Юнгом в список архетипів, наприклад, в збірниках «Структура психіки і процес індивідуації» і «Душа і міф», які є базовим для автора цієї роботи. Також важливий той факт, що Персона пов'язана з особистим несвідомим, як і Тінь, має негативний характер і, мабуть, пов'язана з певним характером проявів інших архетипів.

Список використаних джерел:

- [1] Юнг К. Дух та життя. — К., 1996. — 551 с.
- [2] Юнг К. Человек и его символы. М.: Медков С. Б.; Серебряные нити, 2016. — 352 с. — ISBN 5-902582-08-3.
- [3] Самуэлс Эю Юнг и постъюнгианцы. — Добросовет., 2012. — 408с.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.03

ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО В ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ Ф. КАФКИ

ORCID ID: 0000-0002-1548-3362

Козубенко Леонід Миколайович

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри української
і зарубіжної літератури та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

УКРАЇНА

Художній світ Ф. Кафки дуже незвичний – у ньому завжди є багато фантастичного, казкового, що поєднується з реальним – страшним і жахливим, жорстоким і безглуздим.

Митець дуже загострено відчував свою самотність, відчуженість від людей – і від своїх рідних, і від чужих. Дослідник творчості Ф. Кафки Г. Андерс так про це написав: «Як жид він не був своїм у християнському світі. Як індиферентний жид – а саме таким Кафка був від самого початку – він не був своїм серед жидів. Як людина, що розмовляє по-німецьки, він не був своїм і серед чехів. Як жид за походженням, він, хоч і розмовляв по-німецьки, не був своїм серед німців. Як богемець, він не був цілком австрійцем. Як службовець, він не вповні належав до буржуазії. Як син бюргера – не зовсім належав до робітників. Він не віддався цілком службі, бо чувся письменником. Але і письменником не був, бо всі свої сили віддавав сім'ї, про яку, одначе, сам написав у щоденнику: «У своїй родині я живу більш чужим, аніж найчужіший» [1]. Отже, як бачимо, на «чужому» коло замкнулось. Про себе самого Ф. Кафка згодом так напише у щоденнику: «Що спільного у мене з жидами? У мене з самим собою навряд чи є щось спільного, я на те тільки і здатен, щоб забиватись у куток, тихенько радіючи, що дихаю» [2].

Твори Ф. Кафки написані ясною і простою, але дуже канцеляризованою та архаїзованою мовою. В них митець свідомо використовує науково-діловий стиль щоб увиразнити реальність, юридично точно описати її, немовби скласти протокол про ту чи іншу подію.

Якщо допустити ту чи іншу фантастичну ситуацію, вважати її можливою в реальному житті, то все у творах Ф. Кафки розвивається правдиво і логічно, неначе в дійсності. Цим художній світ Ф. Кафки нагадує манеру бачення життя представниками романтизму, зокрема Е.Т.А. Гофманом, а також художні фантазмагорії українського М. Гоголя.

Ф. Кафку досить важко порівняти з кимось у його власному похмурому світобаченні та світорозумінні. Його урівноважений канцелярський стиль увиразнює відчуття трагічного страху перед безглуздом та беззмістовним життям, у якому персонажі Ф. Кафки відчувають себе такими безмежно самотніми та нещасними, нездатними бути господарями свого життя, приреченими на страждання й муки, до яких і зводиться усе їхнє існування. Страшну реальність Ф. Кафка перепускає через власну душу, зіставляє з власним досвідом, своїм внутрішнім станом. Письменник немовби вливав у буденний, правдиво викладений сюжет творів самого себе, свою душу, свої почуття і думки, свої емоційні стани.

Показовим у цьому відношенні є роман Ф. Кафки «Америка». У ньому розповідається про шістнадцятирічного Карла, якого батьки вислали з Праги у далеку Америку за велику провину. Пригоди юнака починаються уже на пароплаві. Ще більші несподіванки готує йому Америка. Там Карл знайомиться з волоцюгами Робінсоном і Делямаршем. Він тягнеться душею до них, бажає їм допомагати, та постійно гірко розчаровується, його навіть звинувачують у злочині. Врешті-решт Карл знаходить роботу. Незакінчений роман залишає відкритим питання про долю юнака, але Ф. Кафка чітко висловлює в ньому свою життєву позицію: людина безмежно самотня, вона протистоїть світові і є безсилою у цьому протистоянні, бо життєве зло всесильне, а людина така слабка і самотня.

Фантастичним і таємничо-загадковим видається роман Ф. Кафки «Процес». Персонажа цього твору Йозефа К. несподівано заарештовують якісь невідомі люди – уповноважені якогось таємничого і всесильного суду, що офіційно не існує або існує неофіційно. Йозефа судять, і змалювання судового процесу становить зміст роману. Центральною проблемою твору є гріховність людини, за що вона карається упродовж свого життя, постійно відчуваючи власну провину. Саме це властиво Йозефові К., який заглиблений у собі й цікавиться не стільки навколишнім світом, скільки самим собою.

Ще динамічнішою є ситуація, змальована в романі «Замок». Головний герой роману потрапляє у село, що підкоряється загадковому замкові. Вся увага зосереджена на внутрішньому стані героя, його роздумах, жалюгідних мріях, його самотності. Страхітлива і жорстока реальність чинить героєві різні перешкоди, та він з найбільшими зусиллями прагне до жаданої, омріяної мети. Він бореться з бездушним чиновницьким апаратом, загадковими «стражами замку», для яких заплутана канцелярщина і писанина важать більше, аніж сама людина, до якої бюрократичний апарат ставиться бездушно, байдуже і з якоюсь страхітливою нещадністю та жорстокістю.

Дуже важливим за змістом є оповідання «У виправній колонії», в якому Кафка-письменник виявився пророком, що возвістив майбутні жахи караючої системи судочинства тоталітарних більшовицької та фашистської систем, які перетворюють людей на рабів, жорстоко нав'язуючи їм примусове щастя, вірніше, те, що тоталітаризмові видається щастям. А для людини це означає неволю, покору, повне позбавлення людських прав і духовне рабство в умовах жорстокої, немилосердної диктатури.

Новела «Перевтілення» посідає центральне місце в творчості Ф. Кафки, в ній зосереджені всі провідні проблеми та ідеї письменника. Новела має велике значення для розуміння Кафкової концепції реальності. Життя, яким воно змальоване у цьому творі, вражає своєю безвідрадною, воно сповнене справжніх жахів, хитромудрих безглуздь. Усі ці неладності життя мають величезну силу, яку не подолати. А найгіршим є те, що саме вони керують світом, людьми, нещадно їх гноблячи.

Людина у Ф. Кафки взагалі, а в новелі «Перевтілення» особливо – земний прах, грудка глею, безсилий і безпорадний пасинок життя. Вона приречена на страждання, постійні болючі поразки, відчуження навіть в оточенні найближчої родини і безрадісну самотність, нарешті – загибель. Герой Ф. Кафки – далеко не герой, це глибоко нещасна жертва, до якої письменник сповнюється великого співчуття і жалю, бо всім змістом життя цієї людини є страждання. Він співчуває їй, бо вона жертва, бо вона безсила, бо вона немічна людина, яка мучиться від світового зла.

Отже, в своєму художньому світі Ф. Кафка чи не найглибше розкрив страшну кризу міщанського суспільства з його вражаючою бездуховністю, висунув багато тих ідей та проблем, які хвилювали і тривожили людство. У творах письменника досить виразно звучить трагізм правди життя. Цей трагізм обумовлювався, передусім, власним досвідом митця. Тому гуманізм, людинолюбство Ф. Кафки не звичайні – вони трагічні. Це – любов до людей загубленої у великому світі, відчуженої від світу і від суспільства особистості з тонкою, ніжною і вразливою душею, що тягнеться до людей, відчуває до них добрі почуття, але відкидається всіма, відчужується і завжди відчуває себе безмежно самотньою й нещасною.

Список використаних джерел:

- [1] Gunther Anders. (1974). Franz Kafka. Pro et Contra. Munich: C. H. Beck.
- [2] Кафка Ф. (1998). Дневники. Москва: Аграф.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.04

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

Іваниця Іванна Василівна

здобувач вищої освіти факультету перекладознавства
Київський національний лінгвістичний університет

Синьгуб Світлана Вікторівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри англійської і німецької філології та
перекладу імені професора І. В. Корунця
Київський національний лінгвістичний університет

УКРАЇНА

Розвиток перекладу художньої літератури є одним зі стратегічних завдань кожної держави і використовується як механізм поширення свого культурного поля на міжнародній арені. Він був і залишається умовою, наслідком та процесом міжкультурних контактів: обміну знаннями, ідеями, емоціями, духовними цінностями, дає можливість долучитися до світового досвіду, пізнати нове; засобом формування естетичних смаків, впливу на формування особистості.

Переклад художнього тексту є окремим, специфічним видом перекладацької діяльності. Його розглядають як "адекватне (еквівалентне) відтворення змісту та художньої цінності художнього твору". Завдання художнього перекладу полягає не в дослівному перекладі самого тексту, а в передачі стилю, його унікальності, характеру і атмосфери, які були вкладені в цей твір автором як носієм певної лінгвокультури. Одним із інструментів досягнення такого результату є використання перекладацьких трансформацій як особливого, міжмовного перефразування, при якому відбувається перехід від однієї мовної одиниці до іншої, від оригіналу до перекладу для досягнення перекладацького еквівалента.

Актуальним залишається питання специфіки використання перекладацьких трансформацій при перекладі текстів сучасної німецькомовної художньої прози та їх вплив на адекватність перекладу. Як показує практика найчастіше в роботі над художнім перекладом використовують чотири типи перетворень (трансформацій), а саме: перестановка, заміна, додавання та опущення [1]. Саме ця диференціація перекладацьких трансформацій була використана у нашому дослідженні.

Ефективним у цьому відношенні виявилось дослідження жанрово-стилістичних особливостей перекладу художніх творів, які проводилось на матеріалі німецькомовна література – літературні твори німецькою мовою, написані в межах німецькомовного простору (Німеччина, Австрія, Швейцарія, Ліхтенштейн). Зокрема для дослідження ми обрали роман Патріка Зюскінда "Парфуми: історія одного вбивства" та новелу одного з найвідоміших німецькомовних новелістів Стефана Цвейга під назвою "Лист незнайомки".

Роман, як вже зазначалось, відноситься до великих прозових творів, це великий за обсягом і складний за будовою епічний твір, у якому широко охоплені важливі й складні суспільні процеси, всебічно і в розвитку показані численні

персонажі. У романі розвивається кілька сюжетних ліній, пов'язаних з долею головних героїв. Події в ньому розгортаються порівняно з іншими прозовими творами протягом довшого часу (ускладнений хронотоп) з показом усієї складності доби, суспільних процесів, проблем зовнішнього та внутрішнього світу. Роман не має жорсткої композиційної структури, тематичних або жанрових обмежень. Він може описувати як окремий важливий період в житті головного героя, так і весь його життєвий шлях.

На противагу роману новела (італ. *novella*, від лат. *novellas* – новітній) – це невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, с конденсованою та яскраво вималюваною дією. Новелі властиві лаконізм, яскравість і влучність художніх засобів. Серед різновидів епічного жанру новела вирізняється строгою й усталеною конструкцією. До композиційних канонів новели належать: наявність строгої та згорненої композиції з яскраво вираженим композиційним осередком (переломний момент, кульмінаційний пункт дії, контраст чи паралелізм сюжетних мотивів і т. д.), перевага сюжетної однолінійності, зведення до мінімуму кількості персонажів.

Аналіз засобів відтворення двох художніх творів зазначених жанрів показує ефективність застосування певного типу трансформацій. При перекладі роману Патріка Зюскінда "Парфуми: історія одного вбивства" перекладач використав такі перекладацькі трансформації: перестановка 30%; заміна 30%; додавання 15%; опущення 25%. При перекладі новели Стефана Цвейга "Лист незнайомки" перекладач використав такі перекладацькі трансформації: перестановка 20%; заміна 35%; додавання 30%; опущення 15%.

Порівняльна характеристика використання трансформацій при перекладі текстів жанру "роман" та "новела" дозволяє зробити такі висновки: 1) Використання дослівного перекладу для передачі жанру новели є, так само як і для передачі жанру роману, не найвдалішим рішенням. При дослівному перекладі не враховуються відмінності між німецькою та українською мовами, жанрово-стилістичні особливості твору та стилістична образність метамови письменника. 2) Специфіка використання перекладацьких трансформацій при перекладі певного художнього твору обумовлена граматичними, лексичними, синтаксичними та стилістичними відмінностями, які існують між будь-якими мовами.

Знання та практичні навички застосування перекладацьких перетворень дають змогу перекладачам створювати адекватний, яскравий переклад, у якому не тільки у повному обсязі збережена інформація всіх рівнів, але й відтворене його позаконтекстуальне, емоційне навантаження.

Список використаних джерел:

- [1] Бархударов, Л. С. (1975). *Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода*. Москва: Международные отношения.
- [2] Зюскінд, П. (2003). *Парфуми*. Харків: Фоліо.
- [3] Сняданко, Н., Бобинський, В., Стешенко, І. (2014). *Лист незнайомки*. Харків: Фоліо.
- [4] Süskind, P. (1985). *Das Parfum Die Geschichte eines Mörders*.
- [5] Zweig, S. (1922). *Brief einer Unbekannten*.

섹션 26. PHILOSOPHY AND POLITICAL SCIENCE

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.05

PHILOSOPHY OF LAW AS A TOOL FOR RESEARCHING LEGAL VALUES

Skyba Eleanora

Doctor of Philosophical Science,
Professor of the Department of Humanities and Police Psychology
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

UKRAINE

Philosophy of law as a special branch of scientific knowledge about the essence of law, its purpose in the process of human existence is a means of knowing the endless source of society's wisdom. Everyone has the right and wants to know how the modern system of law was created, what worldviews and essential socio-legal values make up the legal system of mankind.

These issues are especially important to know for a modern lawyer, who must know the means by which to understand the world of law, to understand important categories of law, analyze how they are embodied in the space of legal systems, to establish what way such categories as "good" and "evil", "justice" and "equality" are implemented in the specific historical legal space.

When establishing links between cultural, economic, legal and social phenomena, on the one hand, and fundamental legal values, on the other hand, the philosophy of law helps to interpret the socio-legal meanings of these relations and understand the humanistic value of the legal system.

Knowledge on the philosophy of law affects the legal education and formation of legal personality. It develops a methodology and mechanism for introducing into legal reality the process of improving legal awareness, affects the education of general legal culture and, thus, influences state formation as a factor of general legal culture.

Having studied the basics of the existence of law, the most important philosophical general principles of law existence, and its culturological and anthropological nature, the future lawyer masters the subject of philosophy of law. Philosophy of law analyzes legal phenomena in general cultural contexts, and establishes links and the interaction of legal and human values.

The problems of the essence, and nature of legal reality, the reasons for the emergence of law, the general foundations of the existence of legal reality - all of them are issues of philosophy of law. This knowledge helps to understand legal phenomena through the study of meanings and reasons for their existence, through the analysis of their legal causal relations.

Among the main functions of the philosophy of law one should identify the followings: worldview-cognitive, methodological, value-oriented, reflective-informational, and educational.

Worldview-cognitive function provides immersion in the most common problems of law. When based on worldview principles, this function contributes to the built philosophical vision of legal phenomena, explains and interprets the meanings of these legal phenomena and determines the importance of law in society and man.

The methodological function is in providing jurisprudence with methods and principles of research, it provides specific ways of understanding the legal reality and substantiates general ideas. Philosophy of law develops methods of analysis and study of legal phenomena; it serves as a tool for obtaining knowledge about law.

The value-orientation or axiological function demonstrates its place while constructing the hierarchy of legal values, revealing their importance for society and law, and substantiating the logic of this hierarchy. The philosophy of law influences the orientation of law-making, law enforcement and law enforcement activities on the humanistic goals of law. When constituting the image of the legal ideal, philosophy of law warn against the negative consequences in case of non-compliance with the main values - justice, equality, good.

The main purpose of the reflective and informative function is to create a "general picture of law", which is carried out through the information collection on the object of law, its basic elements, the vision of structural relationships and basic laws. It is the informational reflection of these phenomena that forms the general vision of the legal system as a single legal space for future jurists.

When performing an educational function, the philosophy of law transmits to the next generation a system of achievements of legal values of the past, provides an opportunity to understand under the influence of which factors society has formed such a system of values.

Law as the accumulation of facts and ideas about legal reality is a reflection of the universally important values to which society seeks to establish. Mankind tries and strives to be guided in the practice of legal relations by legal values that reproduce the historical movement of society to create a humanistic society.

The system of civilizational legal values was created through the collision of various forms of reality and attempts to theoretically master these facts as a process of overcoming contradictions, internal and external. It can be said that the philosophical and legal model of each society is a means of demonstrating the ability of social objects and communities to introspect, study internal and external legal processes, and reconcile contradictions and problems in the legal field.

Список використаних джерел:

- [1] Скиба, Е. К. (2020). Роль філософії права в формуванні свідомості суспільства сучасної формації. *Грані*, (5/ 23), 64-76.
 - [2] Tebbit, Mark. (2017). *Philosophy of Law: An Introduction*. Routledge.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.06

ІННОВАЦІЇ У САКРАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ

Галуйко Роман Мар'янович

кандидат філософських наук,
доцент кафедри теорії та історії культури
Львівський національний університет ім. Івана Франка

УКРАЇНА

Ікона як вид сакрального живопису, є дуже особливим жанром образотворчого мистецтва. У християнській традиції іконі відводиться певне місце і вона виконує особливе призначення у культі християнської церкви. Тому, й ікони малюються за певними правилами (іконографічними канонами), які склалися протягом багатьох століть і завжди оберігалися від будь-яких мистецьких новацій.

Ікона завжди викликає зацікавленість у різних дослідників. І часто багато художників намагаються оновити, так би мовити, осучаснити ікони відповідно до сьогоднішніх реалій. Проте багато таких сучасних ікон не зовсім відповідають іконографічному канону. “Церкви наповнюються неканонічними іконами, виконаними без спеціальних знань, певних традицій. Виразно окреслюється тенденція так званої модерної ікони” [1].

Так, Д. Степовик вважає, що новації можливі лише в ілюстративному мистецтві, де зображуються події та життя персонажів Святого Письма Старого та Нового Заповітів. Але ікона залишається навіки одною, єдиною на всі часи і народи. “... Наше сумління, – наголошує він, – не приймає спотворених, деформованих, окарикатурених ікон...” [1].

Православний священик С. Булгаков упевнено заявляє, що можуть виникати нові ікони догматичного змісту, але не вигадуючи щось таке, що б не мало відношення до передання [2]. Далі цей богослов уточнює: “Новаторство в іконописі має бути духовно викликане реальним спогляданням і творчо виправдане художнім баченням. Нова ікона може появитися як поєднання реального осяяння і художнього натхнення” [2].

Інший відомий православний мислитель П. Флоренський говорив наступне: “Будь-які деталі в іконописному сюжеті, як наприклад, одяг, німби, декоративні елементи та інші деталі ікони – усе це складає її “конкретну метафізичну сутність”, що має бути виражена “у всіх своїх деталях, будучи одним цілим” [3]. Ікона, як відображення “загальнолюдської метафізики” є надбанням всієї Церкви – “належить соборній справі Церкви” [3]. Також П. Флоренський тонко відмежовує суб’єктивний вклад іконописця, вважаючи, що головне правильно передати “соборну істину”, яка відповідає Переданню [3].

Не так давно в Україні (Івано-Франківська область), художник Василь Стефурак намалював до Євро – 2012 “ікону-оберіг”. На іконі зображена Богородиця з малюм Ісусом, котрий в руках тримає футбольний м’яч над футбольним полем, по краях якого національна символіка країн-господарів єврочемпіонату [4]. Однак, при всій цій популяризації модерністських настроїв в іконописному мистецтві губиться його багатовікова традиція. Тут теж варто послатися на вказівку С. Булгакова. “Ми повинні сказати, - пише він, - що не всяке зображення, не всяка ікона має силу іконності, а лише освячена, а тому віддати неосвяченій іконі іконне шанування не можна” [2]. Проте місцевий

архієрей Микола Сімкайло освятив цю ікону і сказав наступне: “Це є добрий знак. Ми подивилися – ереси немає, і тому ми поблагословили. Хай у добрий шлях, у добру путь іде. Попробуємо цього разу з Богом зробити щось добре” [5].

Варто нагадати, що дуже схожа ситуація сталася у Російській Православній Церкві з іконою Св. Воїна Євгенія. Російський солдат Євген Родіонов був захоплений в полон у Чечні, де відмовився прийняти іслам, за що і був обезглавлений. РПЦ не канонізувала цього новомученика, але іконописець І. Кусовнін написав образ цього воїна [6]. Згодом на порталі Інформаційного Агенства «Русские Новости» (www.ru-news.ru) з посиланням на ТРК «Експрес» з'явилася інформація про те, що в церкві при пензенському обласному онкологічному диспансері замироточила ікона новомученика Євгена Родіонова. Реакція РПЦ була миттєвою. Відразу ж на другий день з офіційною заявою виступив секретар Пензенського єпархіального управління – ігумен Серафим. Він заявив: “Те, що було оголошено вчора по телебаченню, був поспішний м'яко кажучи, висновок молодого священика про мироточення ікони. Хоча й іконою ми це зображення не можемо назвати, тому що Євген Родіонов не прославлений в лику святих, і його зображення – фотографії чи іконописні зображення – у храмі не можуть перебувати до тієї пори, доки церква офіційно не канонізує ту чи іншу людину” [7].

На підставі усього вищенаведеного та беручи до уваги прецедент, що мав місце у РПЦ з іконою Св. Воїна Євгенія, можемо заявити, що Ікона з Богородицею, Малям Ісусом та футбольним м'ячем аж ніяк не вписується в культуру українського народу, та й узагалі не відповідає іконописному канону та традиції іконописних Богородичних зображень.

Список використаних джерел:

- [1] Степовик, Д. В. (2005). Сучасна українська ікона: З іконотворчості Христини Дохват. Київ: Мистецтво.
- [2] Булгаков С. (1996). Икона и иконопочитание. Догматический очерк. Москва: Русский путь.
- [3] Флоренский П. (1996). Иконостас. Избранные труды по искусству. Москва: «Изобразительное искусство».
- [4] Перцович В. (2009). Благословення ікони, присвяченої Євро-2012. Вилучено з <http://kolomyia.org/se/sites/ep/19851/>
- [5] Мацьків М. (2010). Футбольна ікона. *Культура й стиль життя*. Вилучено з <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6163844,00.html>
- [6] Современная Православная Икона. (2003). Санкт-Петербург: «Знаки».
- [7] Епархиальное Управление Пензы раскритиковало Икону Св. Воина Евгения Родионова и мироточение на ней. (2010). ИА «Русские Новости». Вилучено з http://ru-news.ru/art_desc.php?aid=4002

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.07

ПРИНЦИП КОЭВОЛЮЦИИ В ПОСТНЕКЛАССИЧЕСКОЙ МЕТОДОЛОГИИ

Наумкин Елена Анатольевна

кандидат философских наук, доцент,
доцент кафедры всемирной истории,

международных отношений и методики обучения исторических дисциплин
Сумской государственной педагогический университет имени А.С. Макаренка

УКРАИНА

Современная постнеклассическая наука характеризуется переходом к изучению принципиально новых объектов изучения – сложных самоорганизующихся систем, которые исторически развиваются и формируют новые уровни своей организации. Системы, характеризующиеся открытостью и саморазвитием, постепенно определяют образ современной науки. Новый характер объектов изучения требует новой методологии их познания.

Одним из ключевых принципов современных научных исследований становится принцип коэволюции, который прошел достаточно долгий методологический путь: от идеи коэволюции к принципу, подходу и даже статусу парадигмы.

Методологическая ограниченность классических подходов к осмыслению феномена коэволюции связана с их односторонностью, игнорированием специфики каждой из подсистем, с разрывом между рассмотрением сущности и существования, с отсутствием контакта с реальным миром. Наличие этих недостатков классической методологии обусловило образование пробелов в теоретическом изучении взаимосвязи и взаимозависимости различных сфер бытия мира, человека, что способствовало на практике несогласованному их развитию и, в конечном итоге, обусловило угрозу самоликвидации человечества.

Все это стало результатом господства редукционистско-аналитического подхода. По этому поводу Р.С. Карпинская справедливо замечает: «Условность состоит в том, что эти реальности взаимно проникают друг в друга, неразрывны в своем единстве, тогда как человеческое познание схватывает либо одно, либо другое, да и к тому же посредством множества дифференцированных наук в каждой из двух областей» [1].

Термин «коэволюция» происходит от латинского со – совместно и известного понятия «эволюция» и означает «совместная эволюция». Данное понятие было введено экологами, для которых коэволюция – эволюционное взаимодействие организмов разных видов, не обменивающихся генетической информацией, но тесно связанных друг с другом биологически [2]. Ю. Одум, конкретизируя его, дает следующее определение коэволюции: «Сопряженная эволюция – это тип эволюции сообщества (т.е. эволюционных взаимодействий между организмами, при которых обмен генетической информацией между компонентами минимален или отсутствует), заключающийся во взаимных селективных воздействиях друг на друга двух больших групп организмов, находящихся в тесной экологической взаимозависимости» [3]. То есть коэволюция – это взаимное приспособление видов. Первоначально экологи связали коэволюционное взаимодействие с мутуалистическими

(взаимовыгодными) ассоциациями, примером которых может быть симбиоз. В последующем ученые расширили область применения этого понятия и стали говорить о коэволюции как взаимодействии любых видов организмов с видами – ближайшими партнерами в биогеоценозе. Эти взаимоотношения включают в себя даже антагонистические, однако при них виды-партнеры оказываются взаимно необходимыми. Коэволюция в таком случае обеспечивает условия взаимного существования и повышения устойчивости биоценоза.

В этологии предметом анализа являются коэволюционные процессы, связанные с совместной эволюцией коммуникативно-информационных систем, с корреляцией между актами поведения одних особей и их влияния на акты поведения других, между сходными адаптациями. Поэтому, в этологии вместо адаптации принято говорить о коадаптации – взаимной адаптации двух видов.

В генетике анализируют коэволюцию в геноме человека, то есть в ансамбле генетических информационных структур разного ранга. В социобиологии (Э. Уилсон) вводится понятие «генно-культурной коэволюции». Она представляет собой сложное взаимодействие, в котором культура порождена биологическими императивами, а биологические черты изменены генетической эволюцией в ответ на культурные новшества [4].

Со временем стало очевидным, что данное понятие удачно выражает широкий круг явлений – соразвитие взаимодействующих элементов развивающейся системы, сохраняющей при этом свою целостность. Так, в последнее время все чаще стали использовать понятие коэволюции в исследованиях различных типов социальных и гуманитарных систем. Перспективы преодоления кризисного состояния общества зависят в решающей степени от способности социума обеспечить самосинхронизацию политических, экономических и иных процессов, то есть от способности вырабатывать согласованный ритм совместных действий, несмотря на различия индивидуальных и групповых ритмов, способности обеспечить коэволюцию прагматической и духовной компонент в рамках социальной системы. Именно это позволяет обеспечить устойчивость общества и его дальнейший прогресс. В сфере научного поиска рассматривается коэволюция идей, теорий, парадигм.

Однако «в грядущей истории человечества проблемой номер один останется перманентная комплексная оптимизация взаимодействия человека с природой в их коэволюции» [5; 6; 7]. Наше будущее зависит от того, как будут согласованы «стратегия человека» и «стратегия природы». Следовательно, идея коэволюции, являясь биологической по происхождению, оказывается достаточно перспективной и универсальной по воплощению.

Таким образом, в общем виде понятие «коэволюция» определяется как согласованные, взаимообусловленные изменения систем или частей внутри целого. Будучи биологическим по происхождению, связанным с изучением совместной эволюции различных биологических объектов и уровней их организации, понятие коэволюции охватывает сегодня обобщенную картину всех мыслимых эволюционных процессов (как материальных, так и идеальных (духовных): начиная от коэволюции на молекулярно-генетическом уровне и заканчивая биосферным и социальным (в глобальном измерении). Соответственно, данный термин приобретает статус общенаучного.

Важно отметить, что понятие «коэволюция» тесно связано с понятием «самоорганизация». Если самоорганизация имеет дело со структурами, состояниями системы, то коэволюция акцентирует внимание на отношениях между развивающимися системами, которые являются согласованными, взаимно адаптированными, на корреляции эволюционных изменений.

Принцип коэволюции ориентирует исследователя на изучение совместного развития в рамках системы взаимодействия, где происходит последовательная корреляция эволюционных изменений или своевременное возникновение сопряженных изменений и последующая автоматическая селекция взаимно адаптивных вариантов. Коэволюция предполагает взаимную адаптацию, когда изменение, произошедшее в одной из систем, инициирует такое изменение в другой, которое не приводит к нежелательным или, тем более, к неприемлемым для первой системы последствиям. Коэволюционный подход выделяет из всей совокупности изменений те, которые сопряжены, взаимно адаптированы.

Коэволюция выполняет двоякую функцию – сохранение целостности системы и участие в становлении новой целостности. Сравнительно легко поддается изучению коэволюция, когда целое не создается, а только сохраняется, когда те или иные компоненты системы претерпевают всевозможные трансформации, но отбор оставляет лишь взаимно совместимые, коадаптивные изменения, не нарушающие оптимальное устройство целого, достигнутое ранее. Коэволюция такого рода имеет характерную особенность – отсутствие направленности: это своеобразный бег на месте, вариации бытия целого, но не его становления и развития.

При анализе коэволюционного формирования сложных целостных систем из более простых элементов возникает немало трудностей. Всегда ли постепенно такое усложнение, или, согласно теории диссипативных структур, качественно новые системы возникают в результате бифуркаций; какова скорость этих процессов и тому подобное. Это вопросы, закономерно возникающие при изучении коэволюционного становления целого. Однако уже исследован целый ряд примеров так называемой прогрессивной коэволюции, когда внутри системы любой степени сложности (от генома до биосферы) складываются очевидные противоречия, снятие которых возможно только при поочередном усложнении коэволюционирующих партнеров [8].

Таким образом, принцип коэволюции остро ставит вопрос о синтезе знаний, о необходимости сочетания различных уровней эволюции, различных представлений о коэволюционных процессах, выраженных не только в науке, но и в искусстве, религии, философии и других областях знания. Коэволюция происходит в единстве природных и социальных процессов. Поэтому постнеклассическая наука характеризуется постоянным взаимодействием естественнонаучного и гуманитарного знания, специалистов различных областей с целью более глубокого исследования механизма коэволюционных процессов в системах различной природы.

Список использованных источников:

- [1] Карпинская, Р.С., Лисеев, И.К., & Огурцов, А.П. (1995). *Философия природы: коэволюционная стратегия*. М.: Интерпракс.
- [2] Ситник, К.Н. et alia. (1994). *Словник-довідник з екології*. К.: Наукова думка.
- [3] Одум, Ю. (1986). *Основы экологии*. М.: Мир.
- [4] Wilson, E.O. (1978). *On Human Nature*. Cambridge (Mass.) L.
- [5] Ничипорович, А.А. (1993). Человек как участник целостного, саморазвивающегося потока жизни на Земле. *Общественные науки и современность*. № 6. 98-109.
- [6] Weisz, Helga & Clark, Eric. (2011). Society-nature coevolution: Interdisciplinary concept for sustainability. *Geografiska Annaler. Series B. Human Geography* 93(4): P. 281-287. December.
- [7] Jetzkowitz, Jens. (2019). *Co-Evolution of Nature and Society: Foundations for Interdisciplinary Sustainability Studies*. Springer Nature Switzerland AG Cham, Switzerland.
- [8] Родин, С.Н. (1991). *Идея коэволюции*. Новосибирск: Наука.

섹션 27. PEDAGOGY AND EDUCATION

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.08

DIGITAL TECHNOLOGIES OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN DISTANCE EDUCATION

ORCID ID: 0000-0002-5411-4922

Ruslana Deda

Candidate of Pedagogical Sciences

Nizhyn Agrotechnical Institute

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

UKRAINE

Teaching languages in the 21st century is a rapidly changing and innovation process. New technologies and internet every day offer new possibilities and tools to help and motivate a student in the process of learning foreign language. The year 2020 has created new demands to the educational system and teachers as well. The usage of e-learning has become the only acceptable method to continue educational process.

The main recourse that gives the possibility to make a direct contact between a professor and students is an internet. It is the most useful technology of modern times which is used to gather information or to add knowledge of various subjects. For educational process mostly are used: email, video or radio conferencing, virtual reality, multimedia.

Email is an excellent alley for communication in educational system. It is a customizable, fast, economic and effective communicational channel. Email is a good resource to share information, use and share computer programs, videos, projects etc., saving and systematize learning materials and to make control, as well. It is found out that email motivates learners, encourage authentic communication, and creates new learning opportunities

Video or radio conferencing allow people in separate locations to communicate in real time. It has been a feature in corporate meetings and news reports, but now it increasingly being embraced by educational establishments in their effort to solve the argent problems in teaching. This system is used as the most effective method for distant education that needs less adaptation to the standard teaching program. Anyway, it makes lessons more interactive and allows teachers to create a more engaged, collaborative environment in the process, connect with different educational establishments, introduce guest lectors from all over the world and bring new events to the students. Video conferencing has become indispensable in distance education.

Virtual reality (VR) is not a new technology, but it was added to educational process not long ago, due to the complexity of the development and implementation in the educational process. The nature of VR provides new teaching and learning models that better meets the needs of the 21st century learner. It's a well known fact that people learn best by doing, thanks to the feeling of presence VR provides, students can learn about the subject by living it and not following only the instructions.

Multimedia is an advanced technology that facilitates integration of text, data, image, graphics, audio, video animation in digital form. It provides new ways to enhance the delivery of information and its impact on the users. This technology provides so called parallel perception of information. Using this approach in education the effectiveness of learning increases significantly: multimedia tools increase the indication of semantic understanding and memorization of the material. Simultaneous visual and audio perception of the information, the so-called syncretic learning, active participation in the presentation of theoretical materials, easy return to the section, that requires additional analysis, promotes active self-learning and self-control.

Another form of distance education is mobile-learning (m-learning). It is a new way to access educational content using mobile. M- learning is used to create an interactive interaction among the participants of the educational process in the form of dialogue or polylogue; sending/receiving theoretical and practical materials; free access to informational recourses; control the level of knowledge, skills, abilities etc.. As a part of distance education, m-learning provides more profound knowledge not only in educational subjects, but improve the application of digital technologies (UMPC, Tablet PC, PDA, smartphones, e-books etc).

The pandemic has resulted in all the spheres of life all over the world, as well as in education. It has changed dramatically, with the distinct rise of e-learning. With regard to the use of digital technologies in education, thanks to them, teachers and professors have an opportunity to continue educational process and move on to develop the skills needed to succeed in the modern changing world.

References:

- [1] Петрух, Р. Б. (2016). *Формування комунікативної компетентності викладачів аграрного вищого навчального закладу*. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.
- [2] Tolochko, S., & Kolesnyk, T. (2017). Foreign language competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education as a scientific problem. *Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки*, 2, 6-8.
- [3] Tolochko, S., Voitovska, O., Deda, R., & Kolesnyk, T. (2019). Digital technologies of learning foreign languages in postgraduate education. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 1 (27), 224-231.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.09

FURTHER FORMATION OF STUDENTS' CREATIVE ABILITIES BY DRAWING LANDSCAPES IN PAINTING

Jabbarov Rustam Ravshanovich,

Senior Lecture

Department of "Fine Arts and Methods of Teaching"

Tashkent State University of Pedagogy Named after Nizami

Rasulov Murad Absamatovich

Senior Lecturer, Department of "Fine Arts and Methods of Teaching"

Tashkent State University of Pedagogy Named after Nizami

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

One of the most delicate types of watercolor painting. From time immemorial, watercolor has fascinated many artists with its elegance and brightness of colors. Watercolor is a Latin word meaning "water-based paints." Means [1-5]. Watercolor contains cherry glue, glycerin and a little honey as a dye (a finely ground powder of plants or minerals) and as a binder. All of them are easily soluble in water, so they are diluted by adding water to the paint. White is not used in watercolor. It will be replaced by white paper itself. THE PAPER should be white, thick enough, and the surface rough. If it's too smooth, the surface colors won't lie well enough. In the process of painting images of things and objects, one goes from general to private or vice versa from private to general, and finally the work ends with rounding. The development of the landscape genre in Russia dates back to the XVIII century. Moscow, St. Petersburg architectural monuments skillfully described by F.E. Alekseev. Landscape art has the power to have a positive effect on a person by reflecting the beauty of the outside world. Therefore, the artist expresses his aesthetic attitude towards nature, understanding the most delicate, typical states of the natural world, the harmony of colors. In a landscape work, a person sings about his personality, intellect, inner feelings through images and creates an image of nature. As an example, "Golden Autumn" and "On Eternal Silence" by I. Levitan, "Forest Distances" by I. Shishkin, and "Thoughts on the Urals" by V. Meshkov can be cited [6-9]. Works of the genre of landscape in the fine arts form in man the qualities of love for nature and beauty. Artists also refer to the landscape directly in historical and everyday works, write sketches and sketches. In this case, the landscape serves as an additional background in the picture. Landscape painting is a necessary part of the painting program, which is important in the process of preparing artists and educators. Nature is endlessly attractive and beautiful. Sunlight and the environment create an infinite variety of colors. It is well known that the state of the environment is important in the process of image processing. This is because the light source on the object being drawn is affected by other objects around it. They can be mutually compatible or incompatible with their color, hue. The artist must deeply understand, analyze, and then express such changes [10]. Otherwise, the image will become lifeless and ineffective, and for the learner, the scenes will be very useful in describing such situations. Because it clearly shows the expressiveness of the harmony of shadows, rays, colors in the objects. They serve to show the shape, brightness,

integrity of the image. Light ("blik") and colored light ("reflex") are reflected in all objects in the landscape. Because they do not absorb light, but reflect it back. It is sometimes more difficult to perceive reflections on surface objects that refract light. But they must always be practiced so that the student can grasp and describe them. In order to achieve this, every student-young artist can read both theoretical and practical aspects of their knowledge in book guides and see paintings in museums and exhibition halls. Working with images in the watermark is a very interesting occupation both for the artist and for the student who is now studying. But there are also serious difficulties with this training, which is also associated with the technology of watercolor painting[11]. Because working with watermelons requires certain preparation [12]. To them, it is possible to include the necessary measures, such as the choice of paints, the preparation of the surface (fabric) for work, covering it with a coating (grunt), the selection of whiskers, the selection of solvents. Learning to work out the oval of the watermark is desirable if it is mastered by drawing still life (natyurmort) and doing exercises. Some aspects of the process of working with watercolor still life are similar to watercolor techniques. Because sketch is drawn by the pencil firstly. If the image is more perfect for working with watercolors, it is drawn in more detail, and for working with watercolors, the drawing is generalized and reflects the most important things [13]. This is because the detail in the process of working with watercolors can be worked on with a brush. To lighten a color in the oil-paint, white color is added to it as much as necessary. There is some that after adding white color the surface of the paint decreases to a certain extent. It is permissible to do this on a certain account in the process of performing training exercises. One such aspect of watercolor technique is the development of color schemes, drawings before starting the work process the main long-term task. Then it will be possible to apply it in the main work to study and consider the main features of the future painting as an experiment. One is an oily coating and it is as follows. A mixture of 5% glue (gelatin, fish or carpentry glue) is added to an equal volume of mortar. It covers the surface of the fabric [14]. Once applied, a coating paint layer is prepared. It is a mixture of the following composition, that is - special bleached painting oil with the addition of dry white paint powder. The ratio of oil to powder should be such that it is not liquid from the watercolor that is removed from the finished container. Then it can be easily smoothed with mastic on the surface of the fabric. After 1–2 weeks of drying, the rough soils are thoroughly leveled with sandpaper, and the oily coating mixed with turpentine is painted flat with a flat, large brush (flute). The fabric prepared in this way is dried for 2-3 months. The place where it is stored must be warm and dry. The second type of coating, called "adhesive coating", is made as follows. 50-60 gr. gelatin is melted and added to it 15 gr. It is rubbed on the fabric 1-2 times. When the first coat is dry, the surface of the cloth is smoothed with sandpaper, then the second coat is applied. The glue mixture is then melted in equal proportions with chalk and white paint powder at a temperature of 40° C. If its composition seems to remain thick, it is added from the same mixture. Such a coating is applied 2-3 times in layers. There has to be a certain amount of time for them to see the range. Coatings can also be made in a certain color. They come in handy in doing more creative work and in composition creation processes. Effective use of color is also required when performing watercolor painting exercises. Inadvertently using too many color variations when working on tasks does not give good results. It is also important to know what types and sizes of brushes to use when painting with watercolor techniques. There are many benefits to choosing them. It is known that the use of still

life, flat and rough brushes when doing large works ensures the quality of work, efficiency. Diluents and solvents are added to watercolors. They can be oily, reduced in fat. Oil is a good tool for the paint to dry slowly, and the paint dries slowly when used with it. This makes it easier to process images that will be executed in the long run. Such solvents can sometimes also be mixed with lacquer, so that the paint layer of the work dries faster and the oil of the paint is prevented from being absorbed into the fabric. It should also be noted that in the technique of watercolor technique, the question of how to place the paint on the surface of a special coloring board (polytra) is also important. The colors can be divided into warm and cold colors, and at the same time can be placed separately depending on the darkness. White paint is usually in the middle or at the beginning of the color line. If it is placed the same every time, the artist will learn it and it will be convenient to find and use the desired paint immediately. There are many aspects of watercolor image processing that need to be explored. They all allow you to learn through a lot of practice. The experience is the result of regular practice, both theoretically and practically. Reading specialized literature is also a good tool. The coloring capabilities of the painting and the long-term preservation of the painting depend not only on the quality of the materials used, but also on the correct choice of painting technology. Defects in paintings can often be caused by the artist's lack of knowledge of painting techniques or poor quality primer. An artist's professional mistakes happen for a variety of reasons. They may not understand the essence of the work and the desire to experiment, as well as depend on the personal characteristics of the artist (strong temperament). Undoubtedly, every artist makes mistakes for one reason or another.

References:

- [1] Talipov, N. X., & Aliev, N. S. (2021). The importance of perspective in teaching art to future fine arts teachers. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(2), 97-103. DOI: <http://dx.doi.org/10.5958/2278-4853.2021.00051.3>
- [2] Amirulov, K., & Abdumutalibova, S. (2019). Heuristic Teaching Technology and Its Practical Application Which in Teaching of Draftsmanship. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 17(1), 281-284. <https://ijpsat.ijsht-journals.org/index.php/ijpsat/article/view/1308>
- [3] Jabbarov, R. (2019). Formation of Fine Art Skills by Teaching Students the Basics of Composition in Miniature Lessons. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 17(1), 285-288.. <https://ijpsat.ijsht-journals.org/index.php/ijpsat/article/view/1424>
- [4] Nazirbekova, S. B., Talipov, N. N., & Jabbarov, R. R. (2019). Described the Educational, Scientific, and Educational Institutions of the Miniature. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 15(2), 364-367.
- [5] Valiev, A. (2021). ABOUT THE FEATURES OF THE PERSPECTIVE OF SIMPLE GEOMETRIC SHAPES AND PROBLEMS IN ITS TRAINING. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. вилучено із
- [6] Халимов, М. К., & Жаббаров, Р. Р. (2018). Сравнение продуктивности учебной доски и проектора в преподавании предметов, входящих в цикл инженерной графики. *Молодой ученый*, (6), 203-205. <https://moluch.ru/archive/192/48066/>
- [7] Tashimov, N., & Samandar, Z. (2021). Improving the quality and efficiency of teaching descriptive geometry in a credit-modular system. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 730-733. DOI: 10.5958/2249-7137.2021.00398.0
- [8] Jabbarov Rustam Ravshanovich. (2021) PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PAINTING. *Конференции*, 1(1). SECTION 1, pp-39-49, <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.952>
- [9] Расулов, М. (2021). НАУЧИТЬ СТУДЕНТОВ ВО ВНЕШКОЛЬНЫХ УЧЕРЕЖДЕНИЯХ СОСТАВЛЯТЬ КОМПОЗИЦИИ НА УРОКАХ РЕЗЬБЫ ПО ДЕРЕВУ. *Збірник наукових праць ЛОГОС.*, DOI 10.36074/logos-09.04.2021. v2.44
- [10] Мансуров, Н., & Жалилова, В. (2021). Методика профессионального обучения - научная отрасль профессиональной педагогики. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. вилучено із

<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/10515>

- [11] Talipov, N., & Talipov, N. (2021). CREATIVE TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE ACTIVITY THROUGH ART EDUCATION. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v3.12>
- [12] Hasanov, A. A. (2020). PECULIARITIES OF PREPARING TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT AND USE OF E-LEARNING RESOURCES. *Theoretical & Applied Science*, (9), 15-17.
- [13] Khasanov, A. A. (2018). Didactic Foundations of Interdisciplinary Connections at Subject Teaching. *Eastern European Scientific Journal*, (6).
- [14] Bulatov, C. S., & Jabbarov, R. R. (2010). Philosophical and psychological analysis of works of fine arts (monograph). *Science and Technology Publishing House*.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.10

IMPORTANT FACTORS FOR TEACHING STUDENTS TO WORK ON LANDSCAPE COMPOSITION

Xalilov Ruslan Shavkatovich

Associate Professor of Fine Arts

Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Annotation. *The article provides basic practical recommendations for working with landscape composition; furthermore it explains some characteristics of individual methods used in this area.*

Problems must be solved such as the ability of students to see the unique beauties of the nature and art, to understand and comprehend the processes which associated with the depiction of the landscape in them by gaining their boundless love for the motherland, and to become an active participant in it. In the process of working on the landscape, students learn both its simple laws (the laws of linear and aerial perspective, the laws of color, composition) both theoretically and practically. In this way, students develop a love for the nature of their country, its unique hills, gardens, wildlife and landscapes [1-5].

Landscape is a work of art that reflects the nature of fine art. It depicts real, imaginary places, the view of cities and many others. Landscape is one of the oldest genres of fine arts and has been playing an important role as a medium in both historical and everyday works of human being.

Being in the Nature and natural landscapes is a constant source of creative ideas and inspiration [6-8]. When an artist describes a place without imaginatively studying and analyzing the environment, the work couldn't reach success and cannot attract the viewers. Regular creativity teaches the artist to be sensitive and to fully convey the color and color features of a certain state of nature. The so-called adaptation of the eye (increasing and decreasing sensitivity of the eye to light), nature can create different impressions in different lighting. For instance, when the nature is suddenly obscured by clouds in the sun, all the colors seem to change and appear sharply [9-12].

In the process of performing landscape studies, it is necessary to look at nature as a whole when working with the characters and comparisons between them, otherwise it is impossible to correctly determine the color and color relationships of nature and achieve an attractive appearance of the study. When working with small-sketches in the open air (plener), firstly, it is important to find the basic color relationships. It is not paid attention to small details working on the small sketches, they are written mainly in large color relationships.

When performing landscape studies, less complex plots can be chosen (for example, a house and a part of the yard). Then the task is complicated and moved on to the depicting an open-air landscape. In such studies, the main focus should be on events in the air perspective, such as the various forms of color saturation and saturation in the landscape. This is achieved by comparing all aspects of the landscape through holistic perception [13-17].

For example, the river bank in the front view is compared to the second and

distant view, as well as to the sky and its reflection in the water at the same time. (Study time can be 15-30-60 minutes).

"... The etude must be described in such a way as to suddenly grasp the essence of the relationship between earth and water in relation to the sky." – said well-known artist M. Nabiev to his students. He was a master at building basic color relationships in his studies. The purpose of short-term studies may be different: in one case, the study is performed before a long work, in which the color relationships in nature are analyzed and the first impressions of its color are determined, in the other case, in order to study the shape more and more thoroughly, its small parts (the etude of the human hand, some parts of the landscape) are identified [18]. Field practice studies are used to study some of the laws of painting: general lighting condition color integrity, etc. The light is always changeable when depicting a landscape etude. Even when the sun is behind the clouds, it has a direct effect on the landscape, as the light state in the landscape is always different at the beginning and end of the session [19].

"Look for the commonality," said I. Levitan, "Painting is not a decision, it represents nature in paintings. Find common ground in the play without being distracted by details and clutter." ¹

It is very important to keep the overall hue and color state in the landscape painting. When describing a landscape study, the most important thing is to choose the right color and color relationships, such as earth, sky, and water. If the overall hue and color status is not taken into account, the colors in the image may intensify in terms of them. When working in cloudy weather, pure white and light saturated colors are used. In winter, before evening, for example, the snow is not so white, but in the eyes of an inexperienced artist it can be depicted in white, green leaves or grass in blue in any summer weather [20]. As a result of this mistake, the most important thing in a landscape study cannot be seen that the state of the environment. After all, that's what determines the mood and emotions of the scene. The great "colorists" always treated the relationship of colors with the general state of nature and colors. Well-known artists O'.Tansiqboev, R.Ahmedov, A.Mirzaev, I. Levitan, N. Korovin and others skillfully described the grass, clouds and trees in the etude with the help of a single general paint. , its color, its charm still amazes many. This is due to the fact that the criteria for the general state of color illumination in their studies were taken into account. It is important to look at landscape objects and details as a whole while painting. During practical work, the first look should be done in bright colors, and the next look should be blurred. Only a holistic view can accurately identify and describe the perspective dimensions of a landscape, their color relationships in different forms. When expressing the color relationships of nature, it is also necessary to take into account the unity of colors, which creates a spectral system of illumination. In the morning, nature is dominated by golden pinks, in the evening - yellow-orange, and on a cloudy day - neutral silvery colors. Warm green colors always prevail in the forest. On a moonlit night, gray-blue and green colors are observed [21].

In the process of working from nature, the artist must achieve the integrity of color and its harmony, without observing the proportions of color relationships, the balance of the overall color and hue state. Problems need solving such as the ability of students to see the unique beauties of nature and art, to understand and comprehend the processes associated with the depiction of the landscape in them by gaining their boundless love for the motherland and become an active participant in it. In the process of creating a landscape, students learn both its simple laws (linear

¹ Школа изобразительного искусства Т.Б. М., 1962, с. 139.

and aerial perspective, the laws of color, composition), both theoretically and practically. In this way, students gradually become lovers and fans of the nature of our country, its unique hills, gardens, wildlife and landscapes. Landscape is a work of art that reflects the nature of the visual arts. It depicts real, imaginary places, cityscapes, and others. Landscape is one of the oldest genres of fine arts and plays an important role as a medium in both historical and everyday works. In particular, the landscape genre is a key tool in shaping students' professional interest in the fine arts. First of all, landscape as an independent genre played an important role in the medieval fine arts of ancient China. In Europe, the landscape genre was well developed in the XVI-XVII centuries, while in Russia the landscape genre developed in the XVIII century. In particular, the architectural monuments of Moscow and St. Petersburg are masterfully depicted by the artist F.E. Alekseev [22].

In the second half of the 19th century, the genre of realistic landscape flourished. During this period, I. Shishkin, A. Savrasov, I. Levitan, V. Mashkov and other artists created significant works.

The genre of landscape was highly represented in the art of the Middle East, including Herat, Central Asian miniature art. Especially in the short works of Kamoliddin Behzod, the landscape is masterfully designed [23].

The real development of the Uzbek landscape genre dates back to the twentieth century. During this time many unique landscapes were created. During this period, P. Benkov, U. Tansiqbaev, N. Qoraxon, A. Mirsoatov and other artists in their works of art, for example, O. Tansiqbaev's "Issiq ko'l", "Ona o'lka", "Qayroqqum suv ombori", N. Qoraxon's "Nanay Yo'li", "Sijjakda bahor", R. Temurov's Samarkand architectural landscapes, revealing the secrets of love for nature and beauty. Today, many talented artists, including A. Nuriddinov, O. Kozakov, A. Muminov, paint charming landscapes glorifying nature.

There are several types of landscapes: urban (architecture), rural (mountains), industrial (factory, factory architecture). At the heart of each of these is a unique content, an idea. For example, in the city landscape, city life, high-rise buildings, vehicles, park parks, underground passages, in the rural landscape, vast expanses, rocks, pastures, mountains, plants, gushing waters, it is natural that priks attract young people. In the lyrical landscape, the seasons of nature, such as "Early Morning", "Spring", "White Snow", "Golden Autumn", we imagine works that reflect the subtle, serene beauty of nature, its state of awakening, and bring joy to humanity. The image of reality and the landscape surrounding the human being are reflected in the landscape. In this sense, the landscape has an emotional appearance and ideological content [24].

The landscape genre plays a special role in creating students' professional interest in the fine arts. Because every student who goes out into nature tries to describe nature as he knows it. The process of landscaping in the visual arts requires the following practical exercises:

- All the observations of students related to the process of drawing a landscape form their initial ideas;
- learns the laws of horizon, point of view, field of view, aerial perspective, image plane, light and shadow in landscape work.

They also study the shapes of the branches and trees in the object being depicted, the features of the anatomical structure of the animal world, and the depiction of the appearance of mountains in realistic images. Drawing on such thematic images is done in different seasons of the year using different materials, such as: album, colored paper, watercolor, ordinary black pencil, colored pencils, felt-

tip pens, colored chalk.

In the visual arts, it is especially important to teach students how to choose a very interesting plot space to draw a scene in their spare time outside of class. Distinguish the main things in the landscape, first put them on paper, and then the horizon line of view, point of view, work with colors, distinguish light and shadows, express the process of landscaping with the right choice, it is necessary to place a different landscape view, to describe how light falls on the trees and plants in the landscape, and to describe the clarity of the colors of nature in the early morning. Perspective and choosing the right color for landscaping will enrich students' creative thinking and imagination. Students need to choose the right size to increase the effectiveness of the composition in the image. Especially in the process of drawing a landscape, it is important to choose the right perspective and composition, as well as the right color. Working with paints is a complex process when painting a landscape. It is necessary to have the necessary methodological knowledge, necessary knowledge, skills and abilities to properly organize the work with paints. When painting a landscape, it is influenced by the brightness of the colors, the light and the shadows, the light that falls on the colors. The farther away the light is, the brighter the colors, and the closer they get, the brighter and brighter they become. Therefore, the student should not be exposed to light and make mistakes in choosing colors. At times, he may lose his self-confidence because of his mistakes. Also, the colors are light and dark depending on the season. Colors are also called warm and cool colors in nature. For example, when describing a tree in nature, it is wrong to paint it green. Because the color of the tree changes under the influence of light, shadow, and the surrounding objects. Working in watercolor helps students develop their creative abilities, color perception, artistic taste, and imagination of size and spatial breadth. When teaching students to draw landscapes, they should be taken to the yard or garden. Drawing outdoors (plener) is very different from drawing indoors. When out in nature, the student gets into trouble with the depiction of the landscape. As a result of this problem, it is possible to observe the complexity of showing the perspective, that is, the aerial perspective in the correct, holistic depiction of the visible landscape, the choice of color, the ability to find interesting motifs and compositions.

Thus, in order to form the professional interest of students in the fine arts, the choice of the genre of landscape first allows them to achieve the desired goal faster. Its development and history are also important in imagining the genre of landscape. One can feel how much fun it is to teach students to describe the beauty of nature and its fascinating aspects.

It is especially important to do the landscaping process during hands-on activities. Students must master the laws of horizon, point of view, field of view, weather perspective, image plane, light and shadow when working with landscapes. Therefore, it is important to bring live visual arts genres to students. In particular, it is important to distinguish the most important things in the landscape, to place them on paper first, and to remember the sequence of subsequent processes. Developing the ability to see the whole picture and compare all parts of nature equally is an important part of painting education. If an amateur artist does not address these issues, he will not be able to achieve positive results in his future work. It is the ability to see the whole and work with relationships that distinguishes the best artist from the amateur.

References:

- [1] G'.M.Abdurahmonov « Kompozitsiya asoslari». -T.,- 2003.
- [2] B. Boymetov « Qalamtasvir». – T., Musiqqa, 2006 y.

- [3] N. Tolipov, S. Abdirasilov, N. Oripova «Rangtasvir». -T., Musiq, 2006.
- [4] Usmonov O. Kamoliddin Behzod va uning naqqoshlik maktabi.-T.: Fan, 1997.
- [5] Djumaevich, K. K., & Toshkuvatovich, D. S. (2021). The book of principle of human specialist. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 7077-7088.
- [6] Khalilov Ruslan. The creative technologies for teaching students to work in short-term colors. *Academicia: An international multidisciplinary research journal* 2021, Volume: 11, Issue: 2, ISSN: 2249-7137. pp-606-610 <http://dx.doi.org/10.5958/2249-7137.2021.00448.1>
- [7] Авазбаев А.И., Худайберганава М.Э. Формирование необычного или креативного мышления у учащихся в процессе обучения. *Международный научный журнал «ВЕСТНИК НАУКИ» № 5 (26) Т. 3 МАЙ 2020 г.*
- [8] Talipov KN. Is graphics important in painting?. *ACADEMICA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*. 2021;11(1):984-90. DOI: <http://dx.doi.org/10.5958/2249-7137.2021.00117.8>
- [9] Talipov, N. X., & Aliev, N. S. (2021). The importance of perspective in teaching art to future fine arts teachers. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(2), 97-103. DOI: <http://dx.doi.org/10.5958/2278-4853.2021.00051.3>
- [10] Amirqulov, K., & Abdumutalibova, S. (2019). Heuristic Teaching Technology and Its Practical Application Which in Teaching of Draftsmanship. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 17(1), 281-284. <https://ijpsat.ijsht-journals.org/index.php/ijpsat/article/view/1308>
- [11] Расулов Мурад Абсаматович; Маликов Козим Гафурович; Жаббаров Рустам Равшанович. "Прикладное искусство и художественно декоративное искусство". 2020/4/24. № DGU 08072, DGU 2020 0409.
- [12] Jabbarov, R. (2019). Formation of Fine Art Skills by Teaching Students the Basics of Composition in Miniature Lessons. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 17(1), 285-288. <https://ijpsat.ijsht-journals.org/index.php/ijpsat/article/view/1424>
- [13] Nazirbekova, S. B., Talipov, N. N., & Jabbarov, R. R. (2019). Described the Educational, Scientific, and Educational Institutions of the Miniature. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 15(2), 364-367.
- [14] Valiev, A. (2021). ABOUT THE FEATURES OF THE PERSPECTIVE OF SIMPLE GEOMETRIC SHAPES AND PROBLEMS IN ITS TRAINING. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. вилучено із
- [15] Халимов, М. К., & Жаббаров, Р. Р. (2018). Сравнение продуктивности учебной доски и проектора в преподавании предметов, входящих в цикл инженерной графики. *Молодой ученый*, (6), 203-205. <https://moluch.ru/archive/192/48066/>
- [16] Tashimov, N., & Samandar, Z. (2021). Improving the quality and efficiency of teaching descriptive geometry in a credit-modular system. *ACADEMICA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 730-733. DOI: 10.5958/2249-7137.2021.00398.0
- [17] Jabbarov Rustam Ravshanovich. (2021) PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PAINTING. *Конференции*, 1(1). SECTION 1, pp-39-49, <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.952>
- [18] Расулов, М. (2021). НАУЧИТЬ СТУДЕНТОВ ВО ВНЕШКОЛЬНЫХ УЧЕРЕЖДЕНИЯХ СОСТАВЛЯТЬ КОМПОЗИЦИИ НА УРОКАХ РЕЗЬБЫ ПО ДЕРЕВУ. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, DOI 10.36074/logos-09.04.2021.v2.44
- [19] Мансуров, Н., & Жалилова, В. (2021). Методика профессионального обучения - научная отрасль профессиональной педагогики. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/10515>
- [20] Talipov, N., & Talipov, N. (2021). CREATIVE TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE ACTIVITY THROUGH ART EDUCATION. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v3.12>
- [21] Hasanov, A. A. (2020). PECULIARITIES OF PREPARING TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT AND USE OF E-LEARNING RESOURCES. *Theoretical & Applied Science*, (9), 15-17.
- [22] Khasanov, A. A. (2018). Didactic Foundations of Interdisciplinary Connections at Subject Teaching. *Eastern European Scientific Journal*, (6).
- [23] Bulatov, C. S., & Jabbarov, R. R. (2010). Philosophical and psychological analysis of works of fine arts (monograph). *Science and Technology Publishing House*.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.11

INFORMATION TECHNOLOGY IN THE CONTEXT OF DEVELOPING CRITICAL THINKING THROUGH FOREIGN LANGUAGE LEARNING

ORCID ID: 0000-0002-4795-3031

Vadym I. Tynnyi

PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages
Vadym Hetman Kyiv National Economic University

UKRAINE

In the modern society of information technologies, the task of studying their influence on the further development of students' personal characteristics, in particular, the formation of critical thinking, during their educational activity of students remains relevant.

The American scientist R. Paul considers critical thinking as the basis of reforming education in the information society of the XXI century [1]. From his point of view, one of the leading characteristics of a modern competitive specialist is critical thinking. The advantage of information and communication technologies (ICT) is that they: expand the field of communication with colleagues online; diversify forms of educational activity through participation in electronic seminars, conferences, symposiums; provide the opportunity to update information from different regions of the globe in the field of professional interests; allow access to electronic software archives for professional computers. During the educational process by means of ICT, their potential is realized towards the actualization of critical and creative thinking as a factor of professional development of the person, increase of interest and willingness to self-development, mastering the ways and methods of systematic professional advancement which is provided through various forms of educational activity. Future professionals should be aware that mastering the methods of using ICT in educational work greatly facilitates and increases their efficiency as professionals. IT technologies in educational activities become more effective if they are used as: a means of interaction with sources of information, which optimizes acquiring new knowledge and developing individual learning style; the subject of study, i.e. mastering the methods of search, processing and use of information, awareness of its specifics in creating an educational environment and stimulating opportunities for self-development and self-expression in the professional field; tool for solving educational problems that ensures the advancement of future specialists in the information educational environment.

Analysis of ICT applying experience demonstrates that they effectively contribute to the formation of critical and creative thinking skills of students if their actions are aimed at developing information, research, intellectual and creative skills. The result and method of solving educational tasks in the process of learning a foreign language is achieved by relying on information obtained by students independently from different sources (verbal and electronic) and its use while modeling communicative situations in the learning process. The formation of critical and creative thinking skills involves students' mastering the knowledge and skills of finding and processing the necessary foreign language information from various sources. The modern virtual environment offers many tools for finding, separating

false, incomplete and outdated information. The effectiveness of applying tools is provided if they have a clear purpose, are based on different sources of information, provide a set of different ways and methods of work on selecting, structuring and applying information to solve educational problems.

Critical thinking causes the activation of such mental processes as discernment, analysis, evaluation when perceiving information aimed at its understanding and evaluation [2]. Compared to the traditional form of learning, the use of IT technologies for teaching and learning is based on other mechanisms. We believe that critical thinking comes from the ability to apply higher-order cognitive thinking, which is the result of an effective learning process. Higher-order cognitive abilities also include problem solving, research, creative development of new ideas, as well as the ability to work in a team through communication skills, coordination of group work, which are developed during the implementation of communicative situations while learning a foreign language.

Analysis of modern research shows that there are several definitions of critical thinking which have the following features: identifying and determining the causes of problems, using effective research methods, predicting own actions and behavior of others, flexible use of reasoning, interpretation of information, rational evaluation of assumptions, facts and results of activities. Many studies of critical thinking have focused on the development of tools for objective measuring acquired skills, taking into account the differences in the understanding of critical thinking of different scientists. Research is still ongoing and there is no consensus on the impact of learning content and technology on the development of critical thinking. The tools for measuring critical thinking are too complex and time consuming to implement.

We have not found a single opinion on the methods and forms of improving the development of critical thinking in the modern scientific literature. It is widely believed that in the virtual environment there are more significant obstacles to the development of critical thinking compared to the traditional form of learning due to lack of experience in the practical implementation of active learning methods, teamwork through electronic means. On the other hand, the benefits of online learning for students should be emphasized due to the created conditions for individualization of learning, eliminating time constraints of the learning process, determining one's own pace of learning information, conducting online discussions in a convenient virtual group or other community, etc. Halpern argues that critical thinking is directional thinking because it focuses on getting the desired result [3]. She believes that critical thinking is characterized by a willingness to plan, consider new options, ways of working, new ways of thinking, review old problems, as well as persistence and control of the results of one's own activity with its subsequent correction.

Among the characteristic features of a highly developed critical thinking, the following ones should be identified: clarity of thought; correctness and objectivity of statements; accuracy and relevance to the researched problem; significance, impartiality and depth of analysis. Based on the experience of educational work and the above approaches, we can identify the following criteria that differentiate the stages of critical thinking: level 1 - inability to clearly analyze problems, provide information, select relevant information, and identify important hypotheses and conflicting views; lack of sufficient thinking and problem-solving skills; level 2 - periodic use of critical thinking skills and accurate analysis of problems; clarity of the submitted information; determining important hypotheses for testing, contradictory points of view and providing justifications; periodic practical application and identification of possible consequences; level 3 - sufficient awareness of the essence

of critical thinking; the presence of certain skills of critical thinking; awareness of one's own ideas, assumptions, consequences, as well as self-assessment of mental activity; accurate analysis of problems, identification of important hypotheses, effective disclosure of essential concepts; level 4: awareness of critical thinking essence; a range of significantly developed critical skills; ability to solve problems effectively.

In our study, special attention was paid to the criteria and indicators of critical thinking when learning foreign language, including: work independently with different sources of information, use subject knowledge and information skills in a communicative situation, transform knowledge and skills into new ones, find non-standard solutions based on various sources of information. To analyze the impact of increasing IT technologies use on the effectiveness of critical thinking formation, a survey of students was conducted. More than a half of the respondents do not see correlation between such factors. We found that the formation of critical thinking is not accompanied in the minds of students by the introduction of effective ICT in the educational process. According to the students' answers, it can be noted that with each year of study and gaining experience in educational online activities, the share of Internet users is growing but its use is not always productive.

At the foreign language online course, we proposed criteria for students to evaluate Internet information resources in order to gradually develop the skills of critical analysis and evaluation during the project research work. The parameters of the resources concerned their authorship, experience and worldview; structural and substantive features of resources and tasks defined for them; parameters and format of online publications, their compliance with the areas of one's own research; validity and objectivity of the data presented on the site.

Conclusions. Processing foreign language information from different online resources and its use during various communicative situations when learning foreign language with consideration of individual characteristics and needs of students, provides a motivational component for learning and developing critical thinking.

The students' willingness to apply information and communication technologies, as well as strengthened communicative and motivational components of learning, result in the interest of learners to acquire information on methods and technologies for improving critical thinking while learning a foreign language. A noticeable transformation can be traced in the cognitive activity of students, their desire to take a non-standard approach to solving educational problems.

References:

- [1] Paul, R. (1990). *Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*. Rohnert Park, CA: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ.
- [2] Akyüz, H. & Samsa, S. (2009). Critical thinking skills of preservice teachers in the blended learning environment. *International Journal of Human Sciences*, (6(2)), 538–550.
- [3] Halpern, D. (2003). *Thought and Knowledge: Introduction to critical thinking*. Mahwah, NJ, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.12

MOTIVATIONS AND THEIR PHYSIOLOGICAL MECHANISMS, CONNECTIONS TO TYPOLOGICAL ASPECTS AND OPTIMAL CROSS-CULTURAL ADAPTATION

Tkachenko Elena Viktorovna

Candidate of medical sciences, assistant
Ukrainian Medical Stomatological Academy

Sokolenko Valentina Nikolayevna

Candidate of medical sciences, assistant
Ukrainian Medical Stomatological Academy

UKRAINE

Any, even the least ones, changes in inner environment are immediately perceived by multiple receptors: baro- or presso-, mechano-, thermo-, osmo-, gluco- and others id est the receptors reacting to pressure changings, mechanic and temperature influencings, changings in blood osmotic pressure as well as glucose content in blood. Such receptors are located in inner organs (stomach, liver, heart), in vascular walls as well as in brain different structures (hypothalamus, middle brain reticular formation, medulla oblongata). For example, thermoreceptors are located in hypothalamus anterior pre-optic zone; glucoreceptors reacting to glucose content and availability for cells are present in intermediate brain, liver, stomach and small intestine.

Motivation means literally “something causing movement”. There are several approaches to the term understanding [1]:

- 1) a tendency which strives to be expressed in behavior;
- 2) a condition developing in CNS structures during behavior (objective changings are in brain electric activity, brain biochemistry and probably at molecular level);
- 3) worryings (as subjective expressions);
- 4) external excitements complex pushing animal or human being to search for specific incentives to meet this need (in the environment);
- 5) an emotionally colored state that arises on the basis of a certain need and forms behavior aimed at satisfying this need;
- 6) well-aimed behavior itself;
- 7) motivation (motivational excitement) as dominanta.

Motivation study is multi-facetated and rather actual while having not only theoretical but big applied significance and describing by the specialists of many branches of Science taking into account typological aspects.

Ethno-age aspects in Pedagogy, Psychology and Medicine: there are researches among students from various countries on their motivations to choose Dentistry as their study field according to the results of which for example the Iranians emphasize high income and particular social prestige while foreign students in Iran note high income and independent job situations as the most influencing factors [2]. International students' motivations to study abroad can include common and

characteristic reasons, taking into account that students represent separate age category one can speak about motivation study in ethno-age typological aspect. In part, there are researches about Chinese students' motivations for studying in the United States [3]. Another research block is represented by the works about career's choice motivations by the students, also in various countries: in Germany [4].

Age aspect: learning strategies and study motivations in the first-year students [5].

Ethno-gender-age typological aspect in Medicine, Psychology and Pedagogy: childbearing motivations among Iranian girls adolescents [6]; relationship between childbearing motivations and women reproductive empowerment while emphasizing on husband's educative level as the one to be highly effective as well as mentioning such factors as maternal employment status, the eldest child's age [7]; significant negative correlation between positive fertility motivation with educational level, age, amounts of pregnancies, childbirth and children while the negative fertility motivation with income level and significant relationship among child gender, accommodation and spouse occupation [8]; exploring the first-time pregnant women's motivations for planning the vaginal delivery [9]; both medical and dental Iranian students possessed motivation high level in career choosing in the aspect as for their professional and social status with gender difference which was in the most expressed meaning of job-related incentive importance for male students with valuable difference between two genders [10]; only motivation was found to be influencing on Iranian parents' home literacy practices variance while working with their bilingual children speaking Persian and English [11].

The students' motivations to gain knowledge as a whole and at separate discipline are effected greatly by their first days in the classroom; with other words, the Teacher's professionalism is even of crucial importance sometimes [12].

Motivations assessment allows creating the most favorable conditions for the applicants' education maximal individualization that must be Pedagogy direction in priority. Adaptation, adjustment process, acculturation are multi-functional and are in tight connection to typological aspects [13; 14; 15; 16]. Social support for international students is rather important to be realized properly and is impossible to be performed without the students' motivations taking into account; particular attention is paid to the one of the international students [17]. Motivation study allows assessing the cross-cultural adaptation process peculiarities and predicting the dys-adaptation in higher education applicants. For example, one can observe psychological distress [18] and acculturative stress. The international students' and graduates' motivations taking into consideration helps in creating the optimal conditions for better coping with dys-adaptive symptoms and situations [19]. There are multiple cross-cultural comparative researches performed in the students from one country studying in different countries [20]. The students' motivations will define desirable natural and social (in part, educating) conditions and consequently acculturative stressors and acculturative strategies. There is the specificity principle in acculturation science [21]: specific people specific setting conditions at specific times moderate specific domains in acculturation by specific processes. It is also important that our understanding of acculturation is in critical dependence on what, where, in whom and when the researches are performed.

Thus, there exist connections between the students' (in part the international ones) motivations, acculturative stressors, acculturative coping strategies and thus cross-cultural adaptation and adjustment with the students' typologies belonging (and therefore corresponding typological aspects) obligatory taking into consideration.

References:

- [1] Данилова, Н.Н. & Крылова, А.Л. (2002). Физиология высшей нервной деятельности. Ростов-на-Дону: Феникс. 480с.
- [2] Gilavand, A. (2016 June). The Comparison of Iranian and Foreign Students' Motivations to Choose Dentistry Field of Study. *International Journal of Pediatrics*. 4(6(30)).1993-1210.
- [3] Chao, C.-n., Hegarty, N., Angelidis, J. & Lu, V.F. (2017). Chinese Students' Motivations for Studying in the United States. *Journal of International Students*. 7(2). 257-269.
- [4] Haase, H. (2011 February). Career Choice Motivations of University Students. *International Journal of Business administration*. 2(1).2-13.
- [5] Salamonson, Y., Everett, B., Koch, J., Wilson, I. & Davidson, P.M. (2009). Learning strategies of first year nursing and medical students: A comparative study. *International Journal of Nursing Studies*.(46).1541-1547.
- [6] Oshrieh, Z., Tehranian, N., Ebrahimi, E., Keramat, A., Hassani, M. & Kharaghani, R. (2020 January-February). Childbearing Intention and Its Associated Factors among Adolescent Girls: A Narrative Review. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research (IJNMR)*. 25(1).7-11.
- [7] Alishah, A., Ganji, J., Mohammadpour, R., Kiani, Z. & Shahhosseini, Z. (2019). Relationship between Childbearing Motivations and Women Reproductive Empowerment: A Correlational Study. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*. 28(168).96-107.
- [8] Zare, Z., Kiaee Tabar, R. & Laal Ahangar, M. (2019). Fertility Motivations and Its Related Factors in Women of Reproductive Age Attended Health Centers in Sabzevar, Iran. *Journal of Midwifery & Reproductive Health*.7(1).1544-1552.
- [9] Darsaleh, F., Aghamolaei, T., Rajaei, M. & Madani, A. (2018 November-Devember). Exploring First-time Pregnant Women's Motivations for Planning Vaginal Delivery: A Qualitative Study. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research (IJNMR)*.23(6).465-470.
- [10] Seyedmajidi, M., Joodi Chalan, R., Khafri, S. & Jahanian, I. (2016 fall). Evaluation of motivational relating to academic major choice among medical and dental students at Babol University of medical sciences. *Educational Development of Jundishapur*.7(3).256-263.
- [11] Barjesteh, H., Vaseghi, R. & Yousefi Azarfam, A. (2016 spring-summer). Exploring Parental Motivations, Attitudes, and Home Literacy Practices Towards Bilingualism. *The Journal of English Language Pedagogy and Practice*. 9(18).99-117.
- [12] Wilson, J.H. & Wilson, S.B. (2007). The first day of class affects student motivation – An experimental study. *Teaching of Psychology*. 34(4).226-230.
- [13] Bierwaczonek, K., Waldzus, S. (2016). Socio-cultural factors as antecedents of cross-cultural adaptation in expatriates, international students and migrants: A review. *Journal of Cross-Cultural Psychology*.47(6).767-817.
- [14] Sam, D.L. & Berry, J.W. (2010). Acculturation: When individuals and groups of different cultural backgrounds meet. *Perspectives on Psychological Science*.(5).472-481.
- [15] Ward, C. & Kus, L. (2012). Back to and beyond Berry's basics: The conceptualization, operationalization and classification of acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*.35(4).472-485.
- [16] Smith, R.A., Khawaja, N.G. (2011). A review of the acculturation experiences of international students. *International Journal of Intercultural Relations*.35(6).699-713.
- [17] Baba, Y. & Hosoda, M. (2014). Home away home: Better understanding of the role of social support in predicting cross-cultural adjustment among international students. *College Student Journal*.48(1).1-15.
- [18] Cetinkaya-Yildiz, E., Cakir, S.G. & Kondakci, Y. (2011). Psychological distress among international students in Turkey. *International Journal of Intercultural Relations*.35(5).534-539.
- [19] Bhowmik, M.K., Cheung, R.Y.M. & Hue, M.T. (2018). Acculturative stress and coping strategies among Mainland Chinese university students in Hong Kong: A qualitative inquiry. *Am J Orthopsychiatry*.88(5).550-562.
- [20] Pan, J.-Y. & Keung Wong, D.F. (2011 November). Acculturative stressors and acculturative strategies as predictors of negative affect among Chinese international students in Australia and Hong Kong: a cross-cultural comparative study. *Acad Psychiatry*. 35(6).376-381.
- [21] Bornstein, M.H. (2017 January). The Specificity Principle in Acculturation Science. *Perspect Psychol Sci*. 12(1).3-45.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.13

POJĘCIE I ELEMENTY PROCESU KSZTAŁCENIA WE WSPÓŁCZESTNYM SZKOLNICTWIE

Iryna Zhabniak

Magister ze specjalności „Zarządzanie”
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Pojęcie edukacji jest ściśle związane z wykształceniem oraz odpowiednim wychowaniem człowieka we wszystkich jego fazach życia i rozwoju. Jest to bardzo ważny proces w życiu człowieka, który znacząco wpływa na gospodarkę. Według S. Golinowskiej edukacja jest jednym z najważniejszych prób dla państwa w przyszłości [1. 119].

Pojęcie dydaktyki jest szeroko i w wieloraki sposób rozumiane w literaturze. W Słowniku Języka Polskiego dydaktyka ma dwa znaczenia. W pierwszym jest rozumiana jako dział pedagogiki zajmujący się metodami nauczania, natomiast w drugim jest to pewnego rodzaju pouczanie i moralizowanie uczniów [2. 482].

Analizując wiele definicji znanych uczonych można wyciągnąć ogólne wnioski na temat dydaktyki, jej funkcji i zadań. Przede wszystkim dydaktyka jest nauką zajmującą się nauczaniem. Przedstawia zasady, metody, reguły właściwej pracy nauczyciela oraz skutecznego prowadzenia zajęć. Analizuje i ustala najbardziej korzystne środki dydaktyczne wykorzystywane podczas zajęć oraz ich wpływ na jakość procesu kształcenia [3. 11].

Aby z kolei mówić o kształceniu należy najpierw wyjaśnić podstawowe pojęcia z nim związane t.j. uczenie się, nauczanie, kształcenie i samokształcenie.

Przeglądając literaturę przedmiotu można znaleźć wiele definicji uczenia się.

W. Okoń określa uczenie się jako proces, który prowadzi przez doświadczenie, poznanie i ćwiczenia do stworzenia nowych lub przekształcenia istniejących już form zachowania się [4. 56]. Natomiast Z. Włodarski twierdzi, że uczenie się jest to proces zachodzący w układzie nerwowym człowieka, a jego efektem jest zmiana zachowania poprzez nabywanie nowych doświadczeń [5. 14].

Tabela 1

Proces uczenia się

Proces uczenia się	Cech	-planowość -szeroka aktywność podmiotu uczącego się -szeroka gama sposobów uczenia się
	Czynnik	-motywacja -wpływ środowiska -posiadane
	Rezultat	-poszerzenie zakresu wiadomości -zdobycie nowych sprawności
	Przedmiot	-społeczeństwo -kultura

Źródło: Opracowanie na podstawie: Bereźnicki, F. (2007) *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków.

Drugim pojęciem, na które należy zwrócić uwagę jest nauczanie. B. Nawroczyński określa nauczanie jako oddziaływanie na młodych ludzi w taki sposób aby przyswoili sobie przekazywaną im wiedzę oraz nabyli odpowiednie umiejętności [6. 41]. Nauczanie jest trudnym i złożonym procesem, uzależnionym od wielu zewnętrznych czynników.

Kształcenie jest szerokim pojęciem bo łączy ze sobą nauczanie i uczenie się. Głównie organizowane jest przez szkoły, zakłady pracy oraz różnego typu organizacje społeczne. Kształcenie jest zazwyczaj zaplanowane i ukierunkowane na osiągnięcie konkretnych celów. Proces kształcenia jest długotrwały, ponieważ wymaga systematyczności, dokładności i wysiłku [3. 15].

Ostatnim terminem jest samokształcenie, które różni się od pozostałych pojęć tym, że chęć jego podjęcia całkowicie zależy od podmiotu, który chce uzyskać nową wiedzę. J. Półturzycki stworzył nowe pojęcia związane z samokształceniem: samowychowanie i samouctwo. Samowychowanie jest to proces samokształcenia, który skupiony jest przede wszystkim na celach i treści wychowawczej. Kładzie nacisk na postawy, uznawane wartości i ideały oraz na cechy charakteru. Natomiast samouctwo to samodzielny sposób zdobywania wiedzy oraz rozwijania swoich umiejętności zawodowych [8. 159].

Ogniwa procesu kształcenia są związane z pracą nauczycieli. W. Okoń wyróżnia siedem najważniejszych momentów procesu dydaktycznego, których krótka charakterystyka jest zawarta w tabeli 2.

Tabela 2

Charakterystyka ogniw procesu kształcenia

Ogniwa procesu kształcenia	Krótką charakterystyka
Uświadamianie sobie przez uczniów celów i zadań dydaktycznych	Celem tego etapu kształcenia jest wywołanie wśród uczniów motywacji do nauki oraz znalezienie wewnętrznego i zewnętrznego ładu.
Poznanie nowych faktów	W skład tego procesu wchodzi zarówno czynności teoretyczne jak i praktyczne, które przyczyniają się do przyswojenia przez uczniów odpowiednio dobranych wiadomości, umiejętności oraz nawyków.
Nabywanie pojęć	Polega na formułowaniu danego pojęcia w świadomości uczniów czyli odkrywaniu przez nich cech rzeczywistości, która ich otacza.
Utrwalanie wiadomości	Przekazana przez nauczycieli podczas zajęć dydaktycznych wiedza powinna być utrwalona aby jak najdłużej uczeń mógł z niej korzystać.
Przechodzenie od teorii do praktyki	Niezwykle ważną umiejętnością w procesie kształcenia jest łączenie teorii z praktyką.
Wykonywanie zadań dydaktyczno - wytwórczych	Istotę procesu kształtowania się umiejętności i nawyków można przedstawić w kilku krokach. Po pierwsze nauczyciel powinien przedstawić uczniom nazwę oraz znaczenie danej umiejętności. Następnie uczniowie na podstawie zdobytej wiedzy przytaczają jedną lub kilka reguł działania.
Kontrola i ocena wyników nauczania	Kontrola ma na celu sprawdzić w jakim stopniu uczniowie opanowali obowiązujący ich materiał. Ocena natomiast ma uświadomić nauczycieli czy proces kształcenia jest skuteczny. Ponadto daje uczniom obraz, w jakim stopniu opanowali dane umiejętności.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Okoń, W. (2003) *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.

Przestrzeganie tych wszystkich etapów w procesie dydaktycznym jest niezwykle ważne, ponieważ pozwala w pełni wykształcić młodego człowieka oraz ułatwia pracę nauczyciela.

Literatura:

- [1] Golinowska, S. (2000). *Polityka społeczna, koncepcje, instytucje, koszty*, , Warszawa.
- [2] Doroszewski, W. (1960). *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo WP, Warszawa.
- [3] Polak, B. (2013). *Podstawy teorii kształcenia*, Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum, Szczecin.
- [4] Okoń, W. (1987). *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- [5] Włodarski, Z. (1980). *Psychologiczne prawidłowości uczenia się i nauczania*, Wydawnictwo WSiP, Warszawa.
- [6] Nawroczyński, B. (1957). *Zasady nauczania*, Wydawnictwo Ossolineum Wrocław.
- [7] Pólturzycki, J. (2014). *Dydaktyka dla nauczycieli*, Wydawca: Adam Marszałek, Toruń.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.14

PROFESSIONAL COMMUNICATION OF FUTURE ENGINEERS

ORCID ID: 0000-0003-3297-8284

Kateryna Halatsyn

Associate Professor,

Associate Professor at the Department of English for Engineering #2
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

UKRAINE

Relevance of the studied problem is caused by the dynamism of social, economic, and spiritual processes, which proceed against scientific and technical information revolution around the world, the orientation of Ukraine to integration with the European countries and international character of business relations in various fields of activity of the person that demands modernization of vocational training at the higher school.

The complexity of the solution of this problem is defined by the rapid development of modern communication technologies, which considerably expanded possibilities of the specialist in communications of information support, having generated the emergence of acute contradictions between [1]: requirement of practice to the highly qualified specialist capable of carrying out professional communication at a high level, skilfully using verbal, nonverbal and computer means of communication and real training of students for it; the new paradigm of education based on democratization and a humanization; primary use in teaching and educational process of outdated reproductive methods, means of special and vocational training in collective and group forms of work and the requirement to reveal active, communicative positions, to adhere to the humanistic principles of personally focused training and education; requirements for the integrity of teaching and educational process and vocational training and lack of system communication between theoretical, vocational, psychological and communicative training.

The analysis of various scientific sources, practical experience of training of students for professional communication in the course of vocational and scientific training allowed to allocate three the solutions of this problem interconnected among themselves aspect, namely: methodological (assumes scientific justification of essence of integration of the concepts "communicativeness of the personality" [3] and "competence of the personality" into one phenomenal concept of communicative competence of the personality), theoretical (professional and communicative orientation in training professional communication, activation of practical communicative activities of students) and technological (creation of educational modules as the integration of substantial, technological and control and diagnostic components, activate students' independent work, set personally focused technologies in training students professional communication) [2].

The solution of the specified contradictions demands reconsideration of theoretical and methodological bases and conceptual training approaches of the future expert. They should be capable to solve communicative problems, reforming the purposes, contents, technologies of training, problems of vocational communicative training of future experts according to requirements of a personally focused paradigm of education, need of ensuring their high competitiveness.

References:

- [1] Кіш, Н. В. (2012). Психолого-педагогічні особливості формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка (педагогічні науки)*, 5 (240), 76-85
 - [2] Берестенко, О. Г. (2013). *Культура професійного спілкування*. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
 - [3] Кочина, В. В. (2015). Формування культури професійного спілкування майбутніх інженерів-педагогів транспортної галузі. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 46, 101-108. Вилучено із http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2015_46_17.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.15

SOME ASPECTS OF TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN HIGHER AND POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION INSTITUTIONS

ORCID ID: 0000-0002-1814-5895

Oksana Voitovska

Doctor in Education, Associate Professor,
Associate Professor of Adult Education,
Faculty of Management of Education and Science
National Pedagogical Dragomanov University

UKRAINE

We have identified in previous studies that, in accordance with international and national policy, there are significant changes in the content and nature of education around the world. Requirements for the quality of training in institutions of higher and postgraduate pedagogical education are increasing [1]. At the same time, the adult has become aware of the need for professional development throughout life as a mechanism for successful social adaptation and self-realization [2].

The transition from the qualification model of a specialist to a competency has allowed to shift the emphasis in the professional development of teachers in the conditions of postgraduate pedagogical education to socio-personal, academic, and professional competencies. The new educational environment of institutions of higher and postgraduate pedagogical education includes broadly defined areas of knowledge and competence, which are interdisciplinary and influence the selection of educational content.

The content of the educational process in postgraduate pedagogical education, according to the point of view of N. I. Mickiewicz means, the main didactic characteristics, the practical implementation of which will achieve its main social goal [3]. The content of the educational process consists of a set of achievements in various spheres of human life, which must be made as the property of future professionals studying in institutions of higher and postgraduate pedagogical education. Among the main components of the educational process, the scientist includes: a) the experience of effective practical activities; b) cognitive experience - methods and results of understanding the subtleties of the laws of development of particular science and their compliance with the surrounding reality; c) the experience of social interaction in the process of achieving a common goal; d) moral and ethical experience reflected in morality, law and other norms of human life; e) spiritual and cultural experience – figurative and emotional perception of life, aesthetic attitude to its manifestation [3]. The combination of postgraduate pedagogical education with specific professional activities implies that the content of education is discrete: educational programs always correspond to the current state of science and the specific professional level of future professionals and students of advanced training courses.

An adult who learns, realizes himself as an independent, self-directed person; has extensive life experience; has a high motivation to study, which is due to the ability to solve his professional and personal problems through educational activities; strives for immediate practical application of the acquired knowledge and skills in everyday and professional life; makes higher demands on the quality and results of

training. In this regard, curricula and methods of pedagogical work should take into account the different levels of preparation of future masters.

Teaching technologies used in the process of professional development of teachers create a socio-cultural space in which the personality of future masters and students of advanced training courses, their will, interest in the specialty and which ensure the transfer of knowledge to the field of work; form the consciousness of future masters, influence their purposefulness and life strategy. Of particular importance is the organization of independent work of future masters and the formation of their self-educational competence. There is independent work, which is motivated by the needs of the individual and organized by the students themselves, and managed independent work as the implementation of the tasks developed and controlled by the teacher. In the process of independent work, the teacher acts as an actively creative person, the creator of his culture, erudition, education, readiness for future professional activity. The activity of the personality of future masters is manifested in setting goals for independent work, its planning, determining ways of self-mobilization and self-control, evaluation, result.

It is well known that the independent work of future masters and students of advanced training courses is organized both in the intercessional period and in preparation for classroom classes. Therefore, it is important to create a holistic system of tasks with increasing complexity. Thus, tasks can have both special characters within the limits of a subject/discipline and applied during realization in professional activity. Tasks for independent work of future masters and students of advanced training courses are usually multilevel and variable, which provides reproductive, reconstructive, and creative levels of their activities.

Thus, the above analysis allows us to conclude that the learning technologies used in the process of professional development of teachers create a socio-cultural space in which the personality of future masters and students of advanced training, their will, interest in the specialty that promotes their development of personal qualities, improvement of professionalism, self-realization, and self-actualization.

References:

- [1] Voitovska, O. (2013). Computer diagnostics of level of professional competence formation of future physical culture teachers in the biological disciplines study. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. Kharkiv, 17 (3), 11–17.
- [2] Voitovska, O., Tolochko, S., Bordyug, N. (2018). Lifelong learning in modern strategies of sustainable development. *Studia Warminskie. Olsztynie*, (55), C. 343–353.
- [3] Mitskevich, N. I. (1999). *Didactic bases of professional development: theory and practice*. Minsk.: Bel. state ped. un-t.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.16

TEACHING STRATEGIES FOR IMPROVING THE FUNCTIONAL LITERACY OF STUDENTS OF SECONDARY SCHOOL

Gabdullina Assylgul

Candidate of Phys.-Math.Sc., senior lecturer of the department of plasma physics,
nanotechnology and computer physics
Al-Farabi Kazakh National University

ORCID ID: 0000-0001-9284-0960

Akperov Nurlan

Master's student of the Faculty of Physics and Technology
Al-Farabi Kazakh National University

REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Research shows that everyone has the ability to be creative, innovative, and creative to a greater or lesser extent. The habit of thinking and thinking creatively, correlated with involvement in productive activities, makes an invaluable contribution to the development of all aspects of the personality. The habit of thinking creatively helps people achieve better results in transforming the surrounding reality, and respond effectively and competently to emerging challenges. The ability to think creatively is based on knowledge and experience and, therefore, can be the subject of purposeful formation of the student [1].

Following the conceptual framework proposed in creative thinking refers to the ability to participate productively in the process of developing, evaluating and improving ideas aimed at obtaining innovative (new, innovative, original, non-standard, unusual, etc.) and effective (effective, efficient, economical, optimal, etc.) solutions, and/or new knowledge, and/or effective (impressive, inspiring, unusual, amazing, etc.) expressions of imagination. The ability to think creatively is influenced by both internal factors – knowledge of the subject, curiosity, self-confidence, focus on achieving the goal, on the result, the motivating power of the task – and external conditions [2, 3]. Creativity can be the result of both individual and collaborative efforts.

How can creativity manifest itself? From the point of view of the assessment and, above all, its validity, it is important to correctly interpret the various reactions of students to the questions asked to them. The fundamental question is by what manifestations we can judge the presence or absence of creativity. There is a widespread perception that creativity manifests itself as a unique creative breakthrough, a great discovery or a masterpiece that is inextricably linked with both deep knowledge of the subject, performing skills, and giftedness, outstanding abilities or talent [4]. This phenomenon is called "Big-C creativity". Creativity can also manifest itself in daily activities, such as making a gift or photo album, the ability to prepare delicious food from leftovers, or the ability to find a great solution to a complex logistical problem, to integrate into a complex schedule, etc. For example, at nine in the evening, a child remembers that he needs to come to school or kindergarten in a festive costume. Question: can you build something suitable from the materials at hand: original, attractive, as simple as possible, but expressive, or are you only able to get angry at the child, at the ridiculous demands of the school, at the closed shops,

at the high cost, etc.? The ability to be productive and creative, in this case, can be called "little-c creativity" [5].

Creative thinking is about more than just coming up with random ideas. It is a tangible competence based on knowledge and practice that helps people achieve better results, often in limited and challenging environments. Organizations and communities around the world are increasingly dependent on innovation and knowledge creation to solve emerging problems, giving urgency to innovation and creative thinking as collective enterprises.

Subject-oriented creative thinking. Scientists have long debated whether creative abilities are specific to a given field: whether creative people are creative in everything they do, or only when they participate in a particular activity.

Creative thinking can be developed while promoting knowledge acquisition through approaches that encourage research and discovery, rather than rote learning and automation.

Domain readiness conveys the idea that in order to successfully create a creative work, a person needs a certain degree of domain knowledge and experience to successfully create a creative work. The assumption is that the more knowledge a person has and the better they understand the relationship between information in the subject area, the more likely they are to have a creative idea.

Schools naturally play an important role in developing children's readiness (knowledge and experience) in a range of subject areas in which students can express their creative thinking [6,7].

The main role of training is to develop students' competencies that they need and will need to achieve success in society. Creative thinking is a necessary competence that should be developed among modern youth [8].

Learning to think creatively can help young people adapt and develop the ability to do work that is not easily reproduced by machines, and to solve increasingly complex local and global problems with non-standard solutions.

There is a general consensus among psychologists and educators that creative thinking, understood as engaging in the thought processes associated with creative work, can improve many other individual abilities, including metacognitive abilities, interpersonal and intrapersonal skills, and problem-solving skills, as well as promote personal development, scientific achievement, future career success, and social engagement.

To increase the motivation and interest of students in school, it is necessary to develop new forms of learning that involve creative energy and recognize the creative potential of all students.

Everyone, to a greater or lesser extent, has the potential for creative thinking. It emphasizes the fact that students in all contexts and at all levels of education should learn how to participate productively in the practice of creating ideas, how to reflect on ideas, assessing their relevance and novelty, and renew ideas until they reach a satisfactory result.

References:

- [1] Avdeenko N. A., Denishcheva L. O., Krasnyanskaya K. A., Mikhailova A.M., Pinskaya M. A. (2018) Creativity for everyone: implementing the development of skills of the XXI century in the practice of Russian schools. *Education issues*. No 4. Pp. 282-304.
- [2] Lubart T., Mushiru K., Torjman S., Zenasni F. (2009) *Psychology of creativity*. Moscow: Kogito-Center.
- [3] Amabile, T. (1983), «The social psychology of creativity: A componential conceptualization», *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 45/2, pp. 357-376.

- [4] Csikszentmihalyi M. (2018) Creativity. The flow and psychology of discovery and invention [Translated from the English by I. Yushchenko]. - Moscow: Career Press.
 - [5] Kaufman, J. & Beghetto, R.A. (2009). Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity. Review of General Psychology, 13 (1), 1–12.
 - [6] World Economic Forum (2016) New Vision for Education: Fostering Social and Emotional Learning through Technology. <https://www.weforum.org/reports/new-vision-for-education-fostering-social-and-emotional-learning-through-technology>
 - [7] Chen, C., Himel, A., Kasof, J., Greenberger, E., Dmitrieva, J. (2006), «Boundless creativity: evidence for the domain generality of individual differences in creativity», The Journal of Creative Behavior, Vol. 40/3, pp. 179-199.
 - [8] Akperov, N.K., & Gabdullina, A.T. (2020). The actuality of introducing new standards of education in high school of the Republic of Kazakhstan. Farabi Alemi – International Scientific and Practical Conference (370 p.). Almaty: Kazakh University.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.17

TEACHING STUDENTS TO DRAW ELEMENTS OF PATTERNS IN WOOD CARVING CIRCLES

Ahmedov Muhomod-Umar Baxridinovich

Associate Professor of "Fine Arts"

TSPU named after Nizami

Xolmatova Feruzaxon Muhammad Umar qizi

school fine arts and narcissism science teacher

238th secondary education of Uchtepa district of Tashkent city

REPUBLIC OF UZBEKISTAN.

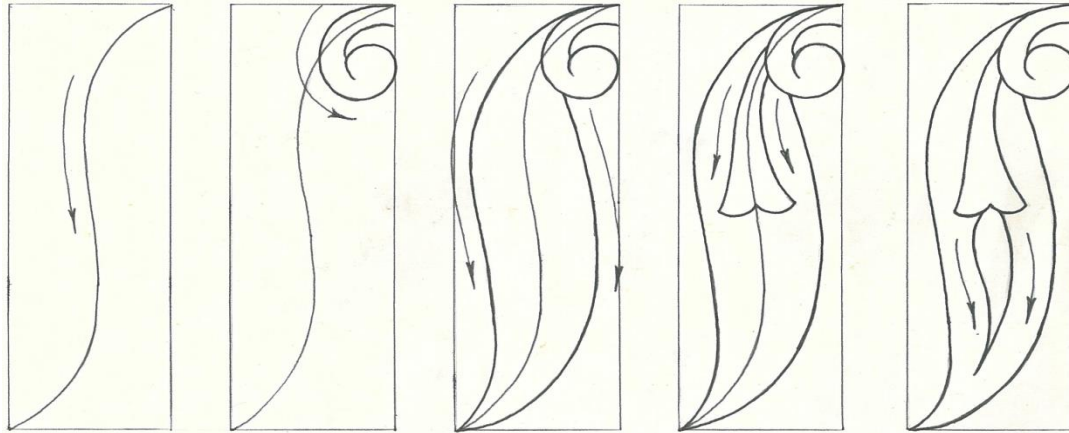
Annotation. *It is discussed in the article that some tools for drawing plant-based pattern elements related to woodworking and the additional equipments used in the teaching of drawing process.*

In order to thoroughly study the craft of wood carving, it is necessary to know how to create a composition independently. In order to create a pattern composition, firstly, it is started by drawing pattern elements related to wood carving. The study of floral pattern elements is done according to certain rules. To do this, one needs a notebook, a ruler (straight and triangular), medium-soft black pencils, a pencil and other accessories. It is usually better to draw the elements of the plant pattern in groups. For example, first learners need to practice drawing the elements of a leaf, a flower, a band, a margula, a loop from easy to difficult, from simple to complex. (2) Before drawing, we begin by drawing the schematic cells in the grid notebooks using a ruler and a black pencil, and then draw the pattern elements into these cells. Drawing is practiced again and again on each page of the notebook. During drawing, attention should be paid to the laws of symmetry and asymmetry [1-4]. The pen becomes the main work tool in the creation of a masterpiece of applied art pattern composition [5]. Every time a sculptor draws a line, the master is so happy and refreshed that the line which he draws is of good quality, smooth and clear. Satisfied and inspired by the work that he does, furthermore, he creates and invents new pattern elements and compositions [6].

In addition to pencils, erasers and rulers are also important for the quality, beauty and attractive appearance of the pattern composition. It is convenient to use a soft white eraser to erase the lines drawn by the pencil. This is because the pencil marks do not stain the paper after being wiped off with a soft and fluffy white eraser. It is not advisable to use a blue coarse eraser with sandy pencil. When the work is deleted on a rough eraser, it not only stains the surface of the paper, but also impairs its quality, moreover it impairs the quality of the work during the re-drawing process [7].

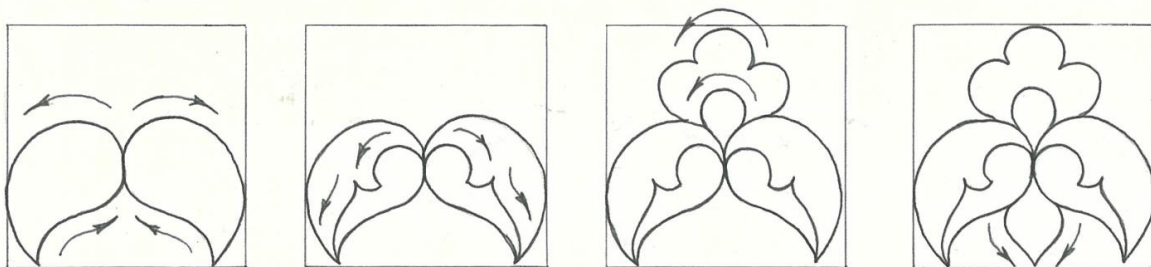
It is necessary to use wooden rulers during the work, of course. Because wood scrapers absorb oil and moisture when the ruler is pushed on the surface of the paper and ensure a quality of the work [8]. Strips which are made of metal, glass, plastic and other similar materials heat up during the friction on the surface of the paper and rub on the paper, removing oil and moisture from it, forming various stains. As a consequence, the quality of the pattern composition is damaged or broken and it

affects the person's mood who is working on the pattern, he is dissatisfied with the work being done, and his work would be ineffective.

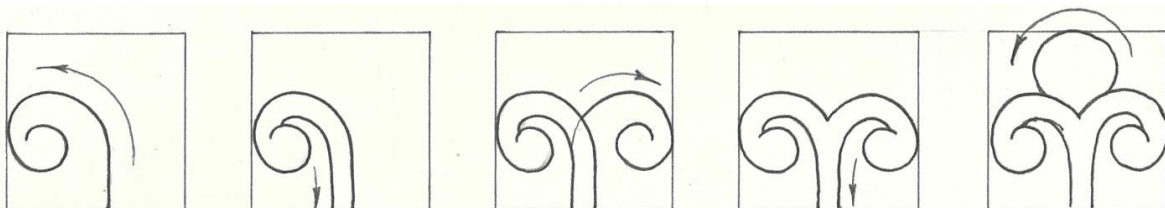
Pic. 1. The stage of drawing a leaf element

Apparently, if a person is not more attentive in his activities, organizer and entrepreneur, there will be apathy in his life [9]. As a result, indifference is formed in the human mind, and gradually it breaks the person's psyche, creating laziness in his character. Engaging in this or that type of applied art, drawing, creating a pattern composition calms the nerves, nurtures the human psyche. Therefore, a person must work on himself, be in constant search. It is necessary to study diligently and try to do everything [10].

Pic. 2. The stage of drawing element of a flower

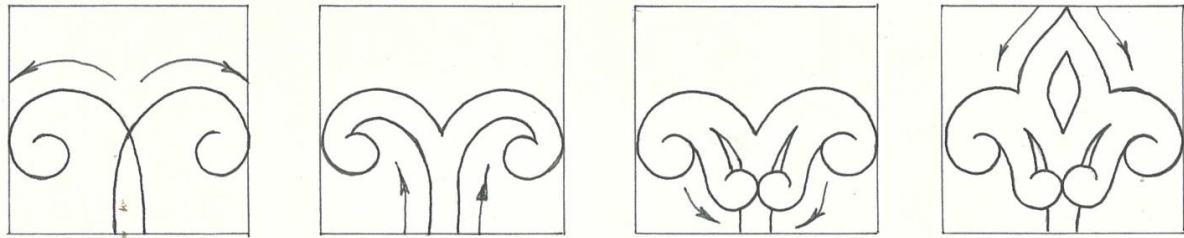
The reason for drawing schematic cells of the same size, as discussed above, is to teach the elements of the pattern to maintain proportions during drawing, to achieve beauty as well as subtlety, as a result of trying not to repeat the mistakes later [11]. When drawing pattern elements, we can practice drawing along the direction of the arrow, in sequence, as described in pictures from 1 to 4. Initially, it is more better to draw the leaves, flowers, buds, nails and other elements [12].

Pic. 3. The stage of drawing the element of bud.

It must be taken into consideration that the pattern element does not protrude beyond the drawn schematic cells, and that the tip or individual parts of the element

pass through the pattern [13]. Because, firstly it makes hand draw uniformly during repeated and repeated drawings, and the second, teaches to draw on white paper while maintaining the same proportions by drawing with the eye. (3)

Pic. 4. The stage of drawing shikift element

When drawing pattern elements, it is important to draw the lines thin, straight, smooth and clean[14]. It not only helps you to master the secrets of drawing, but also lifts your spirits, soothes your soul, encourages you to new dreams again and again, and most importantly calms your nerves and makes you relax. When you can add beauty, charm and vitality to the lines drawn with a simple black pencil, then you will become a master of your craft.

References:

- [1] Ahmedov M.B. Wood carving. – T. : Sparks of literature, 2017, –220 p
- [2] Bulatov S.S. Uzbek folk applied decorative art. –T. : Mehnat, 1991, –384 p.
- [3] Xolmatov B.Q. Composition. – T. : Economy – Finance, 2007, –102 p.
- [4] Абдирасилов, С. (2021). Изобразительное искусство Узбекистана в патриотическом и эстетическом воспитании школьников. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v4.42>
- [5] Bulatov S.S; Jabbarov R.R. Philosophical and psychological analysis of works of fine arts (monograph). Science and Technology Publishing House, 2010.
- [6] Akhmedov MU, Kholmatova F. FORMATION OF CREATIVE PROCESSES IN STUDENTS THROUGH TEACHING COMPOSITION IN FINE ARTS. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2021 Apr 17., DOI 10.36074/logos-09.04.2021. v2.03
- [7] Khamidovich, T. N., Nozimovich, T. N., Ibrohimovna, Y. N., Ravshanovich, J. R., & Kholmuratovich, M. K. (2019). Development of students' creative abilities through teaching "landscape painting". *Journal of Critical Reviews*. ISSN, 2394-5125.. <https://doi.org/10.31838/jcr.07.06.42>
- [8] Muratov Xusan Xolmuratovich, Jabbarov Rustam Ravshanovich, Application and art decoration. UO'K76(075); KBK 85.15; M88 ISBN 978-9943-6383-4-1. 2020 yil.
- [9] Jabbarov Rustam Ravshanovich. (2021) PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PAINTING. *Конференции, 1(1)*. SECTION 1, pp-39-49, <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.952>
- [10] Jabbarov, R. (2019). Formation of Fine Art Skills by Teaching Students the Basics of Composition in Miniature Lessons. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 17(1), 285-288.
- [11] Халимов, М. К., & Жабборов, Р. Р. (2018). Сравнение продуктивности учебной доски и проектора в преподавании предметов, входящих в цикл инженерной графики. *Молодой ученый*, (6), 203-205. <https://moluch.ru/archive/192/48066/>
- [12] Nazirbekova , S. (2021). THE IMPORTANCE OF FIELD PRACTICE IN FINE ARTS. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v4.35>
- [13] Расулов, М. (2021). НАУЧИТЬ СТУДЕНТОВ ВО ВНЕШКОЛЬНЫХ УЧЕРЕЖДЕНИЯХ СОСТАВЛЯТЬ КОМПОЗИЦИИ НА УРОКАХ РЕЗЬБЫ ПО ДЕРЕВУ. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. DOI 10.36074/logos-09.04.2021.v2.44
- [14] Nozimovich, T. N., Ibrahimovna, Y. N., & Ravshanovich, J. R. (2020). Educational Of Student's Creative Abilities In The Fine Arts In The Higher Education System. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(07), 232-238.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.18

TENDENCIES OF DEVELOPING THE EDUCATIONAL QUALIFICATION ENHANCEMENT SYSTEM IN FOREIGN COUNTRIES

Abdullaeva Komila Timurovna

Lecturer

“Silk Road” International University of Tourism, Samarkand

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Annotation. *The article contains a brief overview of different teacher development patterns and frameworks worldwide. Relevance of the research in all developed societies in recent years is underway modernization of professional advancement programs, as this particular component of the educational system is considered to be one of the most significant mechanisms of developing any community, the principal form of training highly qualified specialists required for all spheres of the economic and spiritual life of the nation.*

Introduction. It is generally known that exactly the pedagogue is the leading subject of the educational process, which has a direct influence on the formation of students' personality, it is Ustoz who has the main role in designing the content of teaching the subject, the choice of conceptions and technologies, the level of program complexity. Therefore, without a high pedagogical heritage, without a humanistic mentality oriented to the individual educator as the supreme value of society, it is not possible to elevate education to the level of world achievements. In November 1996, the forty-fifth session of the International Conference on Education adopted a special Declaration "The Role of the Teacher in the Modern World". The preamble to the Declaration states that teachers of all types of educational institutions are key figures in the transformation that should take place throughout the education system. A significant position in the Declaration has been occupied by the issues of further education of teachers, and the main directions of such preparation have been formulated:

- Systematic professional development should be seen as a right and responsibility of all educational personnel;
- educators themselves should participate in the development of programmes to improve their pedagogical competence; priority should be given to entry-level teachers, and it is recommended that systems of mentoring and supervision be put in place for the upstream stages of teachers' careers;
- Those responsible for managing, monitoring and evaluating teachers should not only have administrative and supervisory functions but should also be real teachers' mentors;
- providing teachers, during their re-training and professional advancement, with the opportunity to acquire knowledge of new ICTs.

Literature review. In accordance with an international expert study, the Report of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), which includes 25 industrialized nations of the world, was published in 2005. Among the government policy priorities in the field of education, the specialists mentioned the creation of conditions for enhancing the professional and social status of teachers. The Report argues that the urgency of this issue is due to the new requirements for

education and training. It is noteworthy that at least 30% of the knowledge that teachers will provide in 10 years is not yet available today. Such data were presented at the conference "Teacher Education Policies in the European Union at the beginning of the 21st Century". This has largely predetermined the necessity to form a teacher of the 21st century as an eternal student who should be able to bring his own professional activity in conformity with the requirements of time, continuously improving his professional level; be prepared to make independent changes, respond rapidly and effectively to external changes and new challenges.

Recently, a movement called "Development of Training Programmes" or "Development of Teaching Staff" has spread in the professional development system of developed countries. This is due to the deficiencies of conventional pedagogies, such as the absence of dedicated systemic education in teaching methods and communication skills, heavy workloads, and the increasing and changing demands on the student population. It is essential to note that, in developed countries, not only universities but also businesses, professional associations, regular teacher training courses, government agencies and organizations, as well as non-traditional or continuing education institutions, provide the basis for teacher upgrading. Not only teachers but also managers or employees of consulting firms attend the courses as teachers. There are also forms of professional development such as full-time, part-time, correspondence, Saturday or Sunday courses run by consulting companies, scientific centres with theoretical or practical programmes [1,p.125].

Thus, in Great Britain, at the current stage of development of the country, attention to retraining and professional development of teachers has been significantly strengthened. According to Mike Tomlison, the head of the Royal Inspection Service of Educational Institutions, professional development has become the most important factor of influence on educational processes, since, on the one hand, it influenced the mastery of advanced technologies by teachers, and on the other hand, it shaped their values. In order to harmonize the requirements for the content of in-service training programs, since 1984, following the publication of the Act on Professional Retraining of Educators, the government has published nationwide recommendations annually in the mass media, which makes them a publicly available document open to wide discussion among educators, the public, and local authorities.

A national grant system has been introduced, under which the Government does not fund all professional development programmes, but only those that have passed the competition to meet national priorities. Since 1987, the UK's professional development system has actively adopted the philosophy of "educational consumerism", an ideology aimed at protecting the rights of consumers of educational products. In the late 1990s, the British Government issued a White Paper that contained radical proposals to encourage professional development for teachers throughout their careers. It utilizes a special unit for measuring the obsolescence of specialist knowledge - the "half-life of competence". It means the length of time after graduation, when, as a result of obsolescence of knowledge obtained and the appearance of new information, competence is reduced by 50%. By 2000, this period for education workers was 4-6 years.

Analysis and results. By the beginning of the 21st century, a key component of British education was media literacy, based on a cultural paradigm (Cultural Approach), implemented in combination with textual analysis of media products, critical analysis of media representations, sociological analysis of the media industry and media audience. In 2000, the General Teaching Council of Great Britain officially

recognized media education as a discipline to be taught to future teachers, so the Additional Teaching Qualification in Media Studies was established specifically for teachers who had not previously obtained a professional media qualification [2].

The expansion and improvement of the system of teacher training since the 1980s have been one of the priorities of French educational policy. Short or long courses (from 6 to 12 weeks) were created everywhere, combining theoretical (raising the general cultural level, updating knowledge of educational and professional subjects, teaching methods) with practical activities. The system of professional development in France is seen as an effective means of improving the quality of teaching; the way in which the various categories of teachers converge is not only for teachers of all types of educational institutions but also for other categories of the public education system employees.

The leading role in this system belongs to the so-called academic missions for retraining of national education system personnel. They were established in 1982 and currently number 28, by the number of academic constituencies. The activities of the missions are carried out under the supervision of the Rector of the Academy (academic district), in close cooperation with the Ministry of National Education. Classes are conducted during the school year on a part-time basis. The tasks of the academic missions include studying needs, planning and organizing courses for employees of all levels of the education system. The teaching is carried out by experienced secondary and higher education teachers, heads of educational institutions and education departments.

Further training and professional development are voluntary, but there are nevertheless many applicants. Despite the constant growth in the number of places, demand for them significantly exceeds supply. Teachers have the privilege of using paid leave during their working life - a "loan" equal to 36 weeks - for professional development. Thematic work in academic delegations lasts for a year or several years. New curricula and pedagogical technologies are generally among the newest priorities, as is the national programme on computerization of education "ICT for All".

Summer universities play a significant role in the professional development of education personnel in France, where teachers and managers of all types of educational institutions and education authorities are. These are typically intended for short-term internships of 2-3 to 8 days duration for a limited number of trainees - 30 - 50 people. For example, in 2010, the following topics were offered to university professors and academic missions: video as an art form; university life, the role of students in organizing internal management; the work plan of the institution, its function and participants. Further vocational development also includes mandatory language internships for foreign language teachers. The national plan provides for a three-week annual stay of more than 1000 teachers in the respective countries [3].

The National Audit Office is the key component of the education policy in Germany for all types of institutions. In spite of the decentralized principle of governance and the primacy of the states rather than a federation in the field of education, the country has adopted a nationwide system for the further education and retraining of teachers as well as a uniform assessment schedule for the performance of pupils, students and teachers. This system and schedule operate alongside the unified national educational standards, the adopted scale of competencies for students and the corresponding professional retraining programme for teachers with the qualification and social and legal status established for them. The importance of State supervision is that, by monitoring the state of education, the State is able to respond to emerging concerns in a timely and centralized manner at its individual

levels.e also trained together. The summer universities are organized by the Ministry of National Education.

At the current time, Germany is actively implementing such innovative programs as Socrates (aimed at improving continuing education); Comenius (improving school education); Erasmus (higher education systems and the development of scientific research in universities); Leonardo da Vinci (vocational education program); Grundtwig (lifelong learning, adult education); Jean Monnet program (designed for target groups of scientists, the establishment of educational institutions at the European level, as well as European scientific associations). [4]

In Japan, teachers at all levels are required to undertake professional development in accordance with the special Education Workers' Act, which sets out various retraining programmes. The Ministry of Education provides annual training courses for managers and teachers of public education institutions. Most prefectures in the country have special centres that offer courses for teachers ranging from one month to one year, short-term seminars for teachers (3-4 days), lectures, and consultations. The focus is not limited to professional development but is also aimed at solving research problems in the field of education. Course programmes are tailored to local features and challenges. Internships abroad are also provided for teachers. Every year more than 5,000 teachers are invited to participate in such traineeships. About 500 secondary school teachers are awarded scholarships every year to pursue their master's and PhD studies. All these activities are implemented by the Ministry of Education and the National Centre for Educational Research with the participation of leading universities [5].

In March 2011, the National People's Congress adopted the 12th Five-Year Plan, under which economic development is based on the prioritization of education. The implementation of the Five-Year Education Plan is, in turn, only a step towards the implementation of the "National Education Reform and Development Plan for the Medium and Long Term (2010-2020)". During the two-year discussion of the draft Plan by interested agencies and the public, 2.1 million proposals were received; it was commended by UNESCO as demonstrating the determination of PRC to make its education system one of the best in the world. The country's leadership is focused on transforming its huge human resources from a demographic burden into a "comparative advantage" - a rich human capital. It is officially recognized that the education system lags behind the country's socio-economic development. As early as the late 1990s, China adopted a policy of transforming higher education from an elitist to a mass one as a prerequisite for transition to a post-industrial stage of development. By the beginning of the twenty-first century, China occupied only 77th place among 125 countries in terms of youth participation in higher education, 87th place in quantitative indicators of the education system, and 92nd place in the quality of education management (6, p.107).

Measures to guarantee the professional development of teachers also include the formulation of precise qualification standards for the appointment of teachers. Categories of teachers' qualified categories should be confirmed at certain intervals. To this effect, provincial education authorities organize single qualification examinations and issue certificates attesting to the qualifications of teachers. Special attention is paid to the development of qualification criteria for the appointment of heads of educational institutions and to measures to encourage them to enhance their professional and managerial skills. One of the major goals of educational reform is the universal dissemination of distance education, which guarantees a diploma at the highest level.

The plan also provides for the improvement of the social status of Chinese

teachers, their remuneration (by law, their average salary is no lower than that of civil servants) and social guarantees (in particular, the construction of homes and hostels for rural teachers). [6]

Conclusions and suggestions. Consequently, the analysis of foreign education systems, even on a sample basis, demonstrates that they are at the phase of permanent modifications, modernizing and re-forming. They are founded on innovative projects at various levels, the most important of which are directed at restructuring and intensification. The following principles clearly dominate in the sphere of professional advancement and retraining of pedagogical specialists:

- Continuity, regular adaptation, periodic professional development of teachers during their active working life both within the formal and informal education system, and self-education based on quality basic education;

- Accessibility, orientation towards a variety of forms of professional development (university courses; media education; study abroad; teacher exchange; distance learning combined with group work; Pedagogical associations within an educational institution; project work);

- Democratization, participation of different categories of teaching staff in defining the policy of professional development, both at the level of the educational institution, educational district and at the level of the whole country;

- The equality of teachers of all specialties and levels in obtaining the minimum additional professional education in their respective field of study. Partnership, consolidation of financial and organizational efforts of all interested parties in the professional skills of a teacher (heads of educational institutions, public, parents, local community, business, etc.) both at the level of an educational institution and at the regional and national level;

- Gradual integration of basic teacher education and the system of professional development on the grounds of combining the teaching and professional and pedagogical activities of the teacher;

- Variability, diversity of professional development programmes that accommodate both general education and professional requirements of teachers and educational institutions;

- The flexibility of professional development incentives, a combination of outside and inside motivations, voluntary and mandatory, personal initiative and external supervision of qualifications;

- Orientation to market principles of management (multi-channel financing, demonopolization of the educational services market, stimulation of competition, evaluation of the efficiency of education in value terms).

References:

- [1] Polupanova, E.G. (2007). Innovations in pedagogical education in the West. *Pedagogy*, №8.
- [2] Fedorov, A.V.; Novikova, A.A. (2008). Media education in Britain, Northern Ireland, Scotland at the beginning of the XXI century (in Russian). *Mediatheque and Mir..* № 2.
- [3] Bulletin official du Ministère de l'Éducation Nationale 2010.NSpec.(1-7 mars)
- [4] Website of the Permanent Conference of the German State Education Ministers <http://www.KmK.org/>
- [5] Портал "Education in North Rhine-Westphalia" <http://www.bildungswerk-nrw.de>
- [6] Outline of Education in Japan. 2009.
- [7] Green Paper on Education in China: 2009. Beijing. 2009.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.19

TERMINOLOGY AND TERMINOLOGICAL SYSTEM: CORRELATIONAL ASPECTS

Hamdamov Ramzbek

doctorate student

Andijan state university

PEPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract: *this article is devoted to the study of terminology and its correlation with the terminological system. The definition of the both concepts is carefully reviewed. Furthermore, criteria for creating terminological system are discussed. The author suggests not contradicting the two concepts as they are correlated.*

Nowadays, with the advancement of technology and globalization, new concepts are emerging in the languages. Ergo new terms are coined in order to designate new emerging concepts. Terminology, which is traditionally seen as a subbranch of lexicology, deals with the study of terms and their use in the certain language. Various definitions of terminology are suggested by scholars. For example, an Ukrainian linguist Leichik considered terminology as: "a set of linguistic (lexical) units denoting the concept of a certain specialized field of knowledge or activity that is spontaneously shaped during the birth and development of this field [1]".

A terminological system is a certain set of terms ordered into a system of any field of knowledge or activity, which has its own theory. For the first time, Lotte raised the issue of ordering terminology and put forward three conditions for this:

1. The terminological system should be built on the classification of concepts.
2. Terminated signs and concepts need to be combined based on classification schemes.
3. Words should reflect the generality of the concept in the term, with other concepts and its specificity.

From the aforementioned conditions, the idea follows that terminological systems should be those systems in which the terms of any field of science, technology or sphere of human activity are closely interconnected with each other into one structured set. The terminological system is considered to be an independent part of a natural language, thus it contains national identity. According to V.M. Leichik, for the formation of a term system, it is necessary that this term system has the following qualities:

1. The terminological system needs to have a special area of knowledge that has quite clearly established edges.
2. It is necessary that all concepts relate to this specific area.
3. The generality of concepts included in a specific well-formed theory.
4. The presence of a specific special language.

According to G.O. Vinokur [2], the term system is based on theory. Linguistic scientists still do not have a single point of view on the formulation of the concepts of "terminology" and "terminological system". Thus, A.K. Suleimanova [3] believes that the terminological system is a system of concepts of a certain environment of knowledge, correlated with a set of terms conditioned by the culture of the country and the mentality of the people. A number of scholars argue that terminology and

terminological systems are formed by different communities of terms [4]. They also emphasize that terminology appears spontaneously, and the terminological system is created artificially [5]. Consequently, terminology is a collection of disordered and unnormalized terms, and a terminological system is a consciously organized system of terms formed as a result of their ordering. From the point of view of K.Ya.Averbukh, [6] terminology is the terminology itself, in which its abstract systemic properties are clearly manifested. But the point of view of that the terminological system is itself systemic, but the terminology is not, does not have accepted consensus. Thus, Lotte himself noted that terminology is "not just a list of terms, but a semiological expression of a certain system of concepts, which in turn reflects a certain scientific worldview." Golovin and Kobrin are of the opinion that there is not a single area of human activity that would be served by a terminology consisting of a collection of disordered unrelated terms.

A review of the scientific literature shows that researchers distinguish between the concepts of "terminology" and "terminological system". Consequently, in their opinion, terminology is a relationship with the field of all terms of a natural language, a general set of terms, and a terminological system is a conscious, special selection of terms interconnected by a special concept within the framework of one theory. The terminology is formed gradually and is not complete, while the terminological system is the result of ordering and classification by specialists in this industry, specially selected, specially created, and in some cases, borrowed from terminological units of the other languages [5-6]. For the construction of a terminological system, a special theory is required. Systematization of terminology is very important for the mutual understanding of specialists. The terminological system consists of terms that have the property of completeness of coverage of the concepts of any industrial, scientific field of activity.

When defining the concept of "terminological system", it is imperative to indicate "a specific, definite area", since in the same area there may be used in several terminological systems. For example, phonetic terminology, morphological or syntactic terminology. Moreover, the same term in these terminological systems may have different meanings. The terminology can also include terms that do not have signs of consistency. For terminology to transform into a terminological system, it needs to go through a long-gradual path. A terminological system is a certain part of the terminology of certain terms ordered into a system, which are linked by the concept assigned to them. When defining the concept of "term", scientists unanimously correlate the term with a scientific concept. To date, research shows that the terminology system is based not only on scientific theory, since there are some industries that are limited only by a concept or a general idea that fully describe it, for example, the terminology system of information technology.

In our opinion, both the terminology and the terminological system reflect the system of concepts of a specific field of science, technology or field of activity. Terminology is closely related to social and scientific and technological development, and any new concept that appears is designated by a term. The terminological system is also open, it is also capable of including new terms in its composition. Terminology and terminological system are primarily classified according to the areas of knowledge and activity that they serve. The terminological system is distinguished from the terminology by its relative stability and structuredness. In the terminological system, synonymy and ambiguity are deliberately removed. In terminology, these phenomena are a method of terminology. The terms in the terminology and terminological system are investigated on the basis of their belonging and connection

with the subject of scientific and technical thought, concept, method of education, semantics, function, etc.

Thus, although from the side of scientists the concepts of “terminology” - “terminological system” are delineated in the scientific literature of a single concept, both for terminology and for the terminological system there is no a clear delineation. The problems of terminology and terminological system remain relevant today, and still require development.

References:

- [1] Лейчик В.М. 1994. “Исходные понятия, основные положения, определения современного терминоведения и терминографии.” Вестник Харьковского политехнического университета 1: 147-180.
 - [2] Винокур, Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Труды Московского института истории, философии и литературы, 1939. Т. V. С. 3–54.
 - [3] Сулейманова, А.К. Терминосистема нефтяного дела и ее функционирование в профессиональном дискурсе специалиста: дис....д.фил. н.
 - [4] Кобрин, Р.Ю. Лингвистическое описание терминологии как база концептуального моделирования в информационных системах: автореф. дисс. ... д. филол. н. Л., 1989. – 42 с.
 - [5] Лейчик, В.М. Оптимальная длина и оптимальная структура термина // Вопросы языкознания. 1981. № 2. – С. 63-73.
 - [6] Авербух, К.Я. Общая теория термина. – М.: Издательство МГОУ, 2006. – 252 с.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.20

THE OUTLOOK OF THE APPROACHES TO THE SCHOOL ARTS EDUCATION IN UKRAINE

Olexandra V. Lysevych

PhD in Pedagogy, Associate Professor at Department of primary education
Kyryvi Rih State Pedagogical University

UKRAINE

At the beginning of the twenty first century, European states claim a unique role of art in the cultural and creative development of the young generation. School arts education is seen as a means of preserving cultural diversity and intercultural exchange in Europe and in the world, which makes the arts disciplines compulsory in national curriculums [1].

The *New Ukrainian School Concept (2018)* and the Law of Ukraine *On Education* insist on encouraging creativity as personal quality in young learners, which can be developed while singing, drawing, playing musical instruments, improvisation, drama, observing works of art [2]. We want to emphasize the new tendency in Ukrainian Arts education constituting the organic unity of national, regional, and multy-art (variety of arts) education components.

The issue of Arts teaching explore a number of Ukrainian scholars, among which are A. Vilchkovskaya, L. Volynets, L. Babenko, E. Belkina, L. Bychkova, O. Gaydamaky, L. Ziazun, E. Kovalyova, S. Konovets, O. Noodles, L. Masol, N. Miropolskaya, G. Nikolai, L. Khomich, G. Petrova, G. Padalki, V. Poltavets, O. Rudnitskaya, L. Lyubarskaya, O. Shevnyuk, V. Kholopova, O. Otich, I. Rudenko, O. Rostovsky. The above scientists consider the basic approaches, ways, and methods of teaching art culture in primary school as well as development professional competence of Arts teachers.

There are several approaches to teaching Arts to primary school learners. In France, Ireland, Spain, the Netherlands, the Arts include the plastic art (drawing, painting, and handicraft), music and drama. In Germany, children also have dance classes. In other countries, such as Sweden, music and handicraft are taught, and in the United Kingdom young learners study art, design, music and dance (as part of physical education) [3]. A common thing in all the above-mentioned countries is a practically oriented, integrated approach to the teaching of the Arts.

At present, there are two main variants of training programs in EU countries. In Germany, Northern Ireland, Republic of Ireland, Netherlands, Spain programs are structured across broad educational sectors, while other countries follow a substantive approach. National programs structured into educational fields compulsory include Arts, Arts education or Aesthetic education, comprising fine arts and music, and in some cases subjects such as drama, dance, media art and architecture. Despite the diversity of approaches, fine arts and music are a must-have part of primary school curricula in all EU States.

The modern Ukrainian approach to teaching Arts suggests integration of musical and artistic components that are organically combined into a single thematic cycle. The content of the Arts curriculum includes thematic blocks comprising the logical combination of different educational materials into coherent whole. As the reflection of life in the artistic images is common to all kinds of art, young learners

experience and learn to comprehend the specifics of the artistic-figurative language of each type of art in this way. The advantage of such approach is integration of content elements on the basis of universal artistic and aesthetic concepts *rhythm, contrast, symmetry, form, composition, dynamics*, etc.

In the context of integrated learning, elementary school aims at training children performing skills and specific art skills, namely: mastering graphic, painting, decorative techniques, the rules of composition, color studies, modeling, etc. (fine arts); vocal and choral skills (in music); elementary acting and choreographic skills during drama performances, role plays, movements to music and more. At the same time, young learners master the language of different arts, the reproduction of different phenomena through musical intonations, drawing, movement, gesture, visualization of music, etc.

School Arts education is based on a set of general and special pedagogy methods aimed at the development of artistic abilities and perception. As motivation and interest play the leading role, the method of emotional influence associated with the imaginative and vivid speech of a teacher proves to be the most effective. It is aimed at the emotional sphere and imaginative thinking. The focused interest causes the effect of wonder, develops memory, fantasy, thinking of learners. The situation of success helps concentrate learners' will, and actualizes their background experience. The class games promote activity, fantasy, switching of attention, etc.

The following methods and techniques are of intellectual importance in the Arts education. The problem-solving situation concentrates learners' attention, will, logical thinking, and imagination. The method of discussion contributes to the development of logical thinking, speech, memory. The method of stimulated activity creates an emotionally rich atmosphere, promotes the manifestation of individuality, and fosters artistic needs and creative skills.

The efficiency of formation of artistic culture and creative personality of primary school learners depend not only on the curriculum, approach or methods applied by a teacher, but also on a teacher's professional competence, his\her personality and the level of his\her general and art culture.

References:

- [1] Wimmer, M. (2009). Reflections on the Domain of Arts Education. Contribution to the International Advisory Committee Meeting in Paris zur UNESCO World Conference for Arts Education Seoul Mai 2010
- [2] The Formation of Key Competences of Young Learners: web-site. Retrieved from: http://steginkamaysternosti.blogspot.com/p/blog-page_13.html
- [3] The Arts, Creativity and Cultural Education An International Perspective. December 2000 // INCA (*International Review of Curriculum and Assessment Frameworks Internet Archive*). London: INCA, QCA, nfer (2000)

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.21

THE ROLE OF METACOGNITION IN LEARNING AND STUDENT PERFORMANCE

RESEARCH GROUP:

ORCID ID: 0000-0002-0203-3194

Anar Popandopulo

PhD doctorate student,
Faculties of Humanities and Social Sciences,
Department of Psychology and Pedagogy,
Toraighyrov University

ORCID ID: 0000-0003-1124-7060

Gulmira Tulekova

PhD, associate Professor,
Faculties of Humanities and Social Sciences,
Department of Psychology and Pedagogy
Toraighyrov University

Nazgul Kudarova

PhD, Faculties of Humanities and Social Sciences,
Department of Psychology and Pedagogy
Toraighyrov University

ORCID ID: 0000-0003-4893-5545

Murshida Nurgaliyeva

PhD, associate Professor,
Faculties of Humanities and Social Sciences,
Department of Psychology and Pedagogy
Toraighyrov University

REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Research on metacognitive development was initiated in the early 1970s by Ann Brown, John Flavell, and their colleagues. From the very beginning, metacognition was broadly defined as any knowledge or cognitive activity that takes as its cognitive object, or that regulates, any aspect of any cognitive activity. Obviously, this conceptualization refers to people's knowledge of their own information-processing skills, as well as knowledge about the nature of cognitive tasks, and about strategies for coping with such tasks. Moreover, it also includes executive skills related to monitoring and self-regulation of one's own cognitive activities. In a seminal article, Flavell (1979) described three major facets of metacognition, namely metacognitive knowledge, metacognitive experiences, and metacognitive skills, that is, strategies controlling cognition [1], [2].

Metacognition essentially means cognition about cognition. It refers to both people's awareness and control, not only of their cognitive processes, but of their emotions and motivations as well. A number of strategies are described that teachers can use to facilitate children's metacognitive development and promote the monitoring and regulation of their own cognitive enterprises. The educational benefits of the application of metacognitive strategies such as self-awareness and self-monitoring include the development of independent learners who control their own learning and learn how to learn for life [3].

Studies show that metacognitive strategies can increase learning skills and that independent use of these metacognitive strategies can be gradually developed in people. The school library media center is the ideal place for students to learn how to develop metacognitive strategies; that is, they can learn how to connect new information to former knowledge, deliberately select thinking strategies, and plan, monitor, and evaluate these thinking processes. There are six basic strategies for developing metacognitive behaviors in students: (1) they must consciously identify what they "know" as opposed to "what they don't know"; (2) they must then develop a thinking vocabulary so that they can verbally describe their thinking processes; (3) they should keep a thinking journal or learning log in which they reflect upon their learning processes; (4) they must also learn how to assume responsibility for regulating their learning activities, including estimating time requirements, organizing materials and scheduling the procedures necessary to complete an activity (the media center's resources lend themselves quite well to this task); (5) they must learn how to review and evaluate these strategies as either successful or inappropriate; and (6) they must participate in guided self-evaluation through individual conferences and checklists focusing on the thinking process. Metacognitive environments must be established in schools if teachers and media specialists are to be able to encourage students' development of problem-solving and learning skills. (4 references and 4 additional readings) [4].

Metacognitive knowledge involves knowledge about cognition in general, as well as awareness of and knowledge about one's own cognition. One of the hallmarks of psychological and educational theory and research on learning since the original Taxonomy was published is the emphasis on helping students become more knowledgeable of and responsible for their own cognition and thinking. This change cuts across all the different theoretical approaches to learning and development...Regardless of their theoretical perspective, researchers agree that with development students become more aware of their own thinking as well as more knowledgeable about cognition in general. Furthermore, as they act on this awareness they tend to learn better [5].

Metacognition is important to learning and knowledge transfer and preparing students to become lifelong learners is a main aim of schooling. The engagement of young students in metacognitive thinking is considered necessary, as they seem capable of developing fundamental forms of metacognition after the age of three. The development of metacognitive skills helps young children to become thoughtful about their learning process. Specifically, the implementation of interesting activities in an enjoyable manner that develops young children's high-order thinking could help them to enhance metacognitive skills and become effective learners. Physical activities during reciprocal and self-check teaching styles are such activities that could guide young students to reflect on their own learning and realise what they are doing [6].

For the purposes of this paper we will use the definition offered by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), which states that metacognition is, ...a second or higher-order thinking process which involves active control over cognitive processes.

The majority of researchers separate metacognitive knowledge from metacognitive skills. Thus, there is a difference between knowing about metacognition and being able to successfully employ such skills to complete novel tasks. In addition to this, we accept the three level model suggested by Donker et al. who recognise "an interaction of cognitive, metacognitive and motivational processes, which work together during information processing". Various studies make strong

claims for the significance of metacognition on pupils' learning. Veenman and Beishuizen, for example, suggest that metacognition accounts for roughly 17% of a child's ability to be successful at school, while intelligence accounts for approximately 10%. This is a significant statistic, reinforced by other studies (e.g. Muijs et al. 2014) which clearly suggests the necessity for schools to teach metacognitive skill effectively [7].

Researchers have increasingly investigated the role played by metacognition in students' learning and performance. Metacognition is comprised of metacognitive knowledge and metacognitive experiences, and both components of metacognition are viewed as being important to learning and performance in academic settings. Metacognitive experiences involve, in part, students' awareness of progress on cognitive tasks. Such awareness is critical to learning, for students may fail to spend additional time reviewing or studying material if they believe they have understood the material adequately [8], [9].

As previously discussed, strategic/conditional knowledge is part of metacognitive knowledge. To ensure strategies are most effective, educators (regardless of level) should think about when and why they are employing declarative and procedural knowledge within the curriculum. For example, using activities such as "Discover What I Know" and "If-Then" must be strategic in their placement during a unit. Such activities may be better suited toward the end of a unit once students (regardless of level) have enough time to gain the declarative and procedural knowledge they need to be successful. While other metacognitive activities such as a pre-posttest or mind mapping, it may be beneficial to students to think about their starting point in relation to where they are headed. Also, it should be noted that the entire metacognitive process does not have to be completed every single lesson. If this is the case, it may help to break up the metacognitive activities throughout the unit or have time to work in whole or small groups. The main point is to intentionally plan for metacognition as you design each unit, monitor throughout the unit, and evaluate upon completion and make any necessary changes [10].

References:

- [1] Schneider, W. (2008). The development of metacognitive knowledge in children and adolescents: Major trends and implications for education. *Mind, Brain and Education*, 2, 114-121.
- [2] Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906-911.
- [3] Papeontiou-louca, E. (2003). The concept and instruction of metacognition, *Teacher Development*, 7 (1), 9-30.
- [4] Blakey, E., & Spence, S. (1990). Developing metacognition. ERIC Digest. Syracuse, NY: ERIC Clearinghouse on Information Resources.
- [5] Pintrich, P. (2002). The Role of Metacognitive Knowledge in Learning, Teaching, and Assessing. *Theory Into Practice*, 41(4), 219-225.
- [6] Chatzipanteli, A., Grammatikopoulos, V. & Gregoriadis, A. (2014). Development and evaluation of metacognition in early childhood education, *Early Child Development and Care*, 184 (8), 1223-1232.
- [7] Perry, J., Lundie, D. & Golder, G. (2019). Metacognition in schools: what does the literature suggest about the effectiveness of teaching metacognition in schools?, *Educational Review*, 71 (4), 483-500.
- [8] Karen M. Zabrocky, Lin-Miao L. Agler & DeWayne Moore (2009). Metacognition in Taiwan: Students' calibration of comprehension and performance, *International Journal of Psychology*, 44 (4), 305-312.
- [9] Abu Rabia, S. (2019). The effect of degrees of bilingualism on metacognitive linguistic skills. *International Journal of Bilingualism*, 23(5), 1064-1086
- [10] Claire M. Mowling & Sandra K. Sims (2021). The Metacognition Journey: Strategies for Teacher Candidate Exploration of Self and Student Metacognition, *Strategies*, 34 (2), 13-23.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.22

ГУМАНІСТИЧНА ПАРАДИГМА У ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання
*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

УКРАЇНА

Основною метою сучасної мистецької освіти є розвиток особистості, яка характеризується освіченістю, високим рівнем соціальної зрілості, культури, здатністю творчо мислити і діяти, самовиражатись у різних галузях професійної діяльності. Тому зміст мистецької освіти необхідно спрямувати на розвиток ціннісно-світоглядного ставлення особистості до навколишнього світу і самої себе, формування інтелектуально-розумової та емоційно-почуттєвої культури, що передбачає, насамперед, усвідомлення й оволодіння духовними цінностями суспільства.

Система освіти створюється для людини, функціонує й розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення – щастя людини [1]. В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка наводиться таке тлумачення освіти: «Освіта – це духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини. При цьому головним є не обсяг знань, а поєднання останніх з особистісними якостями, вміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями» [2].

Відродження духовності в освіті – це та першооснова, на якій тільки й можлива її подальша розбудова. Шлях до цього – гуманізація освіти, суть якої в забезпеченні ґрунтового загальнокультурного розвитку, формування гармонійної, цілісної особистості. Освіта має забезпечити кожному, хто навчається, широкі можливості для здобуття знань про людину, суспільство, формування наукової картини світу як основи світогляду, досвіду суспільних і особистісних відносин, комунікативної і творчої діяльності, що відкриває простір для розвитку індивідуальних здібностей особистості, забезпечує її підготовку до активної участі у житті країни [3].

У філософському словнику соціальних термінів поняття «гуманізм» (від лат. *humanus* – людський, людяний) тлумачиться як принцип світогляду, заснований на переконанні, що людина є найвищою суспільною цінністю, на впевненості в здатності людини до необмеженого розвитку і самореалізації всіх її сутнісних сил, здібностей і талантів. Відповідно до цього гуманізація освіти розуміється як переорієнтації на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне максимально реалізувати свої можливості (самоактуалізуватися), яка відкрита для сприймання нового досвіду, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях [4].

Ідея гуманізму як одна з основних в історії цивілізації трактувалася Цицероном як основна ідея «звільнення» і «збагачення» людини; в епоху Ренесансу (Аліг'єрі Данте, Фр. Петрарка, Дж. Боккаччо, Дж. Пікоделла Мірандола) – як виявлення «цілісності людського духу», «повноти та неподільності природи людини». В епоху «класичного гуманізму» XVII–XIX ст. відомі гуманісти (Ф. Бекон, Р. Декарт, Дж. Локк, Д. Юм, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, Г. Лессінг) надавали великого значення людині, вірили в її розум (раціоналізм), гармонійне поєднання духовного і тілесного, усвідомлювали самотність кожної особистості, її здатність «творити себе»; визнавали цінність окремого індивіда, незаперечність і невід'ємність права на життя, свободу і власність (Дж. Локк). Антропоцентристський погляд на людину у творах митців-гуманістів (Г. Сковорода, Т. Шевченко, Л. Українка, А. Чехов) набув етично-естетичного оформлення як ідея «внутрішньої людини».

Парадигмальними є сьогодні такі філософські концепції: індивідуалістична і персоналістична філософська антропологія, відповідно до якої особистість сама формує й структурує і себе і ціннісно-особистісний зміст (М. Шелер, У. Штерн, Е. Муньє); екзистенціальна філософська антропологія, в якій особистість формує свій внутрішній світ у власній діяльності (К. Ясперс, Г. Марсель, Н. Аббаньяно, М. Бердяєв, А. Камю, Ж.-П. Сартр); прагматична філософська антропологія, яка, формуючи новий образ людини і звертаючи увагу на її активний, діяльнісний зміст, зауважує, що у власній діяльності людина створює і навколишній світ, і саму себе (У. Джеймс, Д. Дьюї, Ф. Шиллер, А. Гелен, Г. Плеснер); трансценденталістська антропологія, основною думкою якої є те, що людина формує свої можливості і свою свободу власного життя (І. Кант, М. Хайдеггер, О. Больнов, Г. Ріккерт). Спільними у цих концепціях є розуміння людини, що сама себе визначає і створює. Вихідним пунктом концепцій філософів є думка, що особистість не є чимсь стійким, завершеним, закінченим, статичним, – це діяльнісний суб'єкт, який формує ідеали і норми своєї діяльності, здатний досягти свободи і самовизначення (М. Шелер), здійснити єдину, цілеспрямовану самодіяльність (У. Штерн), творити і самотворити, усвідомлювати і мислити дію як акт самореалізації (Г. Рот), самотлумачити, саморозуміти, самоінтерпретувати свої ідеї, норми поведінки, власне життя як основний феномен людського буття (М. Ладман, Є. Фінк).

Гуманізація освіти усвідомлюється сьогодні як шлях гуманізації світу і його самостабілізації. Це ставить освітян перед необхідністю пошуку такої фундаментальної ідеї, яка «підняла б», витягнула цей процес, впливаючи на реальність, що є в її основі. Такою ідеєю вчені визнали ідею орієнтації на особистісний розвиток і саморозвиток тих, хто навчає і тих, хто навчається, побудову стосунків учасників навчально-виховного процесу на основі зміни стилю спілкування – від авторитарного до демократичного, усунення поляризованості позицій викладача і студента, зосередженість на позитивному досвіді, неімперативний стиль спілкування, поєднання визначеності та свободи, емоційності й врівноваженості, використання лише позитивних засобів впливу, заохочення, схвалення, стимулювання ініціативності й активності студентів.

Виховання духовно-творчої особистості через гуманізацію освіти ґрунтується на принципах сприйняття особистості такою, якою вона є, на визнанні її унікальності, наданні викладачем допомоги студенту у пізнанні навколишнього світу, себе, тих, хто його оточує і з ким він спілкується; адекватному сприйманню студента як індивідуально-неповторної особистості, співпраця на паритетних засадах, толерантність, емпатійність, здатність

пробуджувати у студентів самостійність і критичність мислення. Саме такі, гуманні, ціннісні аспекти є визначальними для гармонії стосунків, свободи вибору, максимального сприяння розвитку творчої особистості майбутнього фахівця.

Сучасно й актуально звучать класичні тези відомих філософів-педагогів щодо мистецтва навчання і виховання. Називаючи учителя «служителем природи», Г. Сковорода у своїх філософських роздумах найважливішим вбачав зберігати душу людини цілою, здоровою, незіпсованою; вчитель має здійснювати «емоційне пробудження розуму», створювати таку атмосферу, коли діти мислячи, переживають, і, переживаючи, мислять (В. Сухомлинський); докладати своє мистецтво доти, поки не доведе струни дитячої душі до гармонії (Я. Коменський).

Гуманність і споріднені їй якості (людяність, сердечність, чуйність, співпереживання, співчуття) як основну умову виховання особистості визначав В. Сухомлинський, стверджуючи, що глуха душа – це соціально небезпечно, навіть при високому освітньому й науковому рівні людини. Важливим є порівняння педагогом процесу пізнання людини людиною із творчістю [5].

Гуманістичний підхід до навчання і виховання забезпечує входження в «цінності сьогодення життя», розвиток художньої свідомості й компетентності, здатності до самореалізації, потреби в духовно-творчому самовдосконаленні. Ці положення обґрунтовуються у праці І. Беха «Виховання особистості», де особистісно орієнтоване виховання визначається як утвердження людини як найвищої цінності, на якій ґрунтуються всі інші суспільні пріоритети. Внаслідок такого виховання добро стає сутнісним визначенням людини, а істина – засобом розвитку для її духовності. Пропонована вченим технологія особистісно орієнтованого виховання спрямована на реалізацію ідеї свободи, співпраці, співтворчості, діалогового спілкування, самореалізації людини у вчинку і діяльності. Гуманізм визнає права учителя і учня, права на їхні суб'єктивні цінності життя, на створення умов для максимального розкриття суб'єктності кожного учасника педагогічного процесу, його самовираження, визнання за кожним права на успіх [6].

Перспективи гуманізації освіти пов'язані з мистецтвом, що стає дедалі вагомішим чинником у галузі педагогічних знань як своєрідний регулятивний інструмент впливу на становлення особистості, засобами якого здійснюється розвиток духовної культури особистості, реалізується діалогічний підхід в педагогічному процесі, орієнтація на творчу спрямованість майбутнього вчителя [7]. Мистецтво – як олюднення людини, як «діалектика душі», як «світ людини» і справжній гуманізм, в якому кожний може знайти всі свої родові визначення, найвищі духовні цінності і взірці поведінки, основним завданням ставить виховання «духовної чуттєвості», дає уроки людяності і милосердя, здійснює «прорив» людини до людини, й насамперед, прорив у закриту сферу інтимного, прихованого, особистого, й, «омивши» душу, нейтралізує все те, що створює суб'єктивну напруженість, заважає спілкуванню, взаєморозумінню, співробітництву [8].

Мистецькі твори створюється не лише для відображення у художньому образі внутрішнього світу художника, але значно більшою мірою для того, щоб за допомогою цього образу піднести певну форму життя до рівня загальної цінності, цінності духовного ґатунку. Художній твір, поєднуючи унікально-особистісний досвід митця з досвідом людства, підносить індивідуальний досвід до того ступеня узагальнення, коли він постає вираженням соціального досвіду.

Гуманістична природа мистецтва полягає в тому, що воно збагачує духовний світ людини, формує особистісні якості, викликає потребу і здатність творити. У такий спосіб визначається значущість творчо-виконавської діяльності, духовний потенціал якої є джерелом творчого самовираження і самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва. Творчо-виконавська діяльність залучає майбутнього вчителя музичного мистецтва у вищі форми художньо-діалогової сумісності й взаємодії, творчої самореалізації й актуалізації духовних сил у процесі пізнання мистецьких явищ, їх інтерпретації і творення.

Список використаних джерел:

- [1] Зязюн, І. А. (2008). Філософія педагогічної дії. Черкаси : Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького.
- [2] Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. (с.242). К. : Либідь.
- [3] Кремень, В. І. (ред.). (2008). Енциклопедія освіти. К. : Юрінком Інтер.
- [4] Дичківська, І. М. (2004). Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав (Альма-матер).
- [5] Сухомлинский, В. А. (1981). Потребности человека в человеке. (Человек среди людей). (2-е изд.). М. : Сов. Россия.
- [6] Бех, І. Д. (2003). Виховання особистості. К. : Либідь.
- [7] Рудницька, О. П. (2005). Педагогіка загальна та мистецька. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан.
- [8] Сморг, Л. О. (2009). Естетика. К. : Кондор.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.23

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ

ORCID ID: 0000-0001-6352-6411

Назаренко Олександра Євгеніївна
аспірантка

Київський університет імені Бориса Грінченка

старший викладач
ІПК ДСЗУ

УКРАЇНА

З початком процесу реформування вищої освіти в Україні, прийнятті Закону України «Про вищу освіту» (2014) в національний освітній простір було введено поняття «якість вищої освіти». Згідно з даним Законом, якість вищої освіти визначається як відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства, професійним і міжнародним стандартам вищої освіти, а також потребам усіх стейкхолдерів, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості [1].

Разом з оновленим документом, який регулює систему вищої освіти було запущено новий постійно діючий колегіальний орган — Національне агенство із забезпечення якості вищої освіти. До основних функцій якого належать регулювання та контроль над якістю освітніх послуг, які надаються закладами вищої освіти України, а також сприяти реалізації державної політики у цій сфері.

Орган був створений 1 вересня 2015 року, однак повноцінно почав діяти не одразу. Наразі Агенство проводить акредитаційні експертизи освітніх програм, які представлені у закладах вищої освіти, однак цей процес для нашої країни новий та не до кінця зрозумілий. Тому для забезпечення ефективного функціонування системи забезпечення якості національної вищої освіти, необхідно вивчати досвід зарубіжних країн, вивчати передові практики, впроваджувати їх та відповідати усім світовим стандартам якості у сфері вищої освіти.

Південна Корея є країною, для якої освіта завжди була пріоритетом. Однак довгий час в країні культивувалася думка, що вступивши в один з найкращих університетів країни (суб'єктивно суспільство виділяло лише три таких заклади), можна було побудувати кар'єру, отримавши перепустку в безбідне життя. Ситуація почала змінюватися в 2000-х роках, коли адміністрація тогочасного президента Південної Кореї Лі Мьон Бака (Lee Myung-bak) ініціювала чергову освітню реформу, метою якої стала орієнтація закладів вищої освіти на здобувачів вищої освіти. Дана ініціатива була зумовлена зовнішнім міжнародним тиском та внутрішніми запитами суспільства до процесу функціонування вищої освіти, а також якістю освітніх послуг [3]. Політичне втручання Уряду стало вирішальним у вдосконаленні освіти, шляхом визначення критеріїв якості та наданні фінансової підтримки для реалізації відповідних реформ. Але на відміну від європейської моделі, яка прагне поширити якість освіти шляхом спільного застосування програм сприяння співпраці між країнами регіону, Південна Корея все ж залишає більш традиційну модель, яка керується відповідними державними органами.

Держава розробила критерії та інструменти які можуть бути використані для підвищення якості вищої освіти, а результати отримані під час перевірки, були використані при прийнятті рішень щодо університетської політики.

Система управління якістю в освіті, що функціонує у Південній Кореї в даний час, орієнтується на результати самооцінки закладів вищої освіти та оцінку інституційної експертної групи з акредитації Корейської ради університетської освіти [3]. Така система управління якістю має на меті гарантувати виконання програми мінімум закладами вищої освіти згідно Закону «Про вищу освіту» Південної Кореї, регулювати адекватність попиту на отримання вищої освіти та надавати повну інформацію здобувачам про особливості освітнього процесу у відповідному закладі.

У 2011 році Південна Корея розпочала процес акредитування задля забезпечення сталої підтримки якості вищої освіти. На думку Є-Джин О (Ye-Jin Oh) південнокорейська вища освіта все ще знаходиться на рубежі між передовими країнами та країнами, що мають значно нижчі показники щодо конкурентоспроможності у глобальному світі, тому даний процес дасть поштовх до удосконалення вищої освіти та приблизить її до світових стандартів [англ].

У країні функціонує Південнокорейський університет інституційної акредитації, який розробляє стандарти і положення, а також керівні принципи для вдосконалення університетської освіти, сприяє розвитку вищої освіти та сприяє розвитку людських ресурсів шляхом проведення інституційної акредитації.

Якщо коротко розглядати акредитаційний процес, то можемо зазначити, що він складається з чотирьох основних етапів:

- відбір закладу вищої освіти для акредитації;
- робота зі звітом про самооцінку;
- очне оцінювання закладу вищої освіти;
- прийняття рішення щодо надання/відмови у акредитації [2].

Зауважимо, що подібний процес акредитації існує і в нашій країні, однак він стосується не закладу вищої освіти в цілому, а лише відповідної освітньої або освітньо-наукової програми, яку мають намір акредитувати.

Різниця є і у питанні критеріїв, за якими оцінюють відповідність. В Україні Агенство розробило десять критеріїв, у той час як південнокорейські колеги виділяють п'ять категорій (місія та управління, освітній процес, академічна спільнота, навчальне середовище і підтримка здобувачів вищої освіти, а також здобутки і досягнення та соціальна відповідальність закладу вищої освіти) кожний складається з двох областей застосування, які у свою чергу поділяються на три критерії. Загалом сумарна кількість становить тридцять критеріїв [2]. З точки зору колег з Південної Кореї така кількість критеріїв дає можливість більш об'єктивно оцінити роботу закладу вищої освіти та виявити справжній рівень якості освітніх послуг, які надаються студентам і аспірантам.

Список використаних джерел:

- [1] Закон України «Про вищу освіту» (2014) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- [2] Ye-Jin Oh Quality assurance of higher education institutions in Korea (2017) <https://expert-edu.ru/images/2019/APQN18/2/Ye-JinOh.pdf>
- [3] 신 현 석, 변수연 & 전재은 (2016) 학부교육의 질과 성과의 의미에 대한 성찰과 쟁점. *교육행정학연구*, 34 (1), 73-102

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.24

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

ORCID ID: 0000-0003-3134-2030

Талалай Юлія Олегівна

канд. пед. наук, доцент кафедри германських мов і перекладознавства
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

УКРАЇНА

Згідно з положеннями освітньої концепції (2007), а саме: концепції формування на теренах Словацької Республіки мультикультурного європейського суспільства, учні продовжують вивчати обрані раніше іноземні мови і випускники середньої школи, таким чином, досягають рівня знань B2 з першої іноземної, який вимагається під час вступу до вищого навчального закладу і рівня B1 – з другої іноземної мови [2]. Модернізація процесу навчання іноземних мов полягає у використанні інноваційних методів навчання.

Мета дослідження – схарактеризувати інноваційні методи навчання англійської мови у Словацькій Республіці. На сьогодні основними інноваційними методами навчання іноземної мови в старших школах у Словацькій Республіці, розробленими членами освітніх проектних груп, є: метод дискусії, метод мозкової атаки (*брейнстормінг метод* від англ.: *brainstorming*), метод сінкейну, метод кооперативного навчання, метод акровірша та ін. [1].

Метод дискусії формує в учнів *вміння* виражати власну думку, *вміння* аргументації, *вміння* слухати та чути одне одного та активно брати участь у процесі навчання іноземних мов. Основними недоліками методу дискусії є: упередженість учнів, небезпека віддалення від предмету чи теми розмови, нерівномірне задіяння учнів у дискусії (лише лідери класу, активні учні).

Брейнстормінг метод (від англійського *brainstorming*), спрямований на пошук найбільш оригінальних, творчих шляхів розв'язання проблем, наприклад: *Напишіть все, що спадає на думку та є пов'язаним з цією картинкою, порівняйте результати з іншими учнями; Describe everything what comes into your mind and is connected with this picture.*

Метод *сінкейну*. (Сінквейн від англійського слова *cinquain* – форма поезії, у якій використовується шаблон п'яти ліній).

Метод *кооперативного навчання* – форма групового навчання, мета якого полягає у розвитку здатності учнів приймати думку інших, розглядати проблеми очима інших людей, а також розвитку здатності співпрацювати з іншими учнями для досягнення спільних цілей.

Метод *акровірша* – один з методів творчого письма, який полягає в написанні вірша: початкові літери кожного рядка утворюють слово, речення (зазвичай ім'я, кому присвячений акровірш), акровірш читається зверху вниз, наприклад: *Напишіть вірш, у якому початкові літери слів утворюють ім'я вашого товариша: Юна, Ласкава, Інтелігентна, Яскрава (Юлія); Joyful, Unique, Lovely, Interesting, Elegant (Julie)* (англ.).

Висновки. Отже, до інноваційних методів навчання англійської мови у Словацькій Республіці належать: *метод дискусії*, *метод мозкової атаки (брейнстормінг метод* від англ.: *brainstorming*), *метод сінкейну*, *метод кооперативного навчання*, *метод акровірша*.

Список використаних джерел:

- [1] Талалай, Ю.О. (2017) *Модернізація навчання іноземних мов у старших школах країн Центральної Європи в умовах мультилінгвізму* (дис... канд. пед. наук). Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич, Україна.
 - [2] Ministerstvo Slovenskej (2007). Вилучено з : <https://www.minedu.sk/prihovor-na-konferencii-%E2%80%9Evzdelavanie-ucitelov-zakladnych-skol-v-oblasti-cudzich-jazykov-v-kontexte-rozvoja-plurilingvizmu-a-interkulturality%E2%80%9C/>.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.25

К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДМЕТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ГРУППА:

ORCID ID: 0000-0002-0241-7657

Gulden Yespolova

Doctoral Candidate of the 2st year training in specialty
«Pedagogy and methods of primary education»
Faculty of pedagogy and psychology
NJSC «Zhetysu University named after I. Zhansugurov»,

Gulnur Kilybaeva

Master of Education and Psychology
S. Amanzholov ECU

Gulnazym Nigmatzhanova

Master of Pedagogy and Psychology
S. Amanzholov ECU

Balkhan Kurmetova

Master of Pedagogy
S. Amanzholov ECU

Bagi Bazarbek

Master of Education and Psychology
S. Amanzholov ECU

REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Обеспечение компетентности учащихся начальной школы является на сегодняшний день одной из наиболее актуальных проблем образования, а компетентностный подход может рассматриваться как выход из проблемной ситуации, возникшей из-за противоречия между необходимостью обеспечивать качество образования и невозможностью решить эту задачу традиционным путём за счёт дальнейшего увеличения информации, подлежащей усвоению. Речь идёт о компетентности как о новой единице измерения образованности человека, при этом внимание акцентируется на результатах обучения, в качестве которых рассматривается не сумма заученных знаний, умений, навыков, а способность действовать в различных проблемных ситуациях [1].

Анализ научных источников свидетельствует о том, что раскрытию сущности понятия «компетентность» уделяется значительное внимание.

А. А. Аринушкина [2], рассматривая ключевые компетентности как результативно-целевую основу компетентностного подхода в образовании, отмечает, что анализ развития понятийного аппарата компетентностного подхода «показывает, всю сложность, многомерность и неоднозначность трактовки как самих понятий компетенция, компетентность, так и основанного

на них подхода к процессу и результату образования».

Т.Н. Каранова, Н.С. Азизова [3, с.38] указывают, что отсутствует единый подход среди исследователей к характеристике понятия «компетентность». Так, исследователи характеризуют «компетентность» как хорошую осведомленность, основанную на достаточном уровне знаний в какой-либо области; квалификация; «компетентность в обучении» как «круг вопросов, в которых человек хорошо разбирается»; «способность к ...», «комплекс умений», «умелость», «готовность к ...», «знания в действии», «способность»; «качество личности, которое необходимо для качественной продуктивной деятельности в определенной сфере; «как интегративное многокомпонентное качество или совокупность качеств личности, которые возникают в результате приобретения опыта деятельности в определенной сфере жизни».

Т.Н. Каранова, Н.С. Азизова отмечают, что в современных стандартах начального образования понятие «компетентность» употребляется как приобретенная в процессе обучения, интегрированная способность личности, которая состоит из знаний, опыта, ценностей и отношения, которые могут целостно реализовываться на практике.

М. С. Добрякова, И. Д. Фрумин, К. А. Баранников, Н. Зиил, Дж. Мосс, И. М. Реморенко, Я. Хаутамяки проанализировав более 180 национальных и международных рамок компетентностей и «навыков XXI века», включая специализированные доклады и ведущие теории познания, развития, языка, личности и обучения приходят к выводу, что «...в этих рамках термины часто пересекаются, но редко совпадают полностью и предлагают придерживаться термина «универсальные компетентности» (key competencies): который последовательно используется в основных европейских стратегических документах» [4, с.37].

Несомненный интерес для нашей работы представляет точка зрения Н. Н. Касаткина, Н. А. Личак [5, с. 102] , которые «...под компетентностным подходом в образовании понимают метод обучения, который направлен на развитие у учащихся способностей решать определенного класса профессиональные задачи в соответствии с требованиями к личностным потенциально развиваемым качествам: способность искать, анализировать, отбирать и обрабатывать полученные сведения, передавать необходимую информацию; владеть навыками взаимодействия с окружающими людьми, уметь работать в группе; владеть механизмами планирования, анализа, самооценки собственной деятельности в нестандартных ситуациях или в условиях неопределенности; владеть методами и приемами решения возникших проблем [Хуторской, 2003]».

Мы придерживаемся мнения В. А. Тимофеева [6, с. 39] о том, что основной образовательной целью современной школы с позиции компетентностного подхода является формирование у школьников ключевых компетенций, позволяющих младшему школьнику решать задачи социальной коммуникации. Содержание образования в рамках компетентностного подхода определяется четырьмя компонентами: знаниями, умениями, опытом деятельности и опытом ценностного отношения. Принципиальные отличия компетентностного подхода от традиционного, знаниевого подхода заключаются в следующем (рисунок 1):

Рис. 1. Схема отличия компетентного подхода от традиционного подхода

Как показывает сравнительный анализ В. А. Тимофеева, задания, которые относятся к традиционному, знаниевому подходу являются заданиями алгоритмического типа, направлены на воспроизведение умения или фактологического знания, выраженного в готовой конечной форме, данной ранее учителем, на этом фоне задания, исходящие из компетентного подхода, значительно расширяют личностный опыт школьника, направлены на развитие поисковой, творческой активности, практикоориентированы.

Т. А. Строкова [7, с.82] в своем исследовании указывает на причины кризиса знаниевой модели образования: «... во-первых, поток информации в современном мире невозможно «втиснуть» ни в какие программы; во-вторых, отпадает сама необходимость ее запоминать, так как созданы и постоянно совершенствуются хранилища этой информации, и важнее научить школьников пользоваться ими; в-третьих, уровень предъявляемых ныне к личности требований ставит школу перед необходимостью развивать у учащихся современное мышление, способность и готовность к выбору, субъектность, индивидуальность, коммуникабельность, толерантность, адаптируемость, способность работать в команде и самостоятельно решать различные проблемы и т.д., т.е. такие качества и свойства, которые должны характеризовать новый, более полный, личностно и социально интегрированный образовательный результат».

И. И. Топилина [8, с. 161-162] считает, что «... формирование ключевых компетентностей через социальный опыт учащихся младших классов стимулирует решений задач компетентного подхода в начальной школе. Ниже представлены характеристики ключевых компетентностей младшего школьника, их места в составе опыта личности и отражения в содержании начального образования.

1. Ключевая компетентность в области предметных и надпредметных знаний. Данная компетентность возникает у младшего школьника через усвоение опыта познавательной деятельности. Именно знания - это первый и необходимый элемент социального опыта ребенка. Предметные знания в начальной школе и компетентный подход соединяются в готовности применить полученные знания в практической деятельности, а также в отношении к званиям, как к ценности и способу изменения окружающего мира.

Надпредметные знания определяют любое предметное содержание, каждую форму деятельности, предстают обязательным условием усвоения предметных знаний. Данный вид знаний может быть включен в текст учебника

или во вне текстовые структуры предметного, материала небольшими порциями. В содержании обучения надпредметные знания должны обладать содержательной целостностью и единством со всеми частями учебного материала.

2. Ключевая компетентность в сфере предметных и общепредметных умений и навыков. Деятельность младшего школьника не может содержать изолированные компетентности (практический опыт деятельности обязательно подразумевает наличие знаний о способах деятельности), однако, даже самих знаний недостаточно без сформированного опыта их применения (умения, навыки). В структурных элементах содержания образования знания, умения и навыки являются результатами учебной деятельности и формируются взаимообусловлено и комплексно. В содержании образования способы деятельности конкретизируются в виде заданий репродуктивного плана, которые направлены на актуализацию и воспроизведение определенных действий. В общепредметной сфере, компетентность младшего школьника формируется через усвоение знакомых способов деятельности, что включает в себя готовность к выполнению установленных норм и правил деятельности, систему общих умений и навыков (практических и интеллектуальных).

3. Ключевая компетентность в области творчества.

Обычно учащийся сталкивается не только с однотипными задачами, но и с новыми, ранее не известными, в ходе решения которых происходит становление его личности. Такие «новые» проблемы определяют качество переноса способов деятельности и преобразований новой ситуации - так возникает опыт творческой деятельности, в дальнейшем обеспечивающий готовность младшего школьника поисковым действиям направленным на решение новых проблем, к творческому преобразованию действительности. Данный вид опыта реализуется через специфические интеллектуальные процедуры, не поддающиеся представлению в виде заранее запрограммированной системы действий.

Список использованных источников:

- [1] Жалолова Э. Б. (2019). Компетентностный подход - основной путь достижения современного качества образования младших школьников. Достижения науки и образования, (7 (48)), 81.
- [2] Аринушкина А. А. (2006). Непрерывное развитие интеллектуально-корпоративной компетентности современных специалистов: диссертация... д-ра пед. наук : 13.00.08 Калининград, 347 с.
- [3] Каранова, Т.Н. & Азизова, Н.С. (2018). Естественнонаучная компетентность как основа формирования картины мира школьника. Санкт-Петербургский образовательный вестник, (7-8 (23-24)), 38
- [4] Универсальные компетентности и новая грамотность: от лозунгов У59 к реальности / под ред. М. С. Добряковой, И. Д. Фрумина; при участии К. А. Баранникова, Н. Зиила, Дж. Мосс, И. М. Реморенко, Я. Хаутамяки (2020). Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». - М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 37.
- [5] Касаткина, Н. Н. & Личак, Н. А. (2018). Преподавание иностранных языков в неязыковом вузе: компетентностный подход. Вестник Московского университета. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация, (3), 102
- [6] Тимофеев, В. А. (2014). Компетентностный подход в образовании младших школьников. Вестник Бурятского государственного университета. Педагогика. Филология. Философия, (4-1), 39.
- [7] Строкова, Т. А. (2010). Компетентностный подход и проблемы его реализации. Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Акмеология образования. Психология развития, 3 (3), 82.
- [8] Топилина, И. И. (2019). Компетентностный подход к обучению и специфика образовательной среды при его реализации в начальной школе. Вестник Таганрогского института имени А.П. Чехова, (1), 161-162.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.26

К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В УСЛОВИЯХ МАГИСТРАТУРЫ

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ГРУППА:

Накыпова Гулнур

PhD «6D010300-Педагогика и психология»

Кызылординский университет имени Коркыт Ата

ORCID ID: 0000-0002-4650-8630

Койшибаев Махамбетжан

канд. ф. наук, старший преподаватель,

кафедра педагогики и методики обучения

Кызылординский университет имени Коркыт Ата

Камзаева Кулшат

канд. ф. наук, старший преподаватель

кафедра казахского языка, литературы и журналистики

Кызылординский университет имени Коркыт Ата

Азбергенова Ляззат

старший преподаватель

отделение «Казахский язык и литература»

Кызылординский высший колледж имени М. Маметовой

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН

Актуальность исследования обоснована проблемой подготовки педагогических кадров в условиях социально-экономических инноваций, которые диктуют новые подходы к профессиональной подготовке будущих специалистов. Реализация целей образования в постоянно меняющихся социально-экономических условиях требует от современного педагога инновационных преобразований своей профессиональной компетентности, которые способствуют зарождению в нем готовности к новым свершениям в сфере образования. От степени профессионально-педагогической компетентности педагога и его мировоззренческой позиции непосредственно зависит цивилизованность современного общества, результаты общественно-социальной инициативности и облик будущего страны. В сложившихся обстоятельствах педагог уже не может выполнять роль транслятора знаний, горизонты его деятельности расширяются. Педагог нового типа не ограничен своей предметной сферой, у него широкий кругозор, это высоконравственный, культурный человек гуманистического направления, дающий возможность и помогающий в индивидуальном развитии каждого учащегося [1, с.42], [2, с. 58].

Анализ научных источников свидетельствует о том, что раскрытию сущности понятия «профессиональная компетентность» уделяется значительное внимание.

Е. В. Барышникова считает, что «в настоящее время проблема формирования профессиональной компетентности будущих специалистов решается с позиций различных методологических подходов, как зарубежных (Г. Клемп, Дж. Равен, Л. Спенсер, Н. Хомский, Р. Уайт, К. Шнайдер и др.), так и

российских ученых (В.И. Байденко, А.С. Белкин, Е.В. Бондаревская, Ю.В. Варданян, А.А. Вербицкий, А.А. Деркач, Э.Ф. Зеер, И.Я. Зимняя, Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова, А.В. Хуторской, Е.В. Яковлев и др.) [3, с. 18].

Н. Н. Харланова, Е. Н. Землянская, М. Я. Ситниченко представили авторский взгляд на определение содержания и последовательность проведения различных видов производственных практик, предусмотренных образовательными профессиональными программами подготовки магистров по направлению «Педагогическое образование», цель которых определяется как вклад в профессиогенез будущего преподавателя-исследователя.

По мнению Н. Н. Харлановой неправомерно рассматривать процесс подготовки преподавателя-исследователя, только как адаптацию к профессиональной деятельности, поскольку, поддержание его профессионально-педагогической формы все более и более зависит от его готовности к самоконструированию собственной карьеры, от его готовности к самоизменению, от его открытости ко всему новому, от его умения корректировать собственную профессиональную концепцию в зависимости от изменений окружающей социально-педагогической действительности [4, с.59], [5, с. 107].

Несомненный интерес для нашей работы представляет точка зрения Т. Н. Петровой, Е. Г. Хрисановой, & С. П. Калашникова [6, с. 252], где изложены результаты исследования проблемы подготовки в магистратуре педагога высшей квалификации, способного к активному познанию действительности, определению проблем в области профессиональной деятельности, созданию оригинальных стратегий их решения, инициации и реализации соответствующих изменений. Показано, что магистратура педагогического вуза имеет значительный потенциал для формирования профессиональной компетентности магистра образования. Раскрывается процесс моделирования содержания образования в магистратуре педагогического вуза, описаны его основные компоненты.

Авторы считают, что «...новые цели профессиональной подготовки магистров образования обусловили активизацию деятельности преподавателей по внесению изменений в содержание образования с учетом изменяющихся требований общества. Вместе с тем создание качественных магистерских программ затруднено в связи с отсутствием как у преподавателей вузов, так и у работодателей четких представлений о целевой ориентации, структуре и результатах обучения магистрантов».

По проблематике нашего исследования мы придерживаемся мнения И. В. Георге [7, с. 9] о том, что «*профессиональная компетентность* - способность специалиста использовать в поле профессиональной деятельности научные и практические знания, обладая широкой общей и специальной эрудицией, осуществляя постоянное повышение своей научно-профессиональной подготовки, демонстрируя способность самостоятельно ставить и решать новые профессиональные задачи, проявлять высокую степень профессиональной адаптации».

Л. Никитина, Ф. Шагеева, В. Иванов [8, с.125] в своем исследовании под профессиональной компетентностью понимают характеристику личности специалиста, выраженная в единстве его теоретических знаний, практической подготовленности, способности осуществлять все виды профессиональной деятельности и указывают на то, что профессиональная компетентность - это системное интегративное единство когнитивной и деятельностной

составляющих, личностных характеристик и опыта. Она не сводится ни к отдельным качествам личности или к их сумме, ни к отдельным знаниям, умениям и навыкам, она не только отражает имеющийся у человека потенциал и способность его использовать, но и позволяет человеку быть успешным в профессиональном плане.

Таким образом, из анализа научной литературы следует, что понятие «профессиональная компетентность» проанализирована в различных аспектах (рисунок 1):

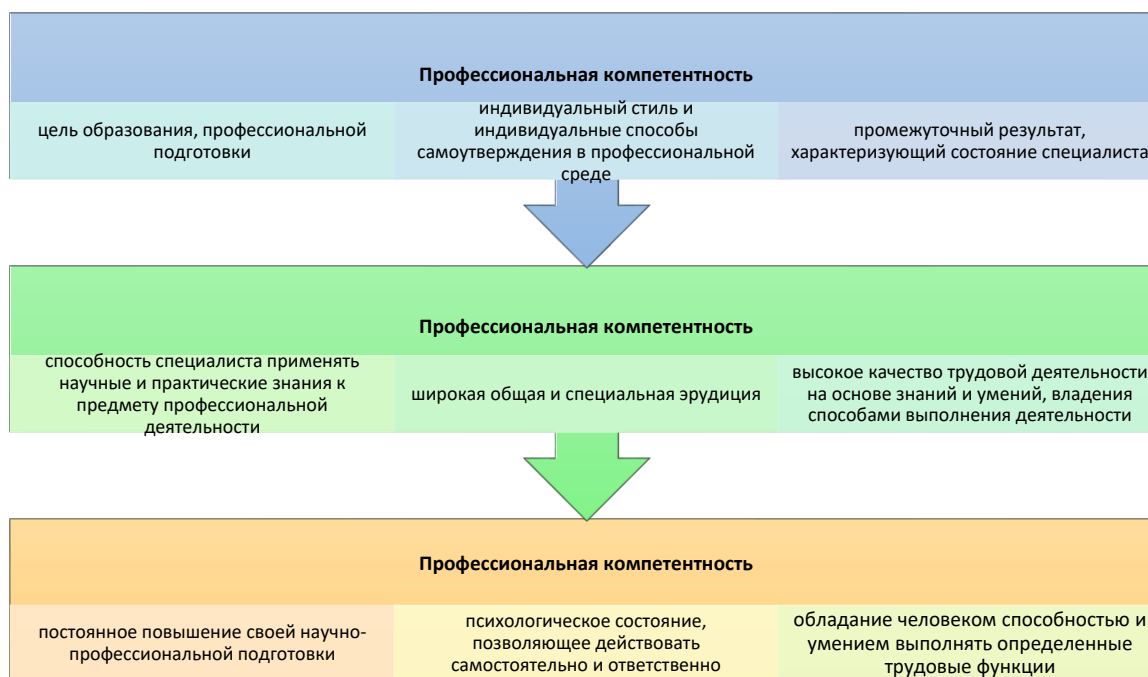

Рис. 1. Схема различных аспектов профессиональной компетентности

Как мы видим из данной схемы, профессиональная компетентность основывается на владении всей совокупностью культурных образов, известных к настоящему времени в данной области человеческой деятельности. По мере их освоения в процессе становления личности задачи профессиональной деятельности надо рассматривать как часть культуры, а человека, реализующего эти задачи, - как работника, обладающего профессиональной культурой [8, с. 419]

Список использованных источников:

- [1] Безносюк, Е. В. (2019). Формирование профессионально-этической компетентности у будущих социальных педагогов в условиях магистратуры. *Азимут научных исследований: педагогика и психология*, 8 (3 (28)), 42-45.
- [2] Мироненко, И. В. (2017). Профессионально-педагогическая компетентность в условиях социально-экономических инноваций. *Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса*, 11 (1), 58-66.
- [3] Барышникова, Е. В. (2015). Психолого-педагогические условия формирования профессиональной компетентности у будущих педагогов-психологов. *Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета*, (8), 18-24.
- [4] Харланова, Н. Н. (2019). Формирование профессиональной компетентности преподавателя-исследователя в ходе производственных практик в магистратуре. *Мир науки. Педагогика и психология*, 7 (1), 59.

- [5] Землянская, Е. Н. & Ситниченко, М. Я. (2015). Модель углубленной профессионально-ориентированной практики магистрантов психолого- педагогического образования. *Преподаватель XXI век*, 1 (2), 107-138.
- [6] Петрова, Т. Н., Хрисанова, Е. Г., & Калашников, С. П. (2018). Моделирование профессиональной подготовки обучающихся в магистратуре педагогического вуза. *Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И. Я. Яковлева*, (2 (98)), 251-262.
- [7] Георге, И. В. (2016). Формирование профессиональных компетенций студентов образовательных организаций высшего образования на основе организации самостоятельной работы : монография / И. В. Георге. – Тюмень : ТИУ, 143.
- [8] Никитина, Л., Шагеева, Ф., & Иванов, В. (2006). Технология формирования профессиональной компетентности. *Высшее образование в России*, (9), 125-127.
- [9] Бесперстова, Е. Н. (2011). К вопросу о формировании профессиональной компетентности. *Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения*, (18), 419-423.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.27

МІСЦЕ МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГА В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

ORCID ID: 0000-0002-2821-9122

Поляк Олександра Василівна

кандидат наук державного управління,
доцент кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою
Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області

УКРАЇНА

Сучасні наукові дослідження про освітній менеджмент (ОМ) засвідчують, що (з точки зору інституційного та особистісного підходів) його слід ідентифікувати в більшій мірі в таких площинах: ОМ системи освіти держави [1], ОМ закладів освіти ОТГ, ОМ окремого закладу освіти [2], ОМ адміністративного чи педагогічного персоналу зокрема [3].

Якщо допустити, що «освітній менеджмент» окремого педагога реалізовується за допомогою «кола менеджменту», а це, на думку О.Антонюка «процес планування, організації, мотивації та контролю, спрямований на досягнення мети» [4. С. 286-287], і при цьому з точки зору сьогодення такому «ряду» передують ще й «аналізування», то належить обґрунтувати залежність цих елементів як функцій від якісних змін педагога в умовах викликів та змін, що становить основну мету даної публікації. Адже у «власному колі освітнього менеджменту» ключовим «регулятором» є і має бути сам педагог, який орієнтується і застосовує в цьому процесі різноманітні підходи, моделі, технології тощо.

Низка наукових праць, зокрема О.ЄРеброва [5], обумовлює суттєву роль «ментальності» українського вчителя, що визначається, на думку Д.Квітки «як призма, через яку вчитель дивиться на світ і себе в ньому» [6]. Безперечно, що глибинне розуміння української ментальності присутнє у працях П.Юркевича, О.Кульчицького та інших, на що звертає увагу І.Г.Абрамова, стверджуючи, що «визначальною рисою української вдачі є її емоційно-чуттєвий характер та кордоцентричність [7]. Щоправда, у так звану постіндустріальну епоху кордоцентричність хоч і спрямовується на важливість досвіду, мудрості, споглядання в діяльності людини, але в умовах викликів і змін ХХІ століття ОМ вчителя не може, на мою думку, орієнтуватися в більшості на емоційно-чуттєвий характер.

Адже, якщо, наприклад, брати до уваги способи реалізації мети і завдань Концепції НУШ, то «коло менеджменту» для українського педагога обумовлюється в тому числі й такою конструкцією (цитую): учителі вивчатимуть особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [8, с.16]. У цьому підході в певній мірі простежується вимога до якіснішої зміни ментальності вчителя, що може підносити функцію «регулювання» на результативніший рівень за умови вміння ідентифікації у своїй освітній діяльності зазначених вище параметрів.

Або, наприклад, одна зі чотирьох спрямованостей, згідно статті 1 Закону України «Про освіту» педагогічної діяльності – виховання та розвиток

особистості [9], що деталізує Концепція НУШ: виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [8].

На мою думку, модель «функції регулювання в колі освітнього менеджменту» для педагога в частині формування загальнолюдських цінностей відрізнятиметься від моделі «функції регулювання в колі освітнього менеджменту» соціально-політичних цінностей. Якщо в основі першої може бути орієнтування на кордоцентричність, то друга, а саме, зокрема: повага до закону, солідарність, відповідальність мусить передбачати зміну сутності з врахуванням іншої якості «ментального простору соціуму» XXI століття.

На мою думку, аналіз місця ментальності українського педагога в «освітньому менеджменті» не слід обмежувати лише характеристикою функції «регулювання», яка, безперечно, є провідною у «колі менеджменту». Важливим є встановлення співвідношення «аналізування, планування, організації, мотивації та контролю» щодо наповнення новим форматом ментальності українського педагога, виходячи з того, що у XXI столітті – столітті нетрадиційних викликів ментальний розвиток особистості стає головним напрямом освіти.

Висновки. Оскільки «ментальність» українського педагога формується на сьогодні в умовах нового освітнього середовища (ОС), важливими складовими якого стали інклюзивне ОС, віртуальне ОС, державно-комерційне ОС тощо, важливо ідентифікувати її місце та роль у системі «освітнього менеджменту» в цілому та ОМ кожного педагога зокрема. Доведене свідчить про залежність «якості ментальності» від функції «регулювання у колі менеджменту» як частини ОМ педагога. Щодо функцій «аналізування, планування, організації, мотивації та контролю», то власне освітня практика «кола менеджменту» українського вчителя в умовах викликів, як-то, наприклад, Covid-19 та змін може стати суцільним осередком та необхідністю субкультуро-стратифікаційного аспекту ментальності на шляху до нової якості «педагогічної ментальності» в системі освітнього менеджменту.

Список використаних джерел:

- [1] Найдьонов, І.М. (2019). *Основи освітняського менеджменту*. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», Ч.2.
- [2] Мармаза, О.І. (2017). *Менеджмент освітньої організації*. Х.: ТОВ «Щедра садиба».
- [3] Лякішева, А. & Томашевська, І. (2019). Освітній менеджмент в контексті педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського. Вилучено із https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16376/1/r_1-32-39.pdf.
- [4] Щокін, Г.В., Головатий, М.Ф., & Антонюк, О.В., Сладкевич, В.П. (2007). *Менеджмент*. К.: МАУП, 744 с.
- [5] Реброва, О.Є. (2012). *Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 283 с.
- [6] Квітка, Д. (2008). Ментальність українського вчителя чи український менталітет учителя? Вилучено із <https://osvita.ua>.
- [7] Абрамова, І.Г. (2008). До проблеми української ментальності. Вилучено із http://web.znu.edu.ua/fil_2008_1_2 > abramova
- [8] Концепція Нової української школи. (2016). Вилучено із <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
- [9] Про освіту (Закон України). № 2145-VIII. (2021). Вилучено із <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.28

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ

ORCID ID: 0000-0002-8606-0949

Масліч Світлана Володимирівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти

УКРАЇНА

Зміни, що відбуваються в освіті потребують реалізації новітніх підходів до науково-методичного супроводу професійної діяльності педагогічних працівників. Реформаційні процеси в економіці, впровадження цифрових технологій в усі сфери життєдіяльності ставлять особливі вимоги до професійного розвитку педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). З одного боку, викладачі та майстри виробничого навчання повинні володіти сучасними технологіями виробничої діяльності (або сфери обслуговування), з іншого, – активно використовувати в освітньому процесі інноваційні педагогічні технології, ефективні форми й методи проведення уроків, які б максимально забезпечували якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Саме тому діяльність педагогічних працівників ЗП(ПТ)О має бути спрямованою на всебічний особистісно-професійний розвиток, підвищення рівня власної кваліфікації, досягнення максимальних цілей самоосвіти.

Ці та інші аспекти окреслені у низці нормативно-правових документів, серед яких: Закони України «Про освіту», «Про професійний розвиток працівників», Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» та ін. Крім того, питання професійного розвитку педагогічних працівників ЗП(ПТ)О актуалізуються професійними стандартами «Педагог професійного навчання» та «Майстер виробничого навчання». Зокрема у названих документах серед загальних компетентностей, якими повинні володіти педагогічні працівники окреслених категорій, вказується здатність до самовдосконалення та саморозвитку, а трудовими функціями визначено професійний розвиток та здійснення самоосвітньої діяльності [1, 2]. Принагідно зазначимо, що професійний ріст педагогічних працівників залежить від багатьох чинників, й важливу роль у цьому процесі відіграє методист ЗП(ПТ)О, однією з трудових функцій якого, відповідно до професійного стандарту «Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти», є методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників [3].

Сучасний освітній процес має певні особливості, й це вносить корективи у проектування траєкторії професійного розвитку викладачів та майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О. На сьогоднішній день педагогу ЗП(ПТ)О недостатньо глибоко знати свій предмет, вільно орієнтуватися в обраній галузі знань, цікаво й доступно проводити уроки. Слід володіти навичками роботи з цифровими ресурсами, уміти застосовувати їх у педагогічній діяльності, розуміти психологію сучасної молоді – молоді Z-покоління.

Підготовка до проведення уроків теоретичного та виробничого навчання потребує посиленої роботи з електронним контентом. Великі обсяги інформації, які необхідно опрацьовувати, обумовлюють необхідність формування та розвитку навичок інформаційно-аналітичної діяльності, адже навчальний матеріал, який використовується в освітньому процесі повинен бути актуальним, систематизованим, доцільним [4]. Тому педагог ЗП(ПТ)О передусім повинен уміти критично мислити, виважено підходити до аналізу змісту навчальної інформації.

Важливим в організації освітнього процесу є вміння використовувати цифрові ресурси й електронні засоби навчання. Це питання набуло особливої значущості у період карантинних обмежень, коли освітній процес здебільшого відбувається за дистанційною та змішаною формами. Підвищення рівня цифрової грамотності, інформаційної культури стає однією з умов професійного розвитку педагогічних працівників. Дієвим у цьому напрямі є не лише участь у тематичних тренінгах, вебінарах, майстер-класах, а й співпраця з викладачами інформатики й інформаційних технологій. Однак, якщо говорити, про розвиток умінь застосовувати цифрові ресурси, головну роль в такому процесі відіграє самоосвіта. Для цього викладачу та майстру виробничого навчання необхідно переглядати навчальні відео, використовувати розроблені алгоритми роботи з програмним забезпеченням, вивчати технологію застосування окремих додатків в освітньому процесі.

Як бачимо, професійний розвиток педагога є безперервним процесом. Знання, навички, отримані в процесі навчання вимагають постійного оновлення й осучаснення. Це означає, що методист ЗП(ПТ)О, який здійснює супровід професійного розвитку педагогічних працівників повинен слідкувати за усіма інноваціями, що відбуваються в освіті й виробничій діяльності, знаходити нові можливості підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, сприяти взаємодії з соціальними партнерами усіх рівнів. При цьому динаміка професійного розвитку педагогів буде залежати від об'єктивних та суб'єктивних чинників, а результатом цього процесу стане зростання якості професійної підготовки й, як наслідок, підвищення конкурентоздатності майбутніх кваліфікованих робітників на ринку праці.

Список використаних джерел:

- [1] *Про затвердження професійного стандарту «Педагог професійного навчання»* (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України). № 1182. (2020). Вилучено з <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=dc254b6c-3085-493d-a803-989f233a3faa>.
- [2] *Про затвердження професійного стандарту «Майстер виробничого навчання»* (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України). № 1181. (2020). Вилучено з <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=5b48de01-7287-4119-82ff-c3f0f4e23286>.
- [3] *Про затвердження професійного стандарту «Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти»* (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України). № 1183. (2020). Вилучено з <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=cbec3f8d-9879-46c7-a5e9-91b9dcd6bd4b>.
- [4] Масліч, С. В. (2018) *Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у професійно-технічних навчальних закладах* (дис. ... кандидата пед. наук). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ, Україна.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.29

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ КРЕАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ГРУППА:

ORCID ID: 0000-0002-4453-3066

Zhanara Zhumash

Master of Pedagogical Sciences,
Senior lecturer Institute of Pedagogy and Psychology,
Department of professional training educational program: «Primary education»
Abai Kazakh National Pedagogical University

Uldai Tulenova

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Preschool and primary education
Dosmukhamedov Atyrau University

ORCID ID: 0000-0002-1734-0154

Aigerim Makhmetova

PhD, Senior lecturer Institute
of Pedagogy and Psychology,
Department of Special Education
Abai Kazakh National Pedagogical University

ORCID ID: 0000-0002-1782-7616

Assiya Daurambekova

Master of Pedagogical Sciences,
Senior lecturer Institute of Pedagogy and Psychology,
Department of Special Education
Abai Kazakh National Pedagogical University

Zhamila Zulkarnayeva

Master of pedagogical sciences, Senior teacher,
“Social and age pedagogy” department
Sh. Ualikhanov Kokshetau University

REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Актуальность проблемы развития креативной компетентности будущих учителей начальной школы обусловлена современным состоянием развития казахстанского образования, вызовами времени. Как показал системный анализ состояния подготовки будущих учителей, тенденциями современного педагогического образования являются:

- ориентация учебных заведений на улучшение качества подготовки специалистов;
- изменение целевой ориентации системы профессионального образования на формирование компетенций;
- переход от массовых, коллективных форм обучения студентов к индивидуальным, к развитию творческих способностей на основе самообразования, саморазвития, самосовершенствования;
- выдвижение приоритетной гуманистической направленности современного педагогического образования;

- обращение к научным стратегиям креативной психологии и инновационной педагогики на основе учёта отечественного и международного научно-педагогического наследия [1, с 49].

Т. В. Суняйкина, Ю. А. Сергиенко полагают, что одной из ведущих характеристик, необходимых педагогу, выступает креативная компетентность. Она позволяет учителю использовать разнообразные стратегии при решении проблемных педагогических ситуаций, вариативно применять современные образовательные технологии и методики, избегать однообразия и рутины на уроках. Креативная компетентность, если ею обладает педагог, имеет целый ряд позитивных последствий не только для обучающихся, но и для самого педагога [2, с 86].

Р. У. Гильмутдинова указывает на то, что «креативная компетентность - это многофакторное качество личности, система интеллектуальных, эмоциональных, нравственных, волевых и пр. знаний, умений, навыков, личностных качеств и опыта личности, обуславливающих развитие творческих способностей человека и позволяющих на принципиально новом уровне генерировать множество оригинальных, нестандартных и полезных идей и продуктов, а так же их адаптивность, теоретическая и практическая готовность человека действовать творчески в различных жизненных и профессиональных ситуациях» [3, с.48].

В исследованиях зарубежных и российских авторов находят отражение теоретические предпосылки решения проблем развития креативной компетентности будущих учителей начальной школы в условиях реализации обновленного содержания образования Республики Казахстан (рисунок 1).

"Креативная компетентность" - готовность адаптивно применять полученные знания, дополнять систему знаний самостоятельно и стремление к самосовершенствованию (R. Epstein); интегральное многофакторное качество личности, обуславливающее на профессиональной основе развитие и саморазвитие литературно-творческих и собственных творческих способностей личности (И. Брякова).

это устойчивое свойство личности, выражающееся в согласовании знаний, умений, личностных качеств и опыта релятивного процесса создания нового (А. Нафиева); самостоятельное личностное образование, находящееся в сложных диалектических связях с профессиональной компетентностью, предполагающих возможность, как совпадения, так и расхождения с ней (Н. Тимофеева).

как способность к творческой деятельности, обусловленная владением собственно креативной, командной и коммуникативной компетенциями по генерированию идеи, созданию нового, творческому решать различного рода задач и т.п. (А. Шумовская).

Рис. 1. Схема научных подходов к понятию «креативная компетентность»

На основе анализа изученной психолого-педагогической литературы, структура креативной компетентности будущих учителей начальной школы представляется в единстве следующих компонентов (рисунок 2):

Рис. 2. Схема структурных компонентов креативной компетентности будущих учителей начальной школы

Таким образом, как показывает схема, структурные компоненты креативной компетентности будущих учителей начальной школы включают в себя когнитивный компонент, волевой, эмоциональный и мотивационный. В свою очередь, в своём рассуждении о составляющих креативной компетентности *И. Е. Брякова* исходит из того, что составляющими данной компетентности является ряд компетенций, которые не сводятся только к знаниям, умениям, навыкам, а определяют ещё и свойства человека устанавливать связи между знанием и ситуацией, формировать процедуру решения поставленной проблемы. Знания, умения, навыки рассматриваются как основа, на которой формируются способы творческой деятельности и опыт эмоционально-ценностных отношений [4, с.314].

Ф.В. Шарипов утверждает, что креативная компетентность преподавателя включает систему знаний, умений, навыков, способностей и личностных качеств, необходимых ему для творчества. Творческий компонент может присутствовать в любом виде деятельности преподавателя (педагогической, коммуникативной, организаторской).

В структуре креативной компетентности личности (в том числе и преподавателя) автор выделяет следующие качества:

- способность к творчеству, к решению проблемных задач; изобретательность;
- гибкость и критичность ума, интуицию, самобытность и уверенность в себе;
- способность ставить и решать нестандартные задачи, способность к анализу, синтезу и комбинированию, способность к переносу опыта, способность предвидения и т.д.;
- эмоционально-образные качества: одухотворенность, эмоциональный подъем в творческих ситуациях; ассоциативность, воображение, фантазия, мечтательность, чувство новизны, чуткость к противоречиям, способность к эмоциональному отклику (эмпатийность);

- обладание раскованностью мыслей, чувств и движений; пронизательность, умение видеть знакомое в незнакомом; преодоление стереотипов;
- способность формулировать гипотезы, конструировать версии их доказательства;
- склонность к риску, стремление к свободе [5, с.69].

Мы в своем исследовании придерживаемся взглядов О.В. Соловьевой и Л.А. Халиловой [6] о том, что «креативная компетентность преподавателя включает систему знаний, умений, навыков, способностей и личностных качеств, необходимых ему для творчества. В структуре креативной компетентности личности (в том числе преподавателя) традиционно выделяют следующие качества: способность к творчеству, к решению проблемных задач; изобретательность; гибкость и критичность ума, интуицию, самобытность и уверенность в себе; способность ставить и решать нестандартные задачи, способность к анализу, синтезу и комбинированию, способность к переносу опыта, предвидению и др.; эмоционально-образные качества: одухотворенность, эмоциональный подъем в творческих ситуациях; ассоциативность, воображение, чувство новизны, чуткость к противоречиям, способность к эмпатии (эмпатийность); пронизательность, умение видеть знакомое в незнакомом; преодоление стереотипов; склонность к риску, стремление к свободе».

Список использованных источников:

- [1] Тутолмин, А. В. (2012). Формирование и развитие креативной компетентности будущего учителя в процессе профессиональной подготовки в системе непрерывного педагогического образования. *Вестник Удмуртского университета. Серия «Философия. Психология. Педагогика»*, (2), 49-58.
- [2] Суняйкина, Т. В., & Сергиенко, Ю. А. (2015). Особенности креативной компетентности учителей начальных классов. *Концепт*, (S7), 86-90.
- [3] Гильмутдинова, Р. У. (2013). Креативная компетентность и ее структура. *Акмеология*, 4 (48), 46-49.
- [4] Брякова, И. Е. (2019). Креативная компетентность педагога – новый вектор развития образования. *Педагогический ИМИДЖ*, 3 (44), 314.
- [5] Креативность как ключевая компетентность педагога. (2013). Монография / Под ред. проф. М.М. Кашапова, доц. Т.Г. Киселевой, доц. Т.В. Огородовой. Ярославль: ИПК «Индиго», 69.
- [6] Соловьева, О. В., Халилова, Л.А. (2010). Креативность в структуре педагогического мышления будущих преподавателей высшей школы. *Прикладная психология и психоанализ: научное издание* 2. <https://ppip.idnk.ru/index.php/-2-2010/6-2011-02-24-12-27-14/-2-2010/129-2011-05-16-10-49-27>

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.30

РОЛЬ «РЕЛІГІЄЗНАВСТВА» ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Руда Вікторія Вікторівна

кандидат історичних наук

завідувач кафедри гуманітарних наук та фізичного виховання
державний заклад «Луганський державний медичний університет»

УКРАЇНА

Релігієзнавство це одна з найдавніших і водночас досить молода суспільствознавча наука, покликана не лише сприяти формуванню орієнтирів у складному релігійному житті, розуміння психології та культури інших народів, а також сприяти гуманітаризації освіти. Саме цей вектор набуває все більшого розвитку в сучасній вищій освіті [1].

Соціогуманітарний цикл навчальних дисциплін, до царини яких належить і «Релігієзнавство», має бути націлений на формування в студентів такої соціальної картини світу, яка б сприяла їх адаптації до сучасного суспільства [2].

На нашу думку, «Релігієзнавство» як навчальна дисципліна є необхідною складовою гуманітарного циклу у медичних вишах. Кому, як не майбутнім медичним працівникам в нагоді стане формування вміння враховувати релігійні чинники поведінки пацієнтів, особливо коли, ті через свої релігійні вірування відмовляються від медичних обстежень та втручань, нехтують лікарськими порадами та лікуванням.

У своїй професійній діяльності майбутнім лікарям доведеться спілкуватися з людьми різних рас, національностей, релігій, світоглядів і культур, тому опанування релігієзнавством надає можливість успішно виконувати свої професійні завдання. Як зазначила Мокрецова Н.Я., «вивчення історії релігій ...це не просто історія, етика або культурологія. Це базис для розуміння світогляду, для справжнього прочитання літературних творів та справжнього аналізу пам'яток мистецтва. Навіть більше – для практичних навичок поведінки і спілкування не лише в поліконфесійній Україні, але й в інших країнах світу, де подеколи незнання елементарних релігійних традицій може призводити навіть до сутичок з місцевим законодавством» [3].

На нашу думку, опанування релігійними знаннями сприяє не лише формуванню у майбутніх лікарів набору морально-етичних (чесність, порядність, толерантність, відповідальність, інтелігентність, людяність, доброта, надійність, принциповість, безкорисливість) та вольових якостей (впевненість у собі, витримка, схильність до ризику, сміливість, незалежність, стриманість, врівноваженість, рішучість, ініціативність, самостійність, самоорганізація, настирність, цілеспрямованість), але й комунікативних також (ввічливість, повага, тактовність, уважність, спостережливність, вміння вислухати та інші). Саме тому, одним із завдань цього курсу є навчити студента діяти відповідно до принципів моралі та враховувати національні та релігійні особливості хворих при виконання професійних обов'язків лікаря.

На сучасному етапі розвитку освіти актуальними є «соціальні навички» (soft skills), які вимагають не лише професійних знань, а й навичок комунікації та здатності до самоорганізації. «Релігієзнавство» надає всі можливості для

формування цих соціальних компетентностей, необхідних в професійній діяльності медичного працівника.

Релігійна наука дозволяє студентам розширити свій кругозір та поглибити знання щодо питання лікарської клятви, релігійного осмислення хвороби та праці лікаря, медико-біохімічного обґрунтування релігійних постів та лікувального голодування, нетрадиційної медицини та багато іншого.

Крім того, не слід забувати, що такі важливі питання сучасної медицини та біомедицини, як проблеми абортів, сурогатне материнство, генна інженерія, евтаназія, трансплантологія, екстракорпоральне запліднення та інші, проходять крізь призму взаємовідносин релігії та науки.

Також, треба наголосити на тому, що релігієзнавство не позбавлене здоров'язбережувальної функції, оскільки світові релігії акцентують увагу на дбайливому ставленні людей до власного здоров'я.

Як навчальна дисципліна, «Релігієзнавство» входить до соціогуманітарного блоку та викладається студентам I та II курсів денної та заочної форми навчання в «Луганському державному медичному університеті», але кількість годин, відведених на її вивчення, постійно скорочуються. Так, наприклад, у 2019-2020 навчальному році кількість лекційних годин становила 20, практичних – 20, у 2020-2021 навчальному році – лише 14 годин було відведено на лекційні заняття та 18 годин на практичні.

Така тенденція спостерігається не лише в нашому навчальному закладі, про ці та інші проблеми, пов'язані з викладанням дисциплін соціогуманітарного напрямку, постійно говорять науковці під час Міжнародних науково-практичних конференцій «Релігія та медицина», які традиційно проходять у стінах Національного медичного університету імені О. О. Богомольця [4].

Отже, «Релігієзнавство» як навчальна дисципліна відіграє важливу роль у підготовці фахівців вищої освіти, вона необхідна кожній культурній та освіченій людині, а особливо спеціалістам медичної галузі, тому її необхідно зберегти в освітніх програмах медичних вишів.

Список використаних джерел:

- [1] Євсович Р.В. (2012). Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти в Україні: історичний аспект. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, (5), 79–87; Сиволога В.Ф. (2013). Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти. *Дослідження політичної взаємодії в умовах трансформації суспільства*, 266–286; Тарасенко Г.С. (2015). Гуманітаризація вищої педагогічної освіти в контексті філософсько-педагогічного аналізу. *Педагогічна освіта: теорія і практик*, (18), 105–110.
- [2] Мельник Л.М. (2014). Особливості викладання початкової дисципліни «Релігієзнавство» у негуманітарних вузах. *«Релігієзнавство» в Київському університеті: інституційний та персональний виміри: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 55-річчю кафедри релігієзнавства* (3-5). 22 вересня, 2014, Київ, Україна: ВПЦ «Київський університет».
- [3] Мокрецова Н.Я. (2019). Гуманітаризація вищої освіти: значення релігієзнавства у постсекулярному суспільстві *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, (3), 37-47.
- [4] Міжнародна науково-практична конференція «Релігія та медицина» 11 червня 2019 р. (2019). Вилучено з <https://nmuofficial.com/news/mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiya-prysvyachena-pam-yati-svyatytyela-luky-v-f-vojno-yasenetskogo-religiya-ta-medytsyna/>
- [5] II Міжнародна науково-практична конференція «Релігія та медицина» 11 квітня 2020 р. (2020). Вилучено з <http://nmuofficial.com/news/ii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiya-filosofiya-religiyi-ta-medytsyny-v-postsekulyarnu-dobu-projshla-na-bazi-kafedry-filosofiyi-bioetyky-ta-istoriyi-medytsyny/>

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.31

СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА

ORCID ID: 0000-0001-9905-6589

Краснощок Инна Петровна

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры педагогики та менеджмента образования
*Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка*

УКРАИНА

Современная интерпретация содержания педагогической деятельности, смещение акцентов с ее дидактической направленности на воспитание побуждает ученых и практиков к поиску путей профессиональной подготовки педагога нового поколения с ярко выраженной личностно-гуманной позицией к участникам воспитательного процесса; ценностным отношением к интересам, потребностям современных воспитанников; способностью эффективно осуществлять воспитательную деятельность на принципах педагогики партнерства, личностно-ориентированного и компетентностного подходов.

Решение указанной проблемы мы связываем с отнесением формирования воспитательной компетентности к приоритетам профессиональной подготовки будущего педагога. Что, в свою очередь, требует пересмотра и согласования содержательных характеристик воспитательной компетентности будущего педагога с особенностями осуществления воспитания современной учащейся молодежи.

Несмотря на декларирование на разных уровнях воспитательной функции школы как ведущей, и сегодня доминирует мнение, что качество преподавания является определяющей характеристикой профессионализма, профессиональной компетентности учителя. Соответственно, и в профессиональной подготовке будущего педагога акцентируется внимание на формировании учителя-предметника, его методической и дидактической компетентности. А развитию ценностного отношения будущих педагогов к воспитательной работе, интереса к ней, направленности их образовательно-профессиональной деятельности на формирование компетенций педагога-воспитателя отводится второстепенная роль. Следствием этого, распространенным в педагогической практике, является попытка учителей использовать для решения задач воспитания педагогический инструментарий организации эффективного обучения, а это оказывается малоэффективным. Именно этим обусловлен наш научный интерес к исследованию сущностных характеристик воспитательной компетентности будущего педагога.

Актуальными для нашего исследования стали труды ученых В. Галузяк, А. Дубасенюк, И. Казанжи, В. Шадрикова и других, в которых обоснована целесообразность выделения воспитательной компетентности в структуре профессиональной (профессионально-педагогической) компетентности учителя, учитывая специфические особенности реализации воспитательной функции педагогической деятельности в целостном образовательном процессе. Анализ научных исследований показал, что авторы в основном при раскрытии содержания воспитательной компетентности придерживаются того

же алгоритма ее структурирования, как и в компетентности в сфере обучения. Такой подход, по нашему мнению, не полностью отражает определяющую роль личности педагога в процессе воспитания как основного носителя ценностей, которые должны стать достоянием воспитанников, и обусловленность свойствами педагога-воспитателя – мотивации, активности включения воспитанников в разностороннюю взаимодействие с окружающей средой как условия эффективности развития (саморазвития) их личностного потенциала, отношение к окружающему миру и определения своего места в нем.

Учитывая, что основная направленность воспитательной деятельности – это преобразование ценностно-мотивационной сферы воспитанников, их чувств и отношений, которые определяют общую направленность деятельности личности, то очевидная зависимость ее эффективности от ценностей и личностных качеств педагога, определяющих его авторитет, референтность для учеников.

Для формирования качеств и свойств, которые будут способствовать референтности и авторитету в ученической среде, будущие педагоги в процессе профессиональной подготовки должны усвоить тот факт, что современные школьники отличаются от их сверстников прошлых лет и составляют уникальное социально-педагогическое явление. Это так называемое цифровое поколение, которое часто называют поколения Z или «цифровые люди», на которых особое влияние осуществляет онлайн-среда. В современных исследованиях, в частности собственных, отмечается целый ряд особенностей детей генерации Z: они больше своих предшественников свободолюбивые, очень чувствительны к любому вмешательству в их личностное пространство, они каждого воспринимают как равного (авторитет человека не зависит от возраста, опыта, социальной роли и т.п.), в них повышенная потребность в одобрении всего, что с ними происходит, любознательность, которую преимущественно удовлетворяют, пользуясь источниками онлайн-среды, более знакомы с условиями взаимодействия в виртуальном мире, чем в окружающей действительности, основной мотив их действий – интерес, они быстро отгораживаются от всего, что вызывает дискомфорт.

Будущим педагогам важно не только знать особенности современных школьников, но и быть способными осуществлять эффективное воспитательное взаимодействие с ними. Только яркая индивидуальность, которая ценностно относится к внутреннему миру и личностному пространству каждого воспитанника, эмоционально доверчиво и с оптимистическим прогнозом оценивает их деятельность, которая способна воспринять и поддержать идеи каждого, вдохновлять и сама генерировать захватывающие для воспитанников идеи, от реализации которых они будут чувствовать пользу и признание, эффективно решать актуальные задачи воспитания, «оторвав» учеников от гаджетов. Очевидно, что значительная часть традиционных, распространенных в современной педагогической практике методов, средств, форм воспитания, преимущественно предусматривают непосредственное (прямое) влияние на сознание воспитанников, будут малоэффективными в воспитании учеников генерации Z. Поэтому для будущего педагога важна способность не просто целесообразно выбирать методы, средства, формы воспитательной взаимодействия, а, понимая природу их формирования, разрабатывать и конструировать новые с учетом онлайн-среды как нового фактора формирования личности современного ученика и интересов, потребностей воспитанников нового поколения, желаемых для них способов представления результатов своей деятельности.

Учитывая, что универсальным условием воспитания является общение, важным компонентом профессиональной подготовки будущего педагога считаем формирование его способности к эффективной педагогической коммуникации с современными воспитанниками. А это, среди прочего, должна обеспечить формирование у будущих педагогов умение использовать онлайн-среду для коммуникации с воспитанниками и овладение технологиями лаконичного и образного выражения собственных мыслей.

Определение и обобщение результатов исследований по олицетворению сущностных характеристик воспитательной компетентности педагогов позволило сформулировать свою позицию по проблеме ее развития у будущих педагогов.

По нашему мнению, воспитательная компетентность будущего педагога – это интегративное личностно-деятельностное качество, сформированное в процессе компетентно ориентированного профессионального образования, обеспечивающей его теоретическую и практическую готовность и способность эффективно реализовывать воспитательную функцию педагогической деятельности в целостном образовательном процессе, осознавать и успешно решать стандартные или проблемные ситуации, возникающие в воспитательной деятельности. Воспитательную компетентность будущего педагога рассматриваем как динамическую характеристику его личностно-профессионального становления, что отражает, с одной стороны, уровень, действенность, мобильность общих психолого-педагогических и специальных знаний, умений, способностей, которые позволяют продуктивно реализовывать воспитательную деятельность, действовать самостоятельно и ответственно, создавая благоприятные для развития личности воспитанника условия, а с другой – совокупность его личностно-профессиональных качеств, свойств, потребностей, ценностей, мотивов, необходимых для осуществления воспитательной деятельности на основе гуманно-ценностного отношения к личности воспитанника и способствуют личностно-профессиональному саморазвитию.

Мы согласны с утверждениями ученых, что профессиональная компетентность – системная характеристика субъекта деятельности с широким спектром компонентов. Среди важнейших компонентов воспитательной компетентности будущего педагога выделяем следующие: личностный, аксиологический, когнитивный, деятельностно-процессуальный.

Личностный компонент определяется личностно-профессиональными качествами, необходимыми педагогу для продуктивной реализации субъект-субъектного воспитательного взаимодействия с современными учениками – вдохновлять, восхищать, поддерживать их. Среди наиболее существенных считаем следующие: общая культура, разносторонность интересов, интерес к миру детства, доверие и уважение к воспитанникам, открытость к новому, способность генерировать идеи, оптимизм, эмоциональная стабильность, харизматичность, динамизм, лидерские качества, толерантность, социальная активность, личная и социально профессиональная ответственность.

Аксиологический компонент определяется ценностями, мотивами, потребностями будущего педагога, которые определяют его отношение к воспитательной деятельности и направленностью, содержанием ее реализации. К наиболее существенным относим следующие: ценностное отношение к воспитанию учеников, вера в преобразовательный потенциал воспитательного взаимодействия; ценностное отношение к внутреннему миру, личному пространству воспитанников, их интересов, увлечений, целей и способов достижения; отношение к воспитаннику как к субъекту воспитательной

деятельности, способного к самопознанию, саморазвитию, самоопределению; ценностное отношение к инновациям; потребность самореализации в воспитательной деятельности; направленность на успех в воспитательной взаимодействия; общечеловеческие та морально-этические ценности (достоинство, честность, справедливость, забота, уважение к жизни, уважение к себе и другим людям).

Когнитивный компонент характеризуется особым структурированием общих и специальных знаний, определяющих теоретическую готовность будущего педагога осуществлять воспитательную деятельность. Среди наиболее существенных отметим следующие: осведомленность в различных сферах жизни, осознание воспитания как категории гуманной педагогики, понимание особенностей, психологических механизмов воспитания и существенных различий воспитательной деятельности и преподавания, действенные знания по теории и методике воспитания, понимания содержательных характеристик личностного развития современных детей и условий его осуществления, знание современных требований к личности педагога-воспитателя та путей реализации обновленных его функций.

Деятельностно-процессуальный компонент охватывает умение будущего педагога, необходимые для успешного выполнения педагогических действий на всех этапах процесса воспитания как целенаправленного субъект-субъектного взаимодействия воспитателя и воспитанников. Среди них:

- умение диагностировать индивидуальные особенности воспитанников (способности, интересы, желания, актуальные потребности, мотивы, направленность, ценности и т.п.);
- умение диагностировать уровень воспитанности учащихся и воспитательный потенциал образовательной среды;
- умение согласовывать социально-образовательные требования к уровню воспитанности учащейся молодежи с индивидуальными потребностями, интересами, возможностями воспитанников;
- умение конкретизировать общие воспитательные цели в актуальные задачи воспитания конкретного воспитанника и развития воспитательной среды;
- умение проектировать индивидуальную траекторию развития (саморазвития) воспитанника и программу развития ученического коллектива;
- умение реализовывать педагогическую поддержку и педагогическое сопровождение реализации индивидуальной траектории развития (саморазвития) воспитанника и программы развития ученического коллектива;
- умение мотивировать, захватывать воспитанников значимой для их развития деятельностью;
- умение создавать и развивать комфортную для личностного развития воспитанников воспитательную среду;
- умение реализовывать принципы педагогики партнерства в воспитательном взаимодействии с учащимися и их родителями;
- умение выбирать, разрабатывать и согласно условий воспитания использовать педагогический инструментарий воспитательной деятельности;
- умение реализовывать воспитательный потенциал ученического самоуправления;
- умение оценивать деятельность учащихся, особенности их ценностно-мотивационной сферы с позиций оптимистического прогноза;
- умение осуществлять саморефлексию воспитательной деятельности.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.32

СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Дороніна Ольга Валеріївна

аспірантка кафедри початкової і професійної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Калашник Любов Сергіївна

доктор наук, професор
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

УКРАЇНА

Проблема старіння нації є дуже важливою як для всього світу, так і для України, адже за прогнозами Організації Об'єднаних націй співвідношення працездатного населення та тих, кому вже виповнилося 60 років буде дорівнювати 2:1, а чисельність населення України буде продовжувати зменшуватися і до 2050 р. чверть населення України налічуватиме 30-35 млн, причому чверть з них будуть складати особи третього-четвертого віку [5]. Збереження негативних демографічних тенденцій в Україні та збільшення осіб похилого віку потребує адаптації усіх сторін життєдіяльності суспільства до нових викликів, у тому числі і у галузі освіти. Для розвитку країни необхідно враховувати усі людські ресурси, саме тому важливо створити умови для більш активної участі осіб третього віку у розбудові державі, створенні умов для їх соціальної адаптації та пристосуванню до нових умов праці, які швидко змінюються.

Для вирішення цього завдання розвиток освіти для дорослих має реалізовуватися як на державному рівні (прийняття відповідного законодавства, яке б створювало умови для заохочення осіб третього віку у продовженні власної освіти, створення державних організацій, спрямованих на надання освітніх послуг особам третього віку тощо), так і на рівні наукових досліджень з метою впровадження ефективних методик у систему освіти для дорослих.

Установлено, що освіта дорослих в Україні регулюється таким законодавством та законодавчими актами як Конституція України, закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Національною доктриною розвитку освіти, Програмою «Освіта XXI століття». Зокрема, у Конституції України у Ст. 21-25, Ст. 51 зазначається, що кожна людина має право на освіту, вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості [4].

У статті 3 закону «Про освіту» серед інших положень наголошується на тому, що «кожен громадянин має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя та право на доступність освіти. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності,

громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань ..., а також інших обставин та ознак» [3].

Стаття 3 Закону України «Про вищу освіту» передбачає «сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя», розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя» [2].

Серед здобутків у поширенні неформальної освіти на законодавчому рівні варто виділити Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання неформальної освіти), де дається визначення неформальної освіти. Відповідно до проекту закону неформальна освіта – це освіта інституціалізована, цілеспрямована та спланована навчальним закладом без надання освітніх програм і кваліфікацій, визнаних національними органами управління освітою, або без кваліфікацій взагалі, і є додатковою, альтернативною та/або додатково до формальної освіти в процесі освіти впродовж життя; слугує забезпеченню права осіб будь-якого віку на доступ до освіти, але не передбачає обов'язкової безперервної структурованої послідовності у здобутті освіти і може бути короткотерміновою і невеликої або великої інтенсивності, зокрема у формі короткотермінових курсів, семінарів, практичних занять. Хоча неформальна освіта безпосередньо не приводить до формальних кваліфікацій, визнані формальні кваліфікації можуть бути отримані шляхом освоєння певної сукупності окремих програм неформальної освіти і відповідного визнання уповноваженим органом набутих знань, умінь, інших компетентностей [1].

Отже, як бачимо, одним із пріоритетних завдань на рівні держави вбачається розвиток освіти впродовж життя, де освіта дорослих є невід'ємним елементом розвитку особистості а також неформальної освіти, яка користується все більшою популярністю у розвинутих країнах.

Список використаних джерел:

- [1] Дороніна, О. В. (2018). Визначення та сутність неформальної освіти. Наукова скарбниця освіти Донеччини . № 2. С. 79-82.
- [2] Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР)и (2014). № 37-38, ст.2004. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- [3] Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР) (2017). № 38-39, ст.380. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- [4] Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР) (1996). № 30, ст. 141. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- [5] United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2019). World Population Prospects 2019: Highlights. Retrieved from: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.33

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В УКРАЇНІ

ORCID ID: 0000-0002-7368-9828

Лисичарова Галина Олександрівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри географії
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УКРАЇНА

За останній рік в Україні прийнято або оновлено низку нормативно-правових документів, в яких окреслено нові вимоги до професійних компетенцій педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти: Закон України «Про освіту» (редакція від 01.01.2021 р.), Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 01.08.2020 р., професійний стандарт за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» від 23.12.2020 р., тощо.

З метою визначення стану підготовки майбутніх вчителів було обрано спеціальність 014 Середня освіта другого (магістерського) рівня за професійною кваліфікацією «вчитель географії». На основі інформаційного ресурсу «Вступ. Освіта. UA» [1] визначено коло закладів вищої освіти (ЗВО) України, в яких здійснюватиметься набір до магістратури на 2021/2022 навчальний рік.

На першому етапі дослідження обрано ЗВО країни, що мають сертифікат про атестацію освітньо-професійних програм (ОПП) підготовки майбутніх вчителів географії другого (магістерського) рівня. Зібрані та систематизовані відомості покладені в основу карти «ЗВО України, що здійснюють підготовку за спеціальністю 014 Середня освіта другого (магістерського) рівня за освітніми програмами географічного профілю» (рис. 1).

Просторовий аналіз побудованої карти дозволяє простежити рівномірність розподілу за регіонами України означених ЗВО (класичних та педагогічних університетів), наявність в них відповідних освітніх програм підготовки магістрів та обсягів ліцензованого набору.

В Україні підготовку майбутніх вчителів географії забезпечують 27 ЗВО, з яких 15 – класичні університети, 12 – педагогічні університети. З переліку 40 освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня визначено дві категорії: 1) ОПП 014.07 Середня освіта (Географія) – 20 ліцензій; 2) ОПП 014 Середня освіта (з двоєних спеціальностей) – також 20. До числа другої категорії були віднесені ОП, наприклад: «Середня освіта (географія) та іноземна мова» – Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова [2]; «Середня освіта. Географія. Фізична культура», «Середня освіта. Географія. Біологія», «Середня освіта. Географія. Іноземна мова (англійська)» – Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького [3]; «Середня освіта (Географія. Економіка)» – Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки [4] тощо.

На другому етапі дослідження детально зупинилися на структурних особливостях двадцяти освітніх програм першої з вище згаданих категорій, що

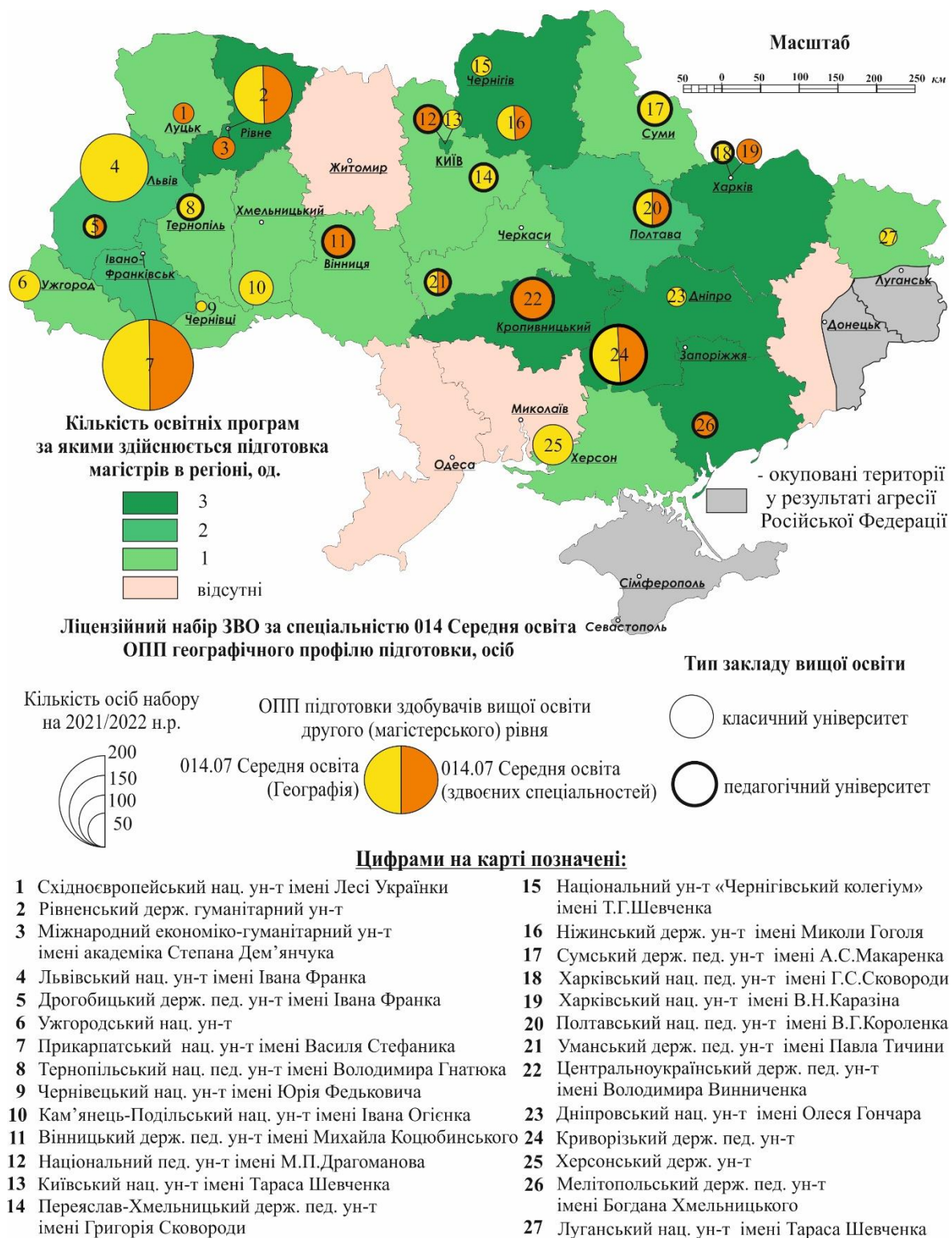

Рис. 1. ЗВО України, що здійснюють підготовку за спеціальністю 014 Середня освіта другого (магістерського) рівня за освітніми програмами географічного профілю

відображено на рис. 2 «Відмінності ОПП 014 Середня освіта (Географія) другого (магістерського) рівня за ЗВО України».

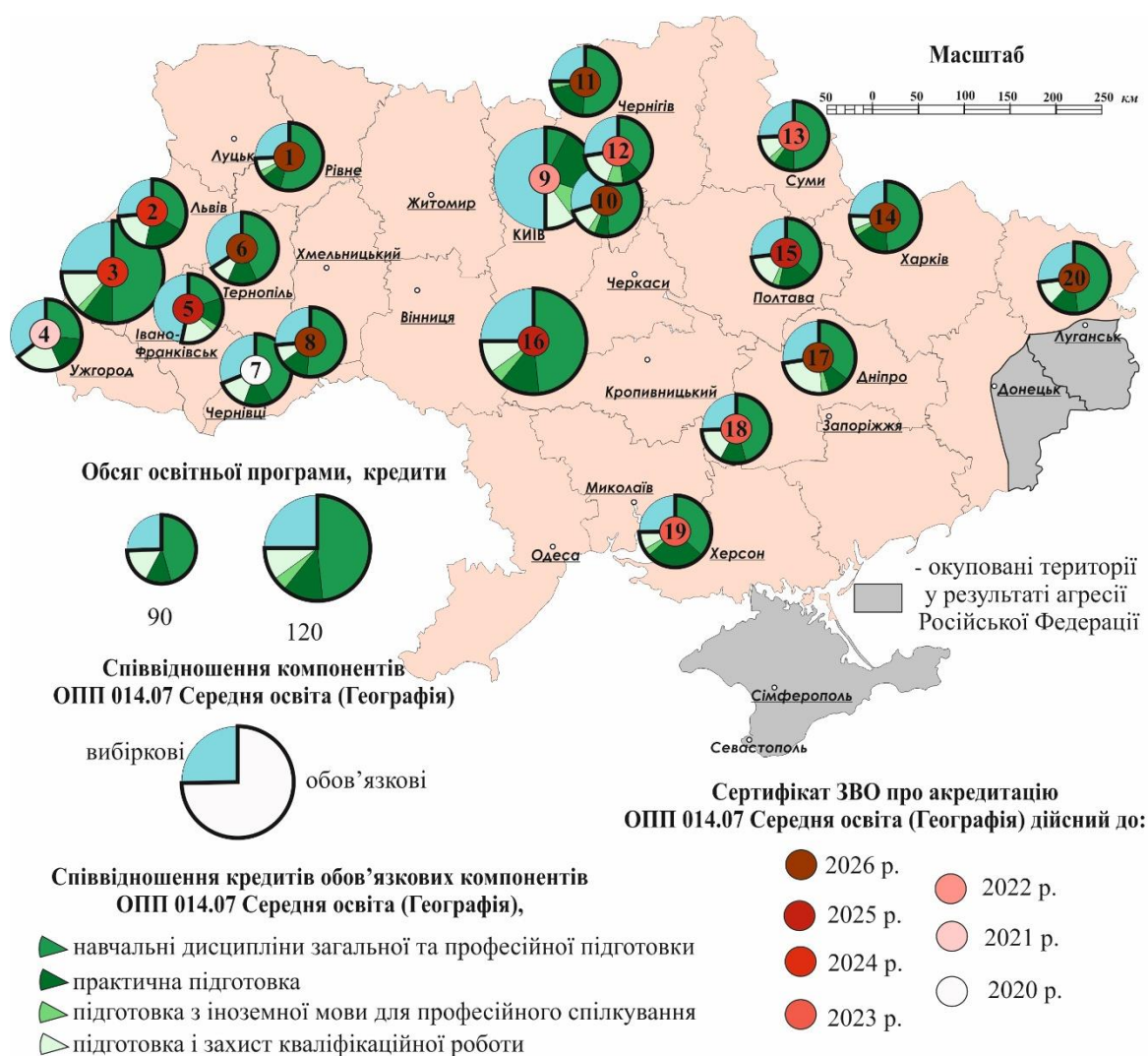

Рис. 2. Відмінності ОПП 014 Середня освіта (Географія) другого (магістерського) рівня за ЗВО України

Для надання якісних освітніх послуг ЗВО мають сертифікати про акредитацію освітніх програм, серед яких термін збіг у Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (відсутня інформація про акредитацію як на сайті закладу, так і NAQA.Сертифікати [5]), найтриваліший термін підготовки (сертифікати дійсні до 2026 року) мають для набору в магістратуру на наступний навчальний рік вісім ЗВО.

Більшість ЗВО мають обсяг освітньої програми в 90 кредитів (лише в трьох – 120 кредитів), які розподілені між обов'язковими (ОК) та вибірковими (ВК) компонентами. В аналізі особливу увагу приділили таким складовим обов'язкових ОК, як практична підготовка (найбільшу кількість виробничих практик – по 3, мають здобувачі освіти в КНУ імені Тараса Шевченка, ХНУ імені В.Н.Каразіна та ЛНУ імені Івана Франка); підготовка з іноземної мови (в програмах сімох ЗВО відсутній означений компонент); атестація здобувачів у формі підготовки та захисту кваліфікаційної роботи (найбільша кількість кредитів передбачена в ОП ДНУ імені Олеся Гончара – 21 кредит).

Побудовані карти та виконані просторові і змістові аналізи освітніх програм підготовки майбутніх вчителів географії в магістратурі ЗВО України можуть бути корисними як співробітникам навчальних закладів, що входять до груп забезпечення акредитації освітніх програм (найближчим часом очікуються роботи експертних груп в Ужгородському національному університеті та КНУ імені Тараса Шевченка), а також абітурієнтам, яких має цікавити перспективи отримання якісних освітніх послуг для майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел:

- [1] *Вступ. Освіта. UA* (2021). Вилучено з <https://vstup.osvita.ua/spec/>
- [2] *Підготовка фахівців освітнього рівня магістр 2021 факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова* (2021). Вилучено з <https://fpgoe.npu.edu.ua/>
- [3] *Освітні програми природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького* (2021). Вилучено з <http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-fizichnoyi-geografii-i-geologi/osvitni-programy/>
- [4] *Освітні програми географічного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки* (2020). Вилучено з <https://vnu.edu.ua/uk/faculties-and-institutions/geografichnij-fakultet>
- [5] *NAQA. Сертифікати: cert_registry* (2021). Вилучено з <https://docs.google.com/spreadsheets/d/e/>

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.34

ХУДОЖНЬО-ДІАЛОГОВА ВЗАЄМОДІЯ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Шевцова Олена Борисівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання
*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

УКРАЇНА

Концепція науково-мистецької парадигми спрямована на виховання в особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва ціннісного ставлення до дійсності загалом та мистецтва зокрема, розвиток художньої свідомості й компетентності, потреби в духовному самовдосконаленні в процесі сприймання та інтерпретації музичних творів і практичної музично-педагогічної діяльності [1].

У мистецькому середовищі педагогічна діяльність відзначається своєю специфічністю, оскільки в її основі лежить емоційно-художня сфера, що вимагає від учителя особливого творчого підходу, поєднання таланту й натхнення [2]. Цього навчити неможливо, але навчити творчо працювати, мислити, виявляти ініціативу на ґрунті реалізації власної системи цінностей, використовувати набуті предметні, міжпредметні, художньо-інтерпретаційні компетенції є головним чинником успіху й результативності формування музично-виконавської компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва.

Перспективним напрямом розвитку мистецької освіти є компетентнісний та особистісно орієнтований підходи, котрі спрямовуються на впровадження різноманітних форм діалогічного спілкування та партнерських стосунків між викладачем і студентом, розвиток особистісних якостей, таких, як самостійність у процесі художньо-інтерпретаційного спілкування, вивільнення творчої енергії, толерантність, здатність до рефлексії, артистизм, художня та мовна культура [3].

Важливим принципом у формуванні музично-виконавської компетентності майбутнього викладача музичного мистецтва є принцип художньо-діалогової взаємодії, який спрямований на особистість студента, зумовлює й спричиняє його якісні внутрішні зміни, детермінується сутністю, змістом й особливістю музично-виконавської діяльності, дає змогу ефективно побудувати процес професійної підготовки. Виокремлення принципу художньо-діалогового спілкування зумовлено специфікою музично-виконавської та музично-педагогічної творчості. Діалог у музичній педагогіці – це не просто засіб, метод. Це сутнісна основа музично-освітнього процесу, його методологічний принцип, оскільки сама музика є актом міжособистісного спілкування [4]. Внаслідок складної творчої взаємодії емоційно-інтелектуальних процесів, асоціативно-образного мислення інтерпретатора, вмінь знаходити різні зв'язки в цілісному художньому об'єкті стає можливим процес співпереживання, проникнення в художній образ, інтеріоризація художнього змісту, повноцінного емпатійно-діалогового спілкування з автором твору [5].

Художньо-діалогове спілкування ґрунтується на сприйнятті індивідуальності, самоцінності особистості як носія суб'єктивного досвіду,

будується на активно діалоговій природі розуміння художньо-образного змісту музичного твору, емпатійній взаємодії творця та співавтора-інтерпретатора, а також на суб'єкт-суб'єктних стосунках викладача і студента, їх творчої співучасті, тобто передбачає таку організацію художньо-інтерпретаційного діалогу, в якому інтегруються та виявляються професійно значущі особистісні якості студента, його індивідуально-неповторна унікальність.

Принцип діалогічності науковці трактують як її комунікативну спрямованість, утілення ідей «діалогу культур» у процесі навчання і виховання, як особливості процесу художнього пізнання; як уявний (невербальний) діалог з митцем, перетин просторово-часових кордонів і проникнення в «унікальний мікрокосмос». Такий внутрішній діалог потребує здатності до рефлексії, усвідомлення власного ставлення до мистецтва й у такий спосіб через діалогічну художню картину світу – усвідомлення власного «Я» [6]; взаємопроникнення особистісних смислів у системі «студент-педагог», «студент-студент», «студент-аудиторія».

Художній діалог передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію всіх учасників процесу, формує толерантно-емпатійний стиль міжособистісної взаємодії, забезпечує духовно-емоційну насиченість процесу художнього мислення-пізнання. Соціальний контекст, у якому відбувається обговорення мистецьких творів на індивідуальних та групових заняттях, породжує особливі емоційно-мотиваційні імпульси, котрі допомагають студенту визначити координати власної художньо-творчої діяльності.

Спільний пошук осмислення та розв'язання художньо-інтерпретаційних завдань передбачає сприяє практичній реалізації його прагнення до саморозвитку, самоствердження й спричиняє, таким чином, використання у процесі формування музично-виконавської компетентності індивідуального та диференційованого підходу.

Принцип індивідуалізації означає розуміння кожного студента як суб'єкта процесу художнього спілкування, вміння оцінити й прийняти його думку, піклування про виявлення і збереження індивідуальної емоційно-оцінної реакції, смислових переваг у галузі різних видів мистецтва, розвиток здатності до вибору й застосування унікальних, неповторних саме для цієї особистості засобів мистецької творчості. Актуалізація індивідуального дає можливість «підтягнути» до вищого рівня розвитку всі компоненти музично-виконавської підготовки майбутнього вчителя. Диференційований підхід дає змогу створити умови для особистісного, художньо-творчого самовираження студентів, реалізації їхнього творчого потенціалу з урахуванням інтересів, нахилів, уподобань та здібностей студента.

Індивідуальний та диференційований підходи зумовлюють використання принципу варіативності форм і методів навчання в процесі формування музично-виконавської компетентності майбутніх фахівців. Принцип варіативності спрямовує розвиток загальної мистецької освіти в бік різноманітності форм, змісту й педагогічних технологій навчання і виховання й вимагає модернізації з метою створення умов для художньо-творчого самовираження особистості студента, забезпечує адаптивність змісту й процесу навчання відповідно до індивідуальних особливостей студентів, їхніх потреб та інтересів, рівня виконавської підготовки, музичних здібностей, актуалізує пізнавальну, емоційно-вольову сфери й таким чином набуває особистісної спрямованості й забезпечує організацію індивідуалізації навчання.

Організація навчального процесу за принципом варіативності передбачає створення стилю суб'єкт-суб'єктних стосунків, діалогової взаємодії педагога зі

студентом і створює педагогу свободу вибору технологій навчання, варіативність методичних прийомів: відповідно до рівня музично-виконавської підготовки кожного студента в процесі індивідуальних занять з музично-інструментальних та вокально-хорових дисциплін; відповідно до рівня музично-виконавської підготовки під час викладання музично-теоретичних дисциплін.

Виокремлення принципу художньо-педагогічної взаємодії передбачає використання активних проблемно-пошукових методів (проблемний виклад знань, створення проблемних ситуацій, проведення дискусій, діалогів); імпресивних методів: метод художніх аналогій (доповнення, зіставлення, порівняльні характеристики в процесі аналізу-інтерпретації), використання інтегративних зв'язків (предметних, міжпредметних, художніх і міжхудожніх); експресивних та інтерактивних методів педагогічного впливу (метод художньо-творчих проєктів). Ці методи використовуються в процесі групових та індивідуальних занять, вдосконалюють рівень науковості й системності набутих художньо-інтерпретаційних компетенцій, сприяють розвитку пізнавальної самостійності, художньо-творчої активності студентів, умінь творчого розкриття художнього образу в музично-виконавській діяльності.

Отже, використання діалогічної та проблемно-діалогічної взаємодії у формуванні музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва позитивно позначається на вдосконаленні когнітивно-емоційної та рефлексивно-оцінювальної сфер студентів, поглибленні загальнохудожнього та музично-виконавського тезауруса, вдосконаленні художньо-інтерпретаційного процесу. Принцип індивідуалізації, диференціації та варіативності навчання сприяє формуванню художньо-інтерпретаційних компетенцій з урахуванням їхніх інтересів, нахилів, уподобань та здібностей, реалізації їхнього творчого потенціалу та посиленню творчої мотивації студентів.

Використання художньо-діалогічної взаємодії у процесі формування музично-виконавської компетентності майбутнього викладача музичного мистецтва дає змогу ефективно розв'язувати поставлені завдання, формувати ціннісно-мотиваційну сферу, викликати активність суб'єкта художньої взаємодії, здатність до самоактуалізації і самовираження у музично-виконавській діяльності.

Список використаних джерел:

- [1] Масол, Л. М. (2006). Загальна мистецька освіта: теорія і практика.
- [2] К. : Промінь.
- [3] Михайличенко, О. В. (2004). Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія. Суми : Наука.
- [4] Падалка, Г. М. (2008). Педагогіка мистецтва : (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К. : Освіта України.
- [5] Олексюк, О. М. (2006). Музична педагогіка. К.: КНУКіМ.
- [6] Басин, (1985). Е. А. Психология художественного творчества: личностный подход. М. : Знание.
- [7] Каган, М. С. (1998). Мир общения. М. : Мысль.

섹션 28. PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.35

MAINTAINING THE MENTAL HEALTH OF THE BORDER GUARDS BY MEANS OF THE PASTORAL ACTIVITY OF THE MILITARY CHAPLAINS

ORCID ID: 0000-0003-2903-3351

Artem Makovskyi

Postgraduate student of the Military Postgraduate School
*The National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytskyi*

ORCID ID: 0000-0002-4930-3091

Oleh Mateiuk

Doctor of Psychological Sciences, Professor
Zhytomyr Polytechnic State University

UKRAINE

Considering that, to date, in the state of the main divisions which are assigned the functions of protection and defense of the state border of Ukraine whose staff is constantly affected by stressors and in the area of the operation of the Joint Forces of Ukraine, the personnel also suffer psychological trauma, there are no posts of military psychologists. And the subjects of moral and psychological support are physically incapable of carrying out qualitative work on maintaining psychological health of border guards, there is an established need to actively involve the clergy in this work. Foreign and domestic experience of involvement of military chaplains in work with military personnel is studied.

It's established, that for today the activities of military chaplains in the State Border Guard Service of Ukraine, which is provided to ensure the maintenance of psychological health of border guards, is small-scale and unstructured, which, severally, necessitates its further study and requires additional efforts to develop it, implementation of certain algorithms, models, techniques and technologies, as well as practical recommendations for its implementation. Mutual understanding, consistency and systematic activity of military psychologists and military clergy can be considered as an impotent condition for the effectiveness of this work.

Conclusion. The effective problem resolving concerning the active involvement of the military chaplains in maintaining the mental health of the border guards will contribute to the implementation of the Government-approved Program (July 12, 2017 № 475-r) of the State Target Program for physical, medical, and psychological rehabilitation and social and professional re-adaptation of anti-terrorist operation participants who took part in the implementation of measures for national security and defense, repulsion and deterrence of armed aggression of the Russian Federation in Donetsk and Luhansk regions, providing their implementation for the period up to 2022.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.36

КРИТЕРІЇ ТА НОРМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Черних Олена Анатоліївна

аспірантка факультету Психології та спеціальної освіти
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

ORCID ID: 0000-0002-3690-1308

Волков Дмитро Сергійович

к. психол. наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та патопсихології
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УКРАЇНА

Існує багато наукових термінів та літературних словосполучень, що описують стан внутрішньої гармонії людини, до якого у будь-який історичний період прагнули люди. Наприклад, «здоров'я душі», «душевне здоров'я», «душевний комфорт», «душевне благополуччя», «душевна гармонія», «внутрішньоособистісна гармонія» [1,2,3,12,13,14,15,16,17]. У нашому дослідженні ми будемо використовувати термін «психічне здоров'я».

Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я, здоров'я – це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів [16]. І.В. Дубровіна закріпила за психічним здоров'ям окремі психічні процеси і механізми, а до психологічного здоров'я відносила особистісні характеристики та прояви людського духу у широкому сенсі [9, 15].

Вперше поставив питання про виокремлення критеріїв здорової особистості В.М. Бехтерев у ХХ столітті. Надалі, у межах своїх підходів акцентували увагу на певних особистісних характеристиках та пропонували свої критерії: А. Адлер, Г. Олпорт, К. Роджерс, А. Маслоу, Е. Фромм, К. Ясперс. Систематизували та доповнювали перелік цих критеріїв: І.Н. Гурвіч, Г.С. Нікіфоров та Д. Зіглер. Сучасні дослідження з цієї тематики представлені роботами таких вчених: О.Я. Баякін, В.М. Голянич, С.А. Дружилов, А.Л. Журавльов, С.В. Кудрявцева, Є.І. Лебедева, Г.В. Ложкін, А.К. Напреєнко, О.В. Носкова, К.А. Петров, Є.М. Потапчук, Г.В. П'ятакова, І.В. Толкунова, О.В. Ходаковська та інші. На сьогодні єдиного підходу до визначення поняття «норми психічного здоров'я» не існує, воно вивчається у працях В.М. Ямницького, а також М. Barkham, J. Connell, A. Flisher, M. Kosinski, A. Lehman, C. Lund, J. Mellor-Clark, G. Mishra, M. Schofield J. Ware, T. Zastowny та інших.

Головними позитивними критеріями психічного здоров'я, згідно ВООЗ є: усвідомлення неперервності, постійності та ідентичності власного фізичного та психічного «Я»; критичність до себе, власної психічної продукції (діяльності) та її результатів; відповідність психічних реакцій (адекватність) силі і частоті впливів середовища, соціальним обставинам та ситуаціям; спроможність самоуправління поведінкою відповідно до соціальних норм, правил, законів; спроможність планувати власну життєдіяльність і реалізувати плани; спроможність змінювати стиль поведінки залежно від зміни життєвих ситуацій та обставин [5].

Крім критеріїв, визначених ВООЗ, різні науковці пропонують певні ключові критерії. А.К. Напреєнко, К.А. Петров підкреслюють такі як: адекватність сприйнятих образів їх об'єктивним явищам чи предметам, адекватність прояву емоцій ситуації, упорядкованість і причинна зумовленість психічних явищ, критичність в оцінці себе і оточуючого світу, гнучкість і адекватність поведінки, здатність організувати власну поведінку відповідно до морально-етичних норм, доброзичливість до людей, цілеспрямованість та організація власного життя [10]. Г.С. Нікіфоров та Л.І. Августова виокремлюють наступні критерії: емоційна стабільність, гармонічність, врівноваженість, спокій, відсутність депресій, нервових зривів, фобій, психічне благополуччя [11].

Серед особистісних проявів найбільш відомі такі критерії психічного здоров'я: оптимізм; зосередженість (відсутність метушливості); врівноваженість; моральність; адекватний рівень домагань; почуття обов'язку; впевненість у собі; невразливість (уміння звільнитися від прихованих образ); відсутність ліні; автономність; спонтанність; креативність; відповідальність; почуття гумору; доброзичливість; толерантність; самоповага; самоконтроль, самопізнання, адекватне самосприйняття. Серед психічних станів найбільш відомі такі критерії психічного здоров'я: нервово-психічна стійкість (самовладання); відповідність та зрілість почуттів до віку; вміння опанувати негативні емоції (страх, гнів, жадібність, заздрість та ін.); вільний, спонтанний прояв почуттів і емоцій; здатність радіти. До групи критеріїв, що пов'язана із психічними процесами (у широкому сенсі) відносять: відповідність суб'єктивних образів об'єктам дійсності (адекватність психічного відображення); концентрація уваги; пам'ять; логічність та критичність мислення [7].

Рядом вчених здійснено спроби виокремити ключові критерії психічного здоров'я. К. Ясперс виділив чотири ознаки психічного здоров'я: здатність концентрувати увагу на предметі; утримувати інформацію в пам'яті; логічне опрацювання інформації; адекватна орієнтація у просторі та часі [7]. На думку І.І. Галецької, головний критерій психічного здоров'я – це адаптивність психічної діяльності та поведінки віку, властивостям та впливу середовища [6]. І.Я. Коцан зі співавторами підкреслює визначну роль таких характеристик як: психічна рівновага, гармонійність організації психіки та її адаптаційні можливості [7]. Існують і інші точки зору, зокрема, Г.В. Ложкін, О.В. Носкова та І.В. Толкунова наголошують не на пошуку окремих критеріїв психічного здоров'я, а на ідеї комплексного оцінювання психічного здоров'я людини [8].

Для дослідження критеріїв психічного здоров'я важливо сформулювати єдине визначення норми психічного здоров'я. З цією метою Є.М. Потапчук вказує, що досліджуючи поняття норм психічного здоров'я, необхідно встановлювати їх у відповідності із віковими періодами розвитку. Автор виокремлює такі норми: норма психічного здоров'я індивіда на етапі його становлення; норма психічного здоров'я на етапі розвитку; норма на етапі зрілої особистості, що пов'язана із самоактуалізацією [14].

З точки зору Н.Є. Бачерикова, психічна норма забезпечує пізнання навколишньої дійсності, адаптацію, виконання біологічних та соціальних функцій відповідно до віку, статі, соціального статусу [4]. В.М. Ямницький вказує на складність відмежування психічної норми від аномальних і хворобливих станів психічного функціонування через наявність великої кількості підходів та проблеми пов'язані із розмежуванням психологічної чи психіатричної допомоги. Відповідно, сформувалися нозоцентричний (пошук відхилень від норми) та нормоцентричний (оцінка психічної діяльності людини з позиції її відповідності нормі) підходи до оцінки норми і патології або пато- та саноцентричні моделі [16].

Висновки: у результаті розгляду наукових робіт зазначено, що існує значна кількість різних переліків критеріїв психічного здоров'я, та попри їх різнобічність, перераховані точки зору мають певну подібність, дають опис стану та проявів психічно здорової людини. Перераховані критерії психічного здоров'я слід розглядати як сукупність, адже переліки критеріїв зазвичай не ієрархізовані, тому виокремлення найбільш важливих критеріїв психічного здоров'я або єдиного універсального залишається дискусійним. В цілому, більшістю авторів підкреслюються наступні критерії як найбільш ключові: рівень інтегрованості, врівноваженості, адаптивності, критичності, адекватності поведінки, саморегуляції, емоційної стійкості, цілеспрямованості та моральності. За результатами теоретичного огляду було встановлено, що психічна норма – це індивідуальна динамічна сукупність психічних властивостей, яка варіюється відповідно до статі, віку та визначає рівень психічного функціонування людини, який виявляється у здатності пізнавати навколишній світ, взаємодіяти з ним, адаптуватися до мінливих умов та долати стреси і кризові ситуації. Перспективами подальших досліджень вважаємо розгляд, виокремлення та порівняння ключових критеріїв психічного здоров'я в межах різних підходів.

Список використаних джерел:

- [1] Аршава І.Ф. & Носенко Е.Л. (2011). Роль емоційної стійкості у збереженні здоров'я людини. *Створення психологічних умов для збереження здоров'я молоді в процесі навчання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (с. 8-10) 20-25 жовтня, 2011. м. Дніськ, Д.: Вид-во: Інновація.*
- [2] Аршава І.Ф. (2007). *Емоційна стійкість людини та її діагностика. (дис... д-ра психол. наук). Д.: Вид-во ДНУ.*
- [3] Аршава І.Ф., Знанецька О.М. & Носенко Е.Л. (2011). Позитивність образу Я і психологічне благополуччя особистості. *Дніпропетровськ: Вид-во: Інновація.*
- [4] Бачериков Н.С., Воронцов М.П., Петрюк П.Т. & Циганенко А.Я. (1996) Емоційний стрес в етіології та патогенезі психічних і психосоматичних захворювань. *Харків: Основа.*
- [5] Бухановский А.О., Кутявин Ю.А. & Литвак М.Е. (1998) *Общая психопатология: пособие для врачей. Ростов на Дону: Феникс.*
- [6] Галецька І.І. (2012) Психологічне здоров'я як проблема національної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Психологія», 2 (1), 49-58.*
- [7] Коцан І.Я., Ложкін Г.В. & Мушкевич М.І. (2011) Психологія здоров'я людини. І.Я. Коцан (ред.). *Луцьк: РВВ. Вежа II Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки.*
- [8] Ложкин Г.В., Носкова О.В., & Толкунова И. В. (2003). Психология здоровья человека В.И. Носков (ред.). *Севастополь: Вебер.*
- [9] Маланьїна Т. М. (2015) До проблеми психологічного здоров'я. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Психологічні науки», (128). 176-179.*
- [10] Напреенко А.К. & Петров К.А. (1995) Психическая саморегуляция. *Київ: Здоров'я.*
- [11] Никифоров Г.С. & Августова Л.И. (2013) Представления о критериях здоровья человека. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Психология, (4). 4-13.*
- [12] Носенко Е.Л. & Аршава І.Ф. (2009). Позитивна психологія» й перспективи досліджень оптимального функціонування людини як суб'єкта життєдіяльності. *Педагогіка і психологія, (3). 56-66.*
- [13] Носенко Е.Л., & Харченко О.Б. (2010). Стили та форми прояву гумору як гіпотетичні аспекти імпліцитної діагностики психологічного здоров'я. *Проблеми сучасної психології, (10). 501-514.*
- [14] Потапчук Є.М. (2004) Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців. *Хмельницький: Видавництво Національної академії ДПСУ.*
- [15] Психическое здоровье детей и подростков в контексте психологической службы (2000) И.В. Дубровина (ред.). *4-е изд. Екатеринбург: Деловая книга.*
- [16] Ямницький В.М. (2008) Поняття норми психічного здоров'я особистості у дзеркалі символ-драми. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал, (4-5). 67-68.*
- [17] Nosenko E.L. & Chetveryk-Burchak A.G. (2014). Опитувальник «Стабільність психічного здоров'я-коротка форма»: опис, адаптація, застосування. *Journal of Psychology Research, 22(9/1). 89-97.*

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.37

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ТА СУЧАСНІ ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Даніліч-Скакун Алла Анатоліївна

викладач кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

Хоменко Ганна Сергіївна

бакалавр 2 курсу зі спеціальності «053 Психологія»

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

УКРАЇНА

Актуальність проблеми. Психологи у своїй роботі завжди повинні вирішувати проблеми співвідношення реалій, які підлягають вивченню з іншими формами дійсності людини, враховувати місце психологічних явищ в загальній системі світу. Тому дуже важливим є розуміння проблем, що з цим пов'язані та їх вирішення. Однією з цих проблем є психофізіологічна проблема – співвідношення між психічними процесами та процесами фізіологічними (у тому числі процесами роботи мозку). З тим, яким чином розв'язується ця проблема пов'язане вирішення фундаментальних методологічних питань у психології, як то способи наукового пояснення, проблема редукціонізму, та інші. Отже, аналіз сутності психофізіологічної проблеми та шляхів її розв'язання є одним з актуальних питань сучасності.

Аналіз сучасних досліджень дозволяє виділити чотири основні концепції до рішення цієї проблеми, зокрема: концепція лінійного детермінізму (І. Павлов, Н Чупрікова, К. Фабрі), принцип психофізіологічної взаємодії (А. Тихонов, О. Корнієнко), інформаційна концепція психічного (Д. Дубровський, А. Іваницький) та принцип психофізіологічного паралелізму (В. Бехтерев, Л. Виготський).

Виклад основного матеріалу. Під психофізіологічною проблемою розуміють проблему, яким чином співвідноситься психічна діяльність людини з діяльністю її головного мозку. Якщо під час будь-якого психологічного стану, сприйняття певних образів, будь то пригадування, уявлення перевірити діяльність головного мозку, можна побачити коливання електричного потенціалу в різних відділах кори. Але, вивчаючи діяльність мозку людини, ми не отримаємо певного суб'єктивного образу, бо його неможливо виміряти технічними методами. Тому психофізіологічна проблема є проблемою «...взаємозв'язку між фізіологічними (електричними, електрохімічними) процесами, що відбуваються в мозку, і суб'єктивними процесами, які супроводжують ці процеси». [1]

Концепція психофізіологічної взаємодії передбачає, що психічні та фізіологічні явища та процеси мають різну сутність, але пов'язані між собою та є взаємозалежними. Одне не існує без іншого. Відомо, що наслідками травм головного мозку людини є порушення у певних психічних процесах. У той же час відомі непоодинокі випадки, коли відчуття болю, певні захворювання мозку були вилікувані методом аутотренінгу, за допомогою релігійних переживань або інших психологічних дій. Випадки психосоматичних захворювань теж можуть бути прикладом того, що психічні процеси впливають на роботу мозку. Крім того,

сучасні дослідження доводять, що людина може впливати на результати енцефалографічних досліджень [1].

Прибічники концепції психофізіологічного паралелізму вважають, що психіка та мозок (фізіологічні процеси) не пов'язані причинно-наслідковими відносинами, є незалежні один від одного. Так, О. Корнієнко визначає психіку як особливу властивість нервових (фізіологічних) процесів. Завдяки ним організм отримує знання про найближче майбутнє об'єктів та явищ дійсності. При цьому прості фізіологічні процеси, які не мають відношення до психіки, та складні, які є основою психічних явищ, функціонують паралельно, кожен на своєму рівні. Особливість психіки безпосередньо залежить від стану мозку. Будь-які порушення в протіканні фізіологічних процесів мозку приводять до змін функції відображення мозку, психічних процесів, явищ. А зміни в психічних процесах здатні впливати на фізіологічні процеси людини [3, с. 322].

Більшість спроб виріши психофізіологічну проблему відносяться до одного з цих напрямків: психофізичної взаємодії та психофізичного паралелізму. Особливе місце займає корелятивний підхід до розв'язання психофізіологічної проблеми, що сформульований в концепції лінійного детермінізму. Прихильники цього підходу не можуть впевнено стверджувати або заперечувати існування зв'язку між психікою та мозком людини. Але вони визнають, що певні дії, спрямовані на людину, призводять до змін, як психіки, так і фізіологічних процесів мозку [1, с.207-208]. Найбільш повним рішенням психофізіологічної проблеми є таке, що базується на теорії функціональних систем П. Антохіна. Теорія функціональних систем вивчає загальні принципи цілісної діяльності організму. З допомогою своєрідних системних процесів, психічні та фізіологічні процеси поєднуються в єдину цілісну систему. І психічні, і психофізіологічні процеси є системними по відношенню одні до інших [4, с. 180]. Психічні процеси, що характеризують організм і поведінковий акт як ціле, і нейрофізіологічні процеси, що протікають на рівні окремих елементів, можна порівняти тільки через інформаційні системні процеси, тобто процеси організації елементарних механізмів у функціональну систему. Отже, психічні явища можуть бути співставленні не з елементарними локалізованими фізіологічними явищами, а тільки з процесами їх організації» [5, с. 198]. При цьому психологічний і фізіологічний опис поведінки і діяльності виявляються описами одних і тих же системних процесів. Психіка є суб'єктивним відображенням об'єктивної взаємодії організму людини з середовищем. Структура психіки є системою взаємопов'язаних функціональних систем [5, с. 198].

Свій підхід до розв'язання психофізіологічної проблеми запропонований в інформаційній концепції психічного Ю. Гіппенрейтер розглядає психологічне та фізіологічне як дві сторони єдиного матеріального процесу, як дві з багатьох інших сторони складного процесу життєдіяльності. Фізіологічні та психологічні процеси не можуть існувати самостійно. Психічний процес є відображенням, епіфеноменом фізіологічного мозкового процесу. Ситуації взаємодії психічного та фізіологічного насправді є двома різними проявами деякої загальної причини. З факту, що фізіологічні процеси в мозку з'являються при будь-якому психологічному процесі, не означає, що психічне можна адекватно пояснити або дати їх опис за допомогою фізіологічної мови [6, с. 166-176]. Ю. Гіппенрейтер вважає, що «чим далі буде розвиватися фізіологія, тим чіткіше будуть виокремлювати завдання, вирішення яких більш доступно тільки психології з її особливою мовою» [6, с. 176].

Ще одним рішенням психофізичної проблеми вважається принцип єдності (доповнюваності), що був перенесений в психологічні дослідження з квантової фізики. С. Рубінштейн вважає, що психічні та фізіологічні процеси – одна й та сама діяльність відображення. Вони є двома сторонами одних і тих самих явищ. Кожна з цих сторін в різних відносинах вивчаються психологією та фізіологією. Для розуміння людини, пояснення, повного її опису не можна ігнорувати жодну з цих сторін [7].

Висновок: Питання вирішення проблеми співвідношення психічних процесів та фізіологічних процесів діяльності головного мозку людини, що має назву психофізіологічної проблеми, є важливим для подальшого розвитку як психофізіології так і психології людини. На даний час не існує єдиної думки щодо вирішення цієї проблеми. Вирішення психофізіологічної проблеми залишається актуальним на сьогоднішній день. Можливо, питання розв'язку психофізіологічної проблеми пов'язано з її формулюванням та термінами, якими вона пояснюється.

Список використаних джерел:

- [1] Лупандин В. И. (2009). Психофизиология: современное состояние и возможные перспективы. *Психологический вестник Уральского государственного университета.*(7). 199-209.
- [2] Ушакова І.М. (2016). *Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій*. Харків: НУЦЗУ.
- [3] Гиппенрейтер Ю. Б. (2002). *Введение в общую психологию. Курс лекций*. Москва: Юрайт.
- [4] Кокун О.М. (2006). *Психофізіологія. Навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної літератури.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.38

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ У ФОРМУВАННІ АСЕРТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Бужинська С.М.

канд. псих. наук, доцент, доцент каф. педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

Хмарська А.О.

студентка 3 курсу
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

УКРАЇНА

Актуальність проблеми. Сучасність висуває чимало вимог до підростаючого покоління, кидає виклики, створює труднощі, які необхідно долати на життєвому шляху задля успішної самореалізації в майбутньому. Нові умови життя, зокрема пандемія COVID-19, вплинули на те, що сучасна молодь зіткнулася з несформованою здатністю активно та ефективно взаємодіяти з навколишнім світом та відстоювати власну точку зору. Саме цим і обумовлена актуальність пошуку засобів, що сприяли б формуванню асертивної поведінки як важливого компонента соціалізації особистості. В даному контексті ми розглянемо комунікативний соціально-психологічний тренінг як засіб, що сприяє формуванню асертивної поведінки особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало науковців цікавилися проблематикою асертивності особистості, зокрема: Г. Бейєр, К. Абульханова-Славська, Г. Балл, Є. Головах, Б. Ананьєв, І. Бех, О. Бодальов, Л. Виготський, О. Голубева, А. Лазарус, О. Леонтьєв, Т. Титаренко, В. Мясищев, К. Платонов, А. Солтер, Б. Теплов, С. Рубінштейн, Т. Яценко, В. Каппоні, М. Джеймс, О. Хохлова, О. Асмолов, І. Кон, С. Максименко, В. Семиченко, О. Анцупов, С. Гінзер та ін. В їх роботах вказується на те, що асертивність є важливим компонентом соціалізації особистості з точки зору суб'єктної життєдіяльності, здатності долати труднощі, адекватної взаємодії з оточуючими тощо. Досвід застосування у практичній роботі психолога соціально-психологічного тренінгу відображено у працях В. Большакової, І. Вачкова, О. Євтіхова, Н. Ключевої, С. Макшанова, Б. Паригіна, А. Прутченкова, К. Фопеля, М. Форверга, Т. Яценко.

Метою роботи є теоретичний аналіз комунікативного соціально-психологічного тренінгу як засобу, що сприяє формуванню асертивної поведінки особистості.

Виклад основного матеріалу. У своїй роботі психологи стикаються з необхідністю працювати не лише індивідуально з кожною особистістю, але і з необхідністю одночасно працювати з групою людей. Одним із найбільш поширених видів психологічної роботи із групою є комунікативний соціально-психологічний тренінг як метод активного соціально-психологічного навчання, який спрямований на формування комунікативних умінь і навичок, засвоєння міжособистісної взаємодії, набуття життєвого досвіду особистості тощо [6].

Асертивність – (від англ. «assertion» – твердження) здатність людини не залежати від зовнішніх впливів і оцінок, самостійно регулювати власну поведінку і відповідати за неї. В той час, як асертивна поведінка – упевнена неагресивна

поведінка, коли людина чітко усвідомлює власні права й цілі, але при цьому також враховує права й цілі інших людей [2].

Виходячи з цього, асертивною можна вважати людину, котра, перш за все, впевнена в собі та є здатною до саморефлексії. Вона може чітко формулювати свої думки та інтерпретувати відчуття, враховує думки та точки зору інших, вміє відстоювати власні позиції та йти на компроміс у разі необхідності.

Соціально-психологічні погляди вказують на те, що під час спілкування людина часто відчуває певні труднощі, для подолання яких необхідне усвідомлення впевненості в собі [3]. Тобто, асертивність є частиною процесу сумісної взаємодії в міжособистісних стосунках. Становлення особистості через самоусвідомлення, активну внутрішню роботу відбувається саме в підлітковому віці, а це зумовлює критичне осмислення свого попереднього досвіду, формує нові уявлення про себе як особистість, своє майбутнє. Адже вступаючи у світ дорослих стосунків, підлітки засвоюють загальнолюдські духовні цінності, виробляють своє ставлення до них, формують свій погляд та свої переконання [1]. Саме тому підлітковий вік можна вважати сензитивним періодом для розвитку асертивної поведінки, зважаючи на динамічність в рамках соціалізації індивідуума [3]. Це дає величезні можливості для подальшого розвитку асертивності в групі тренінгу.

На думку К. Левіна, групова взаємодія допомагає усвідомити свої особистісні якості та сприяє ефективній роботі над їх вдосконаленням, дозволяючи побачити себе очима інших і тим самим краще пізнати себе [5]. Особливістю групової форми тренінгової роботи є те, що в його рамках можна змодельовувати процес міжособистісної взаємодії, проаналізувати можливі ситуації та знайти шляхи їх вирішення. На ефективність навчання та інтенсивність роботи над собою буде впливати, певною мірою, групова фасилітація, виступаючи у ролі каталізатора, що підвищує пізнавальну активність та працездатність членів групи [4].

Асертивність є складною, багатокомпонентною якістю особистості. Її розвиток тісно пов'язаний з різними вміннями й здатностями, наприклад: впевненість у собі; увага до оточуючих, їх інтересів; здатність до емпатії; вміння взяти на себе відповідальність за позитивні й негативні події у своєму житті; усвідомлення своїх сильних і слабких сторін, переваг і недоліків характеру, тощо. Тож тренінги асертивності формують певні компоненти міжособистісної взаємодії, а саме: ефективне спілкування, в якому учасники набувають таких вмінь, як чесність та відвертість у розмові не травмуючи партнера по спілкуванню; демонстрація впевненості і позитивної установки шляхом формування впевненості та самоповаги учасників тренінгу; уміння уважно слухати і розуміти шляхом відпрацювання відповідних навичок [2].

В свою чергу комунікативний соціально-психологічний тренінг дозволяє ефективно вирішувати завдання, що пов'язані з розвитком навичок спілкування, керування власним емоційним станом, усвідомлення власних емоцій і розуміння їх вираження в оточуючому середовищі, самопізнання і самоприйняття [2]. Таким чином, підсумовуючи, можемо стверджувати, що соціально-психологічний тренінг може стати ефективним засобом розвитку асертивної поведінки особистості, шляхом формування впевненості в собі та власних поглядах.

Таким чином, виходячи з вищеозначеного можемо зробити такі **ВИСНОВКИ**:

1. Соціально-психологічний тренінг є одним із методів навчання, завдяки якому у учасників формується адекватне розуміння самого себе, підвищується

ефективність міжособистісної взаємодії спрямованих на розвиток в особистості тих чи інших навичок та вмінь.

2. Основними завданнями тренінгів асертивності є підвищення рівня впевненості у собі, засвоєння конструктивних навичок міжособистісної взаємодії, усвідомлення важливості та різниці між різними стилями поведінки у повсякденному житті.

3. Спілкування відіграє значну роль у соціалізації особистості, тому сприятливим віком для набуття певних вмінь та навичок вважаємо підлітковий. Асертивність є важливою якістю, яка дозволяє задіяти саногенний потенціал особистості, сприяє соціалізації індивідуума завдяки ефективній міжособистісній взаємодії.

Список використаних джерел:

- [1] Афанасьєва Н.Є., Перелигіна Л.А. (2015). *Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу* [Текст]: навч. посіб. Харків: ХНАДУ.
- [2] Бішоп С. (2001). *Тренінг асертивності*. Санкт-Петербург: Питер.
- [3] Калмикова Л.О., Г. О. Хомич Г.О. (ред.) (2016). *Розвиток особистості в різних умовах соціалізації: колективна монографія*. Київ: «Слово».
- [4] Карпенко Є. В. (2015). *Основи психотренінгу*: навч. посіб. Львів; Дрогобич : Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка.
- [5] Осипова А.А. (2000). *Общая психокоррекция*: учеб. пособ. Москва: ТЦ «Сфера».
- [6] Федорчук В.М. (2014). *Тренінг особистісного зростання*. [текст]: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури».

섹션 29. MEDICAL SCIENCES AND PUBLIC HEALTH

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.39

BREAST TISSUE: BIOLOGICAL MECHANISMS OF DYSPLASIA AND GENETIC CRITERIA FOR DIAGNOSIS

Lukavenko Ivan Mykhailovych

Candidate of Medical Sciences

Assistant of the Surgery, Traumatology, Orthopedics and Phthisiatry

Medical Institute

Sumy State University

Symonenko Iryna

Student of Medical Institute

Sumy State University

Steblovs'ka Diana

Student of Medical Institute

Sumy State University

UKRAINE

The breast precancerous diseases have recently become widespread. Diagnostic studies of the breast today are focused on the detection of focal neoplasms. At the same time, it is proved that for 56% of the examined atypical breast hyperplasia occurs without nodule formation, therefore the frequency of cytological diagnosis errors in patients with benign breast tumors reaches 7%, and puncture uninformativeness - 18.6% [1, 2].

At the growing incidence of proliferative forms of mastopathy in recent decades and the young age of those suffering from these processes, it remains important to find mechanisms for early diagnosis and the latest criteria for assessing precancerous diseases. However, traditional invasive methods for assessing clinical and instrumental parameters and morphological changes are not informative enough. Therefore, the search for molecular genetic predictors of precancerous diseases is becoming increasingly important, which determines the relevance of this problem.

The aim of the work was to develop criteria for the diagnosis of proliferative benign breast dysplasia on the basis of immunohistochemical and molecular genetic studies in order to substantiate the indications for surgical treatment.

The general name of benign changes in the breast, which differ significantly in anatomical and clinical features, the risk of malignancy, makes us consider this disease as a precancerous disease - benign breast dysplasia (BBD).

There are several degrees of breast tissue proliferation with an increase in its atypia and the transition to cancer: 1st - the norm, where epithelial cells are arranged in three - four layers; 2nd - moderate hyperplasia, when epithelial cells form more than four layers, often with concomitant closure of the hollow space; 3-4 - hyperplasia, if cell proliferation is observed in groups of hyperplastic cells with the typical appearance of overlapped and fuzzy nucleus distributions; atypical ductal hyperplasia morphologically mimics ductal preinvasive cancer; 5th - in situ.

High and low levels of epithelial atypia in patients with BBD are determined. According to epidemiological studies, a high degree of atypia is associated with the development of breast cancer.

We studied breast tissue and blood. For histological examination, the material was taken during surgery and placed in a container with formalin. Blood from the peripheral vein was taken before or after surgery according to standard methods and stored at -20° C.

The presence of estradiol was studied by analyzing the combination of competitive enzyme-linked immunosorbent assay and fluorescent determination of reaction products, blood plasma analysis was performed. Conducted instrumental and laboratory studies. The morphological and immunohistochemistry features of the removed tissues, as well as genetic differences of patients were studied.

Ultrasound and mammography were performed during the BBD diagnosis [3]. Analysis of ultrasound and mammography data for each tumor was performed separately. Ultrasound examination was performed using an ultrasonic diagnostic system "Toshiba" Nemio XG SSA-580A, made in Japan (multifrequency linear sensor with a frequency of 6-12 MHz). Mammography was performed with a Hologic Lorad M-IV with a Kodak Direct View Classic CR digitizer (USA).

134 breast neoplasms received from 84 operated patients were studied. In 72 (53.7%) cases, samples from one organ were subjected to morphological examination, and in 62 (46.3%) neoplasms removed with bilateral breast lesions were analyzed. The mean time of preclinical observation of the subjects was (2.78 ± 0.161) years. In this case, the average size of the pathological tumor was equal to (22.29 ± 1.02) mm.

The results of the distribution of morphological samples of BBD by age show: most of the surgical drugs 94 (70.2%) removed for BBD belonged to young patients (up to 40 years); 40 (29.8%) morphological samples belonged to patients over 40 years of age. A significant number of morphological samples are due to multiple lesions of the breast. The study was dominated by BBD samples with proliferative activity of 3-4 degrees and metaplasia in some areas or samples with a tendency to atypical changes in 86 (64.2%) subjects. Neoplasms with unexpressed proliferative activity of 1-2 degrees were a minority - 48 (35.8%) studies.

Venous blood from the studied patients was collected under sterile conditions in monovets with a volume of 2.7 ml with potassium salt of ethylenediaminetetraacetic acid (11.7 mm) - (Sarstedt, Germany), frozen and stored at -20°C.

In patients with a mastopathy proliferative form, breast tissue obtained suboperatively at the border of healthy tissue - the affected area was studied. Histological examination was performed to evaluate the morphological changes of neoplasms in operated patients with BBD after surgery. All pathohistological specimens were divided into samples with mild (stage 1-2) and severe (stage 3-4) proliferation. For 65 (48.5%) drugs the fibroepithelial type of proliferation prevailed. On Fig.1 shows the proliferating stromal cells that compress the ducts with the formation of slit-like structures.

The stromal component is particularly pronounced in tumors of young women, often with significant proliferation of connective tissue cells along with myxomatosis, as well as hyalinosis and calcification. The epithelial component shows varying degrees of proliferation. There are foci of apocrine and squamous cell metaplasia. Myoepithelial type of proliferation prevailed in 15 (11.2%) drugs. The stromal component is particularly pronounced in young women tumors.

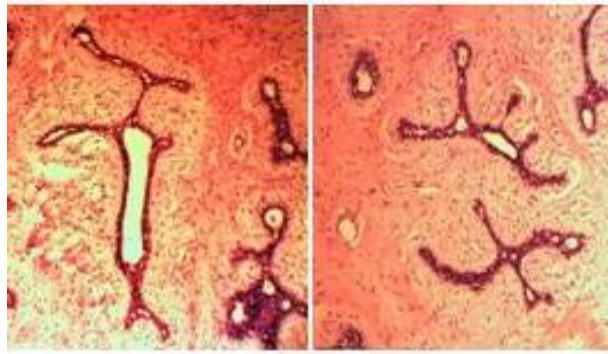

Fig.1. Micrograph of fibroepithelial type of BBD proliferation. Morphological structure of mixed fibroadenoma. Increase 100

The epithelial component shows varying degrees of proliferation. There are foci of apocrine and squamous cell metaplasia. Myoepithelial type of proliferation prevailed in 15 (11.2%) drugs.

The drug has tortuous, elongated or obliterated glands and tubules bounded by myoepithelial cells in the sclerosed stroma. Apocrine epithelial metaplasia is not excluded. At the massive defeat the so-called nodular or tumoral adenosis is formed. Epithelial partial and epithelial duct proliferation in the study occurred in 25 (18.7%) and 29 (21.6%) operated, respectively.

Despite the typical histological structure of tumors of different types of proliferation at the BBD, different levels of EsR α expression were found in all variants of the studied samples [4]. It was found that the frequency of epithelial lobular proliferation was 1.5 times higher for receptor-positive EsR α expression than for receptor-negative; epithelial duct proliferation - 1.6 times, respectively, fibroepithelial proliferation was 1.2 times more frequent. Among the studied BBD samples neoplasms, the type of proliferation did not depend on the receptor status for EsR α expression (Fig.2).

Different proliferative variants of BBD with almost the same histological structure differ significantly in the expression of EsR α and the proliferation degree. This may reflect the peculiarities of hormonal status, as well as be a manifestation of breast cancer and an indicator of susceptibility to them. Prospects for the study of PvuII-polymorphism in patients with precancerous pathology of the breast

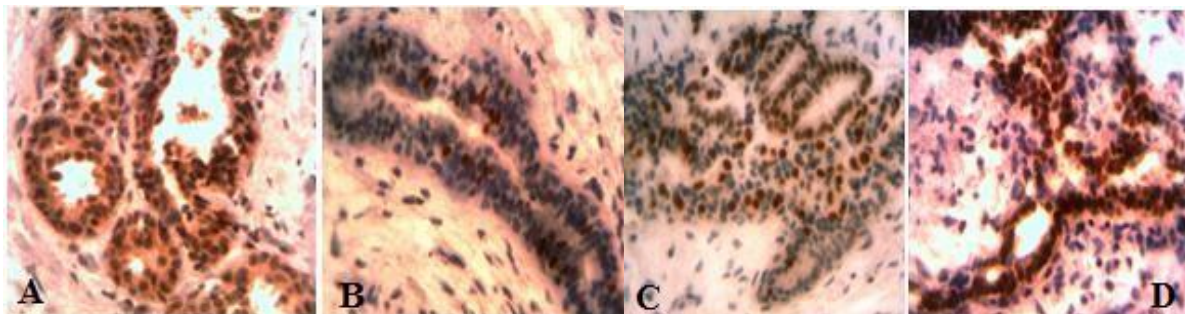

Fig. 2. Photomicrograph of the immunohistochemistry reaction of EsR α expression in fibroepithelial proliferation-type preparations (intrapericanalicular fibroadenoma), increase 400: A - negative EsR α expression; B - weakly positive EsR α expression; C - moderately positive EsR α expression; D - strongly positive EsR α expression

Thus, additional studies of EsR α expression and the presence of pathological C-allele by Pvull polymorphism of the EsR α gene may play the role of diagnostic criteria in identifying patients at risk for cancer. The main group consists of young women.

Conclusions

1. It is established that additional studies of EsR α expression and the presence of pathological C-allele by Pvull polymorphism of EsR α gene play an important role as criteria for diagnosing proliferative benign breast dysplasia to justify indications for surgical treatment. It is shown that the specificity of the histological structure of tissue, features of the receptor apparatus of the cell and genetic predictors is an important indicator in understanding the causes and mechanisms of proliferation.

2. Calculated results indicate that BBD begin to form on the background of preserved reproductive function, which indicates a crucial role in the development of proliferation foci in BBD state of local estradiol receptors in breast tissue. Hormone imbalance contributes to morphofunctional adjustment.

3. The results of the article will be the basis for identifying patients prone to the development of proliferative forms of BBD and their timely surgical treatment to prevent the development of malignancy.

References:

- [1] Zendeheel M., Niakan B., Keshtkar A., Rafiei E. & Salamat F. (2018) Subtypes of benign breast disease as a risk factor for breast cancer: a systematic review and meta-analysis protocol, *Iran. J. Med. Sci.* 43, 1, 1-8. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29398746/>
- [2] Junji Itou, Rei Takahashi, Hiroyuki Sasanuma, Masataka Tsuda, Suguru Morimoto, Yoshiaki Matsumoto, Tomoko Ishii, Fumiaki Sato, Shunichi Takeda, Masakazu Toi (2020) Estrogen induces mammary ductal dysplasia via the upregulation of myc expression in a DNA-repair-deficient condition, *iScience* 23, 2, 100821. <https://doi.org/10.1016/j.isci.2020.100821>
- [3] <https://doi.org/10.1016/j.isci.2020.100821>
- [4] Lukavenko I.M. (2019) The high-frequency radio-wave surgery method: Physics of processes and medical application, *J. Nano- Electron. Phys.* 11, 6, 06015-1 – 06015-4.
- [5] https://jnep.sumdu.edu.ua/download/numbers/2019/6/articles/jnep_11_6_06015.pdf
- [6] Lukavenko I.M., Andryushchenko V.V., Garbuzova V.I., Yazykov A.V. (2015) The clinical significance of pvull polymorphism estradiol receptor alpha gene to improve diagnosis of proliferative forms of benign breast dysplasia, *Georgian medical news* 238, (1), 12–17.
- [7] <https://europepmc.org/article/med/25693206>

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.40

HEART DAMAGE IN PATIENTS WITH SYSTEMIC LUPUS ERYTHEMATOSUS

Ibragimov Sherzod Umidovich
Samarkand State Medical Institute

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract. *Systemic lupus erythematosus is a systemic autoimmune disease of unknown genesis, the basis of this disease is a violation of immunoregulatory mechanisms due to genetics. Currently, systemic lupus erythematosus (SLE) is a disease that is quite common in almost all cities of the world. Systemic lupus erythematosus affects both infants and the elderly. Today, several million people are sick in the world.*

Purpose of work: Study the features of the cardiovascular system in patients with systemic lupus erythematosus (SLE).

Research materials and methods: The study was based on the results of an examination of 80 SLE patients.

Results: Based on the analysis of complaints, objective examination, ECG studies, heart damage was diagnosed in 54.1% of SLE patients: in acute, subacute, chronic course - in 12.5%, 55.2%, 79.6%, with low, medium and high activity - in 17.6%, 58.1%, 61.4%, with the duration of the disease up to 1 year, 1-5 years and more - in 23.1%, 62.3. The main criteria for heart lesions in SLE (52 patients examined) were interruptions and feelings of heart fading (48.1%), shortness of breath (42.3%), pain and unpleasant sensations (25.0%), heartbeat associated or unrelated to physical activity (19.2%). Tinting was noted in 54.1%, weak pulse - in 40.3%, systolic noise at the apex - in 17.3%. The sign of heart failure (HF), the appearance of swelling on the lower limbs, was noted in 26.9% of patients: minimal - in 1.9%, noticeable - in 21.2%, significant - in 3.8%. 48.1% of patients had impaired heart rhythm and conduction: tachycardia (19.2%), GIs bundle leg blockade (11.5%), ventricular extrasystoles (7.7%), bradycardia (5.8%), atrial fibrillation (3.8%). EchoKG often showed signs of hypertrophy of the heart walls (34.6%), in particular, hypertrophy of the posterior wall of the left ventricle (LV) and the interventricular septum (19.2%), both ventricles (15.4%), dilation of the left ventricular cavity (7.7%), increased cardiac contractility (34.6%) and wall hypokinesia (13.5%). In 23.1% of patients, the LV ejection fraction was $\geq 50\%$ (normal indicators), in 25.0% of patients - within 40-48% (signs of HV), in 7.7% - below 40.0% (signs of severe HV). The largest group was patients with myocardial lesions - myocarditis - 40.4%. Along with myocarditis, 17.3% of patients showed an endocardial lesion - endocarditis, 13.5% - pericardial lesion - pericarditis, 9.6% - mitral valve failure, 1.9% - combined mitral vice. The criteria for the diagnosis of heart lesions are hypertrophy of one of the ventricles, ventricular extrasystoles, paroxysmal tachycardia, blockade of the left or both legs of the GIs bundle, hypokinesia of the walls, reduction of the ejection fraction. Pain in the heart area is long, has a blunt character. Signs of CH are detected in 26.9% of patients. The age of patients with heart lesions is older than with kidney, skin and joint lesions.

Conclusions: Thus, the clinical course of SLE has its peculiarities, both in the

debut and later terms. The uncontrolled activity of the lupus process caused the appearance of severe manifestations, such as pericarditis (serosites and polyserosites). The lower frequency and later detection of cardiac pathology leads to highly specific and accurate immunological studies - titers of autoantibodies to these organs.

References:

- [1] Подчерняева, Н. С., Солнцева, О. А., Соболева, М. К., & Щербакова, М. Ю. (2006). Системная красная волчанка. *Педиатрическая фармакология*, 3(6).
 - [2] Harvey, A. M., Shulman, L. E., Tumulty, P. A., Conley, C. L., & Schoenrich, E. H. (1954). Systemic lupus erythematosus: review of the literature and clinical analysis of 138 cases. *Medicine*, 33(4), 291.
 - [3] Tan, E. M., Cohen, A. S., Fries, J. F., Masi, A. T., Mcshane, D. J., Rothfield, N. F., ... & Winchester, R. J. (1982). The 1982 revised criteria for the classification of systemic lupus erythematosus. *Arthritis & Rheumatism: Official Journal of the American College of Rheumatology*, 25(11), 1271-1277.
 - [4] Fanouriakis, A., Kostopoulou, M., Alunno, A., Aringer, M., Bajema, I., Boletis, J. N., ... & Boumpas, D. T. (2019). 2019 update of the EULAR recommendations for the management of systemic lupus erythematosus. *Annals of the rheumatic diseases*, 78(6), 736-745.
 - [5] Tincani, A., Rebaioli, C. B., Taglietti, M., & Shoenfeld, Y. (2006). Heart involvement in systemic lupus erythematosus, anti-phospholipid syndrome and neonatal lupus. *Rheumatology*, 45(suppl_4), iv8-iv13.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.41

PARAMETERS OF INTESTINAL MICROFLORA IN RATS WITH DYSBACTERIOSIS IN THE DYNAMICS OF AGE

Rakhmatova M.Kh.

Associate Professor of the Department of Histology and Medical Biology
Tashkent State Dental Institute

Malikov I.R.

Associate Professor of the Department of Histology and Medical Biology
Tashkent State Dental Institute

Abdukarimov D.I.

Assistant of the Department of Histology and Medical Biology
Tashkent State Dental Institute

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract: *Dysbiotic disorders of the qualitative and quantitative composition of the body's microflora and its functions, caused by various reasons, still remain one of the leading and most difficult to solve problems of modern medicine. Experimental modeling of dysbiosis in laboratory rats revealed an increase in the adhesion of opportunistic microorganisms to intestinal epithelial cells. The mechanisms of development of dysbiosis and its consequences are very complex and multifaceted, therefore, the need to find means that can cover as many links of this pathogenesis as possible is still relevant for medicine..*

Introduction

In solving many problems of biology and medicine, an important role is played by experimental studies on animals, which make it possible to model and study the dynamics of a pathological process under various conditions of metabolism. The literature describes various approaches to modeling dysbiosis in animals. Known models of dysbiosis caused by starvation, total blood loss, radiation exposure, the introduction of antibiotics [1].

It has been proven that from 300 to 500 species of various microorganisms live in the large intestine, 90% of them are mutualistic microbes (bifidobacteria, lactobacilli, bacteroids, peptostreptococci), only a small group is represented by conditionally pathogenic microorganisms. The mass of normal intestinal microflora of an adult is more than 2.5 kg, and its number is 10^{14} [2,3]. The objective of this study was to study the quantitative and qualitative composition of the intestinal microbiocenosis of rats with experimental dysbacteriosis induced by prolonged administration of oxacillin, as well as the effect of various groups of probiotic preparations on the microflora of animals in the experiment.

Bacteria of normal microflora represent an evolutionarily created "biological barrier" of a macroorganism, allowing it to exist in the biosphere [4,5,6]. Symbiotic intestinal microflora, primarily bifidobacteria and lactobacilli, through antigenic stimulation enhances the formation of complement, lysozyme, immunoglobulins, induces the synthesis of interferon, stimulates the intestinal lymphoid apparatus, exerting a direct effect on the differentiation of T- and B-lymphocytes in Peyer's patches, inducing functional activity, inducing phagocytes [7,8]. However, when exposed to harmful exo- and endogenous factors, this powerful in composition and

quantity microbiocenosis is disturbed, in the direction of increasing unfavorable microflora and contributes to the development of dysbiosis [9,10,11]. As a result, microbial associations cannot perform the protective and physiological functions that they carry out under the conditions of normocenosis. Disruption of the balance of the microbial ecosystem of the intestines of animals entails a decrease in the antagonistic and metabolic activity of microorganisms, which is reflected in a number of morphofunctional features of various organs and systems, manifested in impaired digestion and absorption of food, the synthesis of vitamins, enzymes, amino acids, a decrease in general resistance and the development of inflammatory processes.

Materials and methods

The experiment was carried out on 1, 2 and 3 week old white outbred rats with an average body weight of 10.5; 20.6 and 31.7 g, respectively. The animals were kept under standard conditions: 12-hour illumination period, temperature 20 ° C. To simulate dysbiosis, oxacillin dissolved in physiological saline was administered orally through a rigid tube to laboratory animals. The introduction of the drug began from 2 days after birth, daily 2 mg of the drug twice a week. The sampling of material for bacteriological research was carried out on the 7th, 14th and 21st days. Determination of the intestinal microflora of rats after dysbiosis was carried out by sowing feces on selective media for bifidobacteria, lactobacilli, bacteroids and peptostreptococci by the method of serial serial dilutions.

Results and its discussion

When studying the effect of oxacillin on the composition of the microflora of mice, a sharp change in the composition of the microflora was shown (data are presented in table No. 1).

Table 1

The effect of oxacillin on the natural microflora in the large intestine of rats

№	Name of microorganisms	7 days		14 days		21 days	
		The number of microorganisms. In 1 gr. f.		The number of microorganisms. In 1 gr. f.		The number of microorganisms. In 1 gr. f.	
		Norm	Experiment	Norm	experiment	Norm	experiment
1.	The total number of anaerobes	10^{10} 5%	8×10^8	10^{10} 5%	6×10^6	10^{10} 5%	8×10^8
2.	of them with gem. with you	10^9	$6 \times 10^5 \downarrow$	10^9	$6 \times 10^4 \downarrow$	10^9	$6 \times 10^5 \downarrow$
3.	Bifidobacteria	10^8	$4 \times 10^4 \downarrow$	10^8	$6 \times 10^5 \downarrow$	10^8	$6 \times 10^5 \downarrow$
4.	Lactobacillus						
5.	Bacteroids						
6.	Total aerobes of which with hemolytic properties	10^8 5%	$2,8 \times 10^8$	10^8 5%	$3,2 \times 10^6$	10^8 5%	$2,8 \times 10^8$
7.	Esherichia:						
	Lactose positive:						
	Lactose negative:	10^8	$6 \times 10^4 \downarrow$	10^8	$6 \times 10^5 \downarrow$	10^8	$6 \times 10^5 \downarrow$
	Hemolytic:	10^2	--	10^2	--	10^2	--
		10^1	--	10^1	--	10^1	$8 \times 10^6 \uparrow$
8.	Enterococci	10^6	10^4	10^6	10^6	10^6	10^6
9.	Streptococci gr. A	10^1	--	10^1	--	10^1	--
10.	Staphylococci:	10^2	--	10^2	--	10^2	--
	Golden:	10^4	10^4	10^4	10^6	10^4	10^6
	Saprophytic:	10^2	10^4	10^2	10^4	10^2	10^6
	Epidermal:						

Table 1 continuation

№	Name of microorganisms	7 days		14 days		21 days	
		The number of microorganisms. In 1 gr. f.		The number of microorganisms. In 1 gr. f.		The number of microorganisms. In 1 gr. f.	
		Norm	Experiment	Norm	experiment	Norm	experiment
11.	Mushrooms of the genus <i>Candida</i>	10 ²	--	10 ²	8×10 ⁶ †	10 ²	--
12.	<i>Proteus</i>	10 ²	--	10 ²	--	10 ²	--
13.	<i>Klebsiella</i>	10 ²	--	10 ²	--	10 ²	--
14.	<i>Mycoplasma</i>	0	--	0	--	0	--
15.	<i>Clostridia</i>	0	--	0	--	0	--
16.	<i>Pseudomonas</i>	0	--	0	--	0	--

The results obtained indicate the development of dysbiosis and confirm the success of the chosen model of experimental dysbiosis. Observation of the appearance, activity, appetite and the nature of the feces of experimental animals revealed that after the use of oxacillin in the vast majority of animals of all experimental groups, characteristic signs of digestive tract disorders were noted: anxiety or lethargy, a decrease in the amount of food consumed, flatulence, feces had an oily or liquid consistency sometimes mixed with mucus, greenish-brown in color.

In the course of the studies, it was found that after a week of administration of oxacillin to rats, there was a decrease in the number of anaerobic bacteria in the large intestine of rats: bifidobacteria and lactobacilli. It should be noted that on the 14th day of the experiment, the number of fungi from the genus "*Candida*" was increased against the background of a decrease in the number of bifidobacteria and lactobacilli populations compared to the 7th day of the experiment;

Thus, the results obtained allow us to conclude that the experimental use of antibiotics significantly affects the state of the intestinal microflora, manifested by a significant decrease in the populations of bifidobacteria and lactobacilli against the background of a sharp increase in strains of pathogenic anaerobes with hemolytic properties and fungi of the genus *Candida*. Ultimately, this leads to inhibition of the functionality of the intestine.

References:

- [1] Бондаренко В. М., Горская Е. М. // Мед. аспекты микробной экологии. — 1992. — Вып. 6. — С. 23-26.
- [2] Воробьев А.А., Несвижский Ю.В., Богданова Е.А. и др. // Анализ штаммовой общности пристеночных биотопов желудочно-кишечного тракта Вестн. Рос. АМН. - 2004. - №6. - С. 15-18
- [3] Воробьев А.А., Ю.В. Несвижский, Е.М. Липницкий и др. Исследования пристеночной микрофлоры кишечника человека // Журн. микробиологии. - 2003. - №1. - С.60-63
- [4] Ткаченко, Е.И. Дисбактериоз кишечника. / Е.И. Ткаченко, А.Н. Суворова. - СПб.: Спецлит, 2007. - 238с
- [5] Несвижский, Ю.В. Изучение изменчивости кишечного микробиоценоза человека в норме и патологии / Ю.В. Несвижский // Вестн. Рос. АМН. - 2003. - №1. - С.49-53.12
- [6] Циммерман, Я.С. Дисбиоз (дисбактериоз) кишечника и/или «синдром избыточного бактериального роста» / Я.С. Циммерман // Клинич. медицина - 2005. - №4.-С. 14-22.
- [7] Симонова, Е.В. Роль нормальной микрофлоры в поддержании здоровья / Е.В.Симонова, О.А.Пономарева // Сиб. мед.журн. - 2008. - № 8. - С.21-28.
- [8] Учайкин, В.Ф. Решённые и нерешённые проблемы инфекционной патологии у детей / В.Ф. Учайкин // Дет. инфекции. - 2003. - №4. -С. 3-9

- [9] Митрохин С.Д. Дисбактериоз: современные представления. Диагностика. Возможности лечения // Антибиотики и химиотерапия. – 2004. – Т. 49. – № 7. – С. 22–33
- [10] Урсова, Н.И. Микробиоценоз открытых биологических систем организма в процессе адаптации к окружающей среде / Н.И.Урсова // Рус.мед. журн. - 2004. - Т. 12, №16. - С.957-959
- [11] Шендеров Б.А. Микрофлора пищеварительного тракта - важнейший фактор поддержания микрoэкологического гомеостаза хозяина / Б.А. Шендеров // Клинич. питание. - 2005. - №2. - С.2-5
- [12] Шендеров Б. А. Нормальная микрофлора и некоторые вопросы микрoэкологической токсикологии // Антибиот. и мед. биотехнол. 1987. Т. 32, № 2. С. 18–24.
- [13] Воробьев А. А., Абрамов Н. А., Бондаренко В. М., Шендеров Б. А. Дисбактериозы – актуальная проблема медицины // Вестн. РАМН. 1997. № 3. С. 4–7.
- [14] Грачева Н. М., Ардатская М. Д., Аваков А. А., Соловьева А. И. Сравнительная оценка клиниколабораторной эффективности современных прои пребиотических препаратов в коррекции дисбиотических нарушений желудочно-кишечного тракта : отчет о клинико-лабораторном исследовании. М., 2010. 23 с

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.42

TESTING OF THE COMPATIBILITY OF THE ORTHOPEDIC IMPLANTS MATERIAL WITH THE RECIPIENT'S BODY BY USING ATOMIC FORCE MICROSCOPY (AFM)

Lazarenko Hlib

Junior researcher of the department of minimally invasive surgery
SIS "Research and Practical Center of Preventive and Clinical Medicine" SAD, Kyiv

UKRAINE

Rejection reaction or manifestation of hypersensitivity to the implant material is observed in 6 - 30% of cases of surgical intervention [1-15]. Immune reaction is one of the causes of complications of bone tissue on implants. The rejection reaction to the body on exogenous materials (implants) is manifested as a local aseptic inflammation with the formation of a fibrous capsule around them, that leading to loss of their functional properties. The recipient organism reaction to foreign body depends on both branches of immune system, and particular importance to them has the absorption of immunoglobulins class G (IgG) and reaction of the body cells to surface of the implants [10].

Certain electron in homogeneity of the surface of materials plays the role of the binding centers of Ig and cells. Adhesion of IgG on surface of the implants provokes to the activation of the immune system, that leading to the development of persistent non-infectious (aseptic) inflammation. Material of implants that contact with the recipient organism determined by allocation of the last anti-inflammatory mediators like interleukin-1 and interleukin-6, which cause the process that can lead to selective dissolution of the components of implants and, in the future, it can cause the destruction of implant. Selective dissolution of implants products can lead to toxic effects on cells, or stimulate synthesis of some proteins. Absorption or accumulation proteins of various toxic substances, protein complexes with nickel, chromium and cobalt ions, and formation around the material dense layer of the extracellular matrix, is important for the biological behavior of the material (attachment cells or bacteria to surface of materials).

Adhesion of proteins depends on the chemical properties of the material, and on its physical characteristics (wettability, superficial energy, etc.). Creating of expressive physical method for controlling of the compatibility of materials according is extremely necessary. In addition, the possibility of individual selection of materials, taking into account the immune status of the recipient organism, raises the problem of certification of materials to a qualitatively new level [11, 12, 16]. The purpose of study was to determine the possibility of using Atomic Force Microscope (AFM) to predict the reaction of the organism on the implant (foreign body).

Materials and Methods

The most effective tools for the study of internal and intermolecular forces are AFM. AFM studies of the bioadhesive separation force were performed on a scanning probe microscope Dimension 3000 NanoScopellla (Veecocorp.) Both in air and in liquid.

Before surgery, 5 ml of blood were taken from patients, from the serum of which by standard methods total IgG was isolated. After purification and dilution to the appropriate concentration of 2 µg / ml, IgG was applied to the AFM probe, the technology is described in the guideline [13].

Functionalized probes with applied IgG of the patient were tested for compatibility of the implant material with the patient's body. The value of the force of separation of the probe from the IgG of the recipient by the surface of the implant was considered to assess the compatibility of the material with the patient's body. The higher the value of the force of separation, the more likely the development of a reaction of rejection of the implant by the body. The basis for the hip implant was the titanium alloy Ti6Al4V.

Results

According to the results of testing with AFM, it was found that the forces of interaction of IgG on the surface of the prosthesis significantly exceed the force of interaction with the surface without IgG (34-56 nN against 5-8 nN, respectively). According to hematological studies, it is seen that the tension of the body's immune system is determined after implant placement. According to long-term clinical observations, 8 of 11 (73%) patients complained of implant pain three months later.

Discussion

The variety of the reaction of the receptor's tissues to the foreign body that is introduced into the body depends on its immune status and the primary reaction of the cells of the body to the surface of the implants is of particular importance [14]. The development of modern high-tech branches of medicine, including orthopedics, traumatology and dentistry, places high demands on the quality of implantable materials. The main of them - medical and biological, based on the absence of toxic, carcinogenic and corrosive properties in the material. Biomaterials should be biocompatible and have the technological qualities that allow, in the case of a certain treatment, to obtain the necessary structure that is characterized by frictional stability and low thermal conductivity [15, 19]. At the same time, implant materials should perform not only substitution function, but gradually integrate into the surrounding bone, promote the formation and remodeling of bone tissue.

Scientific evidence suggests that activation of developments in the creation of new and improved known biomaterials for medicine [10, 11, 17]. It should be noted that even a minor modification of the biomaterial (elemental composition, phase state, topography and surface structure, etc.) can significantly alter its properties. Therefore, the medical-biological research of artificial biomaterials remains relevant and significant [15, 17]. An approach developed to solve the problem of individual prediction of the degree of compatibility of implant materials with the recipient organism on the basis of nanobiosensors controlled by the AFM hardware and software system is appropriate and relevant. Today, the development of optimal conditions for nanobiosensory testing of implants with AFM and the study of the effects of reactions of tissues of the recipient on the surface of implants will significantly increase the effectiveness of surgical treatment of diseases of the locomotor system by selecting / selecting optimally compatible implants with the recipient organism [8, 9, 17, 20].

Conclusions

Development of optimal conditions for testing the implant with the body of the recipient using Atomic Force Microscopy (AFM) will significantly increase the effectiveness of surgical treatment of orthopedic disorders.

The method of testing the compatibility of the implant material with the recipient's body using AFM can allow:

- a. At the preoperative stage, determine the possibility of occurrence of processes of rejection of the implant.

b. Provide compatibility with body implants and choose the most appropriate and / or to provide drugs to prevent rejection.

c. Data received through research, allow the doctor to choose the necessary tactics of patients in the postoperative period.

References:

- [1] Hallab NJ, Merritt K, Jacobs JJ (2001) Metal sensitivity in patients with orthopedic implants. *J Bone Joint Surg Am* 83-A(3): 428-436.
- [2] Jacobs JJ, Roebuck KA, Archibeck M, Hallab NJ, Glant TT (2001) Osteolysis: basic science. *Clin Orthop Relat Res* 393: 71-77.
- [3] Major MR, Wong VW, Nelson ER, Longaker MT, Gurtner GC (2015) The foreign body response: At the interface of surgery and bioengineering. *Plast Reconstr Surg* 135(5): 1489-1498.
- [4] Thyssen JP, Jakobsen SS, Engkilde K, Johansen JD, Soballe K, et al. (2009) The association between metal allergy, total hip arthroplasty, and revision. *Acta Orthop* 80(6): 646-652.
- [5] Willert HG, Buchhorn GH, Fayyazi A, Flury R, Windler M, et al. (2005) Metal-on-metal bearings and hypersensitivity in patients with artificial hip joints. A clinical and histomorphological study. *J Bone Joint Surg Am* 87(1): 28-36.
- [6] Zeng Y, Feng W (2013) Metal allergy in patients with total hip replacement: a review. *J Int Med Res*.
- [7] Anderson JM, Rodriguez A, Chang DT (2008) Foreign body reaction to biomaterials. *Seminars in Immunology* 20(2): 86-100.
- [8] Buddy Ratner, Allan Hoffman, Frederick Schoen, Jack Lemons (2004) *Biomaterials Science: An Introduction to Materials in Medicine* 2nd Edition Elsevier Academic Press.
- [9] Patel NR, Gohil PP (2012) A review on biomaterials: scope, applications & human anatomy significance. *International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering* 2(4): 91-101.
- [10] NA Korzh, SV Malyskina, LA Kladchenko, IB Timchenko (2005) Implantatsionnye materialy i osteogenez. Rol' biologicheskoy fiksatsii i osteointegratsii v rekonstruktsii kosti. *Ortoped travmatol* 4: 118-127.
- [11] Malishkina SV (2006) Biosumisnist' ta tsitotoksichnist' kompozitu na osnovi polilaktitu p. 47-50.
- [12] TA Alekseeva, IS Ermolenko, NI Lebovka, PM Litvin, SP Oshkaderov, et al. (2009) Issledovanie bioadgezivnykh vzaimodeystviy na zolote, kremnii i stekle metodom atomno-silovoy spektroskopii. *Metallofizika i noveyshie tekhnologii* tom 31(2): 241-248.
- [13] Kartel TM, Litvin PM, Alekseeva TA, Lazarenko GO, Lazarenko OM (2015) Klinichne zastosuvannya testuvannya khirurgichnikh implantativ na biosumisnist' z organizmom retsipienta. *Metodichni rekomendatsii Vidavets Yu V Picha "Karavela" Kiiv* S 32.
- [14] Sebastian Bauer, Patrik Schmuki, Klaus von der Mark, Jung Park (2013) Engineering biocompatible implant surfaces. Part I: Materials and surfaces. *Progress in Materials Science* 58(3): 261-326.
- [15] DuguyN (2000) Biomaterials and osseous regeneration. *Ann Chir Plast Esthet* 45(3): 364-376.
- [16] TA Alekseeva, IS Ermolenko, SP Oshkaderov, ON Lazarenko (2009) Izmenenie poverkhnosti metallicheskihimplantov s neorganicheskimi pokrytiami posle nakhozhdeniya v zhivom organizme. *Metallofizika i noveyshie tekhnologii* tom 31(7): 979-988.
- [17] Alekseeva TA, Vinichenko NP, Galich SP, Lazarenko ON, Litvin PM (2012) i dr Novye nanotekhnologii v meditsyne Ukrainy K 56-82;167- 177;184.
- [18] Lazarenko GO, Lazarenko OM (2009) Sposib individualnogo testuvannya implantatu na sumisnist' z organizmom retsipienta. *Patent Ukraïni Byul* 13: S8.
- [19] P Linez Bataillon, F Monchau, M Bigerelle, M Hildebrand (2002) In vitro MC3T3 osteoblast adhesion with respect to surface roughness ofTi6Al4V substrates. *Biomolecular Engineering* 19(2-6): 133-141.
- [20] Park YS, Moon YW, Lim SJ, Yang JM, Ahn G, et al. (2005) Early osteolysis following second-generation metal-on-metal hip replacement. *J Bone Joint Surg Am* 87(7): 1515-1521.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.43

USE OF PLETHYSMOGRAPHY IN THE ASSESSMENT OF THE ARTERIAL WALL IN PERSONS WITH CORONARY HEART DISEASE

Nelly Rafikovna Uzbekova

associate professor, Department of Faculty Therapy
Andijan State Medical Institute

Sergey Aleksandrovich Kityan

Assistant of the Department of Propaedeutics of Internal Diseases
Andijan State Medical Institute

Nodira Mukhtarovna Badalbaeva

Assistant Professor, Department of Propaedeutics of Internal Medicine
Andijan State Medical Institute

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract: *One of the major issues in modern medicine is the determination of the limit of normal human phenotype, its variability, and the individual risk threshold for disease. Plethysmography is a way of recording changes in body volume, or part of it, related to the dynamics of blood flow.*

General plethysmography is used to investigate the function of the external respiration and the minute volume of circulation. Plethysmography can be used to assess vascular tone and, using various tests, provide an indication of the organic or functional nature of vascular changes [1-6]. Plethysmographs are registered by the special plethysmographs of different design (water, electro-, photoplethysmographs). Each of them has a plethysmographic receptor and a sensor of the measuring device.

A distinction is made between mechanical plethysmography, in which the part of the body to be examined is enclosed in a hermetically sealed vessel with solid walls, and volume fluctuations are recorded through air or water transmission, depending on the nature of the signal obtained through changes in blood flow, Electroplethysmography, which describes the dynamics of electrical conductivity in response to blood flow (it is also known as impedance plethysmography, rheography, its variants as transtracheal, polysegmental, electroplethysmography, etc.) The latter is based on the assessment of the permeability of organs or parts of the body in relation to the degree of blood flow [7-10].

A distinction is made between mechanical plethysmography, in which the part of the body to be examined is enclosed in a hermetically sealed vessel with solid walls, and volume fluctuations are recorded through air or water transmission, depending on the nature of the signal obtained through changes in blood flow, Electroplethysmography, which describes the dynamics of electrical conductivity in response to blood flow (it is also known as impedance plethysmography, rheography, its variants as transtracheal, polysegmental, electroplethysmography, etc.) The latter is based on the assessment of the permeability of organs or parts of the body in relation to the degree of blood flow. The occlusion plethysmography is used to diagnose complex forms of regional blood flow disorders, cerebral blood flow, organic

stenosis of the internal carotid artery, etc. Pharmacodynamics of vasoactive drugs can also be studied [11-14].

Elastic viscosity properties of arterial vessel walls

A.G. Polotebnov, who worked for S.P. Botkin, published a paper in 1869 entitled "Sclerosis of the arterial system as a cause of sequential heart failure". This was the first clinical and experimental work on the elastic properties of the vascular walls and their role in the pathology of the circulatory apparatus. A.G. Polotebnov proved that the vessels perform a very important role through their elasticity. They push blood to the periphery in a wave-like manner and thus facilitate the work of the heart. M.V. Janowski called the activity of the vessels the "peripheral heart". A.G. Polotebnov, by causing thickening of the vascular wall, showed that in this case the vessels are as if out of action and the whole load is placed on the heart. This leads to hypertrophy of the left ventricle. In 12 years there are appeared works of Marey and others, dedicated to determining the value of the elastic resistance of the vascular walls and the importance of this factor for the movement of the blood flow in the vessels. The interest in this issue has not diminished even at present. When blood enters the aorta during systole, part of the kinetic energy of the heart is spent directly on blood movement through the vessels, and part of it is transformed into potential energy of the stretched arterial vessel wall. If we assume that arterial walls are inextensible, then all work to move blood A should be completed during the ejection period, i.e. about 0.3 s. In this case the power of heartbeat will be equal to: $M1=A/0.3$. If we imagine that arterial walls are extremely pliable, extensible, all kinetic energy of heart contraction will turn into potential energy of stretched arterial walls, which already during the whole period of heart involution (about 0.9 s) will perform work on movement of the same blood mass. Hence the power of the heartbeat will be equal to: $M2=A/0.9$, i.e. $M1/M2=A-0.9/(0.3-A)$ or $M1=3M2$.

Conclusions. Consequently, the power of the heartbeat in the first case must be 3 times greater than in the second. From the above example, it is clear that the vessels, as proved by A.G. Polotebnov, play a very big role. When the extensibility of the vascular wall is distorted, the load on the heart increases sharply. I.P. Pavlov in his lectures on blood circulation always emphasised the great importance of the elastic properties of the vascular wall for the movement of blood through the vascular system.

References:

- [1] Власова С.П., Лебедев П.А., Калакутский Л.И. Эластичность периферических артерий как показатель эндотелиальной дисфункции у больных с гипертонической болезнью // Человек и лекарство: Материалы X Рос.национального конгресса. М., 2003. С.243.
- [2] Лебедев П.А., Калакутский Л.И., Власова С.П., Горлов А.П. Диагностика функции сосудистого эндотелия у больных с сердечно-сосудистыми заболеваниями: Метод.указания. Самара, 2004. 18С.
- [3] A.L. Alyavi. , Kamilova U.K. ,Rasulova Z.D. Diagnosis and treatment of chronic heart failure. Tashkent 2016; 148 p.
- [4] Azimov M. I., Shomurodov K.E. A technique for Cleft Palate Repair. Journal of research in health science. Vol. 1, No. 2, 2018, pp. 56-59
- [5] Belenkov Y. N. Clinical guidelines of OSSH - RCO - RNMOT. Heart failure: chronic (CHF) and acute decompensated heart failure (AHF). Diagnosis, prevention and treatment. Cardiology 2018; 65: 11-115.
- [6] Vasyuk Y.A. Concordant opinion of Russian experts on the assessment of arterial stiffness in clinical practice. Cardiovascular therapy and prevention 2016; 2: 1-16.
- [7] Kamalova Malika, Islamov Shavkat. MORPHOLOGICAL FEATURES OF ISCHEMIC AND HEMORRHAGIC BRAIN STROKES. JCR. 2020; 7(19): 7906-7910. doi:10.31838/jcr.07.19.898
- [8] Musaev U.Y., Rizaev J.A., Shomurodov K.E. New views on the problem of dysemryogenesis stigmas of

- dento-mandibular and facial system from the position of their formation in the disability of the population // Central Asian Scientific and Practical Journal "Stomatologiya" 2017.-#3-(68).-P.9-12.
- [9] Gavrushina C. V., Ageev F. T. Heart failure with preserved left ventricular ejection fraction: epidemiology, patient 'portrait', clinic, diagnosis. Cardiology 2018; 65: 56-60.
- [10] Tillyashaykhov M. N., Rakhimov N. M. Khasanov Sh. T., Features of Clinical Manifestation of the bladder cancer in young people// Doctor Bulletin. - Samarkand, 2019. - №2. - P. 108-113
- [11] Ilkhomovna, K. M., Eriyigitovich, I. S., &Kadyrovich, K. N. (2020). Morphological Features OfMicrovascular Tissue Of The Brain At Hemorrhagic Stroke. The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research, 2(10), 53-59. <https://doi.org/10.37547/TAJMSPR/Volume02Issue10-08>
- [12] S Ziyadullaev, O Elmamatov, N Raximov, F Raufov //Cytogenetic and immunological alterations of recurrent bladder cancer.European Journal of Molecular & Clinical Medicine ISSN 2515-8260 Volume 7, Issue 2, 2020
- [13] Kamalova, M., Anvarshed, T., Makhmatkulova, G., Rakhmonova, M., & Makhmudova, S. (2021). OBSERVED FREQUENT STRESS AMONG STUDENTS BEFORE EXAMS. Збірник наукових праць ЛОГОΣ.
- [14] Eronov, Y. Q., & Kamalova, M. Q. (2020). Evaluation of caries prevalence in children with cerebral palsy. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(2), 85-87.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.44

АКТУАЛЬНІСТЬ СОРТУВАННЯ СМІТТЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Мареніч Ганна Геннадіївна

Платонова Даріна Олександрівна

Здобувачі вищої освіти педіатричного факультету
Харківський національний медичний університет

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Древаль Мар'яна Василівна

Асистент кафедри гігієни та екології №1
Харківський національний медичний університет

УКРАЇНА

Актуальність теми: Кожне покоління або вік відрізняються якоюсь своєю особливістю – бронзова або кам'яна доба наприклад. На жаль, сучасники припускають, що XXI століття буде мати назву «доба сміття». На нашу думку, це досить негативний слід, який ми залишимо нащадкам про існування нашої епохи на планеті, тому вибрана нами тема на сьогодні є актуальніша ніж може здаватися, на перший погляд.

Мета роботи: Розглянути вплив сміття на соціум. Знайти та представити сучасні доступні методи утилізації й сортування сміття, а також зрозуміти ступінь обізнаності наших студентів, щодо даної проблеми.

Людина нині вважається найрозумнішою істотою на планеті, яка займає найвищий ступінь еволюції та керується в першу чергу розумом. Дійсно людство навчилося будувати літаки, ракети, прогресує медицина, генетика та багато інших галузей, проте у погоні за комфортом з'явилася одна з глобальних проблем людства – сміття.

Людство безмежно продукує відходи, будь то біологічні, побутові та інші їх види. Кожен з нас продукує у середньому 300 кілограмів сміття за рік. Це вражаючи цифри, якщо згадати, що станом на 3 січня 2021 року на планеті нараховують приблизно 7 836 525 000 людини. Жахливим є й те, що серед сучасного сміття є такі предмети, які впродовж тисячі років нездатні перегнивати - це пластик та поліетиленові пакети.

За даними BBC news, якщо зібрати пластикові відходи зі всього світу за рік та викласти в лінію можна обігнути Землю чотири рази [1]. Цей факт дійсно вражає.

Поліетиленовий пакет – найпоширеніший продукт, який є вдома у кожного. Його використовують для зберігання речей, їжі, також для викидання сміття. І це зрозуміло, бо поліетилен – це дешевий матеріал, зручний у використанні, але він ще незвичайно шкідливий для нашої планети. Він не подається біологічному розкладанню, тому утворюється стійке забруднення Землі. Більше ніж 6 мільйонів тонн сміття з яких пластик складає більшу частину кожен рік потрапляють у Світовий океан.

Кожен день помирають тварини, які поїдають маленькі шматочки пластику, гадаючи, що це їжа. Гинуть кашалоти, яких знаходять мертвими на узбережжі з повними шлунками сміття. Ми забруднюємо водойми, повітря, ліса. Піддаємо ризику беззахисних тварин, доводимо до вимирання цілі види рослин.

У погоні за грошима людина спіпне, бо саме через намагання економити вигадали ті самі дешеві поліетиленові пакети, пластикові пляшки. Заводи незаконно зливають відходи у водойми, використовують заборонені речовини, забруднюючи повітря тощо.

Ми дізналися, що є альтернатива поліетиленовим пакетам. Один із варіантів – це пакети, які виробляють із картопляного та кукурудзяного крохмалю та рослинних біополімерів, такі пакети у середньому повністю розкладаються за 2 місяці й потім використовуються, як добрива, і вартість такого продукту майже не відрізняється від вартості поліетиленового. Також один із зараз популярних заміників поліетиленових пакетів – це шоппери, які можна використовувати багаторазово і вони не несуть шкоди навколишньому середовищу. Збільшивши попит на екологічні матеріали – ви збільшите їх виробництво.

Ще один вид сміття, який хвилює екологів – це батарейки. Маленька батарейка – велика проблема людства. Окрім того, що батарейка може вибухнути та пошкодити пристрій, або маленька дитинна її може проковтнути, вона ще є дуже токсичною, бо містить в собі свинець, кадмій, ртуть, цинк, нікель та луги, що шкодять організму людини. Тому її не можна просто викинути чи спалити, бо всі токсичні матеріали потраплять в ґрунт, атмосферу. Що ж робити з батарейками, які відпрацювали свій термін? Зберігати дома не рекомендується, і викидати в загальний смітник заборонено. Будь-які батарейки та акумулятори потрібно викинути в окремий контейнер, який для цього призначений, такі контейнери є в магазинах, які продають батарейки, на деяких автозаправках, також у навчальних і державних закладах, після того акумулятори та батарейки направляються на перероблювання. Цинкові, нікелеві, літій-іонні батареї переробляються повністю. З них отримують цинк, кадмій, сталь, а також пластик та папір, що можна використовувати в різних сферах промисловості. Щодо літєвих батарейок, при їх перероблюванні шляхом нейтралізації відновлюють чорні та кольорові метали, які потім попадають в металургійну промисловість [2].

Для того, щоб оцінити ситуацію обізнаності молоді, щодо взятої проблеми ми вирішили провести опитування серед студентів Харківського національного медичного університету, у якому взяло участь 150 осіб. Одним із питанням було «Чи сортуєте ви сміття?» - позитивну відповідь надало 58% студентів, 9% хотіли б сортувати сміття, але не мають такої можливості. Як бачимо, ця корисна звичка наявна у трохи більш ніж половини студентів. Використовують поліетиленові пакетами 82%, а звичайними батарейками користуються 96% опитуваних, хочеться вказати на те що 62% студентів бажають взагалі відмовитися від них, також зазначимо, що 100% опитуваних знають про небезпечність і шкідливість батарейок.

Висновок. Таким чином, людині необхідно відкрити очі, замислитися про те, що у погоні за постійним комфортом та безмежним багатством вона наносить шкоду природі, власному здоров'ю та здоров'ю своїх дітей. Ми зайшли занадто далеко і потрібно навчитися утилізувати сміття, а для початку почати з самого простого прищепити кожному з нас звичку сортувати відходи.

Ми зібрали деякі поради, щодо утилізації своїх відходів, бо ми віримо, що почавши з себе, можна змінити увесь світ та забезпечити здорове майбутнє для наступних поколінь:

- 1.Перед тим як викидати сміття намагатися його сортувати.
- 2.Намагатися купувати їжу в паперових пакетах.

3. Користуватися екологічною сумкою-шоппером, а не поліетиленовими пакетами.

4. Купувати напої та молочні вироби у склі й намагатися викидати його у спеціально відведені місця або віддавати на переробку.

5. Не палити сміття.

6. Не викидати батарейки у звичайні смітники.

Список використаних джерел:

- [1] Скільки пластикових відходів виробляє людина [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.bbc.com/russian/media-49023523>
 - [2] Переробка використаних батарейок [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://veliki.ua/ru/novosty-i-akcii/pererabotka-batareek.html>
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.45

ВПЛИВ COVID-19 НА ПЛІД ТА ВІРОГІДНІСТЬ ЗАХВОРЮВАННЯ У НОВОНАРОДЖЕНОГО

ORCID ID: 0000-0003-1384-9102

Мельник Оксана Олексіївна

асистент кафедри педіатрії,
неонатології та дитячих інфекцій

Донецький національний медичний університет

Самойленко Ірина Григорівна

кандидат медичних наук, доцент

Кафедра педіатрії, неонатології та дитячих інфекцій

Донецький національний медичний університет

Мум-Яхмаз Анжеліка Олександрівна

Здобувач вищої освіти медичного факультету № 3

Донецький національний медичний університет

УКРАЇНА

Актуальність: SARS-CoV-2 - це різновид РНК-вмісного коронавірусу, що викликає COVID-19. Людство вперше почуло про вірус з китайського міста Уханю наприкінці 2019 року, що надалі поширився повсюдно, викликав пандемію та необхідність введення обмеження в спілкуванні між країнами (карантину) й викликав підтримання суворих методів профілактики.

Інші інфекції коронавірусу людини (HCoV) включають HCoV-229E, -NL 63, -OS 43, -HK U1, які викликають легкі або помірні захворювання дихальних шляхів, дуже схожі на застуду. Епідеміологами описані також близькосхідний респіраторний синдром (MERS-CoV) та гострий респіраторний синдром (SARS-CoV), (генетично пов'язані з пандемічним SARS-CoV-2) з типовими симптомами пневмонії та розвитком важкої дихальної недостатності й проявами «матового скла» при рентгенографії.[1].

Мета дослідження: Вивчити та відзначити фактори, які впливають на розвиток, патогенез та наслідки COVID-19-інфекції у новонароджених, тим самим знизити захворюваність у немовлят з даною патологією.

Матеріали та методи: для досягнення мети використовувались статистичні дані, а також проводився огляд і аналіз спеціалізованої медичної Вітчизняної та закордонної літератури.

На грудень 2020 року в систематичному огляді Preg COV-19 були включені дані про обстеження понад 64000 вагітних жінок з підозрою або підтвердженим статусом на COVID-19. За статистичними даними з'ясовано, що у породіль цієї групи був найважчий перебіг пологів та народжувались хворі немовлята, особливо, коли інфікування вагітної відбувалось в третьому триместрі вагітності. Найчастішими симптомами, які зустрічались у вагітних жінок з COVID-19 були: сухий кашель - 41%, лихоманка - 40%. Супровідними, але не завжди наявними симптомами за ступенем вираженості були визнані такі симптоми, як утруднення дихання або задишка у 21% випадків, міалгія - 19%, головний біль - 16%, втрата або зниження смаку - 14%, діарея - 8%.[2].

До факторів ризику при вагітності з COVID-19 відносяться: вік матері понад 35 років, коморбідні захворювання (цукровий діабет, артеріальна гіпертензія,

надмірна маса тіла вагітної жінки (індекс маси тіла більше ніж 25 кг/м²), несприятливі умови побуту майбутньої матері та низький соціальний рівень життя.[3].

У січні 2021 року в оновленому звіті UKOSS за даними Великобританії були описані симптоми у 1148 вагітних, хворих на COVID-19. В даному звіті кожна з п'яти жінок з підтвердженим діагнозом COVID-19 народила передчасно, і тільки в одного малюка з 50 обстежених на COVID -19 новонароджених був позитивний результат. У дослідженнях з Нью-Йорка, в якому описано 120 новонароджених від хворих матерів, малюкам робили ПЛР-тест на COVID - 19 через 24 години після народження, результати тесту бралися також на 5-7 добу та у віці 14 днів життя тощо. Всі тести (100% випадків) показали негативні результати. [4].

За дослідженнями університету штату ЮТА, США, у жінок з важким або критичним перебігом COVID - 19 був високий ризик розродження шляхом Кесаревого розтину, частіше зустрічалися випадки кровотечі у пологах та післяпологовому періоді, зріс рівень передчасних пологів. В цьому дослідженні було обстежено 1219 жінок з підтвердженим COVID-19. З цієї групи у 60% випадків пологи були проведені шляхом Кесаревого розтину, в анамнезі у 42 % майбутніх матерів була артеріальна гіпертензія різного рівня під час вагітності. Чотири жінки (0,3%) цієї групи досліджених вагітних померли через COVID-19. У 51% випадків цих пологів новонароджені були направлені на лікування та отримували різні види респіраторної підтримки у відділенні інтенсивної терапії. У 42% випадків пологи скінчилися передчасно та з народженням недоношених новонароджених різного ступеня зрілості. У інфікованих новонароджених, особливо у недоношених малюків, симптоми захворювання були менш специфічні або зі стертою клінічною картиною, ніж у їх хворих матерів. Ризики мертвородження чи неонатальної летальності не були значно збільшені, тому ця статистика не бралася до уваги.[6].

Вагітні жінки з COVID - 19, що хворіли в легкому або середньому ступені тяжкості народжували без ускладнень, не мали несприятливих наслідків самі та народили здорових немовлят. [7].

У частини жінок відмічалась активація інфекційного процесу під час вагітності, що клінічно проявлялось інфекційними захворюванням статевих органів, маловоддям, загрозою переривання вагітності, передчасним виливом навколоплідних вод, внутрішньоутробним інфікуванням плода, народженням дитини з малою масою тіла.[5].

Крім цього, на сьогодні немає ніяких доказів того, як саме інфекція COVID-19 впливає на плід або новонароджених і викликає в них несприятливі наслідки. Попри те, що в усьому світі виявлено понад 100 мільйонів підтверджених випадків зараження COVID-19, немає ніякої підтвердженої інформації про підвищення частоти вроджених вад розвитку у цих новонароджених з приводу дії вірусу SARS-CoV-2. Сьогодні також немає доказів того, що затримка внутрішньоутробного розвитку плоду (FGR) є наслідком COVID-19.

Висновок: ще досі повністю невідомо про механізми дії COVID-19 на плід, очікування результату пологів та стану новонародженого в перинатальному та наслідки в постнатальному періодах. Дані досліджень підтверджують важливість та необхідність проведення й заглиблення вивчення впливу дії вірусу на всі органи й системи малюка.

Сприятливість до вірусу дуже висока: вірус швидко розповсюджується й вражає велику кількість населення, на жаль, призводить до високої летальності,

особливо у "групах ризику". Дуже важлива самоізоляція всіх хворих, необхідність підтримання соціального дистанціювання та особистої гігієни (носіння захисних масок, ретельна обробка рук) кожного для нерозповсюдження вірусу, особливо це стосується вагітної, від стану здоров'я котрої залежить народження здорової чи хворої дитини.

Саме зараз дуже важлива підтримка Держави, впровадження спеціальних програм з застосуванням найновіших перинатальних технологій, виділення коштів для захисту системи «вагітна-плід-новонароджений», проведення заглибленого вивчення дії вірусу та методів його ліквідації, як боротьби з пандемією в цілому. Це зменшить не лише смертність, але й подальші наслідки та інвалідизацію у малюків.

Це цілком важливо, бо здоров'я дитини - це здоров'я всієї нації, особливо зараз, коли спостерігається тенденція зниження народжуваності, а кожний малюк - це продовження і втілення нашого майбутнього.

Список використаних джерел:

- [1] Centers for Disease Control and Prevention. Human Coronavirus Types 2020. (2020). <https://www.cdc.gov/coronavirus/types.html>.
- [2] Allotey J., Stallings E., Bonet M., et al. Clinical manifestations, Risk factors, and maternal and 87 perinatal outcomes of coronavirus disease 2019 in pregnancy: living systematic review and meta-analysis. (2020). *BMJ*; 370: m3320.
- [3] Williamson E.J., Walker A.J., Bhaskaran K., et al. Factors associated with COVID-19-related death using Open SAFELY *Nature*. (2020). 584(7821). 430-436.
- [4] Salvatore C.M., Han J.Y., Acker K.P., et al. Neonatal management and outcomes during the COVID-19 pandemic an observation cohort study. *Lancet Child Adolesc Health*. (2020). 4(10). 721-27.
- [5] Мельник О.О., Мостова Н.М. (2020). Вплив перенесених інфекцій майбутньої матері на перебіг неонатального періоду у новонароджених. «INNOVATION IN SCIENCE: MODERN CHALLENGES», ISBN 978-3-9819288-8-4, Germany, Munich, 25 – 26, May 2020, 90-96, Німеччина_26.05.pdf
- [6] Vousden N., Bunch K., Morris E., et al. The incidence characteristics and outcomes of pregnant women hospitalized with symptomatic and asymptomatic SARS-CoV-2 infection in the UK from March to September 2020. National cohort study using the UK Obstetric Surveillance System (UKOSS). (2020). <https://doi.org/10.1101/2021.01.04.21249195>.
- [7] Disease Severity and Perinatal Outcomes of Pregnant Patients With Coronavirus Disease in 2019. (2020).

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.46

ДИАГНОСТИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИЗМЕНЕННЫХ ТЕЗИГРАФИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЛЯ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ПРАКТИКИ (РАЗБОР КЛИНИЧЕСКИХ СЛУЧАЕВ)

ORCID ID: 0000-0002-5509-2155

Федорова Елена Анатольевна

канд. мед. наук,

ассистент кафедры судебной медицины и медицинского права

Национальный медицинский университет имени А.А. Богомольца

УКРАИНА

В последнее время в судебно-медицинском сообществе неоднократно акцентировалось внимание на вопросе необходимости увеличения арсенала диагностических методов в судебно-медицинской практике. Одним из таких методов, активное изучение которого проводится на кафедре судебной медицины и медицинского права НМУ имени А.А. Богомольца, является кристаллографический, а именно – тезиграфический метод. Его диагностическому значению неоднократно посвящались публикации специалистов и других областей медицины [1-3].

Несомненными преимуществами кристаллографических методов является их возможность реагировать на малейшие изменения в физико-химическом составе сред организма и визуализировать их с помощью полученных тезиграм. Еще исследователем Мартусевич А.К. было отмечено, что методы биокристалломики способны диагностировать состояние болезни или стресса организма. Также было установлено, любые изменения в организме – сначала вызывают изменений в биохимических свойствах структур жидкостей организма, а уже потом – в тканях и внутренних органах [4].

Поэтому, при проведении комплексного тезиграфического исследования различных биообъектов нами были проанализированы результаты кристаллизации экстрактов из тканей внутренних органов и крови, изъятой от трупов лиц, умерших в результате насильственной и ненасильственной смерти; мочи пациентов неврологических отделений с острым нарушением мозгового кровообращения травматического и патологического генеза; неповрежденной кожи у лиц, умерших в результате механической асфиксии и сердечно-сосудистых заболеваний, а также при ожоговой травме; смешанной слюны пациентов при разнообразных состояниях и т.д. В ходе исследований были разработаны диагностические стандарты тезиграфических показателей, характерные для нормального состояния организма и показатели отклонения от нормы, связанные с состоянием травмы, болезни и интоксикации.

Также, во время сравнительного анализа полученных тезиграм, было установлено, что при тезиграфии разных объектов, изъятых у живых лиц, можно использовать те же показатели, которые применяют при исследовании биоматериала, изъятого от умерших, а именно: особенности морфологической однородности кристаллизации, характер её размещения, количество центров

кристаллизации, форму и рост кристаллов, и т. п. Среди последних, особое внимание хотелось бы уделить таким диагностическим изменениям тезиграфических показателей, характерным для патологических изменений в организме, как деформация формы первичных кристаллов и появление крестообразных центров кристаллизации.

Ранее было установлено, что с помощью тезиграфии возможно выявлять изменения в спинно-мозговой жидкости при различных заболеваниях ЦНС и устанавливать степень злокачественности опухолей. При ЗН ЦНС кристалограммы ликвора характеризовались наличием множественных крестообразных структур. В работах исследователей из Украинской психиатрической больницы также было отмечено диагностическую роль крестообразных, поврежденных, перекрученных кристаллов в кристаллограммах мочи пациентов с ЗН у больных ЗН [5].

Обобщив результаты собственного исследования, можно прийти к выводу о том, что такие тезиграфические показатели динамического изменения состояния организма будут одинаковыми для разных биообъектов, то есть, изменения физико-химического состояния будут влиять одинаковым образом на биожидкости и ткани. Например, для тех органов и сред организма, для которых в норме первичные кристаллы формируются прямолинейными, при стрессе или утомлении будут формироваться кристаллы с волнообразной деформацией, причем, чем сильнее будет состояние стресса или утомления, тем выраженной будет деформация (рис.1, 2). При патологических состояниях или интоксикациях деформация первичных кристаллов будет приобретать крайние – извитые формы, как при состоянии эндогенной интоксикации, например, вследствие злокачественного новообразования (ЗН) или отравления пациента неизвестным веществом (рис. 3, 4). Кстати, аналогичным образом формируется деформация кристаллов в тезиграмах экстрактов из тканей сердца, легких и печени, изъятых у трупов лиц, умерших вследствие отравления этиловым алкоголем, при лабораторно подтвержденных концентрациях алкоголя в крови более 4,5 промилле.

В проведенном нами тезиграфическом исследовании экстрактов смешанной слюны пациентов онкопатологии ЛОР-органов тоже были выявлены крестообразные формы центров кристаллизации, однако они были характерными, начиная с 3 стадии заболевания (рис.5). Также, появление полных, неполных и измененных крестообразных форм в тезиграмах экстрактов неповрежденной кожи было отмечено в случаях ожогов кожи III А ст. (рис. 6).

В тезиграмах экстрактов из тканей умерших лиц появление крестообразных центров было выявлено, как в случаях патологических причин смерти: в тезиграмах легких и почек при смерти от заболеваний органов дыхания (ЗОД), в тезиграмме экстракта печени в случае смерти от ЗН печени (рис. 7,8), так и при механической асфиксии (МА) вследствие повешения. В последнем случае, в тезиграмах разных биообъектов наблюдалось образование сразу нескольких изменений: появление извитых и крестообразных кристаллов, появление «суставчатых» форм дендритов и т.п.

Рис. 1. Прямолинейные первичные дендриты в тезиграмме слюны здоровой osoby

Рис. 2. Волнообразная деформация отдельных первичных дендритов в тезиграмме слюны уставшего человека

Рис. 3. Большое количество волнообразно измененных дендритов в тезиграмме слюны пациента с ЗН

Рис. 4. Извитая деформация дендритов в виде «горок» в тезиграмме слюны в случае отравления пациента неизвестным ядом

Рис. 5. Крестообразных формы в тезиграмме слюны пациентов 3 ст. ЗН

Рис. 6. Измененные крестообразные центры в тезиграмме неповрежденной кожи у пациента с ожогами III А ст.

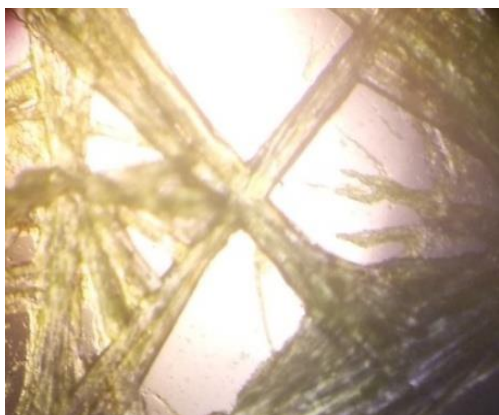

Рис. 7. Крестообразные центры кристаллизации в тезиграмах экстрактов тканей легких и почек, у лиц, умерших вследствие ЗОД

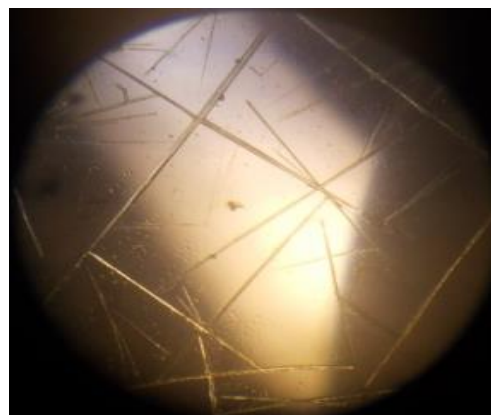

Рис. 8. Крестообразные центры кристаллизации в тезиграмах экстрактов тканей печени и легких у лиц, умерших вследствие МА - повешения

Вывод. Таким образом, в результате комплексного сравнительного анализа диагностических показателей тезиграм, можно сделать вывод о том, что формирование в препарате таких измененных показателей, как волнообразная или извитая деформация, крестообразные или суставчатые формы дендритов могут свидетельствовать о появлении таких физико-биохимических изменений в организме, которые могут проявляться клинически угрожающими для жизни состояниями. Иными словами, при нахождении человека в бессознательном состоянии, и проведении тезиграфии экстракта его слюны, мочи или др. биообъекта, и формировании в тезиграмме вышеперечисленных измененных показателей, можно предположить у него развитие интоксикационного синдрома эндогенного или экзогенного происхождения, острой органной недостаточности или состояния механической асфиксии. Выявление таких измененных показателей в тезиграмме экстрактов внутренних органов умерших лиц может способствовать установлению или подтверждению судебно-медицинского (в т.ч. и гистологического) диагноза отравлений и механической асфиксии, поскольку для проведения тезиграфии требуется всего несколько часов.

Список использованных источников:

- [1] Ботиров М. Т., Абдумамонов А.А., &М. К. Карабаев (2013). Диагностическая информативность кристаллографических изображений биологических жидкостей и их компьютерное распознавание. *Информационные технологии в медицине*, (с. 204–209), Ташкент.
- [2] Асламов Б.Н. (2008). Кристаллография в диагностике закрытой сочетанной травме живота у детей. *Материалы II-съезда детских хирургов, анестезиологов и реаниматологов РТ*, (с. 80-81), Душанбе.
- [3] Ткаченко І. М. (2014). Кристаллографічні методи дослідження ротової рідини в комплексному обстеженні стоматологічних пацієнтів. *Український стоматологічний альманах*, (4), 12–29.
- [4] Мартусевич А. К. (2003). Основные и дополнительные критерии оценки тезиграмм в первичной диагностике различной патологии. *Актуальные проблемы патофизиологии*, 50–52.
- [5] Филиппов В.М., Полишко Т.Н., Кузнецова Л.В., &Перерва И.В. (2007). Кристаллографический метод исследования мочи. *Украинская психиатрическая больница со строгим наблюдением*. Извлечено из http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Medecine/23884.doc.htm

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.47

ЗАСТОСУВАННЯ ГІАЛУРОНОВОЇ КИСЛОТИ У КОМПЛЕКСНІЙ ПРОФІЛАКТИЦІ СПОВІЛЬНЕНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ ПЕРЕЛОМІВ НИЖНЬОЇ ЩЕЛЕПИ

Ідашкіна Наталя Георгіївна

д-р. мед. наук, доцент

завідувачка кафедри хірургічної стоматології, імплантології та пародонтології
Дніпровський державний медичний університет

УКРАЇНА

В останні роки з'явилася широка наукова дискусія щодо клінічного застосування гіалуронової кислоти (ГК) для покращення остеогенезу при пошкодженнях кісткової тканини щелеп [1]. Загальновідомо, що ГК – несурфатований глікозаміноглікан, що входить до складу сполучної, епітеліальної та нервової тканини. Є одним з основних компонентів позаклітинного матриксу, має виражені антиоксидантні властивості.

ГК – природний компонент позаклітинного матриксу, що забезпечує структурний каркас, допомагає гідратації і таким чином створює неімунотенне середовище, яке сприяє регенерації. ГК може лікувати пошкодження при клінічному застосуванні. Однак на сьогодні бракує ґрунтового аналізу щодо ефективності її клінічного застосування.

В ході комплексних досліджень, що здійснювалися кафедрою хірургічної стоматології, імплантології та пародонтології, були отримані переконливі дані, що у пацієнтів з ПНЩ реакція запалення, яка виникає в ділянці перелому і в подальшому повинна ініціювати репаративний процес, за умов порушень імунотенної реактивності організму, АОЗ не завжди закінчується в звичайні терміни, набуває хронічного перебігу без вираженої клінічної маніфестації та призводить до затримки репаративного остеогенезу [2].

В зв'язку з вищенаведеним для додаткової корекції окислювального стресу нами було обрано 3,5 % ГК.

У дослідженні прийняли участь 20 пацієнтів з ПНЩ.

Після ґрунтового аналізу відомих даних з доступних літературних джерел ми визначили оптимальний термін призначення цього препарату. Враховуючи, що ГК допомагає гідратації та існуючі дані щодо можливостей посилення кровотечі на тлі введення препарату [3] проводити ін'єкцію по завершенню стадії вираженої запальної реакції, за умов повної ліквідації його ознак (відсутність набряку, почервоніння, будь-якої ексудації), тобто на 7-му добу дослідження. Для ін'єкції 0,5 мл 3,5 % ГК Dermagenetic Ortho Yali розчинювали у 0,5 мл води для ін'єкцій та вводили під окістя уздовж щілини ПНЩ, однократно, на 7-му добу після травми.

На 14-ту добу дослідження у всіх цих пацієнтів були відсутні скарги на біль та дискомфорт в ділянці ПНЩ. Під час пальпації у порожнині рота у всіх пацієнтів визначали помітну періостальну реакцію, яка проявлялася незначною гіперемією слизової оболонки, безболісною локальною інфільтрацією м'яких тканин уздовж лінії перелому. Така реакція не спричиняла суб'єктивної симптоматики і зникла до 21-шої доби дослідження.

У всіх 20 випадках ми спостерігали позитивну динаміку показників МЩК у зоні перелому, репаративну реакцію за типом первинно відтермінованого зрощення, без утворення вираженого кісткового мозолу.

Протягом дослідження лабораторні показники ПОЛ/АОЗ демонстрували впевнену тенденцію наближення до норми у всіх 20 хворих, із достовірною різницею по відношенню до попередніх етапів.

Таким чином, використання у пацієнтів з ПНЩ та ризиком розвитку СК ін'єкцій 0,5 мл 3,5% ГК під окістя уздовж щілини зламу, однократно на 7-му добу сприяють нормалізації показників ПОЛ/АОЗ і ліквідації тканинної гіпоксії та покращують перебіг репаративного остеогенезу, який за таких умов відбувається переважно контактним шляхом без утворення вираженого кісткового мозолу.

Список використаних джерел:

- [1] Пантус А.В., Рожко М.М., Ярмошук І.Р., Когут В.Л., Солоджук Ю.І. (2019). Аналіз хірургічних методик та підходів усунення дефектів кісток лицевого скелету. *Art of medicine*, 1(9), 100-104.
- [2] Ідашкіна Н.Г., Чернов Д.В., Марікуца В.І. (2018). Сповільнена консолидація переломів нижньої щелепи : комплексна профілактика. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*, 12 (40), 8-11.
- [3] Gocmen G., Aktop S., Tüzüner B. (2017). Effects of hyaluronic acid on bleeding following third molar extraction. *J Appl Oral Sci*, 25 (2), 211-216.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.48

ЛІКУВАННЯ КІСТИ БЕЙКЕРА У ХВОРИХ НА ДИФУЗНУ ФОРМУ ПІГМЕНТНОГО ВІЛЛОНОДУЛЯРНОГО СИНОВІТУ КОЛІННОГО СУГЛОБА

ORCID ID: 0000-0002-6378-1196

Герасименко Сергій Іванович

д-р мед. наук, професор, головний лікар,
керівник відділу захворювань суглобів у дорослих
*Державна установа «Інститут травматології та ортопедії
Національної академії медичних наук України»*

ORCID ID: 0000-0001-7187-298X

Костогриз Юрій Олегович

канд. мед. наук,
молодший науковий співробітник відділу захворювань суглобів у дорослих
*Державна установа «Інститут травматології та ортопедії
Національної академії медичних наук України»*

ORCID ID: 0000-0002-9533-9247

Костогриз Олег Анатолійович

д-р. мед. наук, заступник головного лікаря з хірургічної допомоги
*Державна установа «Інститут травматології та ортопедії
Національної академії медичних наук України»*

УКРАЇНА

Вступ. Пігментний віллонодулярний синовіт (ПВНС) – це рідкісне ідіопатичне неопластичне захворювання, що вражає синовіальну оболонку та має доброякісний перебіг. В літературі останніх років все частіше зустрічається як теносиновіальна гігантоклітинна пухлина. ПВНС найчастіше є моноартикулярним ураженням, в переважній більшості вражає колінний суглоб, рідше кульшовий, надп'яtkово-гомільковий тощо. Особливістю захворювання є те, що через відсутність патогномонічних клінічних та візуалізованих ознак і симптомів проходить багато часу від моменту перших проявів захворювання до встановлення остаточного діагнозу [1, 2]. Згідно з публікацією 1980 року, ПВНС щороку вражає приблизно 9 нових людей на мільйон населення у США [1]. Навіть після лікування частота рецидивів пігментного віллонодулярного синовіту колінного суглоба коливається від 14% до 55%, що говорить про агресивність захворювання [2]. В ХХІ сторіччі поновлено інтерес наукової спільноти до ПВНС. Так, було досліджено, що у хворих на пігментний віллонодулярний синовіт присутній неопластичний компонент. У більшості випадків ПВНС спостерігається транслокації хромосоми 1p13 з надмірною експресією колонієстимулюючого фактора - 1 (CSF-1). Коли відбувається експресія CSF-1, то абераційні клітини скупчуються і починають утворювати вогнищеві ділянки гіперплазії у синовіальних клітинах, що вистилають суглоби, синовіальні бурси, піхви [3]. Зважаючи на повільний початок захворювання, середній період від появи початкових симптомів до встановлення остаточного діагнозу становить близько 18 місяців [4]. Існують суперечливі дані щодо гендерного розподілу хворих на пігментний віллонодулярний синовіт. В деяких дослідженнях йдеться, що чоловіча та жіноча статі вражаються з однаковою частотою [3], в той час як в інших описують, що особи жіночої статі мають більшу

схильність [5, 6]. Золотим стандартом лікування пігментного віллонодулярного синовіту, традиційно, є хірургічне лікування: тотальна відкрита синовектомія ураженого захворюванням суглоба або тотальна синовектомія із застосуванням артроскопічної техніки [7]. Підколінні синовіальні кісти, також відомі як кісти Бейкера, зазвичай, зустрічаються у поєднанні з внутрішньосуглобовими змінами, такими як остеоартроз, ушкодження внутрішньосуглобових структур, різного роду захворювань, в тому числі, ПВНС. Вони можуть бути джерелом болю по задній поверхні колінного суглоба, який може зберігатися, незважаючи на успішне хірургічне лікування внутрішньосуглобового ураження [8].

Мета роботи. Вивчити та проаналізувати клінічні результати лікування кісти Бейкера у хворих на дифузну форму пігментного віллонодулярного синовіту колінного суглоба.

Матеріали та методи дослідження. Нами на базі «Відділ захворювань суглобів у дорослих» ДУ «ІТО НАМН України» в період з 2011 по 2020 роки було обстежено та проліковано 84 хворих з патогістологічно верифікованим діагнозом пігментний віллонодулярний синовіт колінного суглоба (теносиновіальна гігантоклітинна пухлина). Більшість з цих пацієнтів до поступлення в наш лікувальний заклад лікувались консервативно, хірургічним методом та, в деяких випадках, мало місце їх поєднання. Середній вік хворих складав $32,5 \pm 1,1$ років. Серед прооперованих хворих на ПВНС колінного суглоба осіб жіночої статі було дещо більше, ніж чоловічої: 51 (61%), а чоловіків – 33 (39%). Хворі були клінічно, лабораторно, інструментально обстежені. Кіста Бейкера спостерігалась у 32 хворих.

Результати дослідження та їх обговорення. Так як мова іде про лікування досить грізного псевдопухлинного захворювання, то, урешті-решт, оцінюються дві позиції: якість лікування власне захворювання та функціональний стан суглоба. Досягнення успіху щодо цих двох позицій суттєво покращує якість життя пацієнта. Пігментний віллонодулярний синовіт вважається складним захворюванням не лише тому, що призводить до незворотних змін у суглобі та подальшу інвалідизацію пацієнта, а й тому, що має здатність до рецидивування.

Нами було з'ясовано, що до звернення в ДУ «ІТО НАМН України» 73 (87%) хворих отримували того чи іншого роду лікування, в тому числі, 14 з них поступили після хірургічного лікування кісти Бейкера. Отримували лікування за місцем проживання чи в інших непрофільних установах, пацієнти втрачали час, адже захворювання та його стадія перебігу прогресували, розвивалась контрактура (обмеження рухів) у колінному суглобі.

Провівши аналіз попереднього лікування у пацієнтів з ПВНС колінного суглоба з наявністю кісти Бейкера з'ясували, що у хворих за даними додаткових методів обстеження (МРТ, УЗД) локалізація захворювання була саме в ділянці підколінної ямки. Відповідно до цього, хірургами було прийнято рішення хірургічно лікувати дану категорію хворих, шляхом висічення утвореної кісти. Проте така тактика є помилковою. Треба пам'ятати, що мова іде про лікування псевдопухлинного захворювання з достатньо агресивним перебігом. Кіста Бейкера у хворих з будь-якою нозологією в більшості випадків є наслідком змін в порожнині суглоба, а не першопричиною. Тому, плануючи хірургічне лікування утворення в підколінній ямці, треба переконатись, що в порожнині суглоба немає змін. Тобто, мова іде про діагностично-лікувальну артроскопію з біопсією синовіальної оболонки різних відділів. Якщо під час артроскопії виявляються

зміни синовії, характерні для ПВНС, або іншого пухлинного чи псевдопухлинного захворювання, то спершу слід виконати синовектомію власне порожнини суглоба, а далі, наступним етапом, займатись лікуванням його підколінних проявів. Важливо знати і те, що у випадку з ПВНС колінного суглоба кіста Бейкера є не просто «резервуаром», а проліферацією захворювання в ділянку підколінної ямки.

Ми проаналізували типові помилки в лікуванні кісти Бейкера у хворих на ПВНС колінного суглоба. Все починалось з невірно обраного доступу. Повздожний або мінідоступ в проекції «випинання» кісти – це практично 100% гарантія отримати ранній рецидив. Хірурга часто вводять в оману багатокамерність кіст Бейкера. Візуалізувавши проліферовану синовію в підшкірній жировій клітковині, видаливши її, оператор впевнений в успішності операції. Проте, це наступна помилка. Адже якщо у пацієнта діагностовано ПВНС, то мова повинна йти не тільки про видалення кісти Бейкера, а й про ревізію судинно-нервового пучка, футлярів м'язів, дорсальної синовектомії / синовкапсулектомії. Тільки в такому разі можна отримати успіх в лікуванні захворювання.

Також типовою є помилка на доопераційному, підготовчому етапі, коли у хворого зруйнований захворюванням суглоб та є необхідність в тотальному ендопротезуванні. Маючи на руках звичайні рентгенівські знімки лікар готується до ендопротезування, нехтуючи МРТ-дослідженням. Адже МРТ дозволяє побачити рівень поширення захворювання. Це допоможе обрати правильну тактику. Так у 3 пацієнтів з ПВНС колінного суглоба було першим етапом виконано тотальне ендопротезування колінного суглоба, а потім, через деякий час, кілька операцій щодо лікування кісти Бейкера.

Таким чином, нами встановлено, що лікування лише кісти Бейкера у хворих на пігментний віллонодулярний синовіт колінного суглоба дає 100% рецидив у ранньому післяопераційному періоді. Отже, хірургічне лікування кісти Бейкера без лікування будь-яких внутрішньосуглобових уражень дає погані результати.

Висновки.

1. Видалення лише кісти Бейкера є однією з типових причин незадовільних результатів лікування хворих на пігментний віллонодулярний синовіт колінного суглоба, що приводить до 100% виникнення рецидиву захворювання в ділянці підколінної ямки.

2. За наявності проліферації пігментного віллонодулярного синовіту в ділянку підколінної ямки (кіста Бейкера) необхідно виконувати діагностично-лікувальну артроскопію вентральних відділів суглоба та дорсальну синовектомію, що дозволить мінімізувати виникнення раннього рецидиву захворювання.

Список використаних джерел:

- [1] Burton T.M., Ye X., Parker E.D. & Bancroft T., Healey J. (2018). Burden of Illness Associated with Tenosynovial Giant Cell Tumors. *Clin Ther.*, (40), 593-602. <https://doi.org/10.1016/j.clinthera.2018.03.001>
- [2] Staals E.L., Ferrari S., Donati D.M. & Palmerini E. (2016) Diffuse-type tenosynovial giant cell tumour: Current treatment concepts and future perspectives. *Eur J Cancer*, (63), 34-40. <https://doi.org/10.1016/j.ejca.2016.04.022>
- [3] West R.B., Rubin B.P., Miller M.A. & Subramanian S., Kaygusuz G., Montgomery K., Zhu S., Marinelli R.J., De Luca A., Downs-Kelly E., Goldblum J.R., Corless C.L., Brown P.O., Gilks C.B., Nielsen T.O., Huntsman D., van de Rijn M. (2006). A landscape effect in tenosynovial giant-cell tumor from activation of CSF1 expression by a translocation in a minority of tumor cells. *Proc Natl Acad Sci USA*, (103), 690-695. <https://doi.org/10.1073/pnas.0507321103>

- [4] Xie G.P., Jiang N., Liang C.X. & Zeng J.C., Chen Z.Y., Xu Q., Qi R.Z., Chen Y.R., Yu B. (2015). Pigmented villonodular synovitis: a retrospective multicenter study of 237 cases. *PLoS One.*, (10), e0121451. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0121451>
- [5] Mastboom M.J.L., Verspoor F.G.M., Verschoor A.J. & Uittenbogaard D., Nemeth B., Mastboom W.J.B., Bovée J.V.M.G., Dijkstra P.D.S., Schreuder H.W.B., Gelderblom H., Van de Sande M.A.J.. (2017). TGCT study group. Higher incidence rates than previously known in tenosynovial giant cell tumors. *Acta Orthop.* (88), 688-694. <https://doi.org/10.1080/17453674.2017.1361126>
- [6] Brahmi M., Vinceneux A., Cassier P.A. (2016). Current Systemic Treatment Options for Tenosynovial Giant Cell Tumor/Pigmented Villonodular Synovitis: Targeting the CSF1/CSF1R Axis. *Curr Treat Options Oncol.*, (17), 10. <https://doi.org/10.1007/s11864-015-0385-x>
- [7] Chang J.S., Higgins J.P., Kosy J.D. & Theodoropoulos J. (2017). Systematic Arthroscopic Treatment of Diffuse Pigmented Villonodular Synovitis in the Knee. *Arthrosc Tech.*, (6), e1547-e1551. <https://doi.org/10.1016/j.eats.2017.06.029>
- [8] Baker W.M. (1994). On the formation of synovial cysts in the leg in connection with disease of the knee joint. 1877. *Clin Orthop Relat Res.*, (299), 2-10.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.49

ОСОБЛИВОСТІ РАДІОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЦЕРЕБРАЛЬНОГО ВЕНОЗНОГО ТРОМБОЗУ

ORCID ID: 0000-0001-7425-7421

Гуманець Карина Романівна

здобувач вищої освіти IV медичного факультету
Харківський національний медичний університет

ORCID ID: 0000-0002-3734-8663

Двореченець Данило Євгенійович

здобувач вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет

ORCID ID: 0000-0002-3602-6275

Марченко Ірина Олександрівна

здобувач вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

ORCID ID: 0000-0002-3619-2927

Човпан Ганна Олексіївна

канд. фіз.-мат. наук, доцент,
доцент кафедри медичної та біологічної фізики і медичної інформатики
Харківський національний медичний університет

УКРАЇНА

Актуальність. Церебральний венозний тромбоз (ЦВТ) – невідкладний стан, потребує швидкого прийняття рішення щодо початку терапії з метою запобігання розвитку венозного інфаркту мозку, внутрішньочерепного крововиливу, тяжкої інвалідизації та смерті. Церебральні венозні тромбози є рідкісною і достатньо складною до розпізнавання формою гострого порушення мозкового кровообігу. Враховуючи варіабельність клінічної та радіологічної картини, а також велику кількість факторів ризику, ЦВТ представляють складну медичну задачу.

Мета. Дослідити особливості радіологічної діагностики церебрального венозного тромбозу.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети був проведений аналіз вітчизняних і закордонних наукових даних та огляд літератури з питань діагностики ЦВТ.

Результати. Для своєчасної діагностики ЦВТ велике значення має радіологічне дослідження, а також підбір найбільш доцільних методів візуалізації. На даний момент, більшість лікарень невідкладної допомоги має можливість використовувати комп'ютерну томографію мозку (КТ) як метод первинної візуалізації при гострому інсульті. Також завдяки КТ можна без особливих труднощів визначити підгостру ішемію або гостру кровотечу (паренхіматозну або субарахноїдальну). Для діагностики паренхіматозних поразень застосовується ряд характеристик. Вони забезпечують виявлення двосторонніх або парасагітальних уражень, уражень, що перетинають артеріальні ділянки, а також юстакортикальних уражень [1]. Тромб у венозних синусах головного мозку визначається як підвищення щільності на КТ [2]. Явною перевагою використання КТ можна назвати достовірну демонстративність оклюзійного захворювання в основних венах і пазухах головного мозку [3].

Магнітно-резонансна томографія і магнітно-резонансна венографія – також досить чутливі інструменти для виявлення ЦВТ. Вони відіграють найбільшу роль в діагностиці альтернативних патологій і більш тонких уражень головного мозку. Також використовуються градієнтне ехо і візуалізація, зважена за чутливістю при хронічних захворюваннях головного мозку.

Висновки. Церебральний венозний тромбоз є станом, що загрожує життю та потенційною причиною важкої інвалідизації. Враховуючи різноманіття клінічних проявів і відсутність патогномонічних симптомів, провідне значення у встановленні діагнозу належить нейровізуалізації. Своєчасна діагностика та лікування можуть бути шляхом до позитивних результатів і запобіганню ускладнень.

Список використаних джерел:

- [1] Джонатан М., Коутиньо М. Д. (2014). Небольшие юстакортикальные кровоизлияния при тромбозе церебральных вен. *Ann Neurol*, (75), 908-916.
- [2] Селим М., Каплан Л. Р. (2008). Рентгенологическая диагностика тромбоза вен головного мозга. *Front Neurol Neurosci*, (23), 96–111.
- [3] Ханделвал Н., Агарвал А., Кочхар Р. (2006). Сравнение КТ-венографии с МР-венографией при церебральном синовенозном тромбозе. *Am J Roentgenol*, (187), 1637–1643.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.50

ПРОФІЛАКТИКА КОГНІТИВНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ З ЕПІЛЕПСІЄЮ

Чорна Дар'я Олексіївна

здобувач вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

ORCID ID: 0000-0001-6558-0710

Косілова Ольга Юріївна

канд. мед. наук, асистент кафедри гігієни та екології №1
Харківський національний медичний університет

УКРАЇНА

Актуальність. Епілепсія – це хронічне неврологічне захворювання, що характеризується стійкою схильністю до епілептичних нападів. Характерними наслідками розвитку епілепсії є когнітивні, нейробіологічні, психологічні та соціальні порушення. Епілептичний напад є тимчасовим клінічним проявом патологічної надлишкової або синхронної нейронної активності головного мозку. Епілептичні напади можуть проявлятися як моторними (руховими), так і немоторними (сенсорними, вегетативними, психічними) порушеннями. Когнітивні порушення часто зустрічаються у дітей з епілепсією. Вони можуть бути присутніми вже до початку епілепсії або виникати, а також прогресувати, під час її перебігу. Проблема профілактики когнітивних порушень у дітей з епілепсією заслуговує на особливу увагу.

Мета. Метою роботи є аналіз методів профілактики, які можуть бути націлені на запобігання виникнення когнітивних порушень, та проведення аналізу частоти виникнення різних когнітивних порушень у дітей з епілепсією.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження є наукова література, що стосується когнітивних порушень та епілепсії. Методом дослідження є вивчення наукових статей про когнітивні порушення та епілепсію.

Результати дослідження. На даному етапі розвитку медицини неможливо повністю попередити епілептогенез з метою запобігання судом і когнітивних порушень у пацієнтів. Все частіше застосовуються нові та цілеспрямовані методи лікування епілептогенних захворювань, що прогресують, і підходи точної медицини при генетичній епілепсії. Когнітивні функції поліпшуються від ранньої діагностики та лікування епілептичної енцефалопатії. Тривалі напади можуть викликати постійні та прогресуючі, зміни в структурах мозку і зв'язках між структурами [1]. Це дозволяє припустити, що ранній контроль над нападами оптимізує когнітивне функціонування. Часті інтеріктальні епілептиформні розряди (ІЕР) виправдовують лікування дітей з когнітивними порушеннями [2]. Когнітивні побічні ефекти протиепілептичних препаратів слід ретельно контролювати та врівноважувати з потенційною користю. Раннє хірургічне лікування пацієнтів поліпшує їх когнітивні функції [3].

Проведено аналіз поширеності різних за характером когнітивних порушень у дітей з епілепсією [4]. Підвищена стомлюваність, зниження рівня активної уваги та розумової працездатності виникає у 49,5 % дітей з епілепсією, зниження короточасної пам'яті – у 60,1 %, зниження довготривалої пам'яті –

48 %, легкі порушення інтелектуальних функцій – 78,2 %, виражені порушення інтелектуальних функцій – у 55,5 %, ригідність середнього рівня – у 50,1 %, ригідність високого рівня – у 11,1 %, агресивність середнього рівня – у 44,4 %, агресивність високого рівня – у 12 % дітей з епілепсією.

Висновок. Важливі детермінанти інтелектуального функціонування, включаючи генетичні та екологігієнічні фактори впливу на дитину, а також епілептогенну патологію, не можуть бути змінені. Найчастіше серед когнітивних порушень у дітей, які хворіють на епілепсію, виникають легкі порушення інтелектуальних функцій (78,2 %), найрідше – ригідність високого рівня (11,1 %). Рання етіологічна діагностика, індивідуальна терапія, передопераційна оцінка і суворий контроль нападів (у деяких пацієнтів – ІЕР) можуть запобігти когнітивним порушенням у дітей з епілепсією.

Список використаних джерел:

- [1] Berg A. T., Langfitt J. T. & Testa F. M. (2008). Global cognitive function in children with epilepsy: a community-based study. *Epilepsia*, (49), 608-614.
- [2] Braun K. P. (2017). Preventing cognitive impairment in children with epilepsy. *Current Opinion in Neurology*, (30), 140-147.
- [3] Hermann B. P., Zhao Q. & Jackson D. C. (2016). Cognitive phenotypes in childhood idiopathic epilepsies. *Epilepsy & Behavior*, (61), 269-274.
- [4] Гузева О. В., Гузева В. И., Гузева В. В. Охрим И. В. & Касумов В. Р. (2016). Качество жизни детей с эпилепсией (психоневрологические и социальные аспекты). *Ученые записки СПбГМУ им. И. П. Павлова*, (том XXIII, 4), 12-17.

섹션 30. PHYSICAL CULTURE, SPORTS AND PHYSICAL THERAPY

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.51

ВПЛИВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ НА НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ВНЗ

Городинський Сергій Ілліч

старший викладач кафедри МК та ВМ ВДНЗ
Буковинський державний медичний університет

УКРАЇНА

Кожна сучасна держава прагне бути високорозвиненою, правовою, демократичною, авторитетною країною у світовій спільноті. Це спонукає країну до необхідності вирішувати не тільки економічні проблеми, а й турбуватися про розвиток свого народу, передусім, про здоров'я майбутнього покоління. Адже сьогодні сучасна студентська молодь України – це генофонд нації, фундамент культурної, інтелектуальної, наукової та фізкультурної діяльності нашої країни [6].

Формування здорового способу життя молоді є важливим завданням не тільки самої нації, а й кожного з нас, особливо студентів, які складуть національну еліту нашої держави.

Незважаючи на очевидну актуальність проблеми, тематика здорового способу життя нажаль не займає перші ряди серед напрямків вітчизняних досліджень. Тому варто все частіше розглядати питання формування здорового способу життя для здоров'язбереження майбутнього покоління. [2;42].

Як зазначає В.В. Овчарук студентство в сучасній Україні – кількісна група в соціальній структурі населення і найбільш активна частина молоді. Саме студенти являють собою найбільш динамічну громадську групу, яка знаходиться в періоді формування соціальної та фізіологічної зрілості та добре адаптується до комплексу факторів соціального і природного оточення і, разом з тим, в силу ряду причин, схильна до високого ризику порушень у стані здоров'я [3;188]

Всебічний та гармонійний розвиток студентства, заснований на нормах, цінностях, сенсі життя, змінює адаптивні можливості організму особистості і здійснюється через формування здорового способу життя.

Адже здоров'я - це найважливіший компонент людського щастя, одна невід'ємна правова частина людської особистості, одна з умов успішного соціального розвитку. Складові здорового способу життя містять різні елементи, що стосуються усіх сфер здоров'я: фізичної, психічної, соціальної та духовної. Найважливіші з них - харчування (в тому числі і споживання якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, протеїнів, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів та харчових добавок), побут (якість житла, умови для відпочинку, рівень фізичної та психічної безпеки життєдіяльності), умови навчання і праці (безпека у фізичному та психічному аспектах), рухова

активність (фізична культура і спорт, використання засобів різноманітних [7;36].

Стан здоров'я студентської молоді, за оцінками різних дослідників, щонайменше наполовину залежить від його способу життя. Отже, здоров'я є константа, детермінована способом життя індивідуума, що передбачає наявність у особистості свідомих і стійких ціннісних настанов та переконань щодо прихильності до здорового способу життя [2;43].

На думку Редько Т.М. на сьогодні висувуються пропозиції здоров'язбереження, здоров'яформування, здоров'ярозвитку:

- це перехід до нового значення освіти
- від успішності ВНЗ до успіхів студента, який розвивається як особистість;
- побудова освіти на основі системно-діяльнісного навчання, наповненого особистісним сенсом;
- це обов'язкова наявність самої програми формування та розвитку здорового та безпечного способу життя студентів;
- досить чітко сформульовані цілі та завдання діяльності викладача, щодо формування, збереження та розвитку здоров'я студентів та ін.

А отже можна сміливо пропонувати основні напрямки здоров'ярозвивальної діяльності у ВНЗ повинна стати: раціональна організація навчального процесу студентів; створення здоров'ярозвивального університетського середовища; раціональна організація фізкультурно-оздоровчої роботи; просвітницько-виховна робота зі студентами, спрямована на формування цінності здоров'я і здорового способу життя, профілактика і спостереження за станом здоров'я.

Список використаних джерел:

- [1] Кубович О. (2016). Особливості способу життя студентів. *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*, (1(5), 46-49.
- [2] Литвинчук О.М. (2014) *Здоровий спосіб життя як шлях до здоров'язбереження майбутніх інженерів-педагогів. Проблеми інж.-пед. освіти* (42/43).
- [3] Овчарук В. В., Овчарук В.Г. (2012) Формування здоров'я зберігаючого середовища для студентів ВНЗ [Текст] / В. В. Овчарук, В. Г. Овчарук // *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" : збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький. (27), 187-191.*
- [4] Редько Т. М.(2015) Проблема збереження здоров'я студентів на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки.* (124), 45-48.
- [5] Семченко Н. О. (2010). Впровадження ідей здоров'язберегаючої педагогіки у навчально-виховний процес ВНЗ. Вилучено з: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-11/10snoohi.pdf>
- [6] Троцюк, Н. В. (2015) Проблеми здоров'я студентської. *Медсестринство.*(1), 34-35 .
- [7] Хлус Н. О. (2017) Здоровий спосіб життя майбутніх вихователів як умова успішної міжособистісної взаємодії. Вилучено з: www.sworld.com.ua/simpoz9/50.pdf

섹션 31. PHARMACY AND PHARMACOTHERAPY

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.52

“HEALTH CARE” ФАРМАЦЕВТИК КОРХОНАСИНИНГ ИШЛАБ ЧИКАРИШ ХУДУДИДАГИ УСКУНАЛАРНИНГ ЖОЙЛАШИШ ЛОЙИХАСИ

Юнусходжаев Ахрорхуджа Бахадирович

«Дори воситаларининг саноат технологияси» кафедраси
2-курс магистратура талабаси
Тошкент фармацевтика институту

Хайдаров Восил Расулович

«Дори воситаларининг саноат технологияси» кафедраси мудири,
профессор
Тошкент фармацевтика институту

Максудова Фируза Хуршидовна

ф.ф.д.,
«Дори турлари технологияси» кафедраси доценти
Тошкент фармацевтика институту

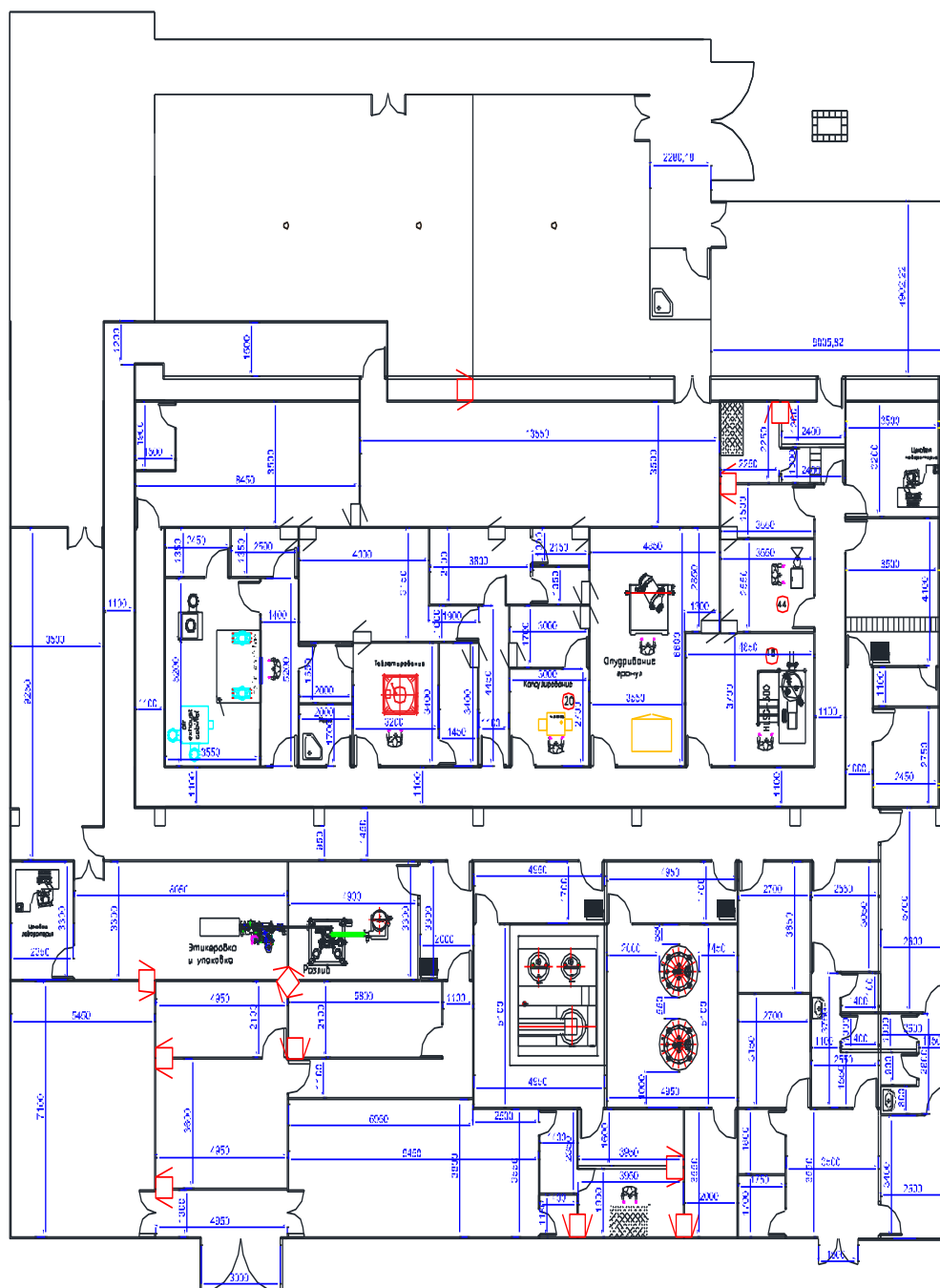
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

Мавзунинг долзарблиги: Ўзбекистонда ишлаб чиқарувчи корхоналарнинг сони тобора ортиб бормоқда, уларда ишлаб чиқарилаётган дори турларига талаб ҳамда уларнинг рақобатбардошлигини ошириш мақсадида янги самарали ва узоқ муддат сақланганда беэиён дори воситасини яратиш муҳим вазифалардан биридир. Бугунги кунда фармацевтик препаратлар жуда катта ассортиментда бўлиб, бизнинг ҳудудимизга уларнинг аксарияти хорижий давлатлардан келтирилади. Ҳукуматимиз томонидан қўйилган масалалардан бири эса – айнан фармацевтика соҳасини ривожлантириб, ички бозорни инсофсиз рақобатдан ҳимоя қилиш ҳамда маҳаллий ва хорижий ишлаб чиқарувчиларнинг бозорга чиқиш шароитларини тенглаштириш [1].

Тадқиқот мақсади. Health Care фармацевтик корхонасининг GMP талаблари ва унинг асосий қоидалари асосида, ишлаб чиқариш асбоб-ускуналарини тайёрлаш ва ишлаб чиқариш ҳудудига жойлаштириш бўйича лойиҳалашни ўз олдимизга мақсад қилиб олдик [2].

Тадқиқот натижалари: Тадқиқотимизнинг дастлабки босқичида, ишлаб чиқариш биноси бир қаватли алоҳида блоklarга бўлинган эди. Ушбу ишланишимиз эса, ишлаб чиқариш ҳудудининг ускуналар жойлаши ҳамда ишлаб чиқариш тизими асосида кўриб чиқилиб, ходимлар ҳаракати билан маҳсулот ҳаракати энг минимал ҳолатда жойлаштириш бўлди. Бу ускуналар L LINE тизими асосида жойлаштирилди.

Олинган натижалар схемада намоён қилинган.

Төза зонаниг үсүналар билан жөлаштирилган чизмаси

Махсулот ҳаракати махсус тизим асосида хонадан хонага берилди ва ходимлар үчүн алоҳида йўлак мавжуд бўлиб, улар махсулот билан деярли кесишмайдилар. Усқуналар жөлашиши, ходимлар сервиси үчүн мўлжалланган бўлиб, деворлари 60 см дан 120 см гача оралиғида жөлашган. Төза зонада эса, юқори тозаликга эга бўлган HEPA FILTER F14 филтърлари билан жихозланган. Филтърлар махсус кетма кетликда жөлаштирилиб, ташқаридан төза бўлмаган ҳаво кирмаслиги үчүн хар бир хона ўзида манфий босимга эга бўлиб, у хоналарга ташқаридан кираётган ҳаво оқими кирмайди. Ҳамма усқаналар 316 маркага эга бўлган, занғаламайдиган пўлатдан иборат. Төза зоналарда ҳам махсус эшиклар бўлиб улар ёпик ҳолатида 99 % гача ташқаридан ҳеч қандай ҳаво оқимини киритмайди. Бу төза зона хоналари махсус панеллар асосида

ёгилган бўлиб, бурчаксиз контрукцияда килинган бўлиб, ҳар бир хонада ҳар бир буюм максимал даражада тозалаш учун қулай жойлаштирилган.

Хулосалар: Health Care корхонасининг ишлаб чиқариш ҳудудида асбоб ускуналар жойлаштириш бўйича чизма чизилди ва ишлаб чиқариш майдонининг иш эҳтиёжларини таъминлаш учун ёрдамчи зоналар ажратилди.

Фойдаланилган адабиётлар:

- [1] А.В.Комарова., А.М.Петров. Стратегия импортозамещения как фактор повышения конкурентоспособности фармацевтических компаний//Внешнеторговая деятельность.-2016-4.-С.51-62.
- [2] Гаммель.И.В., Н.В.Пятигорская., С.А.Горбунова. Ассортименный контур сегмента Российского Фармацевтического рынка Лекарственных средств в твёрдых желатиновых капсулах//Россия., 2017.-№9- С.26-30.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.53

THE DETERMINATION OF ATENOLOL BY HPLC METHOD

Mamina O.O.

Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor
Department of Inorganic and Physical Chemistry
National Pharmaceutical University

Kabachny V.I.

Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor
Department of Inorganic and Physical Chemistry
National Pharmaceutical University

Lozova O.V.

Candidate of Pharmaceutical Sciences,
Assistant professor of the Department of Pharmaceutical and Biological Chemistry,
Pharmacognosy Private Higher Educational
Institution "Kyiv Medical University"

UKRAINE

Introduction. Atenolol - 4- [2 - Hydroxy – 3- [(1-methylethyl) amino] propoxy] benzene acetamide - β -adrenoceptor blocking agent is used to treat stenocardia, arterial hypertension, tachycardia, myocardial infarction [1,2]. Atenolol can cause bradycardia, hypotension, depression, hallucinations, allergies and as a result of overdose and self-treatment, it can cause intoxication of the organism and the lethal effects [3,4].

For therapeutic monitoring during the treatment of patients, for the study of biological objects on atenolol as a result of intoxication and lethal consequences, the use of highly sensitive, rapid and effective methods of analysis is important.

The most common chromatographic methods for analysis of atenolol are gas-liquid chromatography (GLC) [3], high performance liquid chromatography (HPLC) [3,5], gas chromatography-mass spectrometry (GC-MS) [6]. The previously developed methods of HPLC analysis of atenolol are distinguished by the use of different chromatographic conditions, which are based on the individual properties of investigated substance.

An important stage for the further research of medicinal substances and their mixtures in biological objects is the development of a unified HPLC method and the creation of databases by the parameters of identification and quantitative determination of analytes.

Purpose of work – the development of analysis of atenolol by unified HPLC method.

Materials and methods of research. Chromatographic analysis was carried out on a microcolumn liquid chromatograph "Milichrome A-02" (EkoNova, Closed Joint-Stock Company, Novosibirsk, Russia) according to the unified HPLC methodology developed by the author - Baram G.Y. using standardized HPLC conditions: reversed-phase variant with using of metallic column with non-polar absorbent Prontosil 120-5C 18 AQ, 5 μ m; mobile phase in the mode of linear gradient – from eluent A (5 % acetonitrile and 95% buffer solution - 0,2 M solution of lithium perchlorate in 0,005 M solution perchloric acid) to eluent B (100% acetonitrile) as during 40 min. Regeneration of column has been conducted during 2 min with

mixture of solvents; the flow rate of the mobile phase has been formed 100 $\mu\text{l}/\text{min}$, injection volume – 4 μl . The detection of atenolol has been conducted by UV-detector at 8 wavelengths: 210, 220, 230, 240, 250, 260, 280, 300 nm; the optimal value of column temperature – 40°C and pressure of pump – 4,2 MPa.

Results and discussion. The identification of atenolol was conducted with using absolute parameters of retention time, retention volume and spectral ratio (tables 1,2).

Table 1

Retention parameters of the atenolol by HPLC method (n = 5, P = 95%)

Parameter	Parameter values	Metrological characteristics					
		$\bar{X}$	S	$S_{\bar{X}}$	$\Delta \bar{X}$	$RSD_{\bar{X}}$	$\bar{\varepsilon}$
$t_{\text{abs}}, \text{min}$	9,186-9,044	9,115	0,0057	0,026	0,071	0,28	0,78
$V_{\text{abs}}, \mu\text{l}$	918,6-904,4	911,5	5,67	2,53	7,04	0,28	0,77
Coefficient of peak symmetry, Ks	0,92-1,07	0,99	0,061	0,027	0,076	2,74	7,64
Coefficient of capacity ratio, k'	5,122-5,031	5,076	0,037	0,017	0,046	0,33	0,91

Table 2

The spectral ratios (S_{λ} / S_{210}) of atenolol (n = 5)

S_{λ} / S_{210}						
S_{220} / S_{210}	S_{230} / S_{210}	S_{240} / S_{210}	S_{250} / S_{210}	S_{260} / S_{210}	S_{280} / S_{210}	S_{300} / S_{210}
1,264±0,005	1,180±0,004	0,250±0,004	0,048±0,003	0,087±0,003	0,177±0,004	0,002±0,004

The method of absolute calibration the peaks area of was used for the quantitative determination of atenolol by the HPLC method. To determine the range of linearity of the HPLC method of atenolol, a calibration graphs were used, which were constructed in coordinates: S, mm^2 (area of peaks) - C, $\mu\text{g} / \text{ml}$ (concentration of solutions of the test substance).

The main validation characteristics of quantitative determination of atenolol - coefficients of regression of the calibration graph, correlation coefficient, interval of the linearity of the calibration graph are presented in table 3. The regression coefficients of the calibration graph equation were calculated using the least squares method. It was established that the linearity of the calibration graphs of atenolol in the coordinates (S, mm^2) - (C, $\mu\text{g} / \text{ml}$) was observed in interval of the concentrations 10,0 - 200,0 $\mu\text{g} / \text{ml}$, which corresponded to the content of preparation in the sample (4,0 μl) from 40,0 ng to 800,0 ng, respectively.

Table 3

The coefficients of regression of the calibration graphs $S = BC + a$ of quantitative determination of atenolol by HPLC method (P = 95%)

The coefficients of regression of the calibration graph		Confidence intervals of coefficients of regression		Correlation coefficient (R)	The interval of the linearity of the calibration graph, $\mu\text{g} / \text{ml}$
a	B	Δa	ΔB		
- 0,54·10 ⁻²	0,14·10 ⁻²	3,18·10 ⁻³	0,20·10 ⁻⁴	0,9998	10,0 – 2 00,0

The given calibration graphs corresponded to the equation of the straight line, which had the forms:

$$S = 0,14 \cdot 10^{-2} C - 0,54 \cdot 10^{-2},$$

where S – peak area of atenolol, mm^2 ;

C – concentration of atenolol solution, $\mu\text{g} / \text{ml}$.

It was found that the quantitative determination limit of atenolol LOQ is $10,0 \mu\text{g} / \text{ml}$, which corresponds to $40,0 \text{ ng}$ in the sample. The detection limit (LOD) was set at the value of the minimum analytical signal (peak height). It was established that the detection limit of atenolol by the HPLC method is equal to $LOD = 10,0 \mu\text{g} / \text{ml}$ or $40,0 \text{ ng}$ in sample.

As a result of determination of the content of atenolol in model solutions by HPLC method, it was established that for the developed method in investigated the concentration ranges the relative uncertainty of the average result did not exceed $\bar{\varepsilon} = \pm 2,21\%$.

For comparative evaluation of the reproducibility of analysis of atenolol by the HPLC method, studies were conducted with the change of certain conditions (analysis at different times) in the regions of low ($10,0 \mu\text{g} / \text{ml}$), medium ($100,0 \mu\text{g} / \text{ml}$) and high concentrations ($200,0 \mu\text{g} / \text{ml}$) of the studied substance: during one day of the investigation (intra-day) and during the second day (inter-day).

It was established that the values of the relative standard deviation of the results of the analysis of atenolol during (intra-day and inter-day) in the region of low concentrations was in the interval $97,2 - 102,0\%$ ($RSD^{\bar{x}}$ did not exceed $0,75\%$), in the region of medium concentrations – $98,7 - 102,5 \%$ ($RSD^{\bar{x}}$ did not exceed $0,76 \%$), in the region of high concentrations – $99,2 - 102,7 \%$ ($RSD^{\bar{x}}$ did not exceed $0,77 \%$).

The results of quantitative HPLC determination of atenolol are intended for employees of the Bureau of Forensic Medical Examination, toxicological and narcological centers, clinical laboratories for the study of medicinal substances in biological objects.

Conclusions

1. The identification of atenolol was conducted with using absolute parameters of retention time ($t_R = 9,04 - 9,19 \text{ min}$), retention volume ($V_R = 904,4 - 918,6 \mu\text{l}$) and spectral ratio, which are equal: $1,264$; $1,180$; $0,250$; $0,048$; $0,087$; $0,177$; $0,002$. The detection limit of atenolol by HPLC method was $10,0 \mu\text{g} / \text{ml}$ or $40,0 \text{ ng}$ of sample.

2. The quantitative HPLC determination of atenolol in model solutions were conducted. It was established that the linearity of the calibration graphs of atenolol in the coordinates (S, mm^2) - ($C, \mu\text{g} / \text{ml}$) was observed in interval of the concentrations $10,0 - 200,0 \mu\text{g} / \text{ml}$, which corresponded to the content of preparations in the sample ($4,0 \mu\text{l}$) from $40,0 \text{ ng}$ to $800,0 \text{ ng}$, respectively.

As a result of determination of the content of atenolol in model solutions by HPLC method, it was established that for the developed method in investigated the concentration ranges the relative uncertainty of the average result did not exceed $\bar{\varepsilon} = \pm 2,21\%$.

References:

- [1] Brent Egan, John Flack, Mehul Patel, Sofia Lomberra (2018). Insights on β -blockers for the treatment of hypertension: A survey of health care practitioners. *Journal of Clinical Hypertension (Greenwich)*. 20 (10), 1464-1472. doi: 10.1111/jch.13375

- [2] Ripley T.L., Saseen J.J. (2014). β -blockers: a review of their pharmacological and physiological diversity in hypertension. *Annals Pharmacotherapy*. 48 (6), 723-733. doi: 10.1177/1060028013519591.
- [3] Clarke, E. J. C. (2011). Isolation and Identification of Drugs in Pharmaceuticals, Body, Fluids and Postmortem Material. London: The Pharm. Press, 2463 p.
- [4] Karan Seegobin, Satish Maharaj, Ansuya Deosaran, Pramod Reddy (2018).
- [5] Severe beta blocker and calcium channel blocker overdose: Role of high dose insulin. *American Journal of Emergency Medicine*. 36 (4), 736.e5-736.e6. doi: 10.1016/j.ajem.2018.01.038.
- [6] Luis Renato Pires de Abreu, Silvana Aparecida Calafatti de Castro and José Pedrazzoli (2003). Atenolol quantification in human plasma by high-performance liquid chromatography: Application to bioequivalence study. *American Association of Pharmaceutical Scientists*. 5(2): 116–122. doi: 10.1208/ps0502216
- [7] Lucia Fernandez-Lopez, Manuela Pellegrini, Maria Concetta Rotolo, Aurelio Luna, Maria Falcon, Rosanna Mancini (2019). Development and Validation of a Method for the Analysis of Bisoprolol and Atenolol in Human Bone. *Molecules*. 24(13): 2400. doi: 10.3390/molecules24132400.

섹션 32. HISTORY, ARCHEOLOGY AND CULTUROLOGY

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.54

ORTA ÁSIRLERDE ORTA AZIYA XALIQLARINIŇ ANTROPOLOGIYALIQ QURAMI TARIYXINAN

Priniyazov Jetkerbay Adilvaevich

QMU etnografiya, etnologiya hám antropologiya magistranti

Allamuratov Tenelbay Orınbaevich

mektep tariyx páni oqıtıwshısı

Qaraqalpaqstan Respublikası Shımbay rayonu 32-sanlı

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASI

Orta aziya xalqın antropologiyalıq izertlew tiykarında Orta Aziya aymag'ında alıp barılǵ'an úlken kólemdegi jumıslar nátiyjesinde qazıp alıńǵ'an antropologiyalıq materiallardıń sani keskin arttı. XX ásirdeń ekinshi yarımında júzge jaqın estelikler qazıldı hám usılar tiykarında hár túrli tariyxiy dáwirlerge tiyisli kraniologiyalıq materiallar jıynaldı. Materiallar tiykarınan mezolit dáwirinen baslap házirgi kúnge shekemgi waqıttı óz ishine aladı. Izertlew nátiyjesindegi baspadan shıǵ'arılǵ'an miynetlerdiń kópshiligi Orta Aziya xalıqlarınıń áyyemgi qalıplesiw basqıshlarına tán. Biraq orta ásirler dáwirine tiysli antropologiyalıq materiallardıń izertlewiniń nátiyjeleri az jarıtılǵ'an. Orta Aziya aymaqlarındag'ı paleoantropologiyalıq materiallardıń elede tereńrek izertleniwi bizlerge Orta Aziya xalıqları quramındag'ı tiykarg'ı antropologiyalıq tiplerdiń qalıplesiw basqıshın, hár túrli aymaqlarda (tariyxiy-mádeniy walayatlarda) belgili waqıt aralıǵ'ında tiplerdiń ózgeriwi, ayırım toparlardıń migratsiyasına baylanıslı hár túrli morfologiyalıq komplekslerdiń tarqalıw izbe-izligi hámde bas deformatsiyasınıń hár túrli formasınıń rawajlanıw basqıshı hám tarqalıwın anıqlawǵ'a járdem beredi.

Uliwma antropologiyalıq izertlewler Orta Aziya xalıqlarınıń kelip shıǵ'ıwı arxeologiyalıq hám tariyxiy-etnologiyalıq mag'lıwmatlardıń interpretaciyası ushın hám orta ásirlerde xalıqlardıń ayırım migratsiyasınıń kórsetip beriwde paydalanıwǵ'a boladı. Jańa antropologiyalıq mag'lıwmatlardıń Orta Aziyanıń házirgi xalıqlarınıń haqıyqiy etnogenez jolların hám olardıń bir-biri menen tariyxiy baylanısların anıqlawda orńı júda áhmiyetli.

XX ásir ekinshi yarımındag'ı izertlewlerde hár bir dáwirdeń kraniologiyalıq seriyası, ádewir tez pát penen tekseriliw múmkinshiligine iye bolǵ'an belgiler bir-biri menen salıstırıldı. Toparlardıń arasındag'ı statistikalıq ózgesheliklerge úlken itibar qaratıldı. L. Pernoz (Pernose, 1954) metodı R. Knussman (Knussmann, 1967) modifikaciyası járdeminde "formasını" hám "kólemi" ólshep shıǵ'ıldı. Házirgi kúnde bar bolǵ'an toplanǵ'an kraniologiyalıq materiallardı T.K.Xodjayov óz miynetinde tómendegi dáwirlestiriwge tuwrı keletug'ın xronologiyalıq dáwirlerdi kórsetti:

Erte orta ásir dáwiri – VI-IX ásirler

Rawajlang'an orta ásir dáwiri – X-XII ásirler

Sońǵı orta ásir dáwiri – XIV-XVII ásirler

Házirgi zamang'a jaqın dáwir – XVIII-XX ásirler. [5. 5 b]

Ótken dáwirdegi izertlewler tiykarında Orta Aziyadag'ı 54 estelikten tabılǵ'an 1067 bas súyeginiń izertleniw juwmag'ı antropologlar tárepinen ilimiy aylanısqa kiritildi, solardan 34 esteliktiń antropologitalıq materialları birinshi mártebe baspadan shıǵ'arıldı.

Joqarıda kórsetilgen estelikler sanı hám ondag'ı bas súyekleri sanı Orta Aziya xalıqlarınıń etnikalıq tariyxınıń bayıwına jol ashıp berdi, sonıń menen birge rasalıq hám etnogenez processler úyreniw jolların jaratıwǵa múmkinshilik beredi.

Orta Aziya aymag'ında bronza hám erte temir dáwirlerinde hám eramızǵ'a shekemgi dáwirlerde evropoid rasasına tiyisli xalıqlar jasag'an. Bul mag'lıwmattı L.V.Oshanin hám V.I.Zezenkova óz miynetinde keltirip ótedi: Ózbekistan hám Turkmenstan paleoantropologiyalıq materialları, áyyemgi bas súyekleri (b.e.sh III-II mıń jıllıq) mongoloid belgilerine iye emes[10. 30-40 b]. Orta Aziya arqa aymaqlarınıń eń áyyemgi xalqı evropoid rasası tipindegi qáwimler ekenligi kórsetilgen. Olar shıǵ'ıstan kelgen iri mongoloid rasasınan tarqalg'an turkiy tilde sóyleytug'ın qáwimlerde boysıng'an [9. 27 b]. Mongoloid rasalıq tipiniń payda tarqalıwı eramızdıń baslarında aymagımızǵa xunnlardıń kirip keliwi menen baylanıslı. Deshti Qıpshaqtan tabılǵ'an erte orta ásir antropologiyalıq materialları ol aymaqtan mongoloid qawimleriniń Mawarawnnaxrg'a, Xorezmge onnan qublag'a tarqalıwı anıqlandı. Mongoloid elementleriniń keskin artıp barıwı xunnlardıń dáwirinen keyin baslanıp Shıng'ısxan basıp alıwlarınan soń toqtag'an [10. 30-40 b].

Orta Aziya xalıqlarınıń arablarǵa qarsı gúresi, Arab xalifalıǵına qarsı kóterilisler bul mámlekettiń qúdiretin hálsiretti. Bunnan paydalang'an jergilikli diyqan aqsúyekler g'arezsizlikke shıǵ'a basladı. IX-X ásirlerde Orta Aziyada jergilikli Taxiriylar, Saffariylar hám Samaniylar dinastiyaları basqardı. Samaniylar arqada Xorezmnen Tarazǵ'a shekem, qublada G'azna hám Seistang'a shekem, Mawarranaxr hám Xorasandı ózinde jámlegen úlken mámleket dúzdi. X ásir aqırında Samaniylarǵa qarsı orayı Jetisuw hám Qashǵ'ar bolǵ'an kúshli qarsılas Qaraxaniylar mámleketi payda boldı. Solay etip X ásir aqırında Samaniylar mámleketi Qaraxaniylar hám G'aznawiyler tárepinen bólip alındı. Olardıń ortasındaǵı shegara Amiwdariya edi. X ásirde aqırı hám XI ásirde birinshi shereginde Qaraxaniylar mámleketi rásmiy jaqtan birlesken mámleket edi, biraq 1041 jılı ol eki g'arezsiz aymaqqa bólinip ketti: paytaxtı Balasag'un (keyinirek – Qashǵ'ar) Shıǵ'ıs Qaraxaniy qag'anatı hám paytaxtı Samarqand bolǵ'an Batis Qaraxaniy qag'anatı. Batis Qaraxaniy qag'anatı ajıralıp shıqqan waqıtta og'uz qawimleri arasında Saljukiylar mámleketi payda boldı. Og'uzlar Aral teńizinen baslap Sırdariyanıń orta ag'ımına shekemgi jerlerde kóshpeli turmıs keshirgen. XII ásirde ekinshi yarımında Orta Aziyanıń úlken bólegin qaraqıtaylılar basıp aladı. Usı waqıtlarda Orta Aziya aldındaǵı dáwirlerdegi, X-XIII ásirlerde jasag'an avtorlardıń miynetlerinde jazılıwına qarag'anda, bir qatar tariyxiy-mádeniy walaýatlarǵa bólingen hám ol mag'lıwmatlar sol dáwirdegi (Fergana, Chach, Sog'd, Ustrushana, Xorezm, Shaganiyan hám basqada) teńgelerdegi jazıwlardada kóbirek ushırasadı. Joqarıdag'ı VII-XII ásirlerde kóshpeliler róli úlken bolǵ'an arqa aymaqlarda Orta Aziya xalıqlarınıń qalıplesiw protsessi tamamlanadı. Xalıqlardıń lingvistikalıq antropologiyasında Samaniylar dáwirinde Chach, Ferg'ana hám Xorezmde turkiy tilles xalıqlar kóp bolıwına qaramastan qala hám diyxansılıq penen shug'ıllanatug'ın alaplarda iran tilles xalıqlar basım bolǵ'an. Biraq qaraxaniylar dáwirine kelip Orta Aziyada turkiy tilles xalıqlar ústem boldı. Qaraxaniylardıń oraylıq aymaqlarında bolsa Maxmud Qashqariy (XI ásir) eki tilles xalıq bolǵ'anlıǵın sog'd penen bir qatarda turkiy tiller bolǵ'anlıǵın jazadı [11. 233 b]. XII ásirde aqırında qarluqlar oraylıq Mawarawnnaxrda sonshelli kúshli bolǵ'an, jergilikli xalıq nátiyjede hákimiyatqa boysınıwdan bir neshe bas kótergen. Turkiy tilles xalıqlar sanı kóbeyip barg'an[5. 10 b].

L. V. Oshanin tárepinen alıp barılg'an kóp jıllıq izertlewleri Orta Aziyag'a jergilikli hám sırttan kelgen antropologiyalıq tiplerdi bólip kórsetti . Úsh antropologiyalıq tip: 1) Orta Aziya eki darya aralıg'ı tipi, 2) Shıg'ıs Jer Orta teńizi tipi , 3) Qubla Sibir tipi jergilikli xalıqtı qurag'an [10 . 30-40 b]. Qubla-batis aymaqlar , jer orta teńizi tipiniń shıg'ıs tármag'ı belgileriniń kompleksine tán bolg'an túrkmenler bolg'an. Orta aziyanıń qubla aymaqlarında Jer Orta teńizi tipi erte orta ásirlerde húkimranlıq qılǵ'an. Ulıwma ol dáwirde shıg'ıs Jer orta teńiziz tipi Kavkaz arti, Shıg'ıs Evropanıń qubla aymaqlarında húkimranlıq qılǵ'an[2. (34)] Olar qubla Túrkmenstanda, Sog'dta, Xorezmde (Narinjan baba) anıqlang'an, yag'nıy bronza dáwirinen berli belgili bolg'an aymaqlarda ushrasadı. Mawarannaxr atı menen belgili Ámiwdariya hám Sırdariya ortasındaǵ'ı aymaqta Orta Aziya eki darya aralıg'ı tipine tiyisli bolg'an ózbekler hám tajikler jasag'an . Batista Qazaqstan dalalarınan baslap Qubla Sibirge shekem, sonıń menen birge Aral boylarında qubla sibir rasasına tiyisli qazaq, qırǵ'ız hám qaraqalpaqlar jasag'an. Orta ásirlerdegi Qubla Sibir tipi tiykarınan Orta Aziyanıń arqa-shıg'ıs bóliminde keń tarqalg'an . Mańlayı ortasha qıya , basınıń aldırǵ'ı bólimi ortognatikalıq , ortasha rawajlanbag'an bas súyegi menen ajralıp turadı. Orta Aziyanıń arqa-shıg'ıs hám batis bólimi oraylıq aymaqları rasalıq belgilerinen pariqladı. Biraq olardıń arasında da belgili dárejede Orta Aziya eki darya aralıg'ı tipi hám Jer orta teńizi tipi aralas elementleri bar. [5.10-15 c.] Qazaqlar kraniologiyalıq tárepten qonıs basqan barlıq aymaqlarında ayırıqsha bir tiplilik kózge taslanadı. Qırǵ'ızlar tiykarınan qubla sibir tipi belgileriniń kompleksi menen ajıralıp tursada, bazı ayırmashılıqlarg'a iye, olarda Fergana alabı menen shegaralas batis rayonlarında ózbekler hám tajik xalıqlarında Orta Aziya eki darya aralıg'ı tipi belgilerine iye ekenligi kórinip turadı. Ózbek xalqı ulıwma birdey formag'a iye hám olarda mongoloid forması kórinip turg'an lokal variantlarında bar.

Juwmaq retinde Orta Aziya xalıqları orta ásirlerde antropologiyalıq quramında rasalıq tárepten mongoloid hám evropoid rasalarına tán xalıqlar jasag'an dep juwmaq shıǵarıwımızǵ'a boladı. Orta Aziyanıń arqa-shıg'ıs hám batis bólimi oraylıq aymaqları bir birinen rasalıq belgilerinen pariqladı. Bunı biz usı kúnge shekemgi qaziw jumsları paytındag'ı kraniologiyalıq materiallardan hám joqarıda kórsetilgen avtorlardıń miynetlerinen kóriwimizge boladı.

Paydalanılǵ'an ádebiyatlar:

- [1] «Estimation of Age» Basic Reading on the skeletons G. D. Editted Stewart and M. Trotter, New York, 1954
- [2] A.A. Хохлов, К.Н. Солодовников, М.П. Рыкун, Г.Г. Кравченко, Е.П. Китов.,Craniological data on the problem of relationship between populations of the Early Bronze Age Yamnaya and Afanasyevo cultures. Вестник археологии, антропологии и этнографии. 2016. № 3 (34)
- [3] Ягодин В.Н., Ходжайов Т.К. Некрополь древнего Миздахкана. Ташкент, Фан, 1970
- [4] Ходжайов Т.К. Обычай преднамеренной деформации головы в Средней Азии //Антропологические и этнографические сведения о населении Средней Азии. Серия «Этническая антропология Средней Азии». Вып.2. М., 2000
- [5] Ходжайов Т.К. Этногенетические процессы в Средней Азии в эпоху средневековья (Антропологические исследования). Ташкент, Фан, 1987
- [6] Ходжайов Т.К., Ходжайова Г.К., Мамбетуллаев М.М. Раннесредневековый некрополь Куюккала: к антропологии кердерской культуры. «Расы и народы». М.,2011
- [7] Ходжайов Т. К. Население Миздахкана по данным антропологии. Ташкент, 1970
- [8] Т.А.Трофимова. Приаральские саки. Краниологический очерк, МХЭ, вып. 6, М., 1963.
- [9] Л.В.Ошанин. Антропологический состав населения Средней Азии и этногенез ее народов, ч. II. Ереван, 1958
- [10] Л.В.Ошанин и В.И.Зезенкова Вопросы этногенеза народов средней Азии в свете данных антропологии. Ташкент,1953.
- [11] Л.В.Ошанин. Материалы по нтропологии Средней Азии Киргизы южного побережья Иссык-куля Ташкент. 1927. 233 с
- [12] A. Asqarov. O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi. Toshkent.2007

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.55

SOCIAL PORTRAIT OF A UKRAINIAN DISPLACED WOMAN IN THE SOVIET REAR AREAS DURING SECOND WORLD WAR

ORCID ID: 0000-0002-7166-0159

Valeriia Motuz

Candidate of Sciences (History),
Senior lecturer at the Department of Archeology
and Special Branches of Historical Science
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

UKRAINE

Ukrainian women of all ages, social status, and culture sought to liberate the Ukrainian state from the occupation regime of Nazi Germany and its allies. Most of them demonstrated to the world community their courage, unbroken spirit and strength of will during the turbulent period of the Second World War for the Ukrainian people. Millions of Ukrainian women patriots rose to fight the invaders, including those who received comfortable living conditions and a promising future from the Soviet government, and those from whom it took everything.

By joining the active labor activity in the rear areas, Ukrainian women pursued their goals, which ultimately were reduced to one – to help the Fatherland [4, 85].

The basis of the social portrait of Ukrainian women during the Second World War were: her natural essence, first of all, the psychological features of the attitude to motherhood; original millennial heroic history of the Ukrainian people, in particular the times of the Cossacks; cardinal, first of all, socio-cultural transformations of the interwar period, aimed at the formation of a socially active way of life of the Soviet woman. Therefore, when the victory in the German-Soviet war required an unprecedented increase in the level of women's employment in peacetime, patriotic Ukrainian women were already morally and physically prepared for this. However, the scale of Second World War demanded more [1, 217].

Given the difficult circumstances, it was not so important who and how joined the work – on a wave of patriotism or being forcibly mobilized. The main thing is that during the Second World War the share of women, including Ukrainian women, in the economy of the rear areas increased sharply. First of all, in the industrial, agricultural, construction and transport sectors of the economy [5, 72].

The result of the social activity of Ukrainian women evacuated to the rear areas was the emergence of a unique phenomenon for both world and Ukrainian history – a woman has become one of the leading driving forces of the liberation struggle. It is thanks to the tireless, several-year labor victory of millions of women workers in the rear, including women from Ukrainian cities and villages, that they have created sufficient material and technical base to defeat the invader [2, 363]. It should be emphasized that the disciplinary and coercive measures taken by the Soviet authorities against workers, including women, cannot be considered the main incentives for work, as such high performance of the working rear can be explained only by the desire to protect their relatives and high feelings. love for the Fatherland [5, 76].

The years of Second World War demonstrated that Ukrainian women have high enough leadership qualities. However, the share of women among the leadership,

especially at the top level, was not much higher than in the interwar period [1, 221]. This is due to the underestimation of the role of women in leadership.

Being in extreme conditions created by military circumstances, demonstrated the greatness of the Ukrainian woman's character, her boundless spiritual strength and contributed to the transformation of simple and modest women workers into active actors. Documents and materials from the Second World War period testify to the courage and determination of previously inert individuals. For example, women accuse their immediate superiors of cowardice and abuse of office [6].

Despite the fact that community service has become a priority for women in the rear areas, the state has not forgotten about the main purpose of women – motherhood. For example, in 1944, several government decrees were issued, including the Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR of July 8 «On increasing state aid to pregnant women, mothers with many children and single mothers, strengthening the protection of motherhood and childhood». The relevant document referred to the establishment of the honorary title of «Mother-heroine» and the establishment of the Order of «Mother's Glory» and the medal «Motherhood Medal» [3, 268].

After studying all aspects of the research topic, the author came to the conclusion that during the Second World War it was difficult for everyone, but the greatest burden – physical and moral – was borne by women, especially middle-aged, because she was responsible not only for herself but also for all family members. In this respect, Ukrainian immigrant women found themselves in the most difficult situation. Many of them were forced to leave their homes and move with their families to the rear areas, where they joined social activities. The trials of the war years not only outlined the degree of female sacrifice, but also demonstrated their willingness to overcome adversity during adversity.

References:

- [1] Galagan, W. (1999). *The female factor of victory. Women's Studies in Ukraine: Woman in History and Today: a monograph*. Odessa, 365 p. [in Uk.].
- [2] Gecha, O. (2018). Woman and war in the memoirs and stories of its witnesses and participants. *Scientific works of the historical faculty of Zaporizhia National University*, 50, 361–366 [in Uk.].
- [3] Kis, O. (2007). Restoring my own memory: The project «Ukraine of the twentieth century. in the memory of women». *Ukraine is modern*. Part 11. Kyiv: Critique, 266–270 [in Uk.].
- [4] Kudoyar, I. (2014). Women on the fronts and in the rear during the Soviet-German war. *Language, history, culture in the linguistic-communicative space: a collection of scientific works*. Sumy: Sumy State University, 1, 83–86 [in Uk.].
- [5] Sukovata, V. (2009). Gender Identity and Memory Construction of Crisis Moments: Women's Strategic Survival. *Sociology: theory, methods, marketing*, 2, 67–95 [in Uk.].
- [6] Ptushko, O. (2020). Gender role of women in Ukrainian society during the Second World War (1939–1945). Access mode: <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/13206/1/50.pdf> [in Uk.].

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.56

АНАЛІЗ СТАНОВИЩА ЛУЦЬКОЇ ДІЄЦЕЗІЇ РИМСЬКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У 1943-1954 РОКАХ НА ОСНОВІ ДУШПАСТИРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОТЦЯ КАНОНІКА ЯНА РУТКОВСЬКОГО

Хом'як Павло Павлович

аспірант 1 року навчання

факультету історії, політології та національної безпеки
Волинський національний університет імені Лесі Українки

УКРАЇНА

Однією з найменш досліджених особистостей Католицької Церкви на Волині являється о. кан. Ян Рутковський. Попри мало відомі факти його біографії, повний аналіз в рамках історичних досліджень є вкрай важливим для аналітичної оцінки його постаті та релігійної діяльності. Це зумовлено його впливом на діяльність Католицької Церкви в часи уряду Радянської влади, яка активно реалізовувала антирелігійну пропаганду. Заслугує на особливу увагу з точки зору встановлення історичної достовірності. Однією з найбільших проблем, є відсутність даних, необхідних для відтворення бібліографічного портрету. Тому метою даного дослідження є опрацювання існуючих джерел та інформації та їх аналіз.

Ян Рутковський народився 1883 року. У воєнний період був настоятелем парафії Торговиця – деканат Берестечко. З огляду на жахливі події 1943 року залишив Торговицю та переїхав до Луцька. Зважаючи на критичну ситуацію, яка відбувалась на теренах Волині, того ж року, 10 липня він був призначеним настоятелем парафії в Мельниці Ковельського деканату. Втім, ймовірно, священику так і не вдалось доїхати до своєї парафії [1]. 20 листопада 1943 року був призначений адміністратором в Здолбунові Острозькому деканаті. Згідно рішення правлячого єпископа Адольфа Петра Шельонжека від 27 квітня 1944 року був призначеним в.о. декана острозького деканату, але вже за кілька днів переведений на посаду декана. Виконувати свої обов'язки Ян Рутковський міг не довго, адже вже у 1945 році переїхав до Луцька і залишився єдиним римо-католицьким священиком у місті [2]. До Другої світової війни, Луцька дієцезія нараховувала 165 парафій (польський історик Леон Попек подає 167 парафій) [3], 240 священиків та 321 477 вірних латинського обряду [4]. Протягом п'яти років окупаційних режимів кількість священиків відчутно змінювалась з різних причин: виїзд за межі дієцезії, арешти НКВД чи гестапо, частина померла в радянських чи німецьких в'язницях, частина стала жертвами бандитських нападів. Загальна кількість священників становила 240, серед них 188 були репресовані. Серед них 52 трагічно загинули: 12 від Радянської влади; 19 від Німців; 21 з рук націоналістів. В обозах та в'язницях перебувало 42 священника: 22 у Радянських та 19 у Німецьких [3]. Одним із тих, хто залишився був О. Ян Рутковський.

Більше інформації про діяльність о. Я. Рутковського можна знайти в Люблінському Архіві. Так, наприклад з листа до єпископа А. П. Шельонжека, довідуємося: «Виїзд людей великий. На сьогоднішній день, близько 50 відсотків людей, переважно жителів сіл виїжджають за Буг... втратили майже все, з

надією, що все поправиться за Бугом. В парафіях в Острозі і Оженін, на скільки мені znana, кількість виїжджаючих не велика, на виїзд записалися лише декілька родин» [5]. Варто зазначити, що призначаючи 20 листопада 1943 року О. Я. Рутковського адміністратором парафії у Здолбунові, єпископ А. П. Шельонжек відзначив його гідністю каноніка місіонера [6], оскільки після смерті о. Станіслава Добжанського [2]. ця посада була вакантною. Також варто зазначити, що номінація о. Рутковського на каноніка була останньою в Луцькій дієцезії до 1999 року.

Після арешту в січні о. Хмельницького [2], єпископ А. П. Шельонжек, найімовірніше [7], призначив своїм генеральним вікарієм отця Леопольда Шумана [2]. Одним із найважливіших завдань о. Л. Шумана, було призначення душпастирів для опіки над людьми, які не виїхали з Волині. Тому з огляду на існуючу ситуацію, о. Л. Шуман призначив дотеперішнього настоятеля у Здолбунові о. Я. Рутковського настоятелем та деканом у Луцьку [8], надаючи йому усі повноваження генерального вікарія для цілої Луцької дієцезії. В архівних даних не внесено до вихідної документації такого документу. Лист мав потрапити до о. Я. Рутковського в половині липня 1945 року за посередництвом А. С. Кашуби OFMCap [9, 10], який 17 липня 1945 року написав, що «лист до О. Рутковського залишив у Рівному, і напевно в швидкому часі відбیره. Але не знає, чи плани які там зазначені – йому будуть на руку» [11].

У серпні 1945 року, останні працівники єпископської Курії у Луцьку були евакуйовані до Польщі, що було виразним знаком того, що радянська влада не дасть можливості працювати душпастирям в окреслених церковних структурах. Слід зазначити, що лише троє священиків не залишили терени Радянської Волині: Ян Рутковський, Марян Ясіновський та Серафим Кашуба [1]. В одному із документів, який підписаний канцлером Курії в звіті до Апостольського Престолу знаходимо: «Канонік Ян Рутковський і настоятель Гіацинт Бжезік посвятили своє життя, залишаючись в дієцезії з останніми католиками» [12]. Останній згодом виїхав.

Після приходу радянської влади на Волинь, одразу розпочалась не лише активна антирелігійна діяльність, але й діяльність спрямована проти національностей, які проживали на тих теренах. Виселяючи людей з їхніх будинків, відбираючи господарства, змушували людей виїжджати в пошуках кращих умов для життя. З огляду на це, функціонування Католицької Церкви, яка отримувалась з пожертв людей, теж зазнала великих труднощів. Священиків обтяжували різними податками, не лише особистими, але й на церковне майно, яке ще не піддалось націоналізації. Окрім важких матеріальних умов, варто підкреслити й цивільно-правове поле, оскільки вся церковна власність належала Радянській владі. В таких умовах був змушений працювати О.Я. Рутковський].

Я. Рутковський неодноразово підлягав викликам до Уповноваженого в справах релігії на допити, під час яких тримав чітку позицію і відповідав на питання впевненим «не знаю» [13]. Особливе зацікавлення до О.Я. Рутковського зі сторони Радянської влади було спричинене тим, що О. Рутковський виконував обов'язки Апостольського Адміністратора в Луцькій дієцезії. Його завданням було координувати працю священиків, які лишилися на теренах Луцької дієцезії, а на той час їх було троє. Про це свідчать записи з Волинського обласного державного архіву, де знаходяться частково архівні дані про о. Я. Рутковського. Серед одного із небагатьох документів було віднайдена інформація, що Рутковський не має повноважень вирішувати кому і якому священику доїжджати до Любомля для звершення релігійних обрядів [14].

Постановою Облвиконкому про закриття кафедрального костелу було заплановано влаштувати у ньому краєзнавчий музей. У дійсності, спочатку в ньому влаштували склад театральних декорацій, а згодом – інших господарських і харчових товарів, що завдало значної шкоди будівлі храму. Я. Рутковський вважав, що влаштування в костелі якогось музею врятує його від знищення. Тому він і члени парафіяльної ради зверталися до різних представників луцької інтелігенції з проханням почати клопотання про влаштування музею в кафедральному костелі.

27 березня 1954 року о. Я. Рутковський помирає внаслідок інсульту, похований на міському кладовищі. Це єдина збережена могила католицького священика в Луцьку.

Отож, в період діяльності отця каноніка Яна Рутковського становище Луцької дієцезії було доволі ускладненим. Позаяк, активна пропаганда атеїзму, націоналізація церковного майна, заборона будь-якої релігійної діяльності та жорстокі розправи із духовенством, були інструментами для ліквідації релігійних структур. Стараннями о. Яна Рутковського вдалось не лише зберегти релігійних дух мирян. Зазначено, що за його сприяння проводились роботи щодо підтримки належного стану костелів, допомагати священикам, які залишились в дієцезії, надавати підтримку потребуючим. Діяльність останнього Адміністратора Луцької дієцезії о. Яна Рутковського до сьогодення вважається ключовою для римсько-католицької церкви Волині в період 1945-1954 років.

Список використаних джерел:

- [1] Dębowska, M. (2005). *Materiały do dziejów diecezji łuckiej. Relacje o stanie dekanatów i parafii 1941-1945*. Biały Dunajec-Lublin-Łuck-Ostróg.
- [2] Dębowska, M. (2008). *Kościół Katolicki na Wołyniu w warunkach okupacji 1939-1945*, Rzeszów.
- [3] Popek, L. (2008). *Świątynie Wołyni. „Niepodległość i Pamięć”*. Nr 27. (s. 421-442).
- [4] *Elenchus ecclesiarum et cleri saecularis et regularis diocesis luceoriensis pro Anno Domini 1938*. Łuck.
- [5] *Instytut Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych*. Mf 4681, s. 319.
- [6] *Instytut Archiwów, Biblioteki i Muzeów Kościelnych*. Mf 4682 (1943), s. 192.
- [7] Dębowska M. (2000). *Łucka kuria diecezjalna na „wygnaniu”*, ABMK, t. 73, s. 27-28.
- [8] Piasecki W. (1999). *Działalność ks. Jana Rutkowskiego – ostatniego administratora diecezji łuckiej w latach 1945-1954 w świetle dokumentów Wołyńskiego Archiwum Obwodowego w Łucku. Polacy i Kościół rzymskokatolicki na Wołyniu w latach 1918-1997* (s. 84). oprac. L. Popek. Lublin.
- [9] Dzwonkowski R. (2003). *Leksykon duchowieństwa Polskiego represjowanego w ZSRS 1939-1988*. Lublin.
- [10] Pyza, S. (2005). *Życie heroiczne i myśl Ojca Serafina Kaszuby, „Wołanie z Wołynia”*. Biały Dunajec-Ostróg.
- [11] *Instytut Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych*. Mf 4682 (1944-1945), s. 249.
- [12] Centralne Archiwum Polonii w Orchard Lake Apol, 1141, k. 1.
- [13] Волинський обласний державний архів Ф. Р-605, оп. 2 с, спр. 6. С. 34.
- [14] Волинський обласний державний архів Ф. Р-605, оп. 2 с, спр. 15. С. 28-29.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.57

ГІМНАСТИЧНІ ТРАДИЦІЇ НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ У ДОРЕВОЛЮЦІЙНІ ЧАСИ

ORCID ID: 0000-0002-5523-3122

Бутенко Владислав Едуардович

аспірант кафедри східноєвропейської історії
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

ORCID ID: 0000-0002-4731-6702

Іваненко Валентин Васильович

д-р. іст. наук, професор кафедри східноєвропейської історії
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УКРАЇНА

Становлення спортивної гімнастики в радянський період відбувалося на базі того, що вже було досягнуто в дореволюційний період. Залишилася чимала спадщина, створена прогресивною громадськістю в галузі теорії і практики спортивної гімнастики, розробки з природно-наукових основ, існували підготовлені фахові кадри, багато хто з них продовжував успішно працювати і після жовтня 1917 року [1].

Наприкінці XIX – початку XX ст. в Російській імперії виникли спортивні гуртки та клуби, громадські фізкультурно-спортивні організації. В перші роки XX ст. в Російській імперії з'явилися перші спортивні організації – товариства «Сокіл», спочатку у вигляді сокільських гімнастичних гуртків в найбільших адміністративних центрах (Петербург, Москва, Київ, Харків, Одеса, Ростов, Тифліс) [2]. Варто зазначити доволі швидкий стрибок у розвитку «сокільського руху» і сокільської гімнастики після революції 1905–1907-х рр.; у цей час було оформлено товариство «Російський сокіл», при якому навіть видавався журнал «Вестник российского сокольства» [3]. Дехто з дослідників цієї теми [3; 4; 5] пояснюють це явище тим, що царський уряд вирішив використовувати сокільську гімнастику для відволікання учнів від політичної діяльності і для допризовної підготовки молоді. Звичайно, вони мають певну рацію; до того ж варто нагадати, що сокільська спортивна гімнастика бере початок і набула поширення за межами Російської імперії.

Отже, розвиток спортивної гімнастики на українських землях був тісно пов'язаний з виникненням та розповсюдженням гімнастичних товариств.

Український гімнастичний спорт виникає на землях Східної Галичини у другій половині XIX ст. У 1866 р. у Львові було створено поляками гімнастичне товариство «Сокіл», засновниками якого були К. Жукотинський та Л. Гонтельталь. Спортивне товариство на той час вже налічувало 125 учасників, а наприкінці століття їх чисельність зростає більш ніж на тисячу [6].

Потрібно також зазначити, що ідея заснування українського «Соколу» зародилася у середовищі студентських товариств «Ватра» та «Академічне братство», які виникли у Львові наприкінці XIX ст. [6]. Однак процес становлення гімнастики серед українського населення відбувався досить повільно. Перше українське гімнастичне товариство було створено на Тернопільщині за сприянням К. Жмури та П. Думка [6].

У Києві та Одесі, які мали постійні торговельні і економічні зв'язки з Європою швидко прищеплюються гімнастичні ідеї. Вже в лютому 1895 р. у Києві починає діяти перший у Південно-Західному краї атлетичний гурток, який було створено завдяки активній діяльності Є. Ф. Гарнич-Гарницького. Ним було орендовано квартиру з п'ятьма кімнатами, яка слугувала за спортивну залу. В цей же час виникає думка об'єднати кілька дрібних гуртків і груп у товариство з гімнастичним ухилом. Для реалізації цієї ідеї в життя, йому та його колегам, знадобилося чотири роки [7].

Саме тоді, чеські посланці, які проживали в Києві, створили для занять спортивною гімнастикою відділення «Сокіл». Сокільська гімнастика на той час була найпопулярнішою в Європі, однак «Атлетичне товариство» протягом тривалого часу недооцінювало її форми та методи [7]. Лише після тривалої конкуренції київські аматори-гімнасти об'єдналися з представниками сокільської гімнастики [3].

Наприкінці 1901 р. було доповнено статут і затверджено офіційну назву – «Київське атлетичне і гімнастичне товариство». На той час у товаристві було 60 постійних учасників. Двічі на тиждень спортсмени гімнасти вправлялися під керівництвом чеха Ф. Котека та швейцарця Р. Циглера в міському гімнастичному залі «Турнфереїн» [7].

Діяльність товариства привернула увагу тогочасного мецената А. М. Терещенка. В 1903 р. на його кошти було орендовано приміщення на Васильківській вулиці і придбано гімнастичне обладнання. Варто зазначити, що цей зал функціонував до 1969 р. [7].

Таким чином, маючи приватну підтримку, товариство почало розростатися, з'явилася нова назва – «Гімнастичне товариство «Південь»». В цей же час було вирішено налагодити зв'язки із спортивними організаціями Петербурга [1]. У 1909 р. учасники товариства зібрали кошти для того, щоб дати змогу кращому спортсмену Б. Гонзатку відправитися на всеросійський чемпіонат зі спортивної гімнастики. Він здобув перемогу, одержав диплом та кубок чемпіона. Його перемога допомогла підняти популярність і авторитет спортивної гімнастики в Києві. 10 грудня 1909 р. були затверджені новий статут і назва – «Київське гімнастичне товариство «Російський сокіл»». В 1911 р. число гімнастів наблизилося до 700 чоловік, а заняття з гімнастики зберігали сокільські принципи та ідеї [7].

Крім підготовчих гімнастичних вправ, тут популяризувалася гімнастика на снарядах. Постановою товариства заборонялося «стояння вгору ногами, обертання навкруги вісі снаряда доти, доки гімнаст не вивчить інші елементарні фізичні вправи». В той же час, вправи на перекладині і коні до 18 років вважали шкідливими [8].

Взагалі, поняття «гімнастика» мало найрізноманітніше тлумачення, але найпопулярнішим було таке: «гімнастика – це всякий рух, корисний для здоров'я» [7]. В товаристві також читали лекції на спортивні теми, та особливо популярними були лекції про античну гімнастику та історію гімнастичних снарядів [8].

У 1909 р. на українських теренах виникають нові гімнастичні товариства в містах Чернігові, Катеринославі, Полтаві та Одесі [2; 5].

У 1911 р. відбувся перший з'їзд делегатів «Союза Русского Сокольства». В основу своєї політичної діяльності з'їзд поклав ідею, що російське сокільство «має бути засобом спасіння племен Російської імперії в ім'я блага і могутності Росії, як великої слов'янської держави» [9].

Незначні заходи царської адміністрації, спрямовані на розвиток фізичного виховання, торкалися лише навчальних закладів. Тому в гімназіях та училищах гімнастика розвивалася активніше. Це стало наслідком того, що в гімнастичних гуртках переважала учнівська молодь. Кращі з учнів демонстрували свою майстерність на гімнастичних снарядах [2].

Змагання вважали шкідливими, тому й зрідка влаштовувалися, але подекуди їх включали до програми гімнастичних свят. Варто зауважити, що в них брали участь не лише гімнасти, а й гирьовики, боксери, легкоатлети, плавці. Наприклад, у травні 1913 р. Київське гімнастичне товариство влаштувало разом з гуртками «Любителі спорту» і «Спорт» змагання з легкої атлетики, гімнастики та боксу. Кращими серед гімнастів були студент університету А. Нацевич та учень гімназії Г. Мришек [7].

З 26 створених в Російській імперії сокільських організацій 10 припало на українські терени. За зразком «Київського гімнастичного товариства» були створені гімнастичні організації у Харкові, Одесі, Чернігові, Катеринославі, Полтаві, Житомирі та інших містах [10].

Визнаючи заслуги і авторитет «Київського гімнастичного товариства», було доручено провести І Всеросійську Олімпіаду у 1913 р. Головою олімпійського комітету обрали А. К. Анохіна. Йому надавали активну допомогу Є. Ф. Гарнич-Гарницький, В. К. Крамаренко, А. Ф. Коваржик, які склали програму змагань з гімнастики і перші правила суддівства за 10-бальною системою [6; 9]. Програма передбачала обов'язкові і довільні вправи, а також кілька видів легкої атлетики. Тоді ж з'явилися і перші спеціальні вимоги – включати до комбінацій «три силових елементи та три елементи на спритність на кожному снаряді» [7].

Дедалі зростаючий інтерес до гімнастики збільшив і попит на гімнастичні снаряди та обладнання, які в той час ввозили з-за кордону [9]. Одним з перших на українських землях постачання обладнання для гімнастичних залів налагодив підприємець В. В. Кашпар, відкривши для цього невеличку майстерню в Києві. Вже у 1913 р. її власник створив першу в Російській імперії фабрику, яка спеціалізувалася на виробництві гімнастичного обладнання. Тоді ж було вирішено створити у Києві гімнастичний майданчик на 1000 осіб та басейн [7].

Варто додати той факт, що загальна чисельність українського "Сокола" постійно зростала. Так, на лютий 1913 р. лише на західноукраїнських теренах діяло 880 місцевих осередків сокільських товариств, тоді як на початок 1914 р. – 974, які об'єднували представників інтелігенції, студентства, селянства, робітничого класу та духівництва [6].

Події світової війни та революції припинили розвиток спортивно-гімнастичних товариств на українських теренах. Однак здобутки гімнастики були не забуті. В числі тих, хто після становлення радянської влади допомагав створювати та розбудовувати фізичну культуру і спорт, були А. К. Анахін, В. К. Крамаренко, А. Ф. Коваржик. Вони заклали підвалини тих визначних перемог, яких досягли українські гімнасти в подальші роки [7].

Висновки. Таким чином, величезну роль у становленні та розвитку гімнастики на українських землях відіграла діяльність сокільських товариств та гуртків. Спортивно-гімнастичний рух мав поступове зростання, яке характеризувалося відкриттям великої кількості товариств та збільшення кількості активістів у містах. У суспільстві десятиліттями накопичувався ґрунтовний досвід методики викладання, готувалися кадри та зростала майстерність гімнастів.

Список використаних джерел:

- [1] Брыкин, А. Т. (1950). *Гимнастика*. Москва: Физкультура и спорт.
- [2] Петров, Е. Н. (1938). *Очерки по истории физической культуры*. Москва: Физкультура и спорт.
- [3] Голощапов, Б. Р. (2001). *История физической культуры и спорта*. Москва: Издательский центр.
- [4] Павлов, С. П. (1980). *Олимпийская энциклопедия*. Москва: Советская энциклопедия.
- [5] Германов, Г., Корольков, А., Кузьмина, О., & Сабирова, И. (2018). *Теория и история физической культуры и спорта в 3 т. Том 1. Игры олимпиад. Учебное пособие для СПО*. Москва: Издательство Юрайт.
- [6] Вацеба, О. (1997). *Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.
- [7] Бирюк, В. (1971). На світанку віку. *Старт*, (12), 22-23.
- [8] Манохин, Н. В. (1917). *Курс сокольской гимнастики*. Петроград: Сокол-1.
- [9] Фейгин, С. Л. (1940). *Развитие систем гимнастики в Новое время*. Москва-Ленинград: Физкультура и спорт.
- [10] Лях-Породько, О. О. (2009). *Особливості становлення сокільського руху на українських землях Російської імперії на початку XX століття*. Вилучено з: <http://reposit.unisport.edu.ua/handle/787878787/607>

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.58

МИСТЕЦЬКЕ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ТЕРМІНОЛОГІЯ

ORCID ID: 0000-0002-7126-2505

Шпитковська Наталія Дмитрівна

Здобувач вищої освіти III рівня

Спеціальність «Культурологія» (спеціалізація «Теорія та історія культури»)

Інститут Проблем Сучасного Мистецтва

Національної Академії Мистецтв України

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Роготченко Олексій Олексійович

Доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник

Відділу теорії та історії культури

Інститут Проблем Сучасного Мистецтва

Національної Академії Мистецтв України

УКРАЇНА

Актуальність. В розглянутих наукових джерелах практично не трапляється термін «мистецьке колекціонування» або «колекціонування творів мистецтва». Значну увагу приділено визначенню окремих термінів – «колекціонування», «колекція», «мистецтво».

Метою дослідження є огляд визначень, термінів та розгляд феномену колекціонування в мистецькому та культурологічному контексті.

В основі колекціонування, як культурного феномену, знаходяться дві фундаментальні потреби людини – як людині впорядкувати своє існування та наділити його змістом.

Відома музеєзнавиця М.Є. Каулен вважає колекціонування невід'ємною частиною соціального та культурного життя суспільства, і акцентує, що науковий, пізнавальний або художній інтерес спонукає до створення колекцій [1].

В Україні, визначення терміну знаходимо в Законі України «Про музеї та музейну справу»: «Колекція – систематизоване зібрання однорідних (у певному сенсі) предметів, що представляє зазвичай науковий, історичний або художній інтерес» [2].

Колекція культурних цінностей – це однорідні або підібрані за певними ознаками різноманітні предмети, які, незалежно від культурної цінності кожного з них, зібрані разом становлять художню, історичну, етнографічну чи наукову цінність.

Художня колекція – сукупність предметів із царини графіки, малярства, скульптури, художнього промислу, дизайну, архітектури, фотографії, електронних та інших 573 візуальних технік [3].

Для подальшого визначення мистецької колекції важливо визначити, що предметом такої колекції може бути витвір, що визнаний, або не визнаний культурною цінністю. А отже, у разі збирання не-культурних цінностей, колекціонер має свою суб'єктивну оцінку.

Слід зауважити про часовий фактор, важливий для оцінки культурної цінності твору. В Україні, сучасне мистецтво, як правило, не відносять до

культурної цінності, і має спрощену процедуру щодо експорту, в той час як більшість творів, створена до 1950 р., підлягає обов'язковій експертизі у разі вивезення з країни. Як бачимо, мистецький твір і культурна цінність не є тотожними. Культурна цінність визначається фахівцями згідно законодавчих процедур, і має певне часове вираження.

Так, оцінка мистецтва базується на: репутації художника та визнанні його мистецтва, рівні довіри до художника і твору мистецтва, що базується на суб'єктивних судженнях експертів, які володіють знаннями в галузі культури, поточної ціни і потенціалу перепродажу.

Історично, саме візуальній знаковій формі відображення мистецтва належала першість у процесі колекціонування, оскільки відповідала заповітам: «систематизувати», «зберігати», «накопичувати».

Таким чином, **мистецьке колекціонування** – це збирання колекції творів мистецтва, що названі автором, фаховими спеціалістами та суспільством як такі. Результатом процесу колекціонування стає **колекція**, а її предметом – **мистецький твір**.

Петерсон та Керн (Peterson, R., & Kern, R.) наголосили на зміні способу споживання мистецтва за останні роки. І тут, певною мірою, ваги колекціонерам надає музеологічна та мистецтвознавча оцінка їх колекції, як збірки культурних та мистецьких цінностей, а також вартісна оцінка, як невід'ємна ціннісна характеристика сучасного мистецтва [4].

3 огляду опрацьованих джерел, до характерних рис мистецького колекціонування належать:

- цілеспрямована діяльність, направлена на створення колекції творів мистецтва, що можуть бути або не бути культурними цінностями;
- колекціонування має мотив, що визначає мету, склад, спосіб збирання колекції та дає характеристики самому колекціонеру;
- предметом колекціонування є твір мистецтва, а саме – ідея, яка реалізується автором-художником у поєднанні змісту і форми, і названа ним витвором мистецтва;
- процес колекціонування передбачає пошук, отримання, зберігання, вивчення, експонування витворів мистецтва, так зване «функціонування» створеної колекції;
- колекція має кордони та ознаки, за якими твори мистецтва відбираються до її складу.

Висновок. Визначення та розгляд терміну мистецького колекціонування має важливе значення для наукового використання та розуміння даного феномену. Термін «мистецьке колекціонування» – є комплексним визначенням, що об'єднує поняття мистецького твору, культурної цінності, колекціонування та колекції, та вживається у мистецтвознавстві, музеології, культурології та інших сферах, пов'язаних з мистецтвом.

Список використаних джерел:

- [1] Каулен, М. Е. (2001). *Российская музейная энциклопедия*. (Т. 1., с. 278) ; Москва: Рипол Классик.
- [2] Скуратівський В. Л. (2018). Мистецтво. *Енциклопедія Сучасної України*. Вилучено з http://esu.com.ua/search_articles.php?id=64661
- [3] Микульчик Р. Б., Слободян П. В., Діденко Є. А. & Рак Т. О. (2012). *Словник-довідник термінології музейництва* (с. 118). Львів: Вид-во Львівської політехніки. ISBN 978-617-607-271-3.
- [4] Peterson, R., & Kern, R. (1996). *Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore*. *American Sociological Review*, 61(5), 900-907. <https://doi:10.2307/2096460>.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.59

ОСНОВНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ТРАДИЦІЙНІЙ СИСТЕМІ НІМЕЦЬКОГО СТРАХУВАННЯ, ЗАПРОВАДЖЕНІ РАДЯНСЬКОЮ ВІЙСЬКОВОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ В НІМЕЧЧИНІ (1945-1949 РР.)

Скалозуб Андрій Іванович

здобувач вищої освіти історичного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Іванов Олександр Федорович

канд. іст. наук, доцент,
доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УКРАЇНА

Радянський Союз отримав у своє управління східнонімецькі землі, де протягом 1945-1949 років існувала так звана Радянська зона окупації (далі – РЗО) Німеччини. Задля того щоб здійснювати управління на німецьких теренах Радянський Союз створює Радянську Військову Адміністрацію в Німеччині (далі – РВАН). Цей орган організовує управління в різних сферах життя суспільства. Звичайно, головні зусилля радянської влади були спрямовані на реформування східнонімецьких земель, адже вони планували приєднати їх до складу новоствореного соціалістичного блоку держав, що знаходилися у Східній Європі. Прийшовши до влади, РВАН окрім політичної та економічної сфери зосередилась також на інших реформах. Перш за все можна говорити про реформу соціального страхування. У листопаді 1945 року в Німеччині було створено спеціальну групу з питань страхування, що складалася з Костіцина, Лопатіна, Давидова, Овчінікова та Зюзіної. До створення цієї групи організацією нової системи страхування займався Відділ робочої сили РВАН[1]. Було прийнято рішення припинити виплати за старою системою соціального страхування. Сама ж система підлягала ліквідуванню.

З 1 грудня 1945 року в РЗО Німеччини запроваджувалася нова система соціального страхування німецького населення. Німці страхувалися як і раніше від нещасних випадків на роботі, хвороби, вагітності та смерті. Розпочинається формування єдиної системи державного страхування[2]. З січня 1946 року працездатне застраховане населення розпочинає сплачувати страховий податок, що складав 20% (для гірників – 30%) від свого місячного доходу. Важливим зауваженням щодо цього є система оплати цього податку. Працівники сплачували лише 10 % від доходів, а на підприємця, що тримав застрахованого працівника, покладалася сплата іншої половини (для гірників – 2/3) податку на страхування[3]. Це рішення було важливим для формування єдиної системи державного страхування, бо за умови сплати податку, по-перше, ліквідовувалась прогалина в бюджеті соціального страхування, а, по-друге, формувалася запас коштів, за допомогою якого можна сплачувати виплати застрахованому населенню.

Наприкінці 1946 року для кожної провінції було сформовано окрему касу соціального страхування, тобто їх було п'ять (в Бранденбурзі, Саксонії, Саксонії-Ангальт, Мекленбурзі-Передній Померанії та в Тюрингії). Окрім головних страхових кас федеральних земель існувало також і 148 місцевих кас та 508 філіалів[1].

28 січня 1947 року РВАН видала наказ №28[4], за яким вищеописана система була впроваджена в РЗО Німеччини. Важливо, що наказ реорганізував систему індивідуального страхування в централізоване колективне страхування[5]. Важливим перетворенням у системі страхування стає перерозподіл внесків між федеральною землею та між всією територією РЗО Німеччини. Кошти, що отримували місцеві страхові каси, розподілялися наступним чином. Частина коштів залишалася в цій касі для виплати грошей людям, що цього потребували, проте інша частина коштів пересилалася до головної земельної каси. Там ці кошти могли зберігати для особливих потреб в майбутньому, проте інколи ці кошти могли передаватися іншій земельній страховій касі. Таким чином було перекрито нестачу коштів в одних касах та надлишок – в інших. За цим наказом також було скликано так звані комітети кас соціального страхування, головною метою діяльності яких був захист прав застрахованих людей. Дані комітети мали складатися з представників робітників та підприємців. Ця система утвердилася в РЗО Німеччини і діяла навіть за часів існування НДР.

Уже в 1946 році правила отримання коштів на лікування чи коштів для виплати інвалідам були частково змінені. Через брак необхідних коштів в 1946 році термін виплати коштів на період хвороби скоротився до 2 місяців. Проте згодом ці правила були скасовані. За згаданим вище наказом №28 встановлювався новий термін сплати цих коштів – 26 тижнів або півроку. За наказом в цей термін працівнику сплачувалось 50% його заробітної плати. За цим розпорядженням встановлювалось, що в разі неможливості повернення людини на робоче місце за 26 тижнів, людина мала піти на пенсію по інвалідності. Одним з винятків є хворі туберкульозом, які отримували виплати через свою тимчасову непрацездатність, а також отримували додаткове харчування[2]. Стосовно пенсій через інвалідність відомо, що вони сплачувалися спочатку в розмірі, що був встановлений до 9 травня 1945 року, проте цим документом їх розмір мав складати 2/3 частини їх заробітної платні за останні 12 місяців. Німці користувалися тим, що вони могли отримувати кошти через хворобу протягом 6 місяців, внаслідок чого поширилося таке явище, як «несправжня» хвороба. Визначивши порядок сплати цієї допомоги, спочатку не був продуманий механізм утвердження статусу хворого. Приватні лікарі часто користувалися цим. Вони брали хабарі та надавали підроблену довідку. З метою боротьби проти такої ситуації, влада вводить в обіг єдиний документ, що підтверджував хворобу, так званий лікарняний лист, який могли видавати лікарі виключно офіційної державної лікарні. Поступово явище «несправжньої» хвороби зникло.

Наступною сферою соціального страхування була виплата пенсій за віком. Було затверджено, що таку пенсію могли отримувати лише особи, що мають стаж роботи не менше 15 років та досягли віку 60 років для жінок та 65 років для чоловіків. Спочатку виплата пенсій здійснювалась у затвердженому раніше порядку, проте з кінця 1945 року пенсіонери отримували пенсію виключно в страхових касах. Важливим є те, що в цій сфері існували різні закони, що могли дискримінувати частину населення. По-перше, жертвам нацизму були надані особливі привілеї, завдяки яким вони отримували пенсії на 50% вищі від інших громадян. По-друге, у разі виявлення антифашистським комітетом зв'язків людини з СА, СС, СД та Гестапо, їм не сплачували пенсій взагалі[6]. Це не

давало спокою населенню, внаслідок чого вони могли бунтувати проти цього. РВАН замість того щоб знайти правильний механізм виплати пенсій таким людям, просто закривала на це очі, внаслідок чого напруженість серед населення постійно зростала. Невирішеність цього питання позначила чи і на подальшій ситуації в НДР.

Поступово розмір пенсій змінювався, їх підвищували, проте це зростання певний час було штучним заходом, бо ріс рівень інфляції, тому фактично купівельна спроможність застрахованих пенсіонерів не змінювалася. Пенсію могли виплачувати після смерті застрахованого членам його родини. Здебільшого таке траплялося в разі, якщо дружина/чоловік загиблого та його діти були непрацездатними. В такому випадку сума виплат складала 50% від пенсії померлого[1].

Варто також відзначити зміни і в страхуванні вагітних жінок. На перших етапах страхові виплати вагітним сплачувалися лише протягом двох місяців (замість шести, як було раніше). Проте за законом від 28 січня 1947 року вагітним протягом 4 тижнів сплачувалось 75% заробітної плати, яку вони отримували раніше. Пізніше протягом 6 тижнів під час післяпологового періоду в місяць жінка отримувала 50% своєї колишньої заробітної плати. Інколи строком 12 тижнів сплачували 1/2 виплати за вагітність на час годування дитини[1]. Окрім цього за цим законом вагітні жінки мали безкоштовне лікарське обслуговування, акушерську допомогу, забезпечення ліками, а також безкоштовне лікування в лікарні чи пологовому будинку. Влада стимулювала народження дитини. Перш за все це було пов'язано з величезними демографічними втратами внаслідок Другої світової війни. Права вагітних захищалися, адже потрібно було відновити демографічний баланс.

Відбулися зміни і в статусі безробітного населення. Особливістю страхування безробітних було те, що на відміну від інших категорій застрахованих, виплати по безробіттю надавали не страхові каси, а біржі праці, хоча гроші до бірж праці постачали саме земельні каси. Виплати безробітному складалися з виплат застрахованому, надбавок на непрацездатних членів сім'ї та квартирних грошей[3].

У разі смерті застрахованої людини, родичі цієї людини могли отримати виплати на поховання, що складало суму 20-денного заробітку померлого, проте не могло складати менше 100 марок[6].

В цілому грошові доходи східних німців дійсно зросли. Зокрема з архівних матеріалів відомо, що в 1946 році вони складали 1 692,3 млн. марок, а вже наприкінці 1949 року вони складали 3 129,4 млн. марок. Проте не слід забувати про економічну кризу та галопуючу інфляцію, яка фактично зводила нанівець будь-яке підвищення.

Не менш важливим є існування в німецькій страховій системі радянського зразка певних категорій населення, що мали широкі привілеї у порівнянні з іншими категоріями. До цих категорій відносяться медики та вчителі.

Враховуючи величезну проблему, пов'язану з швидкою плінністю вчителів у школах та викладачів в університетах та інститутах, влада намагалася організувати цій категорії найбільш захищені умови проживання. З джерел відомо, що викладачам у вищих навчальних закладах встановлювалися додаткові пільги, зокрема виплачувалась премія за перевиконання плану, квартирні гроші, а також вони отримували щомісячний харчовий набір[7]. Вчителям в першу чергу надавали ордери на одяг та взуття, земельні ділянки розмірами 300 м². Вчителі та викладачі могли проводити свою літню відпустку в спеціальних будинках відпочинку. Пізніше з 1 квітня 1949 року вчителям покращили норми харчування, внаслідок чого вони стали отримувати продуктові

картки 2-ої категорії[8]. В цілому, влада намагалася покращити становище вчителя для того, щоб вони не покидали своїх посад та не йшли працювати звичайними робочими.

Захищеними вважалися і медики. Основними способами покращення були збільшення заробітної плати та виплати премій. Медичний працівник вважалася однією з найпрестижніших професій того часу, бо лікарі мусили рятувати людей, що постраждали через Другу світову та її наслідки.

Прагнучи покращити стан працівників «престижних» професій, влада тим самим спричиняла у суспільстві дискримінацію за професійною приналежністю.

Переходячи до висновків, можемо сказати, що радянське керівництво, прагнучи негайно завершити процес влиття східнонімецьких земель до свого комуністичного блоку, намагалася знищити зв'язок німецьких земель з їх минулим. Одним з проявом історії довоєнної Німеччини була страхова система, яка була ефективною і рентабельною, проте пошкодженою. Замість того щоб відбудувати її, радянське керівництво спрямувало всі зусилля на те, щоб повністю перебудувати цю систему. Внаслідок цього у Східній Німеччині було створено нову німецьку страхову систему радянського зразка. Вона мала централізоване управління згідно з традиціями соціалізму. Окрім цього, в цій системі породжувалася дискримінація однієї частини населення відносно іншої. Вона була дуже громіздкою та непристосованою до німецьких земель. Звичайно ця система мала певні плюси, що проявлялися на збільшені грошових виплат та збільшені термінів виплат. Проте на фоні явища інфляції купівельна спроможність німців не покращувалася. Саме тому цей плюс нівелювався. Слід віддати належне РВАН, яка змогла поновити процес виплат коштів соціально незахищеним верствам суспільства, але не слід забувати, що радянська влада зруйнувала найстарішу в світі систему соціального страхування. Ця дія мала значний відголосок на майбутнє східнонімецьких земель, адже за роки існування НДР у суспільстві виникали напружені ситуації через недосконалість страхової системи, а після возз'єднання Східної та Західної Німеччини на початку 90-х років, 5 земель, що входили до складу НДР, зіштовхнулися з жахливими проблемами відставання не лише в економічному розвитку, а й з проблемами у соціальних відносинах. РВАН таким актом передрікала РЗО на великі проблеми пов'язані з нерозв'язаністю проблем соціального страхування.

Список використаних джерел:

- [1] Балашов Д.Г. (2019). Социальное страхование немцев в Советской оккупационной зоне Германии, 1945–1949 гг.: от страхования к социальному обеспечению. *Вестник Томского государственного университета. История*, (440), 99-105.
- [2] Корнева Л.Н. (ред.) (2014). *Социальная политика и социальное государство в Германии: учеб. пособие*. Кемерово: Кузбассвуиздат.
- [3] Hockerts H.G. (1980). *Sozialpolitische Entscheidungen im Nachkriegsdeutschland. Alliierte und deutsche Sozialversicherungspolitik 1945 bis 1957*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- [4] Петров Н.В., Лавинская О.В., Нохотови Д.Н. (2006). *СВАГ и немецкие органы самоуправления 1945-1949*. Москва: РОССПЭН.
- [5] Бетмакаев А.М. (2013). «Заботливая диктатура» (о специфике социальной политики в ГДР). *Вестник Кемеровского государственного университета. Серия: Социологические науки*, (3, 2(54)), 21-25.
- [6] Hoffmann D. (1996). *Sozialpolitische Neuordnung in der SBZ/DDR. Der Umbau der Sozialversicherung 1945–1956*. München: Oldenbourg.
- [7] Артюхова Е.А. (2011). *Развитие системы образования в Восточной и Западной Германии в конце 40-х – начале 60-х годов XX века*. (дис. канд. ист. наук). Ставропольский государственный университет, Ставрополь, Российская Федерация.
- [8] Болдырев Р. Ю. (2011). *Советская оккупационная политика в Германии, 1945–1949: экономический аспект*. Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing.

섹션 33. ARCHITECTURE AND CONSTRUCTION

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.60

INNOVATIVE APPROACHES IN GEODESY, CARTOGRAPHY, GEOFORMATICS AND CADASTRE EDUCATION

Allaberganov Navruzбек Allaberganovich
Specialist

*Khorezm regional department of the
State Cadastre Chamber of the Cadastre Agency*

Teacher of the Department of Geodesy,
Cartography, Geography, Faculty of Natural Sciences
UrSU

Normatova Khilola Zafarbek qizi
3rd year student of foreign of philology faculty
UrSU

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Annotation: *Innovative approaches in geodesy, cartography, geoinformatics, cadastre education, the study and adaptation of the experience of developed countries, the use of new methods and technologies.*

For the development and prospects of each sector, special attention should be paid to education and upbringing. Representatives of the industry, if young people have a good understanding of their chosen profession in higher education, have sufficient and knowledgeable skills, love and enthusiasm for their profession, of course, will help each industry to reach even greater heights.

Dear our President emphasizes that We must realize our greatest mission of education and training system all activity generation based on developing modern requirement.

The main task of the education system today is to provide students with all-round health, which will contribute to the formation of a strong state of Uzbekistan, which loves the motherland, relies on its knowledge and talent and learns independently using modern information and communication technologies. It consists of bringing up in a perfect and harmonious way.

Education is the process of imparting knowledge, skills and abilities, the main means of preparing a person for life and work. In the process of education, information is obtained and education is carried out. Education is a narrow concept

of teaching. But it is not just the teaching process in different types of educational institutions, but the family, production. and other areas.

Innovation (eng. Innovationas - introduced innovation, invention) - 1) funds spent on the economy to ensure the replacement of equipment and technology generations; 2) innovations in the field of engineering, technology, management and labor organization, based on scientific and technical achievements and best practices, as well as their application in various fields and activities.

Innovation in education - the formation of ideas and skills that can discover innovations in science or industry, the formation of the ability to find ways to facilitate the work process with the adequate use of modern technologies. At the same time, of course, each field requires a certain level of theoretical and practical knowledge and skills.

For example, if we take innovation in a narrow range of education, that is, educational innovation focused on a specific area. From my personal point of view, I found it necessary to cite the examples of land, geodesy, cartography and cadastre. Nowadays, a lot of attention is paid to the industry, because many of the areas that I use in my daily life, even if we do not realize it, are very high in relation to our system. It is precisely the aspects of the connection that all events and phenomena, natural and artificial processes take place underground and above ground. At the same time, of course, it is very important for us to master the earth sciences, to have basic skills, regardless of the field in which we are. So, of course, geodesy is one of the main sciences that form the basis of the land and many other fields, especially the construction industry.

The word geodesy is derived from the Greek word "geo", which means to determine the shape and size of the earth. The science of surveying the earth's surface on plans and maps, as well as research in the construction of engineering structures, and the measurement of their design, construction, and operation. At the same time, the science of geodesy is the basis for determining the coordinates of the location of each object or subject, and simply put, geolocations on the telephone today.

The science of cartography is studied by designing and compiling maps. Maps are important in our daily lives, because the location of natural and man-made objects, states, administrative and economic boundaries, in addition to other geographical and economic maps, plans for any area of economic development. development is important. When we think of cadastre, we mean the housing document, but in fact it consists not only of housing documents, but also a large system of areas. There are 21 State Cadastre in Uzbekistan, the stages of their creation and maintenance are distinguished by specific goals and objectives [1].

Composition of state cadastres:

- ✚ place
- ✚ cartography-geodesy
- ✚ buildings
- ✚ water
- ✚ deposits and minerals
- ✚ railways
- ✚ highways

- forest
- flora
- wildlife
- protected natural areas
- waste disposal and disposal
- objects of cultural heritage
- delivery pipes
- communication objects
- energy facilities
- high risk areas
- areas with high man-made risk
- regions

DKYAT (SINGLE SYSTEM OF STATE CADASTERS) is a single geodata database containing all cadastral data. All of the above state cadasters have geological databases DKYAT [1].

My main purpose in giving a brief overview of the field is to provide an overview of the field and, of course, the concept of innovation in education, so that for the development of a particular field, it is necessary to pay attention to its education. Of course, I think it is necessary to gain an understanding of the field and study its problems, as well as to find theoretically and practically innovative solutions, as well as to solve problems step by step on a scientific basis.

In solving problems and training quality personnel, it is necessary to integrate production and education. To do this, the current changes and innovations in the field, the transition to practical and laboratory classes to further increase students' love for the field and to guide them in choosing a particular field of interest and knowledge. It is necessary to carry out the processes in the field in practical and laboratory classes, to use modern technologies and pedagogical technologies in accordance with the themes of the field, to revive the audience and to interest all young people.

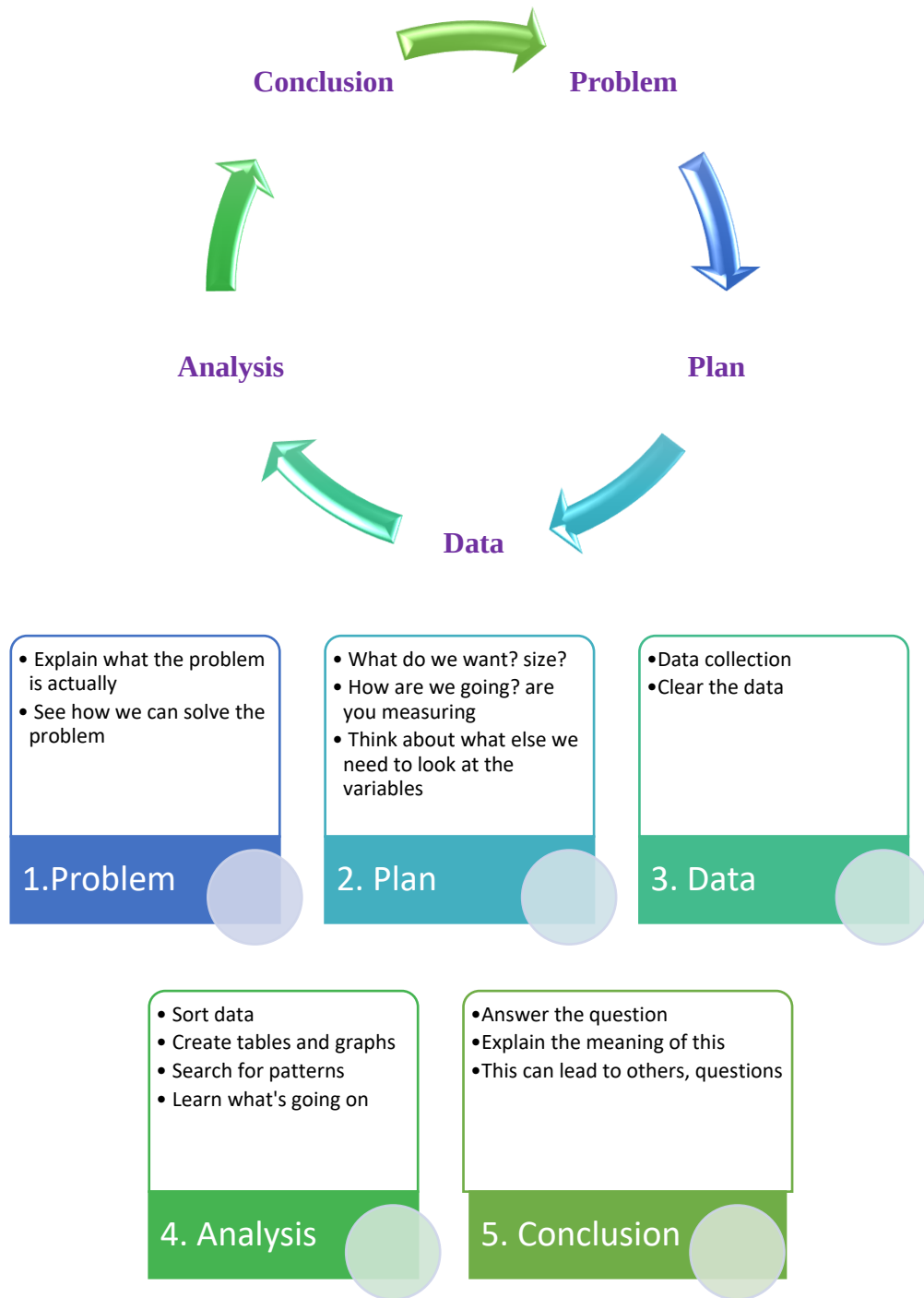
At the same time, of course, it is natural for everyone to be interested in life and practice.

The study of modern technologies in developed countries and their connection to each of our areas will help in development. There are a lot of opportunities for young people to do this, including a wide range of resources, books and information on the Internet, the exact and fast use of which is exactly where to start and in what cases to use them to achieve any results. can cause many inconveniences. As a result, not being able to understand what he wants and what the outcome will be can lead to a decline in interest in the field and science.

In these cases, of course, young people will need the help, guidance, sound guidance, clear goals and results of our teachers and leading experts in the field, who have enough experience and skills.

Before innovating, you need to think, plan, write. Exactly what can be facilitated by innovating in which direction and which type of activity, and, of course, it is necessary to study and analyze this activity in depth. There are a number of technologies or methods that can be used in our country and in developed countries.

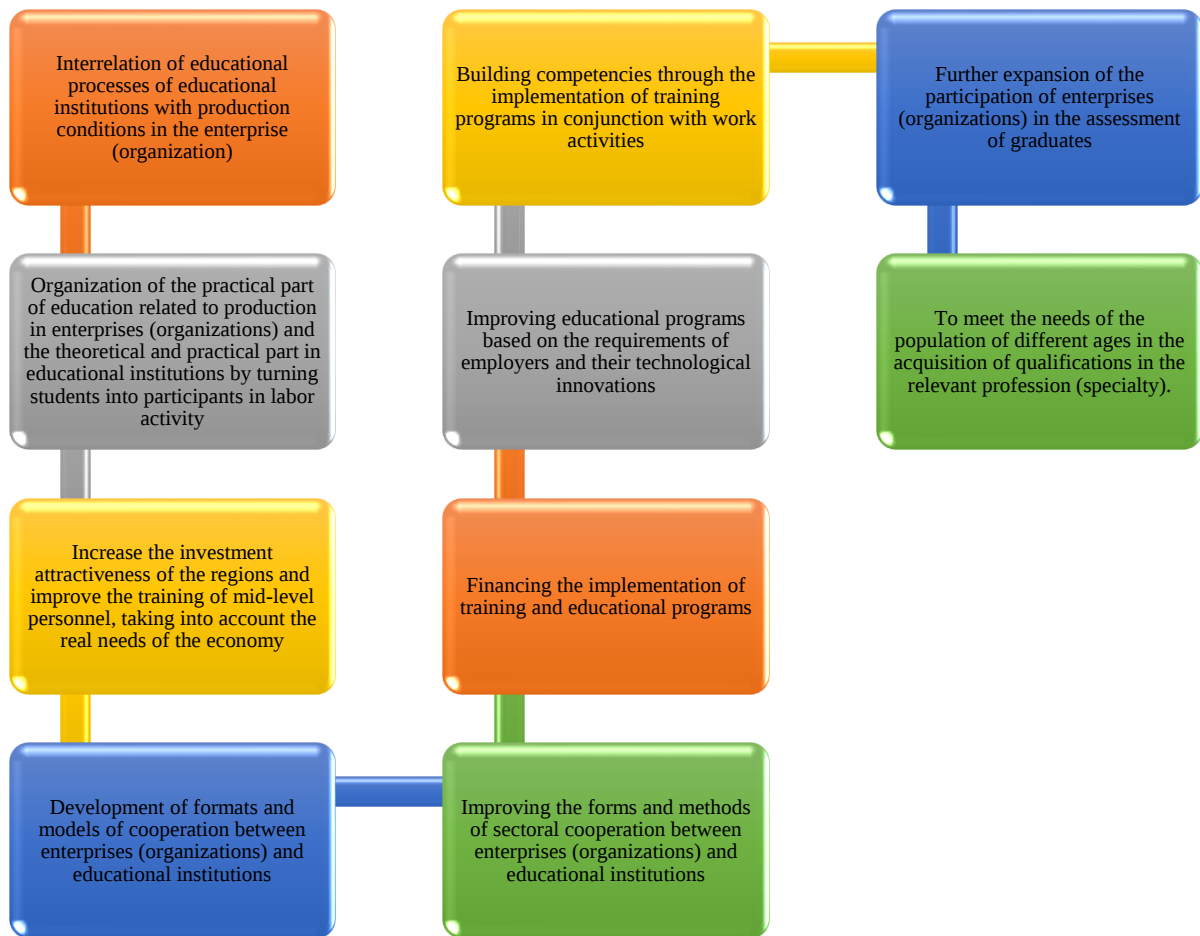
An example of such a method is PPDAC (Problem Plan Data Analysis Conclusion), one of the most widely used methods in developed countries [3]. The PPDAC (Problem Plan Data Analysis Conclusion) method, in short, means a problem and its solution.

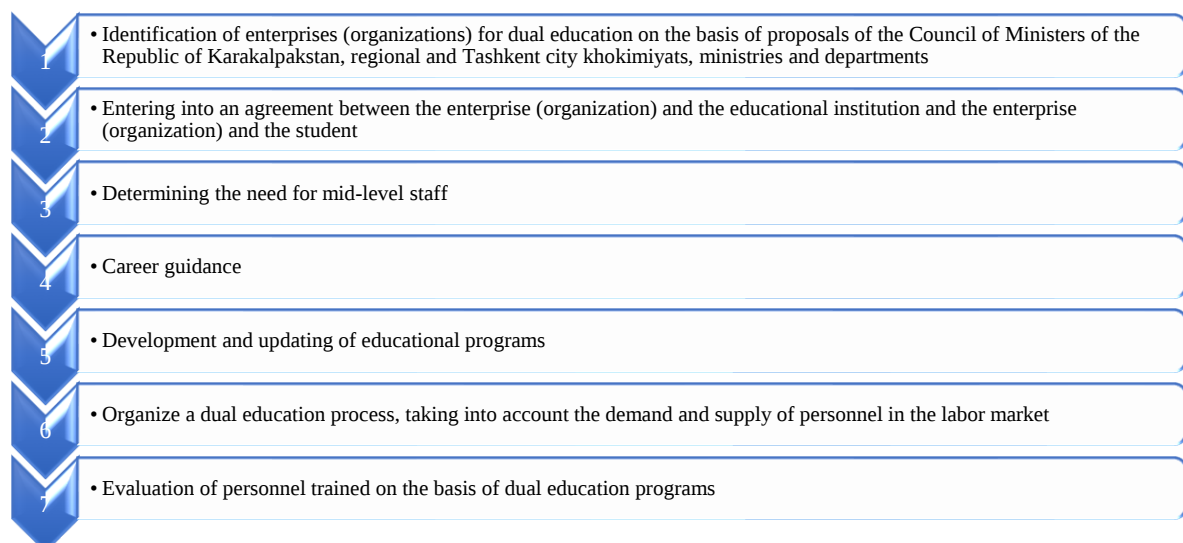
This method mainly focuses on planning, data collection, analysis, drawing conclusions to find a solution to a problem in a single production, and thus finding a solution to the problem. Integration of special disciplines such as geodesy, cartography, geographic information systems, photogrammetry, state cadasters, remote sensing and other special disciplines in the implementation of design and construction of cartographic support of geodetic measurements using geoinformation technologies on the basis of modern pedagogical technologies, methods It is advisable to develop curricula, sample and working programs, training manuals.

At present, the government has decided to establish a dual system of vocational education in the country [2]. The resolution sets out a number of tasks.

The objectives of the organization of dual education are:

The implementation of dual education includes the following main stages:

Based on the above, it is expedient to promote dual education in the field of geodesy, cartography, geoinformatics, cadastre education, as well as to link students'

direct learning and production. In order to achieve the desired results, it is necessary to include modern production technologies in the curriculum and to develop additional modules, demo versions in order to involve students in software and production in organizations and enterprises, as well as practical and laboratory training of students. Of course, one of the main goals of dual education will be to provide the industry with qualified personnel. The systematic use of these methods and technologies serves as a basis for the creation and maintenance of a unified system of state cadastre, modern trends and the training of qualified personnel in the field.

References:

- [1] Law of the Republic of Uzbekistan on State Cadastre.
 - [2] Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated 29.03.2021 No 163 "On measures to organize dual education in the vocational education system"
 - [3] http://wiki.gis.com/wiki/index.php/PPDAC_Model
-

섹션 34. CULTURE AND ART

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.61

ANALYSIS ON THE EXPRESSION FORMS OF THE ARTISTIC LANGUAGE OF OIL PAINTING

Liu Haotian

Member of the Chinese Cultural Management Association Artist Committee

PhD Candidate

Lviv National Academy of Arts Ukraine

PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

The expression of oil painting language is rich and varied, of which color and texture are the most unique language expressions in oil painting.

1. The color expression of oil painting language

When it comes to color, it can be said to be the most important thing in oil painting. When there is no color in a work, it is no different from a sketch. Through color, we can understand the inner psychological expression of the artist, and we can also understand the changes in the artist's thoughts and emotions through the changes in the cold and warm of the picture and the color matching. Of course, different artists have quite different expressions of color in their pictures. From the perspective of the development of art history, artists in different periods have completely different ideas and perspectives on the color of the picture. From the pursuit of naturalism as the standard color at the beginning, it has become more unrestrained in order to express the psychological and emotional changes of the artist. It provides different directions for the expression language of oil painting. Of course, whether it is classicist painting, impressionist painting, contemporary art, etc., color is one of the important ways of expression in works. In these different color language expressions, it also provides more sense of form and possibility for oil painting creation.

2. Texture expression of oil painting language

When it comes to texture, it can be said to be a unique expression language in oil painting. It is different from watercolor acrylic gouache and other painting materials. The texture has a perfect form of expression in oil painting. In the development of art history, texture also has different forms of evolution in different periods. Since the invention of oil painting, most of the earliest Western artists used the classical transparent masking technique to paint. The picture is relatively smooth and tidy without major fluctuations. Artists mostly use the oily bottom layer to make the picture smooth by multi-layer masking and polishing. exquisite. At this time, the artist pursued the superimposed effect of oil painting color layers and the smoothness and harmony of the picture. After entering the Baroque period, the most typical expression of texture in oil painting language is the paintings of art masters such as Rembrandt and Rubens. The bold and passionate brushstrokes increase the visual effect of the picture. The thickness of the light and dark brushstrokes are different and the unevenness is consistent. The sense of form of the picture makes the picture form

a colorful and unique language of expression. After entering Impressionism, Van Gogh's brushstrokes, representing the artist, can be described as wonderful. His bold colors and bold brushstrokes give the pictures unique vitality. In Van Gogh's art works, he was deeply influenced by the Japanese ukiyoe print art, and abandoned the early gray and dark brown oil paintings, and used bright oil paints to create. This continuous, methodical linear brushstroke also created. With his unique sense of visual language, he achieved his unique expression style. When he arrived in Van Gogh's late works, his greatest expressive characteristic was the strong and passionate brushstrokes in the paintings, as well as the strong color line composition, which can bring a kind of visual space with a sense of melody.

With the end of the industrial revolution and the advent of the 21st century, various genres and styles of art emerge in endlessly. With the continuous changes and renewal of people's artistic concepts, the continuous emergence of new materials has made artists no longer limited to oil painting as a single material. It has become extremely common to mix various new materials in oil paintings, and art academies have also slowly appeared. For example, in the work of the German new performance artist Kiefer, this concave-convex texture expression form is also a form of art language that many artists love to see. The unique composition of the bottom texture and color layer in Kiefer's paintings also plays a role in supporting the frame of the picture. The main function is to produce a strong sense of visual impact and multi-latitude visual effects. The addition of sand, wood chips, and broken paper to his oil paints adds a sense of bulge. This very obscure and poetic form of expression can also give us a sense of historical pain and memory. From this point of view The texture beauty of art is not only beautiful on the surface, but also beautiful in its spiritual connotation.

Concluding remarks: Oil painting is a category of painting with a unique artistic language. In today's multicultural society, good artistic creation requires our continuous research and exploration of artistic expression language. Constantly think with a tolerant attitude and multiple perspectives, and create with a more complete formal language and subjective spirit.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.62

DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE ABILITIES BY MAKING PROBLEM SOLUTION SITUATION IN DRAWING SUBJECT

Xalimov Moxir Karimovich

Associate professor

Tashkent State pedagogical university named after Nizami

Farxodova Zilola Xikmat qizi

Student, group 402

Tashkent State pedagogical university named after Nizami

REPUBLIC OF UZBEKISTAN

It is well known that the future of a society is determined by the level of development of the education system which is mentioned as an integral part. Currently, the task of education is to teach for increasing the effectiveness of lessons in the information-educational environment, on the basis of various game technologies, to create a problem solution situation, to use information technology independently and to organize teaching on the basis of new technologies. So, what is the problematic situation? The influence of the problem situation in teaching is that it makes difficulty. It can be overcome by the student's own active thinking. The problem situation should be relevant to the student. Its occurrence should be related to the student's previous experience and interest, and should ultimately include personal issues as well as general problem situations [1-5]. The foundations of problem-based learning were found by an American psychologist, philosopher, and educator J. Dyui (1859-1952) in 1894 when he opened an experimental school in Chicago. Game and work develop a curriculum for active learning. In the classroom, students work to create new knowledge by creating and solving problems and situations. The thinker Abu Rayhan Beruni (973-1048) in his pedagogical and didactic views mentioned that on the creation of problematic situations in the minds of students, the activity of thinking, the thorough mastery of educational material on various topics in the process of teaching and education: "Our goal is not to make get bored learners, because reading something becomes boring and tedious, emphasizing that students should not be boring, that the memory should not be simple and boring. If a student moves from one subject to another, it is as if he is walking in different gardens, and as soon as he passes one garden, another garden begins. Everyone wants to see them all. New things are fun and makes people relax" wrote Beruni.²

The general problem solution situation should be divided into a number of sub-problems that arise and must be related to each other [6-9].

The most common types of problem situations in the learning process are:

1. A problematic situation arises when students discriminate between the system of knowledge they acquired before and the new knowledge they have acquired.

2. There is a trouble in solving the problem in the system of students' knowledge,

² "Pedagogy", under the general editorship of A.Q Munavarov, T. "Teacher", 1996. p.99

in choosing which the right way is.

3. When students put their knowledge into practice in new contexts, they come across difficulties to find new ways.

4. A problem situation arises when choosing a method that is practically unsolvable or inexpedient to make solutions for problems that can theoretically be solved. Furthermore, the practical solution lacks a theoretical basis for implementation.

5. The reason for the problematic situation in the solution of technical problems is the direct incompatibility of the appearance of the schematic drawings and the technical device in the design. An alternative form of problem-based learning is heuristic learning.

Rules for organizing problem solution situations:

1. Theoretical and practical exercises for students should be well-planned that they must acquire new knowledge.

2. The given task for students should be fit and correct for their intellectual potential.

3. When faced with more complex problem situations, a system of sequential application of the problem situations should be created. The first problem here is that students must learn and know.

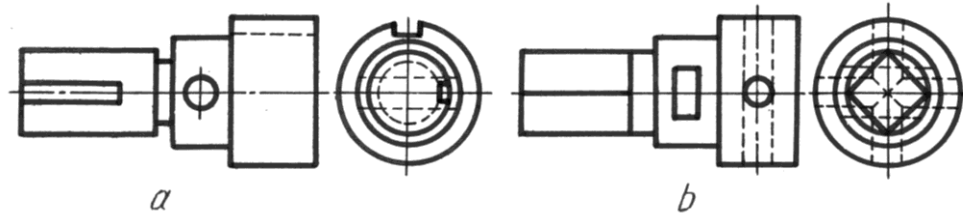
4. Usage of a programmed method. In this case, the teacher has to implement the whole system. In this case, each issue consists of separate parts on the basis of the program and is developed independently or with the participation of the teacher to perform the task in a separate or focused method.

6. When the problem situation reaches the "nearest" development zone (maybe high point), students can solve the problem by using their limitations of knowledge and the level of intellectual and positive activity.

Main role of the teacher in the problem solving situation the nature and objectives of problem-based learning introduce enough new assimilations into the teacher's work. They help students prepare material, create situation stages, respond to the problematic situations, master the task assigned to them, know how to create and solve a problem situation at any time, provide students with information on the topic as well as providing, increasing their creativity [10].

Here, the teacher has to take the lead in solving the problem with the students in a problematic situation and has to be at a much higher level than his students. It is important to guide students in solving the problem. The main concepts of the problem-solving complex are the problem situation, the "problem" and the "problematic issue". The challenge is for the student to consciously challenge new knowledge, new methods, new modern technologies, creativity and action [11-14]. If a student is not given the basics of a creative quest to overcome adversity, there is nothing to think about. This means that the student will not accept it for solution. Student thinking begins with describing and identifying the problem. Now, in this case, the problem situation becomes a problem, and requires creativity from the student. The problem does not indicate the direction of the solution, or it doesn't limit it. There will be a problem specifying some parameters for the solution. In the course of the lesson, problem-solving situations arise that motivate the student to search for and master logically correct, scientific conclusions in the activity of thinking about the topic being mastered. Problem situations can be natural or artificial. For example, in the geometric constructions of the geometric drawing department of the science of drawing, when a circle is divided into six equal parts, and a regular hexagon is formed, some of the sides of the hexagon may become smaller or larger. By looking for the

cause of such a problem, it is necessary to overcome it through the creativity of the student. Research has shown that the center lines of a circle are not perpendicular to each other, and when you redraw, the result is correct, which is the result of neglect. For example, students do some non-standard work during independent work on the topic of slice (draft 1, a, b).

Draft 1

It can be concluded after analyzing of the cuts which have made above:

1. All students understood the surface of the part to be cut.
2. Some students misunderstood the groove on the outside, so a mistake was made.

After analyzing how this problem appears, the following conclusions can be noted:

1. *The teacher did not explain the requirements of the standard in full and in detail, or did not pay attention to some elements of the explanation process. As a result, students have different perceptions.*
2. *The teaching process was not interesting and exciting, it might little attention be paid to standard requirements.*
3. *Some students got bored in the lesson and did not pay attention to the topic of the lesson*
4. *The lesson was not in the required level that the teacher did not check satisfactorily the knowledge which acquired by the students using questions and answers or various pedagogical factors.*

This process helps to nurture students to improve formal qualities as curiosity, intelligence, independence, and a desire to be creative by making problematic situations in their thinking activities. Thus, it is possible to create a problematic situation that leads to search in which students can develop a passion for learning, creativity, intellectual perceptions and emotional experiences related to the problem-solving process. By creating a challenging situation in the teaching of drawing, the above examples will help to increase the effectiveness of the lesson, as well as develop students' creativity.

References:

- [1] Рихсибоева, Х. М., Халимов, М. К., & Рихсибоев, Т. (2016). Совершенствование и модернизация алгоритмов решения метрических задач в начертательной геометрии. *Молодой ученый*, (4), 816-819.
- [2] Мирзалиев, З. Э., Халимов, М. К., Маликов, К. Г., & Абдухонов, Б. Х. (2017). Методика использования нового механизма для построения аксонометрических проекций. *Молодой ученый*, (8), 1-6.
- [3] Мурадов, Ш. К., Халимов, М. К., Мирзалиев, З. Э., & Рамазанова, Г. С. (2017). Определение параметров формы и положения кривых 2-го порядка. *Молодой ученый*, (7), 454-457.
- [4] Malikov, K. G. (2020). THEORY AND PRACTICE OF CONSTRUCTION OF AXONOMETRIC PROJECTS. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 8(9).
- [5] Мирзалиев, З. Э., Халимов, М. К., Маликов, К. Г., & Абдухонов, Б. Х. (2017). Методика использования нового механизма для построения аксонометрических проекций. *Молодой ученый*, (8), 1-6.
- [6] Valiev, A. (2021). ABOUT THE FEATURES OF THE PERSPECTIVE OF SIMPLE GEOMETRIC SHAPES

- AND PROBLEMS IN ITS TRAINING. *Збірник наукових праць SCIENTIA*.
- [7] Валиев, А. Н. (2021). Об Особенности Перспективы Простых Геометрических Фигур И Проблемах В Ее Обучении. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES*, 2(4), 54-61.
- [8] Jabbarov, R. (2021, March). PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PAINTING. In *Конференции*.
- [9] Tashimov, N., & Samandar, Z. (2021). Improving the quality and efficiency of teaching descriptive geometry in a credit-modular system. *ACADEMICA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 730-733. DOI : 10.5958/2249-7137.2021.00398.0
- [10] Жаббаров Рустам (2019) "Манзара ранг тасвири"ни ўқитиш орқали талабаларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш. *uzbekistan state institute of arts and culture* <https://uzjournals.edu.uz/cacenas/> Culture and Arts of Central Asia, pp-48-52, ISSN: 2181-8932, E-ISSN: 2181-1202, <http://dsmi.uz/>
- [11] BULATOV, S., & JABBAROV, R. (2016). № 2 National traditional basis of symbol of Khumo. *Central Asian Journal of Education*, 1.
- [12] Bulatov, C. S., & Jabbarov, R. R. (2010). Philosophical and psychological analysis of works of fine arts (monograph). Science and Technology Publishing House.
- [13] Nozimovich, T. N., Ibrahimovna, Y. N., & Ravshanovich, J. R. (2020). Development Of Student's Creative Abilities In The Fine Arts In The Higher Education System. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(07), 232-238.
- [14] Jabbarov, R. (2019). Formation of Fine Art Skills by Teaching Students the Basics of Composition in Miniature Lessons. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 17(1), 285-288.
-

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.63

АНАТОМІЧНІ РИСУНКИ ІВАНА ФЕДОРОВИЧА СЕЛЕЗНЬОВА З ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ

ORCID ID: 0000-0001-9930-1652

Мельничук Анастасія Ігорівна

аспірантка кафедри теорії та історії мистецтва,
викладач пластичної анатомії

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

УКРАЇНА

Біографічних відомостей про Івана Федоровича Селезньова (1856-1936), як і про його творчу спадщину не багато. Попри високий художній рівень майстра вона є маловідомою, а дослідження творчості художника в певному сенсі є пошуковою сторінкою українського мистецтвознавства.

Початкову фахову освіту митець здобув у Першій київській гімназії (М. Мурашка), вищу – в Імператорській академії художеств (1872-1882). Будучи академістом ІАХ, Селезньов навчався у апологета реалістичної школи Павла Петровича Чистякова та був його улюбленим учнем. Сам же Чистяков вважав, що «велике мистецтво без науки не може існувати, а основними науками, без яких неможливо вчити високому рисунку – це анатомія та перспектива» [1, с. 127]. На цих педагогічних засадах Чистякова, Іван Федорович почерпнув цінний досвід для своєї педагогічної та творчої майстерності. У 1882 р. за академічні роботи І. Ф. Селезньов одержав велику золоту медаль і закордонне відрядження на три роки. Художник побував у музеях і картинних галереях Відня, Мюнхена, Верони, Падуї, Виченці, Венеції, Болоньї, Парми, Флоренції, Риму, Неаполя, Помпеї, Салерно, Равенни, побував також на о. Сицилія в Мессіні, Таорміні, Катанні (Катальє) і в Палермо [4]. Повернувшись у Київ в 1886 році, приступив до викладацької діяльності в Київській рисувальній школі М. Мурашка. Згодом, брав діяльну участь в організації Київського художнього училища і викладав у ньому до 1917 р., а «з 1920-х рр. І. Селезньов мав художню студію, яка була однією з найпопулярніших у Києві» [4, с. 196].

Оскільки основою базових мистецьких дисциплін є знання анатомії, невідомі анатомічні рисунки українського велета живописної творчості з фондів Національного художнього музею України є важливим джерелом для дослідження доробку митця. На жаль, встановити точну генеалогію даних рисунків не вдалося. Атлас, закуплений музеєм у Миколи Івановича Молярова, (1958 р.) не містить вичерпних відомостей, і у документації самого музею також не міститься інформації про час створення альбому. Відомим залишається лише те, що на аркушах 1, 32, 33 зазначено рік – 1876 – і це дає підстави гіпотетично стверджувати, що створення атласу пов'язане з академічним життям Імператорської академії художеств. На форзаці зліва є наліпка «С. В. Кульженко, харчово-паперовий магазин, канцелярська приналежність в Києві, №345». Цей магазин був відкритий у 1875 році, на Хрещатику, однак рисунки могли бути вклеєні в альбом у пізніший час, про що свідчить і неохайне їх розташування та закріплення, можливо, не самим художником.

Анатомічні рисунки, представлені сорока двома аркушами (НХМУ, Гр-2398) в «Атласі анатомії», виконані на кальці та папері. Більшість з них мають розміри

32,5x17,2 см. На аркушах 31, 32, 41, 42 міститься надпис: «Із анатомічного атласу Ламі». Інша частина рисунків з посібника дублювалася, вочевидь з анатомічних підручників, що були більш вживаними у Європі. Здійснене дослідження, дозволяє зробити висновок про те, що автор перебив ці рисунки з двох французьких анатомічних посібників для художників: аркуші 1, 18, 31-33, 36-37, 38-42 перебиті з книги Alphonso Lami «Myologie superficielle du corps humain: anatomie artistique» (1861) (Альфонс Ламі «Поверхнева міологія людського тіла: художня анатомія») [5]; решта аркушів – з Julian Fau «Anatomie des formes exterieures du corps humain des peintres et des sculpteurs» (1845) (Юліан Фау «Анатомія зовнішніх форм людського тіла для художників і скульпторів») [6]. Інформаційно-бібліографічний відділ Російської національної бібліотеки зазначає, які книги з анатомії знаходились у користуванні Імператорської академії мистецтв з 1757-1994 р.р., однак перелічені нами французькі посібники не зазначаються. Можливим є припустити, що даним матеріалом свого часу міг поділитись П. П. Чистяков, який до викладацької діяльності в ІАХ перебував у творчому відрядженні в Парижі (1862 р.).

Рисунки виконані італійським, графітним та синім олівцями, аркуші 30, 33 – гуашшю й аквареллю. В атласі представлені: два черепи та голова екорше, верхні кінцівки, верхні кінцівки (кісткова та м'язова основи) у різних положеннях, нижня кінцівка (кісткова та м'язова основи) у різних положеннях, скелет в профіль та скелет врисований у контур людської постаті, анатомічний муляж в різних поворотах та анатомічна фігура «того, що копає лопатою».

Висновки. Підсумовуючи вище сказане, відзначимо, що збережений у фондах НХМУ анатомічний атлас І. Ф. Селезньова є цінним матеріалом для ознайомлення з його самостійним підходом до вивчення анатомії в Імператорській академії художеств (1876 р.). Переведення художником анатомічних рисунків на кальку з французьких посібників було здійснено задля самостійного анатомічного аналізу у підготовці до створення сюжетних картин та натурних постановок. Даний атлас міг слугувати як методичний матеріал для подальшої роботи над виконанням композиційних сюжетів, а також і в педагогічній діяльності Селезньова у приватній студії та Київській рисувальній школі М. Мурашка.

Список використаних джерел:

- [1] Гинзбург И. (1940) П. П. Чистяков и его педагогическая система. Ленинград, «Искусство», 204.
- [2] Новійчук В. (2009) Автобіографічні спогади Григорія Світлицького. Київ, «Студії мистецтвознавчі», (1), 118–134.
- [3] Павліченко Н. В. Іван Селезньов: творчий та педагогічний шлях митця у співпраці з Київською рисувальною школою. Вилучено з: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6671/Pavlichenko_Ivan_Seleznov.pdf
- [4] Сторчай О. (2012) Педагогічна діяльність Івана Федоровича Селезньова. Київ, «Студії мистецтвознавчі: Архітектура. Образотворче та декоративно-вжиткове мистецтво», (4), 194–207.
- [5] Lami, A. (1861) Myologie superficielle du corps humain: anatomie artistique / par Alphonse Lami. Paris : J.-B. Baillière, (Paris : Ch. Jouaust.), 12.
- [6] Fau, J. (1845) Anatomie des formes exterieures du corps humain des peintres et des sculpteurs. Méquignon-Marvis, Madrid, 254.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.64

ІГОР ЖИЛІНСЬКИЙ: ТЕАТР ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО

Мельничук Юрій Степанович

доцент кафедри театральної режисури
Рівненський державний гуманітарний університет

УКРАЇНА

Ігор Федорович Жилінський (1929 – 2013 рр.) – актор, художник, театральний педагог і літописець рівненського театру, людина, що зберегла його історію для прийдешніх поколінь. Він народився в Рівному і прожив у ньому довге життя. Його доля – невід’ємна від долі рідного міста, театру.

Батько – Федір Давидович був відомим художником-іконописцем і глибоко віруючою людиною. У найстарішому рівненському храмі – Свято-Успенській церкві є ікони, написані ним. Разом з батьком займався реставрацією старих ікон, а пізніше самостійно створював картини, брав участь у мистецьких виставках. Але найбільшим його захопленням був театр. І. Жилінський залишив яскраві спогади про перше в місті театральне приміщення, відкрите 1908 року відомим меценатом Зафраном, яке відвідував з батьками, а згодом і сам вперше вийшов на сцену в якості актора. Пізніше була служба в армії та заняття в театральній студії ім. М. Щепкіна при Московському Малому театрі, в яку потрапив за рекомендацією учениці К. Станіславського Алли Тарасової. З 1954 по 1969 рік працював актором Рівненського обласного музично-драматичного театру. Зіграв понад 70 ролей. 1970 року закінчив Київський державний інститут театального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого за фахом «театрознавство», а коли у місті був утворений інститут культури, почав викладати курс «Історія театру» на кафедрі театральної режисури.

На лекціях майбутні актори та режисери завдяки його блискучому таланту розповідача мали змогу побачити і пережити безліч яскравих театральних подій: враження про вистави славетних режисерів, створені видатними акторами сценічні образи. Здебільшого ці лекції не вкладалися в «прокрустове ложе» навчальних програм доби розвинутого соціалізму, бо лектор вважав, що студенти повинні розпочати вивчення історії з свого рідного, добре знайомого їм театру. Саме на заняттях І. Жилінського студенти мали змогу довідатись про творчість, забороненого на той час, видатного українського режисера Леся Курбаса, про вилучені з театального процесу п’єси М. Куліша, про трагічну долю славетного театру «Березіль» та покоління українських митців репресованих комуністичною владою. Саме він, ще задовго до сенсаційних публікацій в книзі В. Гайдабури «Театр захований в архівах», розповідав про діяльність Рівненського театру під час другої світової війни і окупації, про постановку режисером А. Демо-Довгопільським вистави «Мина Мазайло» за п’єсою М. Куліша, де актор, який виконував роль Мина, під овації публіки рвав на шматки газету з портретом, ненависного всім українцям, Сталіна.

Від І. Жилінського студенти почули зворушливу історію про те, як в трагічні роки Голодомору 1933 – 1934 років, (місто тоді входило до складу Польщі) рівненська громада, довідавшись про страшний голод і мільйони смертей братів-українців, ініціювала збір коштів для того, щоб закупити зерно і відправити на Велику Україну. Центром міста їхали вози зі збіжжям в напрямку до кордону, а люди стояли вздовж вулиці, молилися і плакали. Але

більшовицька влада відмовилася приймати допомогу, цинічно заявляючи, що голоду на Україні немає.

Він годинами міг розповідати про рідне місто, його старі вулиці і площі, назви яких вкотре змінювались на догоду радянській владі. Не приховував свого обурення під час безжальної руйнації історичного центру, знесення старих будівель згідно нового генерального плану. З боєм в серці розповідав про долю рівненського костелу Св. Антонія, який після реставрації і відкриття залу камерної та органної музики був позбавлений двох своїх величних шпилів, а місто втратило одну з головних архітектурних домінант.

Монографія І. Жилінського «Історія театрального мистецтва Рівненщини» (2009) – значний внесок у розвиток театрознавства та історії українського театру. Можливо, вона не була належним чином оцінена за життя автора, але з кожним роком до цієї праці зростає інтерес фахівців-театрознавців, студентів культурологічних та театральних спеціальностей, тому, що цей науковий доробок створено автором для майбутнього.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.65

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ХУДОЖНИКІВ-РЕСТАВРАТОРІВ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В НАОМА

Ревенок Наталія Миколаївна

кандидат мистецтвознавства,

ст. викладач кафедри техніки та реставрації творів мистецтва

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

УКРАЇНА

Кафедра техніки та реставрації творів мистецтва Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури спрямована на професійну підготовку студентів не тільки в галузі реставрації творів живопису, а й декоративно-ужиткового мистецтва та зорієнтована на збереження культурних та історичних музейних пам'яток України.

Наукова реставрація в системі професійної підготовки є складною комплексною дисципліною, що включає в себе історичні, мистецтвознавчі, етичні, природничо-наукові та художньо-практичні аспекти. Сучасний реставратор – це фахівець, який має володіти науковими знаннями в галузі історії мистецтва, фізики, хімії, біології, знати техніку і технологію створення художніх предметів, властивості їх матеріальної культури, мати досвід практичної консерваційної та реставраційної роботи, знати і суворо дотримуватися норм професійної етики.

Підготовка художників-реставраторів декоративно-ужиткового мистецтва вимагає не просто навчання, а й виховання особистості – носія певних естетичних і художніх цінностей. Реставратор повинен бути не просто художником або виконавцем, але і науковцем, дослідником, тобто особистістю, в якій ці якості об'єднані в одне ціле. Формування такого рівня фахівця є надзвичайно відповідальною та складною роботою, що потребує значних фінансових витрат – від створення навчальної науково-виробничої бази, оснащеної сучасним обладнанням, відповідним високим вимогам, що пред'являються до професії реставратора – до постійних стажувань з метою підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін з реставрації.

Таким чином, проблема збереження культурної спадщини передбачає підготовку всебічно освіченого реставратора (за європейськими стандартами – консерватора), що має володіти різноманітними спеціальними знаннями, загальною культурою, а також навичками використання комплексних методів науково-дослідної та практичної роботи на музейних пам'ятках. Адже врятувати пам'ятки історії та культури від руйнування можуть тільки майстри реставраційних професій, фахівці, що опанували повноцінні знання з наукових методик і набули навичок реставраційної практики.

Так, доктор мистецтвознавства Ю. Бобров засвідчує, що «аналіз результатів реставраційних робіт об'єктів культурної спадщини свідчить про численні порушення методики цих робіт, зниженні їх якості, що неминуче призводить до втрати автентичності пам'ятки або окремих його елементів» [1].

На сьогодні існують тисячі музейних предметів, що зберігаються у музеях України в аварійному, критичному стані, але менше половини з них отримують

своєчасну реставраційно-консерваційну профілактику [2]. Таким чином, однією з головних причин збереження й реставрації вітчизняних пам'яток історії та культури є проблема кваліфікованих кадрів в галузі реставрації.

У міжнародних документах, що визначають основні вимоги до професійної освіти художника-реставратора, основний акцент робиться на практику та етичні принципи поведінки осіб, що займаються реставрацією музейних пам'яток [3], [4].

Методологічні підходи у викладанні фахових дисциплін орієнтовані на підготовку художників-реставраторів з урахуванням сучасних досягнень реставраційної науки та практики, принципів формування дослідницьких навичок і професійної майстерності студентів. Формування професійних компетенцій рівнозначні вимогам сучасної реставрації із застосуванням методики організації процесу навчання на справжніх творах мистецтва (музейних експонатах) за умови об'єднання педагогічного супроводу з науково-консультаційною практикою науково-дослідних реставраційних центрів.

Викладачам фахових дисциплін з реставрації суттєво необхідні періодичні стажування у провідних науково-дослідних реставраційних центрах, самостійна науково-дослідна і творча робота.

Загальновідомо, що головна мета навчальних закладів вищої освіти – надати студентові одночасно з його навчанням певного професійного досвіду. І для роботодавця важливими є не отримані знання і вміння молодого фахівця, а його здатність реалізовувати й застосовувати ці знання в практичній діяльності.

Отже, питання професійної освіти майбутніх художників-реставраторів утворює важливі наукову і практичну проблему. При цьому об'єктом уваги з підготовки художників-реставраторів повинні стати, перш за все, формування науково-дослідних знань та навичок, професійної майстерності студентів та виховання відповідального ставлення до об'єктів культурної спадщини.

Список використаних джерел:

- [1] Бобров Ю.Г. (2017). *Философия современной консервации-реставрации. Иллюзии или реальность*. СПб: ИД Художественная школа.
- [2] Мінжулін О. І. (1998). Підготовка художників-реставраторів з металу та кераміки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції *Реставрація музейних пам'яток в сучасних умовах. Проблеми та шляхи вирішення* (с. 94-101). 27-29 травня 1998 р. Київ, Україна.
- [3] Кодекс етики Международного Совета по делам музеев для консервации комитета ICOM (1982). Вилучено з <http://www.art-atelier.ru/index.php?id=8&cat=22&lib=341>.
- [4] Этический кодекс Европейской Конфедерации Организаций консерваторов-реставраторов (Е.С.С.О.-Е.К.О.К). (1993). Вилучено з <http://www.art-atelier.ru/index.php?id=8&cat=22&lib=388>.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.66

ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ НАРОДНИХ ЕЛІТАРНИХ МЕШКАНЬ ТА ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Карпенко Олексій Вадимович

аспірант

Національний університет Києво-Могилянська Академія

старший науковий співробітник

Музей «Кам'яниця Київського Війта», м. Київ

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Отрощенко В.В.

доктор історичних наук, професор,

зав. відділом археології енеоліту – бронзової доби Інститут Археології

Національна Академія Наук України

УКРАЇНА

Усім, хто цікавиться пам'ятками української народної дерев'яної архітектури, може впасти в око майже цілковита відсутність пам'яток світської архітектури. Йдеться, якщо точніше, саме про елітарні – князівські, боярські, шляхетські – мешкання й двори, бо селянська архітектура хоч і одиничними пам'ятками (з XVI сторіччя), але якраз-таки представлена.

На тлі тисяч(!) збережених пам'яток сакральної архітектури (хоча, задля справедливості, і їхня кількість в останні десятиріччя катастрофічно скорочується) це особливо впадає в око, і мало б викликати запитання. Але найгірше, що здається, якраз запитань у пересічних дослідників і не виникає – настільки, мабуть, картина відсутності давнього світського елітарного пласту в спадщині дерев'яного зодчества видається вже «звичною». Коли б їх зацілили бодай одиниці – неминуче поставало б питання, «чому так мало?». Але за нинішнього становища, виходить, ніби «немає пам'яток – немає проблеми».

Тимчасом тема дослідження мешкальної елітарної народної архітектури лишається нині майже не дослідженою за браком самого матеріалу, цебто пам'яток насамперед – втім, як і докладних їх зображень.

Але ж очевидно, що будівлі, посталі з тієї самої традиції, що й дерев'яні храми (цінність яких вже визнано на світовому рівні через включення 16-ти з них до Списку Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО) не могли, на протилежність храмам, являти собою щось цілком посереднє. Світські споруди – палаци, великі будинки – мусили хоча б наближено відповідати тому рівню розвитку архітектури та мистецького смаку, котрого демонструють дерев'яні церкви.

Тим більше не випадає сумніватися у їхній відсутності або замалій кількості свого часу.

Що ж стосується **актуальності теми**, то вона не просто й на сьогодні величезна: є підстави казати, що вона продовжуватиме зростати в майбутньому. Після тривалих обмежень та заборон дослідження історії української еліти, особливо з-поза козацького середовища (тобто князів, лицарства і шляхти), накладених владою тоталітарної держави (СРСР)

українська історіографія поступово розкриває все нові й нові сторінки її існування: починаючи з самої історії (чи не найпершим ґрунтовним дослідженням у цьому напрямку стала праця «Українська шляхта»³ Наталі Яковенко), до, наприклад, геральдики (де особливу увагу привертає доробок Олега Однороженка). Закономірно, що лише питання часу, коли справа дійде й до інших сторінок існування української старожитньої еліти – зокрема її щоденного побуту.

Взагалі-то катастрофічній брак даних із цього напрямку досліджень, помітний по багатьох художніх творах від XIX сторіччя до сьогодення, що переконує в не лише актуальності, а й давній вже назрілості проблеми.

Відтак, **мета** даної статті: проаналізувавши причини, котрі могли призвести до такого приголомшливого дизбалансу між кількістю пам'яток сакральної та елітарної світської народної дерев'яної архітектури, з'ясувати можливості відображення в зацілілих сакральних пам'ятках (храмах) рис архітектури світської – як і можливі причини такого «перетікання» форм. (З'ясування останніх, зокрема, мусить якоюсь мірою гарантувати, що виразно «світські» риси в силуетах сакральних споруд нам не «привиджуються» і є обґрунтованою реальністю та дець навіть закономірним явищем.)

Серед **завдань** у нас будуть, по-перше, висвітлення проблеми відсутності «серед живих» пам'яток світської народної елітарної архітектури та розгляд причин, котрі довели до такого стану – бо історіографія (наскільки нам відомо), не містить із цього приводу спеціальних, скількись розлогих розвідок. По-друге, доречно висвітлити й причини, з яких ми взагалі вважаємо за можливе розглядати сакральну архітектуру як джерело до реконструкції втраченої архітектури світської (що саме по собі, як усвідомлюємо, на перший погляд може звучати дивно). І це – також серед завдань нашої статті. У підсумку ці порівняння мусять допомогти нам виокремити серед рис українських дерев'яних церков ті, котрі або свого часу безпосередньо перейшли з житлової архітектури (можливо, й дохристиянської епохи) на архітектуру сакральну – або здавна були спільними для обидвох цих напрямків народного зодчества.

Скласти загальне враження про сакральну українську дерев'яну архітектуру та закономірності її розвитку допомагають праці Данила та Вадима Щербаківських «Українське мистецтво», Петра Макушенка «Народное деревянное зодчество Закарпатья (XVIII – начало XIX века)», Михайла Драґана «Українські дерев'яні церкви», Петра Юрченка «Дерев'яна архітектура України». Зокрема на сторінках 101–109 останньої праці, крім того, міститься найрозлогіший аналіз української світської елітарної архітектури (тобто саме того пласту, що нас найбільше й цікавить) з усіх, котрі нам траплялися у спеціальних працях. Скласти загальне враження про «простонародну» українську дерев'яну архітектуру (котра, звісно, так чи інакше пов'язана з елітарною) було б неможливим без праць Володимира Самойловича. Що ж до сучасних дослідників, то варто згадати доробок Ярослава Тараса (котрому належить, зокрема, авторство унікальної праці «Українська сакральна дерев'яна архітектура: словник-довідник») та Галини Шевцової. Остання, необхідно наголосити, є поважним та визнаним дослідником дерев'яної архітектури не лише України, а й Японії – котрі не лише порівнює одна з одною, а й розглядає їх ще й у світовому контексті (позаяк тією чи іншою мірою вивчала

³ Повна назва цієї праці «Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна». Це друге видання, переглянуте і виправлене вийшло 2008 року в видавництві «Критика» (Київ).

досвід дерев'яного будівництва по цілій Євразії): тому висловлені Галиною Шевцовою міркування щодо закономірностей розвитку різних аспектів дерев'яної архітектури видаються нам особливо цікавими та цінними. Серед праць про дерев'яні церкви Західної України, котрі було видано в діаспорі, є такі, що містять не лише ілюстративний матеріал (хоч і не завжди досить якісний), а й важливі міркування щодо закономірностей розвитку української дерев'яної архітектури.

На цім перейдемо до **викладу основного матеріалу**. Практично повна втрата елітарного пласту становить одну з найбільш проблем вивчення української народної житлової архітектури. Давно стала символом не лише народної архітектури, а й цілого українства хата – проте вона далеко не представляє всього потенціалу українського світського зодчества. «Бренд» української хати, ставши одним із пізнаваних символів національної культури Українців, створює водночас заздалегідь обмежене уявлення про можливості не лише зодчества, а й культури українського народу в цілому. Схоже, це завжди розуміли іноземні загарбники. Обмеження, котрі вони накладали на вивчення української культури та старовини – а до того ще й численні спустошливі війни та цілеспрямоване нищення старовини за часів більшовицької окупації – призвело до втрати не лише самих пам'яток, а й більшості джерел, котрі могли б пролити світло на їхній зовнішній вигляд⁴.

Неабияк впливало на краще збереження дерев'яних церков порівняно з житловими будинками українських вельмож ставлення до них народу – що загалом більш як зрозуміло. І справа тут, звісно, не в міфічній «класовій нетерпимості» («нетолерантности» сучасною мовою кажучи).

В.В. Мельник вказує: «Закономірними символами національного відродження в XVI–XVII ст. була віра і церква⁵. Особливо ревно братства утримували свої церкви, стежили за їх оздобленням, виборювали права на будівництво нових храмів.» (Мельник, 1991:14). Глибока повага Українців до церкви, звісно ж, не обмежувалася ані соціальним середовищем церковних брацтв, ані хронологічним проміжком, на котрого припадала боротьба з унією 1598 року – чому є безліч свідчень, зокрема з епохи войовничого безбожництва.

Тимчасом будинки навіть шанованої еліти – дрібних та великих князів, боярів і шляхти – не могли становити для сільської чи містечкової громади того самого значення, що й церква. Тож більш як природно, що громади плекали й оберігали саме церкви; а елітні житлові будинки зазвичай не становили такої цінності в очах навіть самих їхніх власників, коли предківське житло, на їхню думку, ставало «старомоднім».

Самопрезентація в елітарних верствах важила чимало – отже, легко уявити, наскільки «великі» шанси були зберегтися в елітарних деревляних будинків «застарілої моделі»!

Звідси й маємо крайній брак відомостей про елітарні житлові споруди української суспільної верхівки.

Відтак постає питання: чи можливо взагалі з'ясувати хоч якісь риси їхнього зовнішнього вигляду – якщо вже в нас практично не збереглося ані скільки докладних їх зображень, ані планів?

⁴ Про терор, здійснюваний більшовицькою владою щодо пам'яток національної історії, культури та мистецтва, містяться відомості в багатьох працях, що становлять цілу окрему історіографію; на ній за браком обсягу статті, окремо не спинаємося. Однак вкажемо, що чи не найґрунтовніше це питанням висвітлює Сергій Білокінь.

⁵ Тут Автор покликається працю на Михайла Грушевського. Подаємо покликання за Автором: Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні XVI–XVII віці // Жовтень. – 1989. – № 1. – С. 100–101.

На наш погляд, відповідь цілком може бути позитивною.

А причина полягає в тій самій закономірності, про котру ми поширимося у свій час пониже: у взаємній пов'язаності різних напрямків народної творчості. В нашому випадку – вважаємо, що відповідь на деякі питання вигляду житлових будинків можуть дати дерев'яні церкви.

Задля справедливості необхідно вказати, що дерев'яні церкви не всіх регіонів України однаково для цього надаються. Найбільш явні «будинкові» риси значно помітніше виявляються у церквах Західної України: Галичини, Буковини, Закарпаття, Мараморощини, Холмщини, Підляшшя та ін.

Тепер варто пояснити докладніше підстави, на яких ми взагалі схильні розглядати, грубо кажучи, сакральну архітектуру як джерело до реконструкції та вивчення архітектури житлової.

Різні сфери народної творчості (особливо в давнину) бувають дуже тісно пов'язані між собою: спільні принципи побудови композиції, творчі прийоми, конструктивні рішення застосовувано в різних сферах, для виготовлення різних категорій «продукції», котру можна було б назвати творчою. Пояснювалося це просто: по-перше, світ (в найширшому розумінні цього слова) уявлявся єдиною, тісно взаємопов'язаною системою. Отже, було більш як логічно, що й людський «світ» – зокрема світ мистецтва, котре в давнину було практично невіддільний від побуту, – якоюсь мірою створювався «за моделлю» та за принципами світу Божого. Підсвідомо люди відчували, що демонстрація *пов'язаності всього поміж собою* справляє естетичне враження та умиротворення (на противагу демонстрації *протистояння* «всіх проти всіх»).

Друга причина полягає в раціоналізмі: люди прагнули зберегти прийоми та вдалі рішення (хоч художньо-естетичні, хоч конструктивні), часто здобуті неабиякою ціною. Тому і застосовувано їх всюди, де вони могли надатися. Ці вдалі рішення становили собою, у найповнішому розумінні слова, «національне надбання», спадщину поколінь. Розуміючи, що далеко не завжди є можливість відтворити цю спадщину в разі її втрати – народ свої знахідки пильно беріг, і намагався передавав із покоління до покоління. Зрозуміло, що перервати цього ланцюжка могло чергове лихоліття, різні соціальні потрясіння та зміни в побуті.

Зрештою, Автор праці «Дерев'яні церкви в Україні»⁶ зазначає: «Переважна кількість церков постала по селах, де весь будівельний рух був проваджений самим народом – творцем і носієм будівельної традиції. Отож доробок народної будівельної практики знаходив своє застосування в дерев'янім будинку. Форма простійної одиниці, уклад стін, прикриття даху – були вже наготові в народного будівничого. Коли ж потреба культу вимагала відповідного розміщення просторів, то це могло статися тільки на основі традиційного способу будування.» (М.Д.:5–6)

У багатьох церквах Західної України ознаки виразно «хатнього» силуету помітні вже, як то кажуть, неозброєним оком.

Але тут від самого початку починаються питання, котрі потребують додаткового висвітлення. Тут звичайна *українська хата* (як своєрідний «бренд», під яким розуміється усталений набір рис в одній споруді) в якості потенційної аналогії нам не надто допоможе: позаяк, по-перше, традиційно чотирисхилу, її

⁶ М. Д. «Дерев'яні церкви в Україні» – Торонто: Ми і світ. У цьому виданні, нажаль, повного імені Автора нам не вдалося виявити (як і року випуску). Скан видання викладено: <https://diasporiana.org.ua/mistetstvo/935-m-d-derev-yani-tserkvi-v-ukrayini/>. Можливо, авторство належить М. Колянківському, як це дозволяє передбачати інформація звідси: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=470>

важче пов'язати їз часто наполовїну вальмовїмї дахамї поздовжнього об'їму деяких церков (власне нави насамперед; але часто також ї бабїнця), а по-друге – їдеться про конфїгурації, котрі еволюційно їз простої хати вирости навряд могли – в усякому разї, «пересїчна» хата нам цього питання не допоможе вирішити. Крім того, необхідно пам'ятати застереження Галини Шевцової, котра, дослїдивши питання генези української дерев'яної церкви від хати, вказала, що це – далеко не єдиний ї не основний (не переважний) шлях появи та розвитку дерев'яного храму [Шевцова, 2019]. Втім, вона подає «*реконструкції логїки процесу сакралїзації житла*»⁷ у вигляді добїрно їлюстрованих таблиць у своїй праці «Генеза української дерев'яної церкви: світовий контекст та унікальність» (№ табл. – 3.9) [Шевцова, 2019:121] та одну модель сакралїзації жител – на наступній 122-ї (№ табл. – 3.10) [Шевцова, 2019:122].

Проте, зрештою, храми використовувано не лише для сакральних дїїств. У церквах, як відомо, могли оборонятися від нападників⁸; а, наприклад, у церкві Святого Духа в Рогатинї гончарній цех (котрому церква ї завдячує своїй появі) ще ї влаштовував свої збори та наради.

Отже, церква могла надаватися ї до цілком «мирських» (навіть не те слово!..) заходів. Відтак очевидно, що, передбачаючи ці функції для церкви, українські майстри при її зведенні не могли знехтувати досвідом, апробованим на світських спорудах.

Але їснує ї тенденція, котра, на наш погляд, дозволяє казати ї про протїлежне: вплив сакральних уявлень на архїтектуру житла.

Так, їснують гуцульські церкви, котрі серед їншого відзначаються (переважно) центричністю композиції – як, наприклад, церкви св. Миколи 1760 р. в с. Сливки, п. Калуш [Драган, 2016:271]⁹, чи Рїздва Богордиці середини ХІХ ст. у с. Вїїтівка. Згаданї храми мають вигляд нави (ї трансепту) що практично їдентичній хатнім об'їмам, та переважно на одному рівні.

Втім, їснують ї рїшення, де один їз цих об'їмів пїднятий над другим десь на один поверх. Про побутування такого рїшення в житловїй та світській архїтектурї в цілому промовляють їсторичні споруди магазину в м. Турка та панського маєтку їз с. Погреби на Кїївщинї¹⁰ ХІХ ст.

Причїлки цих об'їмів теж нагадують причїлки дерев'яних будинків, котрі практично не збереглися донинї, проте відомї з джерел – малюнків дослїдників народної архїтектури з ХІХ та першої половини минулого сторїччя (головно – в епоху Другої Речї Посполитої). Їхні дахи теж мають їдентичну композицію. Досить глянути на хату з с. Кривки (пов. Турка) [Драган, 2016:246], причїльна частина даху якої виглядає цілком їдентичною таким у багатьох церквах Гуцульщини та їнших рїгїонів України. Причїм начїлок має круглий отвір-віконце, котрий також трапляється у деяких дерев'яних церквах. Тобто співпадїння у загальній будовї плану доповнюються ще ї спїльнїстю деталей (що, втім,

⁷ Визначення Галини Шевцової.

⁸ За Нових Часів – зокрема перїоду їснування Речї Посполитої – в Україні сутички та напади за участю не лише хижих ординців, а ї місцевої шляхти, князїв з озброєними слугами та цілими приватними військами були доволї пересїчним явищем. З приводу своєрїдної «культури ворожостї», котра панувала в ті часи, можна ознайомитися у працях Наталї Старченко, зокрема монографїї: Старченко Н. Честь, кров ї риторика: Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина ХVІ – початок ХVІІ сторїття). – К.: Laurus, 2014. – 510 с.

⁹ Географїчно-адмїністративне розташування церков, котрі згадано в праці «Українські деревляні церкви» поданї тут за М. Драганом на час виходу першого видання цієї праці (1937 р.).

¹⁰ Зображення магазину приступне тут: https://castles.com.ua//turka.html_csm_turka10_4da81180f7, а погрїбського будинку на Кїївщинї – тут: http://ukrainaincognita.com/kyivska-oblast/pogreby_19_1

природньо).

Знаючи, що будинки здавна мислилися сакральним простором, покликаним захищати не лише від негоди, а й від всіляких потойбічних незичливців (тобто нечисті), а хрест належить до найдавніших та найбільш поширених серед найрізноманітніших культур і народів сакральних символів, немає чого дивуватися, що він ліг в основу й житлових будинків.

Недарма ж й українську хату по спорудженні обов'язково освячують. (Хоч від того вона й не стає церквою!) Як бачимо у давнину, коли сакральним аспектам приділялося не менше значення, аніж у добу постренесансу та просвітництва, подібний спосіб мислення (сакральними категоріями, тісно інтегрованими в повсякдення) – а відтак і будівництва – був більш як природним.

А якщо долучити й спостереження Галини Шевцової (Шевцова, 2019: 108–124¹¹) про прецеденти «прямого» перетворення житлової споруди на сакральну – то відпадуть й останні питання щодо можливості вміщення обрисами церков обрисів житлової архітектури. Існує й інший чинник, що уможливорює перенесення рис та форм, застосовуваних при спорудженні житла, на архітектуру храму: цілком очікувана необхідність пристосовування споруд під місцеві природні умови. В даному випадку для нас не має значення, чи йдеться тут про походження церкви від житла, чи ні: має місце очевидний факт спільності конструктивних рис (як і зовнішнього вигляду) церкви та житлового будинку, та головне – закономірний (=не випадковий) характер цієї спільності.

Висновки можна зробити такі.

Існувала, як бачимо, не одна причина, з якої дерев'яні храми набували спільних рис у народній архітектурі. Це насамперед схильність до застосування апробованих інженерних рішень, але також і звичність до пов'язання різних напрямків творчості, характерна для народної культури.

Тому, з огляду вказані візуальні спільності доречно розглядати, як пряме джерело до відтворення втраченої світської архітектури Руси-України.

Зрозуміло, що відтак і подальші пошуки у цьому напрямку набувають перспективності.

Список використаних джерел:

- [1] Мельник, В. І. (1991). *Церква Святого духа в Рогатині*. Київ, Україна: Мистецтво.
- [2] Шевцова, Г. В. (2019). *Гене́за української дерев'яної церкви: світовий контекст та унікальність*. Харків-Київ, Україна: Видавець Олександр Савчук.
- [3] Драган, М. Д. (2016). *Українські дерев'яні церкви. Гене́за і розві́й форм: в двох частинах (2-ге вид., стер.)*. Харків: Видавець Савчук О.О. ISBN: 978-966-2562-55-2.
- [4] Юрченко, П. Г. (1970) *Дерев'яна архітектура України*. Київ: Будівельник.
- [5] Гординський, С. (1969). *Українські церкви в Польщі*. Рим: Видання «Богословії».
- [6] *Дерев'яна архітектура українських Карпат*. (1978). (ред. І. Гвозда). Нью-Йорк: Фондація дослідження Лемківщини.
- [7] Тарас, Я. М. (2006). *Українська сакральна дерев'яна архітектура: словник-довідник*. Львів: ІН НАНУ.
- [8] Щербаківський, Д. М. & Щербаківський, В. М. (2012). *Українське мистецтво* (Вип. І–ІІІ). (упоряд. Р. Забашта). [Репринт]. Київ: Аграр Медіа Груп.
- [9] Колянківський, М. Д. (1954). *Дерев'яні церкви в Україні*. Торонто: Видавництво «Ми і світ»: Вилучено з <https://diasporiana.org.ua/mistetstvo/935-m-d-derev-yani-tserkvi-v-ukrayini/> (дата звернення: 26.04.2021).
- [10] Макушенко, П. І. (1976). *Народное деревянное зодчество Закарпатья (XVIII – начало XIX века)*. Москва, РСФСР: Стройиздат.

¹¹ А на стор. 115 дослідник вказує буквально таке: «Тож, спробу екстраполяції японського досвіду сакралізації споруд на українське підґрунтя можна вважати правомірною.»

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.67

РИСИ МЕШКАЛЬНИХ БУДИНКІВ ТРАДИЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ В СИЛУЕТАХ ДЕРЕВ'ЯНИХ ЦЕРКОВ

Карпенко Олексій Вадимович

аспірант

Національний університет Києво-Могилянська Академія

старший науковий співробітник

Музею «Кам'яниця Київського Війта», м. Київ

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Отрощенко В.В.

доктор історичних наук, професор,

зав відділом археології енеоліту – бронзової доби Інститут Археології

Національної академії наук України

УКРАЇНА

Українські дерев'яні церкви містять тисячолітній досвід народної інженерної та творчої думки. Вони блискуче надаються для з'ясування як естетичних пріоритетів, котрими український народ керувався у своїй творчості, так і суто технічних, конструктивно-інженерних навичок.

Зрозуміло, мають дерев'яні церкви і неабиякий потенціал як історичне джерело.

Останньою їх властивістю ми й маємо намір скористатися, спробувавши висвітлити питання пов'язаності церковної архітектури з житловою, а вірніше – з її елітарним пластом: тобто спорудами, котрі вирізнялися розмірами, конфігурацією, відтак і більшою (порівняно зі звичною хатою) складністю конструкції. Власне, виокремити конкретні спільні риси у загальних формах архітектурних об'ємів церков та втрачених житлових елітарних споруд, по можливості обґрунтувавши їх – є метою нашої статті.

Взагалі проблема становить собою багатогранне та складне завдання, котре годі розглянути в одній статті в повному обсязі. Тому тут ми маємо намір вияснити лише найбільш явні, на наш погляд, спільності дерев'яних церков та незацілілих мешкальних будинків суспільної еліти, пов'язані із загальними обрисами архітектурних об'ємів – і поки не торкатися таких компонентів, як оздоба, форма одвірків, улаштування вікон, конкретні способи з'єднання брусів та балок тощо: немає сумніву, що кожна з вище перелічених деталей може вартувати окремого огляду, і то вельми розлогого.

В історіографії нами використано праці класиків мистецтвознавства – дослідників української дерев'яної архітектури Данила та Вадима Щербаківських, Михайла Драґана «Українські дерев'яні церкви» (в них чимало важить багатющий ілюстративний матеріал), Петра Юрченка («Дерев'яна архітектура України»), польських дослідників. Використано нами також деякі щедро ілюстровані праці про дерев'яні церкви Західної України, видані в діаспорі. Деяку інформацію дають інтернет-ресурси, серед яких сайти (на

особливу увагу серед них заслуговує derev.org.ua, створений невтомним дослідником спадщини народної дерев'яної архітектури та професійним краєзнавцем Оленою Крушинською) та сторінки соцмережі Facebook, присвячені місцевому краєзнавству, з опублікованими сканами чорно-білих світлин із зображенням старої, ще традиційної забудови українських міст і сіл кінця XIX – початку XX сторіч. Зокрема цілу колекцію таких світлин опублікував колекціонер і художник Володимир Козюк. Серед іншого, подібні свідчення дозволяють доповнити уявлення про вигляд українського традиційного житла, позаяк обрані світлини та графічні схеми не завжди можуть передати повне враження про естетику будови.

В статті «Проблема дослідження народних елітарних мешкань та дерев'яні церкви як джерело її вирішення», опублікованій у цьому самому збірникові, ми постаралися висвітлити причини, з яких відбувалося проникнення форм житлової архітектури до архітектури сакральної, та зокрема вказували на факти пристосування церков навіть до оборони. Зрозуміло, що на цьому тлі відверті «цитати» з житлових споруд у формах дерев'яних храмів не дивуватимуть.

У цьому можна переконалися з першого ж погляду на деякі дерев'яні храми. Геть-чисто «хатніми» виглядають силуети храмів св. Параскеви 1821 р. у Скородному, св. Дмитра 1835 р. в Дашівці (п. Ліско) [3, с. 263], св. Параскеви 1791 року в Устиянівській Долишній (п. Ліско), [3, с. 279]¹². На вигляд відрізняє їх від великого будинку-хати лише баня (церква в Скоробному), а то й геть «декоративній» ліхтар з маківкою. Здається, що досить «відмінусувати» його – і церкву неможливо буде «вирахувати», відрізнивши від звичайної світської житлової споруди.

Існують церкви з виступами по центру поздовжніх фасадів, котрі зазвичай у плані виглядають як трансепт, котрий покликаний зформувати міцніше, розлогіше середхрестя у підбанному просторі. Але втім-бо й річ, що у деяких церквах його – цього підбанного простору – немає з причин, скажемо так, відсутності самої бані. Наявність «банеподібної» надбудови над дахом слід визнати радше декоративним – аніж таким, що реально мав би «виконувати функції» бані. За приклади можуть правити церкви Архангела Михайла з с. Тискова (п. Ліско) 1831 р. та св. Параскеви з Радлович (п. Самбір) XVIII ст. Але якщо ці церкви мають загалом рівний – порушений лише банями та/чи ліхтариками – гребінь даху (спільний для всіх трьох об'ємів, котрі нагорі врешті між собою зрощуються) то інакше виглядають, наприклад, церква Воздвиження Чесного Хреста, 1825 р., з с. Библо (Старосамбірський р-н Львівської обл.) та церква Святого Архистратига Михаїла (1826 р.) в с. Верчани¹³: там центральний об'єм вищий.

Існує свідчення на користь того, що свого часу подібна структура об'єму (прямокутний масив із несильно виданим назовні прямокутним виступом-«ризалітом» по центру цього самого – основного – об'єму) була й житловому світському будівництву не чужа. Ідеться про малюнок видатного польського художника Яна Матейка, де зображено одного із фрагментів забудови міста Нового Вишниця (Wiśnicz Nowy).

¹² Географічно-адміністративне розташування церков подані тут за М. Драганом (сторінку вказувано з видання його праці).

¹³ Зображення загаданої церкви в Верчанах можна побачити тут: https://lb.ua/blog/oleksandr_rudomanov/424361_derevyani_tserkvi_verchan_slobidki.html

небезпечно буває прямо ототожнювати збережені пам'ятки сільської забудови та міської, урбаністичної (нехай і також народної, та дерев'яної), доречним видається припускати, що не одна «незрозуміла» з походження форма в дерев'яних церквах може виявитися такою, що походить зі зразків міської світської забудови.

Зовсім низька відстань між дахами (тобто стіна, що їх розділяє, між ними зовсім невисока) у церквах Воскресіння Христового з Цеперова (п. Львів), 1749 року [3, с. 218], а ще більше – в церкві Різдва Пресвятої Богородиці 1832 р. з Лісковатого (п. Добромиль)¹⁴ змушує згадати вузькі стінками з рядами вікон-бійниць(?) у тих-таки шляхетських будинках-маєтках. Важко сказати, наскільки вони буди пов'язані саме в цьому плані – однак доречно згадати, що церкви часто могли використовувати для оборони від нападників – і точно так само «мінімальне пристосування» до оброну мусив мати і шляхетський будинок – зогляду на вкрай нерідкісні між шляхти «домові війни» – тобто взаємні дрібні (а часом і цілком повномасштабні!) взаємні напади. Рядок віконець-бійниць, пробитих у короткій стінці понад дахом мав дозволяти оборонцям дому вести вогонь із вигідної позиції (згори) лишаючись на першому етапі бою малодосяжним для ворога¹⁵.

Готичні церкви Закарпаття мають по-своєму осібні та виразні нави. З торцьової (західної) частини вони мають вхід, як правило, оформлений галереєю-ганком, а дах має залому, котрий ніби виокремлює другий поверх. (Саме так виглядає, скажімо, церква в Сокиринцях, датована XVII ст.). В стіні цього другого поверху влаштовано аркаду. Нижня ж частина даху (котра, буває, мало не впирається у верхню частину), в більшості українських церков (у випадку, коли взагалі існує залом, що огинає наву повністю чи частково) втім, як правило, формує опасання.

Таким чином маємо обриси, котрі нагадують двоповерхового будинка з галереєю (чи, скажемо так, «галереєподібним утворенням») на першому

¹⁴ Географічно-адміністративне розташування церков подані тут за М. Драганом на час виходу першого видання його праці (1937 р.).

¹⁵ Тут доречно згадати, що точнісінько в такій якості використовувалися бійниці оборонної сахської (якутської) башти-шпихліру (застосовуємо нашого терміна) тойона Пономарьова збудованого в Сибіру (іл. у статті Ополонікова А. В. та Крадіна Н. П. «Деревянные крепостные сооружения Якутии», на стор. 90 збірника) [7]. Генеза цієї споруди, наскільки ясно з позиції дослідників, не зовсім ясна донині: припускають її появу десь у XVIII ст. (може, дещо й раніше) під впливом Росіян (на ділі ж – знаючи, ким і за яких обставин існувала «тенденція» в Московщині «заселяти» Сибір – можна і варто передбачати якраз і Українців, і Білорусів-Литвинів, і тих самих Поляків...), а розвиток дерев'яної будівної традиції в Сибіру Автори вже прямо пов'язують із проникненням «руських» у XVII ст, котре «...супроводжувалося розмахом дерев'яного будівництва, зразки якого скоро стало переймати місцеве населення» (стор. 88). Однак про, можливо, значно давніші витоки, спільні з традиціями, котрі спричинилися до появи подібної риси в дворах шляхти Східної Європи, змушує замислитися думка Галини Шевцової, котру вона висловлює з приводу генези в архітектурі зрубного восьмигранного об'єму (із заломами?) у своїй праці «Українські дерев'яні церкви: світовий контекст та унікальність»: «До того ж, ця форма плану є характерною для жител народів Сибіру та Середньої Азії [87,214,254, с. 101, 106], що можливо, являє єдину традицію з карпатськими колибами, які, в цьому випадку, фіксують західну межу розповсюдження подібних форм.» (курсив наш – О.К.; номери 87,214,254 становлять собою покликання Авторки на такі праці відповідно: 1.) Жимбиев Б. Ц. К проблеме эволюции жилища народов Сибири и Дальнего Востока / Б. Ц. Жимбиев // Архитектурное наследство. – М., 1996. – № 41. – С. 207-214. 2.) Проскурякова Т. С. О взаимовлияниях в архитектуре народов Сибири / Т. С. Проскурякова // Архитектурное наследство. – М., 1983. – № 31. – С. 65-90. 3.) Сумбадзе Л. З. Архитектура грузинского народного жилища дарбази / Сумбадзе Л. З. – Тбилиси: Мецниерба, 1984, 369 с.)[2]/

поверсі, де влаштовується підсіння на стовпцях, та на другому, де влаштовано аркаду.

В міській архітектурі українських етнічних земель (або сусідніх із ними) можна знайти споруди, влаштування котрих наштовхують до аналогії. Так, на стор. 115 випуску журналу «Ochrona zabytków» [4] («Охорона пам'яток») за липень 1952 р. (зош. №2(17)) на світлині 1914 р., де зображено втрачену (вже на той час!) забудову з підсінєвих будинків ринкової площі в м. Юзефові, можна побачити крайній справа будинок, що частково ховається за кадром, має підсіння на чільній ділянці. (Мабуть, саме його й описано в статті на стор. 113–114). Причілкові стіни (в усякому разі, та, що обернена до глядача – видима йому на світлині) галереї на рівні першого поверху явно не мають (бо не видно стовпців), але край даху винесений, схоже, досить далеко: так що, за бажання зовсім ненабагато можна було б його продовжити і влаштувати опасання навколо цілого будинку. Зате вже на другому поверсі маємо цілком одверту галерею з аркадою, котру накриває вже «насправдешній» дах – подібно до вже згадуваних аркад в церквах.

Ryc. 113. Józefów — nieistniejąca zabudowa podcieniowa rynku. Fot. z r. 1914.

Мал. 2. Забудова міста Юзефова зі статті Войцеха Калиновського «Drewniane podcienia rynków południowej Lubelszczyzny» в журналі «Ochrona Zabytkow» (Т.05 №2 за 1952 р.). Переклад підпису: «Юзефів – неіснуюча підсіння забудова ринку. Фото 1914 р.» Зображення тут узято: http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/Content/63365/Ochrona_Zabytkow-r1952_T05_N2.pdf

Зрештою, подібну картину бачимо й на гравюрі Абрагама ван Вестерфельда, виконаній у середині XVII ст.: добре відоме зображення палацу українського магната Адама Киселя (сенатора та київського воєводи). П. Г. Юрченко в одній зі своїх праць наводить реконструкцію цієї споруди [5, с. 63].

Галереї-«балкони», розташовані над входом з боку бабинця також важко пояснити сакральними міркуваннями та потребами ритуалу. Їх бачимо в церкві

Параскеви XVII ст. у Старій Солі (п. Старий Самбір) та Успіння Пресвятої Богородиці в с. Торки (п. Перемишль) 1-ї пол. XVII ст., Іллінській церкві XVII ст. в Монастирі Лішнянському, церкві 1863 р. з Надбужжя у с. Хлоп'ятині (нині – територія Польщі¹⁶) [6, с. 28] зрештою – церкві Зіслання Святого Духа в Рогатині кін. XV–1 пол. XVII ст.¹⁷.

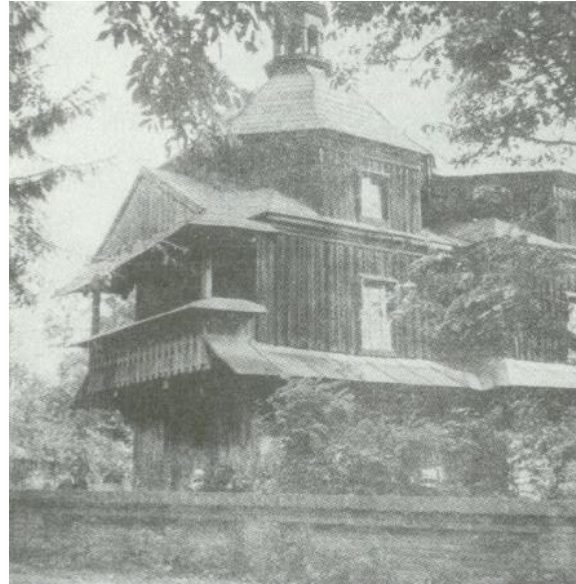

Іллінська церква, с. Монастир-Лішнянський, Дрогобицький р-н.

На відміну від церкви з Хлоп'ятини (на сусідній світлині), тут галерея частково огортає західний фасад. Ця риса галереї зокрема виказує пристосування храму до оборони, на яке нерідко вказують дослідники.

Джерело світлини: Драган М. Українські дерев'яні церкви. – Львів: 1937 р., т. 2, с. 21.

Світлину звідси взято: https://www.pslava.info/Monastyr-LishnjanskyjS_CerkSvilli_021-2,85292.html

Церква 1863 року з Хлоп'ятини.

Зображення взято з публікації Мар'яна Корнецького «Drewniana architektura sakralna w Polsce-zagadnienie typów i form regionalnych w rozwoju historycznym» в журналі «Ochrona Zabytkow» (Т. 45 № 1-2 за 1992 р.).

Адреса джерела світлини: [http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_\(176_177\)/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_\(176_177\)-s7-31/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_\(176_177\)-s7-31.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_(176_177)/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_(176_177)-s7-31/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_(176_177)-s7-31.pdf)

Зате подібні елементи можна спостерегти в інших спорудах, безпосередньо пов'язаними з традиціями української дерев'яної архітектури – синагогах. Останні виконували фактично функції громадських споруд (як доречі, й ратуші, в яких причільні «балкони-галереї» також трапляються). Зважаючи на

¹⁶ Зображення, наведене на стор. 28 у статті Мар'яна Корнецького (Marian Kornecki) «Drewniana architektura sakralna w Polsce: zagadnienie typów i form regionalnych w rozwoju historycznym» (в журналі «Ochrona Zabytkow», р. 1992, т. 45, n1_2_(176–177)-s7-31) підписано так: «charakterystyczna, trójkopułowa, z charakterystyczną nadwieszoną emporą nad wejściem w Chłopiatynie (1863);» (курсив та підкреслення наші – О.К.).

¹⁷ Тут ми подаємо дату за Михайлом Драганом.

те, що церква могла прямо виконувати функцію громадської споруди – там могли відбуватися зібрання громади (як-от, власне, це відомо про згадану церкву Зішестя Святого Духа в Рогатині), видається можливим вести мову про «маркування» згаданими балконами»-галереями» споруди, як громадської (тобто, якщо точніше – *наявність* у споруди цієї функції *серед інших*) – інакше кажучи, його наявність може визначати її призначення споруди, як громадської (тобто як принаймні одну з її функцій).

Висновки. Як бачимо, спроби проаналізувати ідентичні обриси дерев'яних церков та житлових споруд приводять до цілком виразних паралелей, змушуючи припускати світський «родовід» багатьох архітектурних композицій, застосовуваних для дерев'яних храмів.

Навіть якщо не всі трактування, викладені в даному дослідженні, визнати остаточною й безспірними, зв'язок між церковною та житловою архітектурою загалом є незаперечним фактом.

Тому вказані візуальні спільності доречно розглядати, як пряме джерело до відтворення пласту втраченої світської архітектури Руси-України.

Зрозуміло, що відтак і подальші пошуки у цьому напрямку набувають перспективності.

Список використаних джерел:

- [1] Колянківський, М. Д. (1954). *Дерев'яні церкви в Україні*. Торонто: Видавництво «Ми і світ». Вилучено з <https://diasporiana.org.ua/mistetstvo/935-m-d-derev-yani-tserkvi-v-ukrayini/> (дата звернення: 26.04.2021).
- [2] Шевцова, Г. В. (2019). *Гене́за української дерев'яної церкви: світовий контекст та унікальність*. Харків-Київ, Україна: Видавець Олександр Савчук.
- [3] Драган, М. Д. (2016). *Українські дерев'яні церкви. Гене́за і розви́т форм: в двох частинах* (2-ге вид., стер.). Харків: Видавець Савчук О.О. ISBN: 978-966-2562-55-2.
- [4] Kalinowski, W. (1952). DREWNIANE podcienia rynków południowej Lubelszczyzny. *Ochrona Zabytków*, (2), 111-116. Вилучено з [http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r1952-t5-n2_\(17\)/Ochrona_Zabytkow-r1952-t5-n2_\(17\)-s111-116/Ochrona_Zabytkow-r1952-t5-n2_\(17\)-s111-116.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r1952-t5-n2_(17)/Ochrona_Zabytkow-r1952-t5-n2_(17)-s111-116/Ochrona_Zabytkow-r1952-t5-n2_(17)-s111-116.pdf) (дата звернення: 26.04.2021)
- [5] Юрченко, П. Г. (1970) *Дерев'яна архітектура України*. Київ, Україна: Будівельник.
- [6] Kornecki, M. (1992). DREWNIANA architektura sakralna w Polsce: zagadnienie typów i form regionalnych w rozwoju historycznym. *Ochrona Zabytków*, 45(1-2 (176-177)). Вилучено з [http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_\(176_177\)/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_\(176_177\)-s7-31/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_\(176_177\)-s7-31.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_(176_177)/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_(176_177)-s7-31/Ochrona_Zabytkow-r1992-t45-n1_2_(176_177)-s7-31.pdf) (дата звернення: 26.04.2021).
- [7] Ополовников, А. В., & Крадин, Н. П. (1982). Деревянные крепостные сооружения Якутии. *Архитектурное наследство*, (30), 85.
- [8] Гординський, С. (1969). *Українські церкви в Польщі*. Рим: Видання «Богословії».
- [9] *Дерев'яна архітектура українських Карпат*. (1978). (ред. І. Гвозда). Нью-Йорк: Фондація дослідження Лемківщини.
- [10] Тарас, Я. М. (2006). *Українська сакральна дерев'яна архітектура: словник-довідник*. Львів: ІН НАНУ.
- [11] Щербаківський, Д. М. & Щербаківський, В. М. (2012). *Українське мистецтво* (Вип. І–ІІІ). (упоряд. Р. Забашта). [Репринт]. Київ: Аграр Медіа Груп.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.68

СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР В ТВОРЧОСТІ Б. ЛЯТОШИНСЬКОГО (НА ПРИКЛАДІ «ПОЛЬСЬКОЇ СЮЇТИ» ОР. 60)

Лесечко Анастасія Володимирівна

Здобувач освітньо кваліфікаційного рівня «Магістр»
Лвівська Національна Музична академія ім. М. Лисенка

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Горак Яким Романович

Кандидат мистецтвознавства
доцент кафедри теорія музики
Лвівська Національна Музична академія ім. М. Лисенка

УКРАЇНА

Ім'я видатного українського модерніста ХХ ст. Б. М. Лятошинського (1895-1968), пов'язане з визначними творчими досягненнями національного музичного мистецтва. Значний творчий внесок зроблений ним також у розвиток сюїтного жанру. Борис Лятошинський активно використовував у своїй творчості не лише український, а й слов'янський, зокрема польський мелос. Це пов'язано не лише з інтересом до польської культури та тісною співпрацею з польськими композиторами, а й з генетичним походженням самого композитора. Як зазначає польський музикознавець та дослідник творчості Лятошинського О. Страшинський, [цитата] «...Борис Лятошинський був справжнім другом — відданим приятелем Польщі. Навіть його прізвище має польське коріння» [1]. Польські народні теми використані у двох його мазурках для віолончелі з фортепіано, «Слов'янській увертюрі», «Польській сюїті», попри це, інтонації польських танців звучать у фіналі «Слов'янського концерту» для фортепіано з оркестром.

Важливий аспект, що характеризує саме полікультурні зв'язки при аналізі творчості композитора, оснований на рецензіях про творчість Б. Лятошинського у польських газетах і журналах 1950-60 років. Згідно інформації що містять газети, стає очевидним, що саме у цей період, композиції Б. Лятошинського були одними з найпопулярніших серед виконуваних радянських композиторів.

Досліднику І. Савчуку вдалося віднайти близько тридцяти публікацій в пресі. Так, один з тогочасних критиків журналу «Zycia Warszawy» називає його митцем, чия симфонічна творчість на польську тематику «...є свідченням щирої симпатії, яку композитор живить для нашої [польської] культури і народу» [2].

В основі «Польської сюїти», інтонаційною основою стала не лише національна музична мова (польські народні теми зі збірки Адольфа Хібінського), а й зашифрована цитата секвенції «Dies irae» (в 2-й, 4-й та 5-й частинах). Як зазначає О. Підсуха: «в оркестрових сюїтах, на відміну від фольклорних сюїт, відчувається синтез загальноєвропейських традицій (опора на лірико-драматичний симфонізм П. Чайковського, симфонічні здобутки Д. Шостаковича, Б. Бартока, Г. Маллера – опора на пісенний матеріал)» [3].

1-ша частина – Вступ (h-moll), має лірично-тужливий характер, слугує образним вступом і одразу задає певний контраст в межах циклу. В основу «Вступу» покладена польська народна пісня, яка одразу вирізняється забарвленням DD (оспівування 4#-го ступеня), народною мелодикою. В інтонаційному відношенні присутні хроматичні оспівування головних тонів, прикраси та ритмічне різноманіття (тріолі, дуолі, чверті). Фон мелодії в частині створює «оркестрова педаль» в партії інших інструментів, яка є гармонічною опорою мелодії та суттєвим рушієм експресивного висловлювання. І хоч сама назва «Вступ» не характерна для сюїтного циклу, в «Польській сюїті» вона виконує функцію прелюдії.

2-га частина названа композитором як «Ноктюрн», (d-moll) образно-тематично, вона пов'язана з попереднім номером. В ХХ-му ст. деякі композитори прагнули переосмислити художню сутність ноктюрна, відображуючи його за допомогою вже не ліричних нічних образів, а осмислюючи через примарне бачення та природні звуки нічного світу. Початок цьому заклав ще Р. Шуман в циклі *Nachtstücke*, а більш активно такий підхід проявився у творах П. Хіндемита (Сюїта «1922»), Б. Бартока («Нічна музика») Г. Малера (7 симфонія) [3].

Фантастичний образ, що постає на початку частини, створений за рахунок певних оркестрових прийомів – пасажі арфи, челести, тремолоючі хроматичні співзвуччя в групі струнних, та ефектна гармонічна мова (черегування септім та квінт), які тематично готують появу теми. Цікавим є також ритмічне та вертикальне поєднання теми з усією оркестровою масою, яка створює постійний остінатний фон з пасажів. Характерною особливістю частини є вільний імпровізаційний розвиток, який відбувається на одному диханні.

3-тя частина «Танець», (D-dur) пронизана нестримною танцювальною стихією, з «мефістофельським» палким образом, що яскраво контрастує до попередніх двох частин. Як зазначає Т. Гомон: «крайні розділи написані в характері швидкого синкопованого польського танцю краков'як на народній темі [4]. В основу середнього розділу покладена мелодія, що за характером нагадує швидкий танець оберек в розмірі $\frac{3}{4}$. Окрім цього, саме в середній частині з'являється зашифрована цитата «Dies igea» в партії валторни, де таким чином, підкреслюється синтез взаємодії різних епох (середньовіччя та модернізму ХХ ст.). Композитор також проводить тему з попередньої частини «Ноктюрн», формуючи інтонаційну єдність циклу. З розвитком, секвенція «Dies igea» пронизує всю оркестрову фактуру, кожен раз виходячи на перший план звучання та затьмарюючи танцювальність народних тем. Сама назва частини – «Танець», не має жодного зв'язку з бароковою сюїтою, натомість відчувається гостро-сатиричне симфонічне скерцо, яке становить протиставлення ліричній сфері перших двох частин.

4-та частина під назвою «Траурне інтермеццо» (cis-moll) є трагічним центром циклу, проте зародження цього образу можна вже передбачити в попередній частині через пронизуючі звуки середньовічної секвенції. Похмура тональність cis-moll, фатальні ритмічні тріолі в ударній групі, повільний темп, передають певну монотонність та неминучу трагічну розв'язку. Як зазначає Е. Зінькевич: [цитата] «Музичним символом Часу-Вічності стали у Б. Лятошинського саме відтворення “зупиненого часу” у Траурному інтермеццо з “Польської сюїти”» [5]. За типом драматичного висловлювання, головна тема нагадує вступ до 6-ї симфонії П. Чайковського 1-ї частини. Заклучний розіл частини, насичений значними хроматизмами, які відтворюють барокову фігуру

страждання – catabasis. Ще раз можна згадати про прагнення Лятошинського адаптувати європейську музичну культуру (середньовіччя, бароко), до гострих протиріч та суперечностей ХХ ст.

Фінал сюїти «Маленькі варіації» (F-dur) вражає багатогранністю образів однієї теми. Частина складається з теми та 10 різнохарактерних варіацій. Окрім різноманіття тематичного перетворення однієї теми всеможливими засобами, композитор синтезує в останній частині нійскравіші елементи попередніх частин. Кожна варіація є унікальною, адже композитор вводить нові інструменти, які ще не звучали в сюїті, доручаючи їм головну роль, збагачуючи та порівнюючи різні оркестрові групи та проявляючи їхні тембральні властивості. Варіації є синтетуючі – строгі-вільні з елементами жанрових варіацій. В циклі спостерігається процес «становлення» теми: від тривіальної поспівки, через повне розщеплення у варіаціях 4 і 6, а сама тема, як сформована цілість, з'являється лише в 7 варіації.

Головними засобами єдності циклу, слугують інтонаційні арки в частинах. Окрім цього, в циклі відчутна прихована сонатна логіка: Вступ, Ноктюрн і Танок як протиставлені дві образні сфери Г.П. і П.П. Інтермеццо і варіації – постають як зона розробки, і лише в останніх варіаціях, з поверненням теми ноктюрну і ремінісценцією елементів попередніх частин – зона скороченої динамічної репризи. Активно впроваджуючи в частини західно-європейські музичні елементи (середньовічна секвенція), форма фуги, інтермеццо, варіаційний цикл в межах сюїтного циклу, схильність до сонатності), Лятошинський виводить сюїтний жанр на новий, значно модерний рівень.

Список використаних джерел:

- [1] Страшинський О. (1968) Мои воспоминания о Б. Н. Лятошинском. *Архів Меморіального кабінету-музею Б. М. Лятошинського*. 21 арк.
- [2] Савчук І. (2018) Брис Лятошинський і польська культура: типологічні особливості. Колекція «Revolution». Рубрика Музика. Вилучено із https://revolution.allbest.ru/music/00922316_0.html#text
- [3] Підсуха О. (1995) До проблеми стильових пошуків Б. Лятошинського в 20-ті роки ХХ ст. в контексті європейських стильових тенденцій часу. *Музичний світ Бориса Лятошинського : зб. матеріалів, ред.-упор. М. Д. Копиця. с. 26-29. Київ: Центрмузінформ.*
- [4] Гомон Т. В. (2017) *Ранній період творчості Бориса Лятошинського: наукова реконструкція за матеріалами невідомих і маловідомих джерел 1910-х років: (дис. ... канд. мистецтвознавства). Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ. Україна.*
- [5] Зинькевич Е. (1987) *Жизнь традиций. Б. Н. Лятошинский.* Київ: Муз. Україна.
- [6] Верещагіна О. Є., Холодкова Л. П. (2008) *Камерно-інструментальна музика. Історія української музики ХХст. Навчальний посібник для студентів музичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: «Освіта України».*
- [7] Келдыш Г. В. (1990) *Музыкальный энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия.*

섹션 35. GEOGRAPHY AND GEOLOGY

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.69

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК ТУРИЗМУ

Агаркова Марія Вячеславівна

здобувач вищої освіти географічного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Кіптенко Вікторія Костянтинівна

Кандидат географічних наук, доцент, географ-країнознавець
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УКРАЇНА

Туризм забезпечує засобами для існування мільйони людей, а мільярдам дає можливість гідно оцінити культурну самобутність свого народу і народів інших країн, а також багатство природи. У деяких країнах частка цього сектора у ВВП може перевищувати 20 %, і в цілому туризм є третьою за величиною експортною галуззю світової економіки [7]. Туризм виявився одним з секторів, який найбільше постраждав від пандемії COVID-19, яка серйозно позначається на ситуації в економіці, отриманні людьми засобів до існування, системі суспільних послуг і обмежує спектр можливостей на всіх континентах.

З економічних наслідків: за даними за 2019 рік, на частку туризму припадало 7% обсягу світової торгівлі, і цей сектор, в якому зайнятий кожен десятий житель планети, через складний виробничо-збутовий ланцюжок взаємопов'язаних галузей забезпечує засобами для існування мільйони людей в розвинених і країнах, що розвиваються. [1] У міру того, як кордони закривалися, готелі припиняли роботу і різко зменшився обсяг повітряних перевезень, кількість міжнародних туристів скоротилася на 56 %, а втрати туристичного сектора за перші п'ять місяців 2020 року склали 320 млрд дол. США [1], що більш ніж втричі перевищує втрати в період глобальної економічної кризи 2009 року. [1] Уряди намагаються компенсувати втрату доходів, які необхідні для фінансування державних послуг, включаючи соціальну сферу і захист навколишнього середовища, і дотримання термінів погашення боргових зобов'язань.

Судячи з прогнозів для сектора, число міжнародних туристів може зменшитися на 58-78 %, що призведе до скорочення обсягу доходів від туризму з 1,5 трлн дол. США в 2019 році до 310-570 млрд дол. США. Внаслідок цього під загрозою опиняться понад 100 мільйонів робочих місць, безпосередньо пов'язаних з туризмом [2], багато - на мікро-, малих і середніх підприємствах (ММСП), на яких великий % робочої сили складають жінки і молодь. У найбільш важкому становищі перебувають працівники неформального сектору. Жодна країна не уникла серйозних втрат в своєму туристському секторі - від Італії, де частка туризму в національному ВВП становить 6 %, до Палау, де туризм забезпечує майже 90 % усього експорту. [2] Ця криза стала серйозним

потрясінням для розвинених країн і послужила причиною того, що найбільш вразливі верстви населення і країни, що розвиваються фактично опинилися в умовах надзвичайної ситуації. Стурбованість викликають наслідки кризи для малих острівних держав, що розвиваються (МОСРГ), найменш розвинених країн (НРС) і багатьох африканських країн. В Африці в 2019 році на частку цього сектора припадало 10 % усього експорту. [2]

Через пандемію також існує ризик уповільнення прогресу в досягненні цілей в галузі сталого розвитку (ЦСР) [3]. Туризм безпосередньо згадується в трьох цілях: ЦСР 8 «Гідна робота і економічне зростання», ЦСР 12 «Відповідальне споживання і виробництво» і ЦСР 14 «Збереження морських екосистем». Наслідки COVID-19 для туризму також загрожують зростанням бідності (ЦСР 1) і нерівності (ЦСР 10) і мають в собі небезпеку звести нанівець результати зусиль зі збереження природи і культури. Через пандемію також існує ризик уповільнення прогресу в досягненні цілей в галузі сталого розвитку (ЦСР)[3]. Туризм безпосередньо згадується в трьох цілях: ЦСР 8 «Гідна робота і економічне зростання», ЦСР 12 «Відповідальне споживання і виробництво» і ЦСР 14 «Збереження морських екосистем».

Зв'язаність, що забезпечується повітряним, наземним і морським транспортом, становить основу туризму. До кризи приблизно 58 % з 1,5 мільярда туристів, які щорічно перетинали кордон, подорожували повітряним транспортом, а наземним транспортом користувалися 39 % подорожуючих. [4] Завдяки повітряному сполученню в секторі туризму було створено майже 37 мільйонів робочих місць і забезпечено надходження порядку 897 млрд дол. США в рік в світовій ВВП [5]. Однак пандемія призвела до безпрецедентних обмежень на переміщення людей і товарів по світу, в силу чого багато країн і регіонів виявилися в ізоляції. В результаті авіаційна промисловість зіткнулася з найглибшою кризою в своїй історії.

За останніми оцінками ІКАО, авіакомпанії можуть втратити від 324 до 387 млрд дол. США своїх валових операційних доходів. З огляду на те, що близько 90 % всього авіаційного парку вимушено знаходиться на землі, а попит у другому кварталі 2020 року практично дорівнює нулю, це вже перевищує масштаби кризи, що спостерігалася через спалах важкого гострого респіраторного синдрому (ТОРС) в 2003 році і подій 11 вересня 2001 року [6]. Вплив COVID-19 на морські перевезення пасажирів також був колосальним, особливо в зв'язку з тим, що деякі країни радили не подорожувати на кораблях, а великі круїзні компанії призупинили свою роботу. Круїзне судноплавство є однією з ключових галузей туризму і вносить значний вклад в економіку країн, куди направляються туристи, особливо МОСРГ. За даними Міжнародної асоціації круїзних ліній (Маклая), круїзний туризм, обслуговуючий 28,5 мільйона пасажирів, приніс в 2018 році близько 150 млрд дол. США в загальний обсяг виробництва товарів і послуг в рамках всієї світової економіки і забезпечив більше 1 мільйона робочих місць. [6] Пандемія серйозно позначилася на туризмі як в розвинених, так і в країнах, що розвиваються. Однак негативний вплив на людей найпомітніше проявляється в останніх, особливо в НРС і МОСРГ.

Частка туризму у ВВП країн Групи двадцяти (Г-20) становить 3 %, на нього припадає 6 % від загального обсягу експорту і 6 % зайнятості в країнах Г-20. За перші п'ять місяців 2020-го країни Г-20 втратили 55 % міжнародного туристичного потоку [7].

НРС і МОСРГ постраждали ще більш серйозно в силу частки туризму в їх економіці з точки зору як ВВП, так і експорту, а також в силу їх залежності від сектора в плані зайнятості та рівня їх підготовленості.

В останні роки туризм для НРС перетворився в швидкозростаючий експортний сектор, на який припадає 7 % експорту товарів і послуг (10 % в НРС, які не експортують нафту)[8]. У період з 2000 по 2019 рік кількість міжнародних туристів, що прямують в НРС, зросла на 9,7 %, а в усьому світі - на 4,8 %[7]. Хоча роль туризму в розвитку в різних країнах неоднакова, цей сектор зіграв важливу роль в тому, що Кабо-Верде, Мальдівські острови і Самоа були виключені зі списку НРС[8]. Так само туризм є динамічним сектором для Африки, де туристський експорт в 2019 році склав 10 % від всього експорту в порівнянні з 5 % в середині 80-х років [7]. У малих острівних державах, що розвиваються роль туризму в економіці ще більш значна. На цей сектор припадає понад 30 % від загального обсягу експорту в більшості МОСРГ, а в деяких з них - до 80 %. COVID-19 є ще одним нагадуванням про те, наскільки МОСРГ уразливі до глобальних потрясіння [9].

Отже, наведені тренди свідчать, що сфера туризму переживає значну кризу. Усвідомлення її масштабів та вивчення шляхів та заходів подолання загрозливих наслідків пандемії COVID-19 в туристичному секторі є перспективними напрямками подальших досліджень.

Список використаних джерел:

- [1] World Tourism Organization (UNWTO), World Tourism Barometer, vol. 18, No. 4, June 2020, Madrid, вилучено з: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng>
- [2] UNWTO, World Tourism Barometer, vol. 18, No. 3, June 2020, Madrid, вилучено з: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng> вилучено з: <http://tourism4sdgs.org>
- [3] UNWTO Tourism Data Dashboard, Global and Regional Tourism Performance, вилучено з: <https://www.unwto.org/global-and-regional-tourism-performance>
- [4] Aviation Benefits Report 2019, вилучено з: <https://www.icao.int/sustainability/Documents/AVIATION-BENEFITS-2019-web.pdf>.
- [5] International Civil Aviation Organisation Air Transport Statistics as of July 2020 вилучено з: <https://www.icao.int/sustainability/Pages/Economic-Impacts-of-COVID-19.aspx>
- [6] UNWTO, 2020
- [7] UNWTO et. al, 2017
- [8] UNWTO Briefing Note – Tourism and COVID-19, Issue 2. Tourism in SIDS – the challenge of sustaining livelihoods in times of COVID-19", June 2020, вилучено з: <https://doi.org/10.18111/9789284421916>

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.70

ГЕОГРАФІЯ РІДНОГО КРАЮ: САДОВІ ЛАНДШАФТИ ВОЛИНИ

ORCID ID: 0000-0003-1829-2438

Тарасюк Ніна Адамівна

канд. геогр. наук, доцент, доцент кафедри фізичної географії
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Васковець Христина Іванівна

здобувач вищої освіти географічного факультету
Волинський національний університет імені Лесі Українки

УКРАЇНА

Ландшафтне різноманіття планети в умовах глобальних викликів постійно змінюється. Такі зміни ми можемо спостерігати і на прикладі рідного краю. Територія Волині лежить в помірних широтах з гумідним кліматом, характеризується як регіон давнього землеробства. Господарська діяльність людини знайшла відображення в структурі сучасних ландшафтів. Серед антропогенно-модифікованих ландшафтів найбільш поширеними є агроландшафти, які займають понад 52% території. Структура сільськогосподарських угідь дзеркально відображається у їх різноманітті. Найбільша частка належить орним землям, які використовуються в землеробстві (понад 62% сільськогосподарських угідь – орні землі), на сіножаті та пасовища припадає 33,7%. Частка земель під плодово-ягідними насадженнями складає лише 1%, і саме ці землі характеризуються функціонуванням садових ландшафтів як різновиду сільськогосподарських. Садівництво на Волині давно відоме. Сади з фруктових дерев поруч біля кожної садиби, але найбільші площі садових ландшафтів були при монастирях та панських садибах. Такі сади, чи їх залишки і донині є чи не в кожному населеному пункті, їх так і називають «панський сад». Традиційно в садівництві домінували насадження яблуні, груші, вишні, черешні та волоського горіха. Але траплялись і насадження рідкісних видів, наприклад, жимолості їстівної в панському саду с. Мала Глуша на Любешівщині. Останні десятиліття, внаслідок активізації фермерської діяльності зросли площі садово-ягідних насаджень. Чинників є кілька: активізація співпраці з ближніми країнами сусідами ЄС в галузі переробки та збуту плодів і ягід, впровадження новітніх агротехнологій з обробітку ґрунту, спорудження сучасних сховищ для врожаю плодів, а головне – зміна кліматичних умов, яка проявляється у збільшенні суми активних температур, що сприяє формуванню зав'язі, розвитку та дозріванню плодів та ягід.

Загалом, на території області садові ландшафти представлені такими різновидами: плантаціями ягід, горіхів, вишні, персиків, яблук. Волинь часто називають ягідним краєм. Ягоди вирощують як одноосібні так і великі фермерські господарства. Так, на території області стали виділятися населені пункти, які спеціалізуються на розведенні певних видів плодово-ягідних культур. Найбільші плантації суниці в Луцькому районі, а с. Хорохорин є «суничною столицею» Волині, де впродовж 12 років вирощують суницю. Площа плантацій сягає понад 300 га, за день тут збирають до 100 тонн ягід. Популярності набуває і вирощування лохини, найбільші плантації якої закладено в Шацькому районі

ТОВ «Волинська ягідка» та в с.Човниця Ківерцівського району. На території Локачинського району (с. Привітне) вже понад 5 років функціонує одна з найбільших в Європі плантацій смородини (приватне польсько-українське підприємство «ФруктЕксПол»). В с. Омельно Ківерцівського району фермерським господарством «Лада» на площі в 18 га закладено плантацію жимолості, яка є найбільшою в Україні. Фермерське господарство «Мельників сад» (с. Смолигів Луцького району) в культуру садівництва окрім насаджень горіха впроваджує культуру ревеню.

В рамках проекту «Ключ до успіху» створено сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Фундук Волині» (фермерські господарства: «Агроорганік», «Олміт», «Михальчук», «Валентино», «Мельників сад»). На території «Горохівського лісо-мисливського господарства (Коритницьке лісництва) на площі в 17 га зростає плантація грецького горіха. Плодоношення очікують у найближчі 4 роки.

Понад 1285 га земель області замають яблуневі сади (підприємство «Рать», садові фермерські господарства с. Верхівка, с. Гайки, с. Переспа, с. Чаруків). Яблуневі сади врожайні, забезпечують споживчий ринок області та регіону. В Іваничівському районі (с. Тишковичі) на площі в 10 га закладено вишневий сад, а у с. Ковбань (Горохівський район) на площі в 2 га у 2017 році закладено персиковий сад, який нині гарно плодоносить. В Мінагрополітики підтримують розвиток садівництва в Україні загалом та на Волині, зокрема [1]. Згідно державної програми понад 80% витрат на придбання садивничого матеріалу фермерам відшкодовує держава.

Слід зауважити, що в умовах прояву потепління, на території Волині зростають ресурси тепла та вологи, тому формуються сприятливі умови для розвитку садівництва. До 50% садово-ягідних ландшафтів створено на місці польових або антропогеннокиннутих земель [2]. Лімітуючим чинником їх розвитку є шкідники та хвороби.

Загалом, садові та садово-ягідні плантації як різновид агроландшафту характеризуються більш комфортними мікрокліматичними умовами (влітку вологість повітря на 5-9% вища від оточуючих земель, зменшується швидкість вітру (на 0,5-1,5 м/с), знижується температура повітря (на 1-2°). Тому такі різновиди агроландшафтів можуть впродовж всього теплого періоду (від цвітіння до плодоношення) виконувати важливу рекреаційну функцію, а також стимулювати розвиток та поширення пасік. Такий підхід у комплексному використанні різновидів садово-ягідних агроландшафтів позитивно позначиться на розвитку місцевих громад, може стимулювати приплив інвесторів.

Список використаних джерел:

- [1] Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року (2008) Київ
- [2] Денисик Г. І. (1998) Антропогенні ландшафти Правобережної України (с. 18-22). Вінниця: Арбат

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.71

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ МЕТОДОМ К-СЕРЕДНІХ У СЕРЕДНЬОМАСШТАБНИХ ГЕОМОРФОМЕТРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

ORCID ID: 0000-0002-9158-1693

Сизенко Олег Володимирович

завідувач навчальної лабораторії топографії,
картографії і дистанційних методів

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УКРАЇНА

Зважаючи на відсутність, принаймні у відкритому доступі, цифрових середньомасштабних геоморфологічних карт, для української географії актуальним залишається питання використання методів дистанційного зондування. Тут у пригоді стають відкриті субглобальні цифрові моделі висот (англ. digital elevation models, DEMs) з просторовою роздільною здатністю 1" (~ 30 м), доступні завдяки радіолокаційній топографічній місії шатла (SRTM).

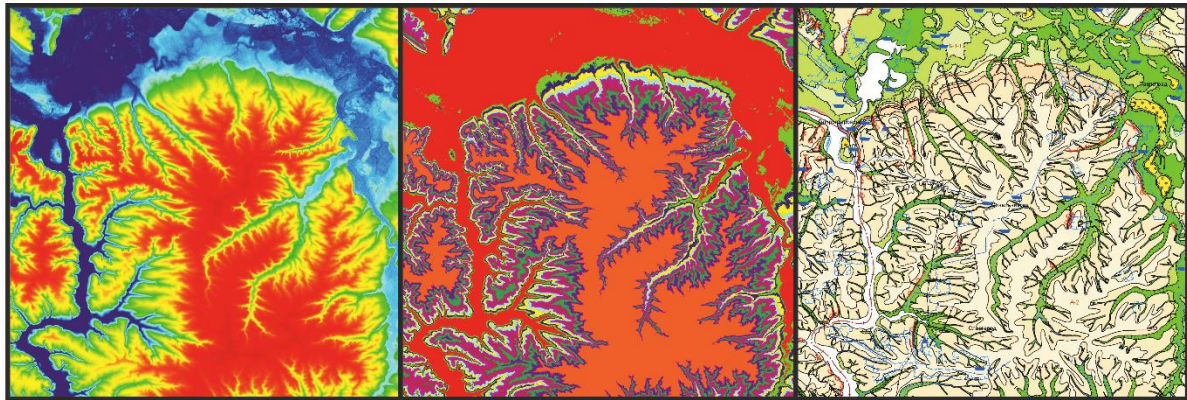
Математично, форми георельєфу безперервної поверхні можуть бути виділені на основі аналізу сусідніх об'єктів. Виділення окремих форм найчастіше здійснюється на основі класифікації морфометричних параметрів, технологій фільтрації, кластерного аналізу та багатовимірної статистики. При цьому, проміжним етапом є визначення таких характеристик як похил поверхні, експозиція і кривизна схилів.

Існує два типи методів класифікації морфометричних параметрів: пороговання (сегментація) цифрової моделі висот та глибинний аналіз даних [1]. Найбільш поширеним є неконтрольований алгоритм вкладених засобів, вперше запропонований Дзюнко Івахаші та Річардом Пайком [2]. Проте, цей метод, як пізніше зазначає одна із співавторів, має суттєвий недолік: невідповідна конфігурація порогових значень дає абсурдні результати. Щоб надати геоморфологічні значення результатам класифікації, геометричні сигнатури слід порівнювати з еталонними матеріалами [1].

Переваги кластеризації полягають у тому, що таким способом можна обробляти великі масиви даних без потреби машинного навчання. Неконтрольована класифікація є придатною для співставлення фізичних властивостей георельєфу з патерном топографічної поверхні.

Останнім часом все більшої популярності набуває кластеризаційний метод к-середніх, запропонований математиком Гуґо Штайнгаузом. Кластер посилається на сукупність точкових даних, об'єднаних за схожістю їх параметрів [3]. Такими параметрами у геоморфометрії є похил, локальна опуклість та текстура поверхні. При підрахунках задається цільове число k , яке визначає потрібну кількість центроїдів у наборі даних. При цьому, рельєф земної поверхні (георельєф) розглядається як патерн – повторювана схема-образ. Таке розуміння георельєфу, а як наслідок, і ландшафту, є новим для української науки.

Для співставлення патернів, отриманих через кластеризацію методом к-середніх із реальною геоморфологічною картою, створеною класичними методами, було обрано аркуш державної геологічної карти України М-36-XXXVI масштабу 1 : 200 000 (рис. 1). В якості програмного забезпечення використовувалась Exelis ENVI 5.2 з коефіцієнтом $k=10$.

а

б

в

Рис. 1. Патерни георельєфу: а) гіпсометрична карта на основі SRTM DEM; б) класифікація DEM методом кластеризації k-середніх; в) класична геоморфологічна карта

Отримані патерни значною мірою співставні з патернами класичної геоморфологічної карти: майже ідеально повторюється візерунок ерозійно-аккумулятивних форм з притаманними йому ознаками фрактальності. Проте, виполюваний рельєф заплав та надзаплавних терас, представлений у верхній частині картографічного зображення, методом кластеризації не диференціюється, оскільки вихідні дані поля висот не враховують генезис таких форм. Саме в цьому полягає головний недолік методу кластеризації k-середніх, що частково може компенсуватися шляхом його комбінування з іншими, в тому числі й дистанційними, методами.

Висновки. При використанні у географічних дослідженнях виключно геоморфометричних методів на основі цифрових моделей висот, рельєф земної поверхні сприймається як гомогенний фрактальний патерн. Це дозволяє проводити об'єктивну класифікацію його форм з високою роздільною здатністю у субглобальному масштабі, однак у класичних геоморфологічних дослідженнях необхідно враховувати фактор гетерогенності, особливо на територіях поширення горизонтальних та субгоризонтальних поверхонь.

Список використаних джерел:

- [1] Iwahashi, J., Kamiya, I., Matsuoka, M. et al. (2018). Global terrain classification using 280 m DEMs: segmentation, clustering, and reclassification. *Prog Earth Planet Sci* 5, (1). <https://doi.org/10.1186/s40645-017-0157-2>.
- [2] Iwahashi, J. & Pike, R.J. (2007). Automated classifications of topography from DEMs by an unsupervised nested-means algorithm and a three-part geometric signature. *Geomorphology*, (86), 409–440.
- [3] Garbade, M.J. (2018). Understanding K-means Clustering in Machine Learning. *Towards Data Science*. Retrieved from <https://towardsdatascience.com/understanding-k-means-clustering-in-machine-learning-6a6e67336aa1>.

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2.72

ПОЗИТИВНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ORCID ID: 0000-0003-2984-3135

Скабара Роман Михайлович

канд. геогр. наук, доцент, доцент кафедри спортивного туризму
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

УКРАЇНА

В країнах Європейського Союзу феномен соціального чи суспільного туризму є предметом зацікавлення фахівців економічних, соціальних та природничих наук з точки зору його значення як для європейської економіки загалом, так і для економіки окремих країн-членів.

Європейський економічно-соціальний комітет (ЄЕСК) пропонує розширити зміст соціального туризму до такої діяльності, яка відповідає критеріям: 1) життєва ситуація позбавляє людину чи соціальну групу, повністю або частково, права на туризм; це може бути наслідком економічних проблем, фізичної або психічної неповносправності, ізоляції цих людей та їх родин, обмеженої мобільності або проблем, пов'язаних з географічним положенням); 2) визначені інституції, суб'єкти роблять кроки для усунення або зменшення бар'єрів, що заважають користуватися можливостями туризму; 3) ці кроки є ефективними і фактично дають можливість певній групі людей брати участь у туризмі у спосіб, який відповідає принципам сталого розвитку, доступності та солідарності [1].

Інституції європейських країн долучились до фінансування та організації соціального туризму лише після Другої світової війни. Такі країни як Франція, Італія чи Португалія проводили політику активного сприяння різним формам соціального туризму, який вважали і вважають ефективним інструментом соціальної політики. Проте головним джерелом фінансування подорожей в цих країнах були кошти профспілок, членами яких є наймані працівники промислових підприємств, об'єднань ремісників та кооперативів.

Північноєвропейські країни проводили дещо іншу політику у цій галузі, бюджетні кошти отримували громадяни, що належать до «виключених» з туризму верств населення, а організаторами соціального туризму тут були і є комерційні туристичні підприємства.

Окремі європейські держави не втручалися у цю сферу, не вважаючи соціальний туризм ефективним інструментом соціальної політики.

Розквіт соціального туризму припадає на 50-60-і роки минулого століття, що сміливо можна пов'язати з проявами перших позитивних результатів плану Маршалла для західної Європи. Саме у цей період почали діяти низка організацій, асоціацій та координаційних органів європейського і глобального рівня, включаючи Міжнародне бюро соціального туризму (МБСТ).

Передумови розвитку цього явища, на яких в своїх статутних документах акцентує увагу провідна міжнародна організація в галузі соціального, показані на рисунку 1.

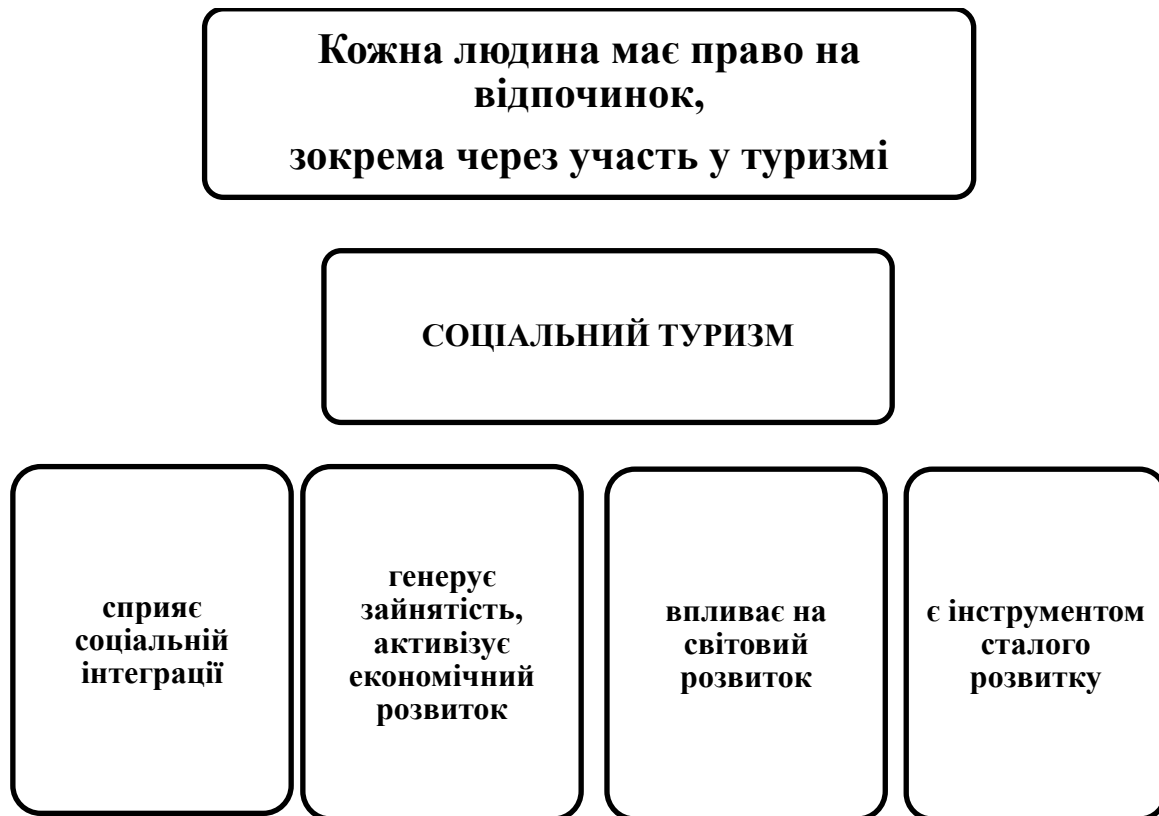

Рис. 1. Передумови розвитку соціального туризму

Зазначимо, сьогодні кількість людей, які мають і використовують право на відпустку, значно зросла, що, як результат, підняло рівень їх залучення в туризм. Водночас ще є соціальні групи, що через різні причин не можуть скористатися правом на гарантований відпочинок.

Через значну диференціацію актуальних соціально-економічних умов різні країни діють по-різному у цьому аспекті; більшість з них активно залучені до соціальних проектів, інші - менш активно вирішують ці проблеми. Без сумніву, туризм сприяє соціальній інтеграції та полегшує контакт з іншими культурами, місцями, звичаями, людьми на локальному, регіональному та загальноєвропейському рівнях взаємодії.

МБСТ вказує на чіткі ознаки соціального туризму, які, на переконання організації, визначають потребу його широкого залучення в соціальну політику. Наприклад, головною метою організації соціального туризму має бути збільшення доступності відпочинку для «виключених» груп населення, розширення його аудиторії [2].

Сьогодні суб'єктами, що у різний спосіб впливають на стан та розвиток соціального туризму в державах-членах ЄС є європейські наддержавні виконавчі та законодавчі інституції, наприклад, Європейська комісія та її підрозділи, уряди держав-членів, роботодавці та їх об'єднання, професійні спілки, спеціалізовані об'єднання, місцеві громади [1].

Французьке національне агентство ANCV було створено в 1982 році як промисловий та комерційний державний орган, сьогодні є корисним інструментом соціальної політики у сфері туризму.

Організатор соціального туризму IMSERSO діє в Іспанії і щороку допомагає понад мільйону осіб, особливо людям похилого віку, організовувати групові поїздки поза сезоном відпусток.

Безліч позитивних практик в соціальному туризмі, як правило, орієнтовані на вужчу аудиторію, але настільки ж важливі і цінні для суспільства [2].

До позитивних практик соціального туризму слід зарахувати, наприклад, ініціативи, як ваучери чи купони на відпочинок, за якими роботодавці беруть участь у фінансуванні відпочинку своїх працівників. Цей досвід отримав поширення серед кількох промислово-фінансових груп Італії та Франції ще у 80-х роках минулого століття.

У цьому контексті варто згадати діяльність іспанського туристичного конгломерату Seniors 'World, що в середині 70-х років був призначений оператором програмою соціального туризму Міністерства праці та соціальної політики Іспанії, пізніше розширив свою діяльність та соціальну сферу, запропонувавши туристичному ринку спеціалізовані туристичні продукти не високої вартості для літніх людей.

З моменту появи суспільного туризму в його розвитку активну участь беруть і професійні спілки, таким чином прагнучи сприяти своїм членам в реалізації права на відпочинок. Це сприяння полягало, наприклад, у спільному фінансуванні створення інфраструктури соціального туризму, відпочинкових комплексів, будинків відпочинку, наданні спеціалізованих туристичних послуг.

Різні держави-члени ЄС мають відмінний досвід участі професійних спілок в соціальному туризмі, але майже усі вони задіяли ті чи інші форми профспілкового соціального туризму.

Прикладами спеціалізованих об'єднань, що активно діють в царині соціального туризму, є італійські та британські споживчі кооперативи, що мають розгалужену мережу агентств з організації соціального туризму.

Список використаних джерел:

- [1] Mendza-Drozd, M. (2006). *Opinia EKES w sprawie turystyki socjalnej w Europie* (wrzesień 2006). Вилучено із <https://publicystyka.ngo.pl/opinia-ekes-w-sprawie-turystyki-socjalnej-w-europie-wrzesien-2006> [польська]
- [2] Скабара, Р. (2019). Міжнародні туристичні організації: лекція з навчальної дисципліни "Туристичне країнознавство" для студентів спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа (спеціалізація «Готельно-ресторанна справа»)

[illegible]

과 학 출 판 물

ΛΟΓΟΣ

과학 논문 모음

I 국제 과학 및 실무 컨퍼런스의 진행

**«THEORETICAL AND PRACTICAL
ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH»**

2021 년 4 월 30 일 • 서울, 대한민국

2권

영어, 우크라이나어, 러시아어 및 한국어

모든 논문이 검토되었습니다

조직위원회는 저자의 관점에 동의하지 않을 수 있습니다

저자는 논문 텍스트의 정확성에 대한 책임이 있습니다

게시 됨 (PDF): 2021 년 4 월 30 일. 인쇄: 2021 년 5 월 3 일.

종이 형식 60×84/16. 오프셋. 폰트: Arial. 디지털 인쇄.

인쇄 된 시트 13,37.

도서 유통: 100 부. 주문 번호 21915.

조직위원회 연락처:

21037, 우크라이나, 빈니차, Zodchykh 거리, 18, 사무실 81

비정부기구 European Scientific Platform

전화: +38 098 1948380; +38 098 1956755

이메일: info@ukrlogos.in.ua | URL: www.ukrlogos.in.ua

출판업 증명서: ДК № 7172 일자 2020 년 10 월 21 일.

발행자 [PDF]: Case Co., Ltd.

대한민국, 서울, 경기도 성남시 분당구 정자일로 180 미켈란체르빌.

발행자 [인쇄 된 사본]: 개인 기업 - Gulyaeva V.M.

08700, 우크라이나, 오부히브, Malyshka 거리, 5. 이메일: 5894939@gmail.com

출판업 증명서: ДК № 6205 일자 2018 년 5 월 30 일.

Голова оргкомітету: Голденблат М.А.
Заступник голови оргкомітету: 김일찬 (Il Chan Kim)

Верстка: Білоус Т.В.
Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію включено до Каталогу міжнародних наукових конференцій ResearchBib, зареєстровано в базі УкрІНТЕІ (Посвідчення № 202 від 25/02/2021); та сертифіковано Euro Science Certification Group (Сертифікат № 22237 від 03/04/2021).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Всі роботи збірника відображені та/або індексуються в CrossRef, ORCID, Google Scholar, ResearchGate, OUCI і OpenAIRE.

Т 44

Theoretical and practical aspects of modern scientific research: збірник наукових праць «ΛΟΓΟΣ» з матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції (Т. 2), м. Сеул, 30 квітня 2021 р. – Вінниця-Сеул: Європейська наукова платформа, Case Co., Ltd., 2021. - 230 с.

ISBN 978-617-7991-29-7

«Європейська наукова платформа», Україна

ISBN 978-617-7991-31-0 (ТОМ 2)

«Європейська наукова платформа», Україна

ISBN 978-89-5764-767-7 (PDF)

Case Co., Ltd., Республіка Корея

DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v2

В збірнику викладено статті та тези учасників I Міжнародної науково-практичної конференції «Theoretical and practical aspects of modern scientific research», що відбулась 30 квітня 2021 року в м. Сеул, Республіка Корея.

УДК 001 (08)

ISBN 978-617-7991-29-7

ISBN 978-617-7991-31-0 (ТОМ 2)

ISBN 978-89-5764-767-7 (PDF)

© Учасники конференції, 2021

© ГО «Європейська наукова платформа», 2021

© Case Co., Ltd., 2021

© Seoul Consulting Group, 2021

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Λ'ΟΓΟΣ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

З МАТЕРІАЛАМИ І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«THEORETICAL AND PRACTICAL
ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH»**

30 квітня 2021 • Сеул, Республіка Корея

ТОМ 2

Англійською, українською, російською та корейською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Опубліковано (PDF) 30.04.2021. Підписано до друку 03.05.2021.
Папір офсетний. Гарнітура Arial. Цифровий друк. Формат 60×84/16.

Умовно-друк. арк. 13,37. Замовлення № 21915.

Тираж: 100 екземплярів. Віддруковано з готового оригінал-макету.

Видавець та організаційний комітет конференції:

21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81

ГО «Європейська наукова платформа»

Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1956755

E-mail: info@ukrlogos.in.ua | URL: www.ukrlogos.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7172 від 21.10.2020.

Видавець [PDF]: Case Co., Ltd.

Republic of Korea, Seoul, 180 Jeongja-dong, Bundang-gu Seongnam-si, Gyeonggi-do.

Виготовлювач [друковані копії]: ФОП Гуляєва Вікторія Михайлівна.

08700, Україна, м. Обухів, вул. Малишка, 5. E-mail: 5894939@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 6205 від 30.05.2018 р.